

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**De Ivstitia Et Ivre Libri Decem, Reuerendi P. F. Dominici
Soto, Segobiensis, Ord. Præd. Theologi præclariss.**

Soto, Domingo de

Venetiis, 1608

Liber Qvartvs [i. e. Qvintvs]. Qvintus, De iustitia quæ ex iniuriosa actione nascitur, nempe de homicidio & reliquis, quæstionibus, locupletatur duodecim.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38878

FR. DOMINICI SOTO

SEGOBIENSIS, THEOLOGI,

Ordinis Prædicatorum.

Liber Quintus de Iustitia & iure.

PROEMIVM.

Expeditis Libro Quarto duorum disputationibus, scilicet dominij ac restitutionis que ad commutativam iustitiam, eique subinde contrariam iustitiam commutandam viam communiunt, iam nunc ex ordine de vitijs dicere aggredimur eiusdem in iustitia. Porro autem Arist. 5. Ethic. cap. 2. humana commercia in duo partitus est, scilicet in ea que homines sua sponte faciunt, atque ea que ipsis iniuris sunt. Et quoniam in hoc secundo commutationum genere plus multo inest iustitia, congruit ut Quintus hic liber de huiusmodi vitijs, per que iniuris hominibus iniuria eis fit institueretur. Quem Sextus ac Subinde Septimus subsequenter de iniustitia que in liberis spontaneisque contractibus vsu venire solet. Irrogatur autem homini iniuria quoties illi contra ius nocivum infertur, idque aut facto vel in personam suam vel in sibi committit am vel in res suas, aut denique verbo. Et quoniam bonorum omnium temporalium primum maximumque est vita, prima que interrogatur quaestio, est de homicidio.

Aristor.
Biperti
tahuma
na com
mercia.
Ordo li
brorū.

Partitio
libri.

QVAESTIO PRIMA DE HOMICIDIO.

Sancti Thomae. 2. 2. quaest. 64.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum aliquod viventium quae perfecta sunt occidere liceat.

QUONIAM D. Tho. Peripatetico ubique more ab vniuersalioribus rem auspiciatur, in ingressu statim tractatus de homicidio minime ineptum dicit disputare virum liceat brutas animantes interire, perfectas scilicet nam de his quae per corruptionem generantur, quid opus est meminisse? Aud enim de sunt a part. negatiua argumenta. Horum autem primum est hoc. Vna est nobis cum ceteris animantibus eois, quam ob eam compune pabulum nobis ipsiq. initio sta

tim Genes. Deus contulit, vbi ait, Ecce dedi vobis oem herbam &c. ut sint vobis in escam & cunctis animantibus terrae, omni que voluti celi, ergo & natura ipsa, & eius auctor Deus, prohibuisse videntur cuncto riu aialum occisione. Secundo arguitur. Si illa fas esset occidere, vnus eorum vsus foret, ut nobis essent in cibū, hoc aut vs crudelitatis quaedam ac sed tatem aiorum arguere, ut. i. carnibus, in quibus fuit aia viuens, vescamur, nam hac de ca fertur ante diluuium non fuisse talis vsus permissus, quia neque in principio Genesis concessus alius eius legitur, qua herbarum, ergo no omni culpa vacare vs, animalia in talem vsum

Secundū
argum.

ysum interficere. In contrarium est quod Genes. 9. ait Deus. Noe omne quod mouetur & uiuit, erit uobis in cibum, in cibum autem nisi mactata uenire non possunt.

Ad quæstionem hanc duabus conclusionibus, iuxta numerum argumentorum, respondetur. Prima. Licita est tum natura li iure, tum adeo concessione diuina animalium brutorum occisio. Conclusio primum statim patet ratione, ordineque natura, quem Aristot. i. Politico. agnouit, ubi docuit inferiora creata fuisse propter ea quæ sunt perfectione præstantia, scilicet herbas propter animalia, reliquos uero fructus terra, & animalia ipsa propter hominem. Nempe quæ & uiuentia adiumento nobis fiat, & mortua in cibum Adde & in uestitum & in alios usus. Seruiunt enim nobis & lana, & corio & elaboratis ossibus, ac multis alijs quæ nobis sunt usus. Vnde

Mani-
chæi.
August.
Veiania

1. Ethic. docuit idem Philosoph. hominem esse finem omnium. Quapropter citata illa Genes. 9. diuina concessio, Omne quod mouetur & uiuit, erit uobis in cibum, perinde est explicatio naturalis iuris, atque altera Genes. 1. Ecce dedi uobis omnem herbam, & uniuersa ligna fructifera, ut sint uobis in escam, nam tam naturales cibi nostri sunt carnes, quam terra fructus. Usque adeo hæc uera est conclusio, ut sit etiam uerissima, & fidei charolice confessio, cuius adeo contra fuit Manichæorum hæresis, ut August. 1. de ciuit. Dei. cap. 10. refert. & 6. contra Faustum Manichæum edisserit.

Aiebant enim uesani illi, animalium animas membra esse Dei. Et ideo impietate esse carnibus earum uesci. Ait ergo contra Augustinus eodem 1. de Ciuitate, cap. 20. Nunquid cum audiuimus, Non occides, uirgultum, uellere nefas ducimus? & Manichæorum errori insanissime acquiescimus? Et infra. Non illud accipimus de fructibus, neque de irrationalibus Animalibus. Nam iustissima ordinatione creatoris, & uera, & mors eorum nostris usus subditur. Hæresis ergo hæc loco citato Genes. 9. cōdemnatur. Omne quod mouetur erit uobis in cibum. Atque etiam tempore Apostolorum oborta. Illo enim Paulus 1. ad

Mani-
chæorū.
August.

Paulus. Tim. 4. uetare aiebata abstinerere à cibis, quos Deus creauit ad percipiendū, cum gratiarum actione. Et actū. 10. Petro formidanti animalia comedere quæ ostēta illi fuerint in linteo, respōsum celsitus est. Quod Deus

purificauit, tu comune ne dixeris. De hæc igitur conclusione nemini dubitare licet. Hoc autem in quæstionem acciri potest, utrum ante diluuium fuerit eius carniū in usu? uideatur namque pars negatiua ex loco illo Gen. 9. colligi. Cum enim tunc Noe diluuiū emergenti Deus in alimoniam indulerit omne quod mouetur & uiuit, grande argumentum est antea nodum id fuisse concessum, eo uel maxime, quod Genes. 1. solas herbas legitur, & terra nacta pariter hominibus ac iumentis concessa. Mox accedit coniectura ex eodem ca. 9. Nam post citata uerba continuo subditur. Quæ si holera uirgata tradidi uobis omnia, ac si dixisset, Et si hæcenus non nisi holera uobis in escam permiserim, iam hinc perinde atque indulta holera tradidi uobis animalia in edulium. Accedit insuper & sub iunctum uerbum, Excepto quod carnem cum sanguine non comedetis. Enim uero si antea in morte erat carniū uictus, aut illas cum sanguine deuorabant, aut secus. Si prius dederis, responde quæso, cur non illuculq. horridum illud facinus fuerit pro mille sexcentos annos prohibuit? Si autē posterius concesseris, quid rogo tunc demum monito opus erat? Fit ergo coniectura, quod antea nullus erat usus carniū, ob idque tunc primum indulto docuit Deus homines quem admodum eis sine sanguine, hoc est, elixis uel assis uerentur, non cūdis, ut fera. Fuit. n. & gentib. Phythagorico dogmate imbutis solenne, à sanguine abstinere, eo quod animarum sedem arbitrabantur, semperque & uniuersis mortalibus horror fuit sanguinem sordere. Arguitur deinde ratione, Nam antè diluuium uirtus in herbis uigebat ad alenda, uetadaque & irroboraanda mortalium corpora, quia nondum erat terra aluione stagnata. Tunc ergo non erat carniū usus necessarius, ut postea, atque hæc apparet ratio quare tunc temporis fuerint concessæ, sicuti & uinum, quia neque herba, neque aqua prillinum vigorem retinebat, & humana corpora languere coeperant, & in uita breuiorem ire. Quare de illo omnium primo secuto ait Nato.

Contentique cibus nullo cogente creatis. Preterea esus carniū præ se antiquis ferre uidebatur nescio quam animi crudelitate ac feritatem. Vnde idem poeta lib. 1. eiusdem Metamorph.

*Pavida mortales dabit, temerare nefandis
Corpora sunt fruges &c. Et infra.*

*Carnes fera sibi sibi tenuia, nec tamen oēs.
Quippe equus & pecudes, armenta q̄ gra-
mīa vivunt. Et inferius.*

*Hæc quantum scelus est in viscere visco-
ra spondi.*

*Congelatoque avidum pinguescere corpore
corpore.*

*Alioquin animantem animantis vivere
libet.*

Communis ergo ferè opinio est, ante
diluviū nullum carnium fuisse vsum

*D. Tho. in cibus tamen S. Thom. 1. 1. quæstio. 102.
art. 6. cuncta abundus dicitur. Videtur et us
carnium post diluviū introductus. Ni-
colaus vero Lyranus Genes. 9. incunctan-
ter id asserit. Sed Abulenſis Genes. 1. non
id tantum, sed nisi una: insuper prohibi-
tum fuisse tunc tale purimentum. Ait e-
nim Deum iaxasse omnibus herbas in ci-
bum: Cæterum vero eodem loco Genes. 9.
Medium se interponit dicens, neque fuisse
prohibitum carnibus vesci, neque tamen
fuisse in vſu. Ego tamen mihi (vt sub alio-
rum censura id asseruerim) suadere video
hanc, que sit huius articuli secunda conclu-
ſio. Ante diluviū nō solum non fuit pro-
hibitum carnes edere, verum etiā est valde
probabile illas post naturam lapsam illico
inter humanos cibos vsurpatas. D. n. Tho.
neque de prohibitione meminuit, neque as-
seruerat vſum negavit. Dixerim autem,
post naturam lapsam. Nam in statu inno-
centiæ facillimum creditum est, quod quā
tovis seculo durasset, nunquam vsurpata
fuisse carnes in escam. Et ratio est, quod
fructus Paradisi fuisse tam affluentissi-
mi, tum & virtute solidissimi ad nutrien-
dos, vegetandosq̄ homines. Et cum in illa
fœderate nullus esset vitiatæ affectionis
locus, nullus videretur superfluis, sed fuis-
sent necessarii contenti. Atque eo præfer-
tim quod eius ligni vite eos valebat inco-
lumnes servare, vt possent non mori. Verum
tamen de statu nature corrupte probatur
monstrā conclusio. Eſus carnum est vitæ
humane post nature lapsum eius, que inco-
lamari quam maxime naturalis, adeo vt
Melchior nihil salubrius in cibus ponant, tam
ad bonam valetudinem, quam ad virium
roborem, hanc autē naturam statim à sua con-
ditione carnes habuerunt. Arguitur ergo.
Si mortales illi nunquam carnes degusta-*

tunt, aut hoc fuit, quia fuerant illis inter-
dictæ, aut quia earum salubritas, & sapor
nunquam eis fuerant cogniti, aut quia nō
erant necessaria. Prohibitio autem nulla
scripta legitur, neque ratione naturali do-
ceri poterat, immo (vt iam dicebam) con-
trarium natura docet. Quod autem earum
naturam ad cibum accommodatissimam
in nulle sexcentis annis nunquam specu-
lando agnouerint, neq̄ experiendo depre-
henderint, nullatenus fit credibile, tanto-
que minus, quanto illas gētes circa ortum
humani generis credibile est ingenio, &
sagacitate præ suis posteris valuisse. Si di-
cas non fuisse talem cibum necessariam
propter fructū radicūq̄ abundantiam, vir-
tutem, ac salubritatem hoc satis evincere
cōcedā, quod si status innocentie durasset,
nunquam in vſu fuissent propter humanā
tunc frugalitatem, ac modestiam. Attamē
vitiata natura, nullum est argumentum,
quod si carnes non erant necessaria, ideo
nō essent in vſu. Corruerat n. omnis caro
viam suam. Quapropter cum homines illi
ad malum proni peioribus se voluptatibus
immergerent, fit impendio probabile, &
talibus etiam vescis, atq̄ eduliorum delitijs,
aclamijjs sese dedisse, & maximè prope
ante diluviū, quando (vt ait lib. 1. Anti-
quitatum Iosephus) nulli parcebatur vi-
tio, aut flagitio. Mox arguitur. Cuncta aia-
la facta sunt p̄ p̄ hōiem, sunt aut complu-
ra, que non aliter illis hominibus vſui esse
poterant quam comesta, velut sunt pisces,
perdices, gallinæ, & alia id genus, præfer-
tim quod venatio (vt ait 1. Pol. Arif.) natu-
ralis est homini, atque adeo aggressibus illis
hominibus non dubium, quin fuerit in vſu.
Tertio arguitur. Offerebantur tūc Deo
animalium sacrificia, vt de Abel legitur,
quam ob causam Noe dñs clausisse in arca
de animalibus mundis septena, & septena,
sacrificia aut non fiebant de rebus inanibus,
& que non possent sacerdotibus vſui esse,
ergo sumebantur in cibum. Ecquid n. lau-
dis cōmeruisse Abel, quod opima, & pin-
gua gregis sui Deo traſſet, si tantū pelles, &
lana in re essent sacerdotū non aut carnes?
Præterea credibile est, viſos illos homines
fuisse lacte. Cur ergo non carnibus? tam cū
tor animalium corpora in dies pellibus nu-
dassent, vt corio induerentur, & lana, non
est credibile, carnes canibus, ac volucribus
proieciſſe. Imò fit maximè verisimile, igni
tandem

Aristot.

TO
re
ibus
III
13

*Lyrans
Abulenſis
Cæter
Senten-
tia auto-
ritate
deſolus
nu du-
bium
20022*

*Proba-
tio con-
cludit
nis*

randem vt gustarent adiuuisset: nam & panem, & herbaceos cibos igne adparabant. Neque verum ad locum Genes 9 respondere operosum est, immo dicendum quod cum Genes. 1. herbe tanquam modo declarate a Deo fuissent in cibum propter ligna Paradisi, in quo hominem Deus collocauerat, quae illi statim affatim sufficiebant, & post natura vitia humanum genus naturali iure carnes adhibuisset in cibum, & forte propè diluuium eo hominū feritas euaserat, vt crudis carnibus cum sanguine vterentur. Deus a diluuij periculo emeris concessit, tanquam naturale ius, vt pilces, & carnes ederent, excepto sanguine, hoc est, vt non crudas, sed igne paratas intelligerent in cibum humanum cedere. Ob idque Hebraei plus nimio carnes sanguine euacuabant. Et ideo horror illis erat, vel in farciminibus, vel in ferculis sanguinem gustare, quod genibus erat in vsu. Atque ea propter in eorum gratiam, adum 15. indicta abstinentia fuit a suffocato, & sanguine.

Ad primū arg. Argumenta verò in contrarium facillime solutionis sunt. Ad primum enim respondetur, quod etsi vita nobis cum ceteris animantibus communis sit, non tamen a quo iure, sed sua est propter nostram, & ideo neque qui suam occidit pecudem, vlli faciat iniuriam, neque qui occidit alienam, vllam irrogat pecudi, sed possessori, neque Deus pecora pascit, nisi propter nos. Ad secundum verò satis responsum est, neque vllam esse feritatem, aut crudelitatem carnibus vesci, tamen illa Poetae ingenij gratia decantarent. At Manichaei erant, quos August. lib. 6. contra Faustum, cucurbitarum homicidas appellat, eo quod arbitrabantur nefas esse mortificare viuentia.

ARTICVLVS II.

Utrum liceat maleficos occidere

Primū arg. par-
tis negati-
uae.
A Brutis pecoribus primus gradus in hoc articulo 1. fit ad improbos homines, qui a sua degenerantes, in iumentorum naturam, Dauidis testim. onio, desciunt. Quæritur ergo, an illos liceat a viuente morte rescate? Videtur enim nefas, hominem, quantumuis scelerosum, vita mulare. Exempla enim Christi amplectenda nobis sunt, prohibuit autē

Apostolos, vt Matth. 17. legitur extirpare zizania, hoc est, filios nequam, ne vna conuelleretur & triticum, ergo id nobis præceptum putandum est. Secundo; Deus (vt Ezechielis ore ipse testatur) non vult mortem peccatoris, sed magis conuertatur & viuat. Ergo eius exemplo neminem peccantium debemus extinguere, sed ad poenitentiam animare, tunc præcipuum constat supplicium illi periculum creare perditionis aeternæ. Accedit tertio loco, quod id quod genere suo malum est, nulla de causa, vt ait Ethic. Aristotele fieri potest bene. Vnde Augustinus in libro, Contra mendacium, probat ipsum nunquam esse licitum, occidere autem hominem per se, est malum adeo vt sicut libro 2. diximus, sit omnino indispensable, ergo nunquam est licitum eo, vel maxime, quod Christiana charitas non solum ad amicos, verum & ad inimicos & malos procedunt. In contrarium autem est citatum illud Exod. 2. Maleficos non patieris viuere. Et Exod. 21. Si quis per iniuriam occiderit proximum suum, & per insidias, ab alio meo occidit eum, vt moriatur, quod citatur in cap. 1. de homicid.

Quæstio præsens alieni forte postulare videatur, vt de prohibitione homicidij statim in fronte diceretur. At vero animaduertere oportet, hic non de iustitiæ præceptis iniri tractatum, is namque libro 2. vbi Decalogum interpretabimur, absolutus est. sed agimus de contrarijs iniustitiæ vitijs. Ad quæstionem ergo circa controuersiam respondetur affirmatiuam conclusionem. Iustus est malefactores interficere. Cuius rationem pulchre D. Thom. ex superiori articulo deduxit. Definitum quippe est, ob id animalia bruta licite mactari, quod in nostrum vsum ordinata sunt, sicut imperfectius propter id quod perfectius est. Pari ergo iure cum omnis pars à natura facta sit propter totum corpus, atque adeo vbi saluti hominis necessarium est, membrum putridum rescatur, ne contagione cetera, ac demum totum perdat, si quili autem ciuium totius sint reipublice partes, consequens sit vt vbi incolumitati reipublice expediuerit, ius eadem ipsa habeat ciuem mortem rescandi, ne totam iniiciat. Nam vt ait primæ Corinth Paulus
Fer-

Fermentum modicum totum massam cor-
rumpit. At vero hoc occurrere cuique pos-
test argumentum, contra hanc veridicam
assertionem. Prohibitio hæc, Non occi-
des, est diuina, eademque generalis, quæ
cunctos mortales nemini exceptio occide-
re vetat, nemini autem inferiorum facul-
tas superit dispensandi in lege superioris,
ergo nullo humano iure consilui potest
vt homo quantumuis peccator occidatur.

Hoc argumentum Scotus in 4. distin. 1. 5. quæst.
3. perualus, quatuor asseruit. Primum
illud præceptum esse generale. Nam Exo.
20. abiol. te ponitur. Et Mat. h. 4. sub e-
dem forma refertur, Non occides. Secun-
do ex hoc infertur quod nullum nocentium
hominem, priuata publicæ autoritate
in interficere licet, nisi in casibus veteri lege
exceptis à Deo, neque vero lex humana
vllum potest aliud crimen, morte vlcisci.
Illud probat eodem argumento. Nam cū
hoc sit præceptum diuinum, nulli possunt
homines super eo dispensare. Tertio in-
fert non esse licitum furum interficere diu-
num scilicet illum, qui latenter furatur.
Hæc probat, quia vt patet Exod. 21. vbi de-
marantur crimina & scelerata que erant ca-
pitæ plectenda, casus ille non connumerat-
tur, quin uero capite flauit. 22. exprimitur
vt nocentius fur, in flagranti delicto
capitis morte opprimatur, diuinus veto
minime. Et bullam, inquit, super hæc ex-
ceptione nullam addimus. Quarto de-
mum infert, quod neque inter Christianos
adulteram interficere fas est, quoniam li-
cet olim, 1. euit. 20. id præcipiebatur, ta-
men Ioann. 8. Christus idem præcepto re-
uocauit, vbi adulteram impunitam dimi-
sit. Quare secundum Scotum, leges quæ
contrarium præcipiunt non sunt iustæ. At
vero salua existimatione celeberrimi au-
ctoris, ex falso fundamento, nam potuit
non falsas elicere conclusiones. Fallum in-
quam est præceptum illud. Non occides,
ea esse generalitate intelligendum, vt eun-
ctas in vniuersum hominum occisiones
comprehendat. Primum enim inuasorem
in culpa tua tela transficere, nullatenus il-
lo præcepto prohibetur, alias cum in lege
veteri non sit exceptum, secundum eius re-
spõsionem non esset licitum. Neq. legitima est re-
spõsio, quod iniustus non intendit alium
occidere, sed se descendere. Nam etsi illa
sit quod superior finis sit defensio, nihilo-

minus tanquam medium sumitur aggres-
sorem occidere, potest namque quite de-
fendit hostis iugulum recta intentione pe-
tere. Neque rursus solida est aliorum re-
spõsio, quod ille non occidit priuata au-
thoritate, sed publica aut diuina, quoniam
profecto non alio, sed eo priuato iure quo
quis potest ad seruandam vitam comede-
re potest aggressorem interficere. Vnde
qui ait publica auctoritate occidi inuasore-
m, deberet dicere publica etiam homi-
nem comedere. Secundo arguitur con-
tra id quod secundo infert, nempe non li-
cere republicæ alios occidere, quam qui le-
ge veteri excepti sunt. Primum enim si
præceptum illud, Non occides, adeo erat ge-
nerale, non erat cur Deus in tot casibus
super illo dispensaret. Imo vero cum præ-
ceptum esset decalogi, idque negatiuum,
neque Deus potuit in illo dispensare, vt li-
bro 2. ostendebamus. Mox arguitur. Aut
præcepta illa occidendi malefactores, lega-
lia erant, aut naturalia, si legalia prius
cessarunt, quare neque liceret modo ho-
micidas occidere, neque aliorum ulli qui
illie capitali supplicio subditur. Si autem
fuerint, vt vere fuerint, naturalis iuris
interpretamenta, ergo lumine ipso natu-
ra illi casus excepti erant ab illo præcep-
to, Non occides, vel potius non erant illo
comprehensi. Et confirmatur ratione, ad
quam mirandum est Scotum non animad-
uertisse. Ante legem scriptam reipublicæ
gentium scelerata iure & merito capitis sup-
plicio vlciscebantur, & tamen id non fa-
ciebant, quia excepti illi casus essent a le-
ge scripta, quæ nondum erat. Immo ve-
ro seculo illo legis scriptæ illa non teneban-
tur, & nihilominus cadibus auctoritate
publica vindicabant scelerata, idque ius-
tissime, ergo ratio quare id reipublicæ
licet non est exceptio scriptæ legis, sed ius
ipsam naturæ. Id quod manifestissima
demum ratione hæc patet sit. Tam natu-
rale est vt nocentes homines & in rem-
publicam pestilentes, rescindantur, quanta
quod non occidantur innocentes, er-
go potestas hæc reipublicæ non pendet
ex illa exceptione legis antiquæ, sed iure
sibi naturæ conceditur. Ad hæc si res-
publica modo civilis, facultatem non ha-
beret naturale alios interficendi malefacto-
res, quæ eos qui lege veteri excepti erant, ne-
que liceret illos alijs excogitatis mortibus

in

Caligat
i hac re
Scotus
nimis.

TO
re
ibus
III
13

interimere, neque alios villo corporali supplicio officere, puta fures flagellis cedere neque alia enormia delicta mortis comminatione prohibere consequens tamen absurdissimum est, & contra tenorem Legis capitalium, ff. de poenit. vbi incendiarijs, atque alijs poena capitis decernitur, & paricidae in dolum oclusi submerguntur, & haeretici exurantur, & laeores maiestatis meritissimo dilaniantur, & alij flagellis vapulantur, atque alij in exilium relegantur, quae tamen poena illic non erant poenae.

Explicatio
legā
sissima il
lius pre
cepti, nō
occides.

Legitur ne rei explicationem diutius prolatemus, praecipuum hoc. Non occides, sicuti cuncta Decalogi, vt lib. 2. ostensum est id, quod neque Scotus negare potest, praecipuum est iuris naturalis ex illo scilicet principio elicatum, Id ne facias alijs, &c. Quocirca legitimum eius sensum, ratio nos naturalis docet, atque adeo consuetudine generale est, quousque natura vitam vult humanam seruare. Qui autem casu ratio naturalis hominis occisionem, aut iubet, aut permittit, idem casus, eodem praecipuo nō comprehenditur. Ex quo fit vt aggressoris interfectio, non sit eiusdem praecipui exceptio, quia neque tale homicidium vetitur a natura est, neque subinde vetari potuit. Atque eadem, immo equiori ratione, neque malefactorum extinctio, quae publica sit auctoritate, exceptio est eiusdem praecipui, quoniam neque illo fuit vna quā comprehendit. Immo ipsa eadem natura nihilominus id iubet, quam innocentium sospitatem. Quo enim se quisque iure tueri potest, cum hostis internicie, & quo potest sibi membrum amputare ut ipse sit sospes, potest respublica se incolumem periculis necesse seruare. Sequitur subinde secundo, casus illos antiquae legis non omnes fuisse mere legales, sed interpretationis iuris naturae. Tamen ingenio illius gentis congruens fuerit vt aliqua tunc adhiberetur acerbiora legalia vt fuit talionis poena, & lapidationis adulterae, atque alia id genus, quae in tota Christiana familia perdurant. Sequitur tertio, quod praeter illa supplicia potuit semper, potestque quisque princeps, iusta ratione distis, leges novas facere mortis infligendas, quoniam illud praecipuum, Non occides manus respulice, quatenus ratione ducitur, non alligat. De tertio Scot. assertio scilicet an licet fuerit occidere commodius quae 3. disputa-

Pena tā
lionis.

bimus, subtitulo defurto. Quartum vero, quod de adultera asserti, nempe Chibstum reuocasse legem illius occidende, nescio qui consequentia potest ex Euangelio colligi. Redemptor enim illic non induit iudicis personam, immo negare vult est sibi quatenus homini, illud competere seculare iudicium, sed tanquam minister Rex regni celorum, ad monitos illos curauit accusatores, vt si in aliquo essent crimine respicerent, intelligentes cuiusque iudicium a seipso inchoandum esse. Hoc enim erat institutum regis regni celorum non autem seculares causas iudicare. De adultera vero, iterum articulo proximo Per haec demum aliorum opinio secunda recurrit. Sunt enim qui contra Scotum, in alterum extremum impingunt. Aiuunt enim dictum praecipuum non solum non esse generale, sed hoc modo particulare. Non occides innocētē. Nam licet Exod. 23. absolute positum sit, tamen statim cap. 23. subditur. Infontem & iustum non occides. At vero neque hic modus discernendū est, quoniam & qui priuata auctoritate fontem hominem & iniustum occidit, contra idem praecipuum peccat, vt articulo proximo patebit. Immo & auctoritas publica, si eundem praetermissio, dicit iustum occidat, similiter contra idem ipsum peccat. Igitur nullis opus est moderantibus illum praecipuum onerare, quia si opus illa fuisset in Decalogo fuisset expressa. Non que oportet sub illa forma explicare, Non occides, nisi ubi causa fuerit iusta. Non haec forma quaedam appareret petito principio, sed absolute est intelligendum, vt iacer, attamen quatenus ratio id naturalis explicat. Similem enim effectum praefert totus Decalogus. Nolite iurare omnino, & tamen subintelligitur, nisi iatio naturalis contrarium exegerit. Et patier interpretabimur illud. Non fructum facies. Et hoc est quod docet Dionys. Thom. prima secunda questione 100. articulo octauo. vbi ait, homicidium, quod in Decalogo prohibetur, habere rationem indebiti. Neque haec est petio principij. Est enim sensus, quod prohibetur id quod iure naturae indebitum est, nempe id quod genere suo est malum, sed nihilominus ex causa, vsu venire potest vt sit bonum. Causae vero explicandae sunt, dum quae inculcata tutela se defendit, & quando

index lege agit in malefactorem. Vnde cum hominum rem dicat intrinsecè malam, ille hominem occisiones non sunt nuncupanda homicidia.

Restat nihilominus argumenta diluere, quae non sunt proorsus ambiguitate vacua. Ad primum quidem, respondet S. Thom. cum Sanctis interpretibus. Quorum prima solutio est, quòd ubi improbi abique proborum periculo interfici nequeunt, abstinendum est. Id autem dupliciter vsu venire potest. Primo, si pravi adeo sunt cum iustis commixti, vt dignosci nequeant. Quare si constaret in ciuitate, maiorem eius partem haereticos esse infectam, non liceret ad puniendum crimina, totam incendere. Secus in aggressu hostilis urbis, tunc enim licet sulphuris iactibus illam petere cum innocen- tum periculo. Secundo, si puniri non possunt nocentes, sine grandi commotione innocentium, qui scilicet sanguine, vel alia necessitudine, illis sunt coniuncti. Atque haec Augustini expositio, contra Parmenianum. Quin vero aliud nobis documentum dedit Redemptor, vt potius sit propter bonos parcendum malis (vii Angeli pollicebantur Abraham, vt si decem iustos Sodomis inuenirent, toti ignoscerent genti) quam propter malos, bonis incommodandum. Tamen si prudenter regula haec, ad humanam facultatem accommodanda est. Humanus enim princeps, non tam absoluta viget auctoritate, quam Deus. Ille enim omnia ad postremum iudicium referuat, principi autem non licet quacunque de causa delictoribus parcere. Hoc enim in cladem Reipublice cederet. Quapropter quamuis multo scantialum accipiant, nihilominus si id commodè exequi potest, non debet a maiorum punitione cessare. Hanc enim ob causam (vt ait Paulus) gladium portat, vt tumultus, ac seditiones executioni iustitiae obstitentes, placare possit, & ubi opus fuerit, etiam conterere. Ac pariformi modo respondetur ad secundum. Deus namque arcanorum cordium scrutator, atque humanae salutis auidus, longanimi expectatione, vt ait Paulus malos adducit ad penitentiam, idque consilium S. Thom. & humanam iustitiam pro posse imitari debere. At tamen pro posse, quando peccata non sunt publica, atque in aliorum perni-

ciem vergentiam. Nam alias, vt diximus non habet amplam facultatem, quam Deus. Quod dixerim ad obuiandum vulgari interrogatori. Dubitare namque quis posset, virum dum index, aut princeps iudicij conijcit, si reum supplicio afficiat, perditum eum ibi in infernum, si autem ei ignoscat mentem mutaturum progressumque adeo per viam salutis, debeat ei parcere, hoc enim ratio eo suade- re videtur, quod vita corporalis in spiritualem est semper ordine charitatis referenda, cuius vtique charitatis iustitia non est inimica. Respondetur primo, quòd iudices quatenus leges ferunt, multo esse debent in clementiam propensiores, quam in rigorem iustitiae. Nihilominus tamen quamuis per reuelationem etiam constaret supplicium reo causam esse damnationis aeternae, non est illi indulgendum. Alioqui facile cuicumque esset illa vii vaficie, vt se impoenitentem fingeret. Et ratio est, quòd puniitio publica non refertur in emendam, neq. in bonum ipsius qui punitur, sed in bonum publicum, vt alij terreatur, & quoniam bonum publicum praeslantius est particulari ordine charitatis praeter illo diligendum est: nam & ista via etiam consultiur saluti spiritali Reipublicae. Ad tertium denique respondetur, quòd hominem occidere non est eo modo intrinsecè malum, vt mēdaciū, puta ita generale, sed quādo est contra naturam, tunc autem est contra naturam, quando homo dignitatem suam seruat, hoc est secundum rationem viuūt, per hoc n. est liber, ac propter seipsum existēs, quando autem inde decidit tunc in vtilitatem seruitutemque brutorum animalium degenerat, secundum illud Psalmi, Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis, &c. Ob idque perinde, atq. brutum, licet eum occidere. Est n. corruptus homo, vt 7. Polit & 1. Ethic ait Aristotel. tanto fera bestia peior, ac nocentior, quanto per ingenium, & voluntatem plurius abundat nocendi modis.

Cauilla vulgaria tollitur.

Puniitio in bonū publicū ordinatur.

Ad tertium arg.

Aristot. Homo improbus fera bestia peior.

ARTICVLVS III.

Vtrum scelerosum hominem vnicuique priuato occidere liceat.

Hand satis est definiisse licitum esse homines nequam interficere, nisi & modum

TO
re
III
13

Primū
arg. par
tis affir
matio.
Secūdu
arg.

modum exploremus, nempe an id cuique liceat priuatum ciui. Arguitur enim primum a parte affirmatiua, ex illo Moſaico mandato, Exod. 32. Vnusquisque fratrem suum amicum, & proximum occidat. Secundo, arguitur ex eo quod articulo proximo corruptum hominem, ac perditum cum bestijs conferebamus, syluestrem autem bestiam, ac praesertim si nocua sit, unicuique liberum est occidere, pari ergo ratione, & brutum hominem. Tertio, laude dignum est, vt homo id etiam priuatum faciat, quod in commune commodum est, occisio autem malefactorum vilis est Rei publicae ergo illa etiam si priuatum fiat, iusta est, & sancta. Contraſtant illa verba Augustini 1. de Ciuitate Dei. Quis ne aliqua publica administratione maleficus occiderit, velut homicida iudicabitur. Et tanto amplius, quanto sibi potestatem a Deo non concessam vsurpare non timuit.

Conclu
sio vni
ca.

Quaestio facilis est, quae hac vna negatiua conclusione dissoluitur. Soli Reipublicae, principique, ac publico Magistrati licitum est maleficos occidere. Conclusio in primis elicitur ex verbis Pauli ad Roman. 13. vbi solum publicum iudicium appellat in hoc Dei ministrum, atque eadem causa gladium portare, vt vindex in iram sit ei qui malum egerit. Et probatur ratione. Nocentium hominum interfectio, non est per se bona, sed quatenus in bonum publicum refertur, ergo illi praesens incumbit, cui cura commissa est, & custodia communi boni, quemadmodum amputatio membri quae proficua est corpori, Medico praesens incumbit, cui cura infirmi demandatur, vt iudicio secundum medicas leges id fiat. Cum ergo cura communis boni solis principibus, eiusque ministris sit commissa, nisi vbi se respublica per se ipsam regit, sit vt illis tantum id comperat maleficos occidere. Hic primum omnium accuratius meditata est ratio, cur nulli priuatum fas sit alterum occidere, neque in vindictam sui ipsius, vt vulgaribus respondebamus, qui vix id sibi persuadere possunt. Audies enim passim non solum blaterones quosdam, verum & ingenuos alios tantum suo protegendū honoris tribuentes, vt iniustum arbi rentur, cohibitos esse homines proprias vindicare iniurias. Memini cuius-

Blasphemia ho-

dam hanc audisse blasphemiam, Neque id Deo prohibere posse. Cum tamen, etiam Deus id non prohibuisset, ipsissimum natura ius veraret. Immo Diuina prohibitio, explicatio est naturalis iuris. Et ratio est in promptu. Si enim eidem ipsi qui iniuriam passus est, vindictam natura commisisset, nemo non se ultra iustum vindicasset. Dolor enim illi iuriae, & irationem obnubilat, & affectum in iracundiam inflamat, atque adeo nemo se, qui in ira esse debet, sed quam posset maxime vindicaret. Documento nobis est manifestum, perniciosus abusus nobilium, qui honoris ceremonias, tam superstitiosae persequuntur, vt pro minima iniuria in mortem homines euocent. Igitur cum praclarissima iustitiae virtus, non animo perturbato, sed integro iudicio mandari debeat executioni iuxta illud Diuinum oraculum, Deuterono 16. Iuste quod iustum est exequeris, impendio quam maxime tenentium sui, vt non pars ista, sed communis persona, omnique affectione libera iniurias vlcisceretur. Quin vero neque hominibus id debuit pretius consisti, vt Aristor. ait 5. Ethic. cap. 6. sed ratione legibus instructum. Qui hanc veridicam sententiam non plene deprehenderit, non de re hac iudicet dū iniuria ipse affectus est iracundiaque illi dominatur, sed quando eadē ipse alium affectu, & ratio libera est, ad iudicandum. Tunc non iustum censet, vt hosti suo modus committatur vindictae. Quamobrem neque correptionis gratia licet patribus, aut dominis filios, aut seruos, vel occidere, vel certe mutilare, vt q. 3. dicitur sumus. At vero conclusione hac nihil obstante, dubia nihilominus existunt particularia. Primum de tyranno, an cuius ciuium liceat eum priuatum extinguere? Apparet. n. id esse, natura magistra, legitimum. Nam unicuique conceditur ius defendendi sese. De hoc D. Tho. 2. sentent. dist. 64. q. 2. art. 1. & opus 20. de regim. princ. c. 6. optimē dissent. Summa autē disputationis secundū quosdā eius interpretes, atque alios Doctores, haec est Bisariani quae emptā contingit esse tyrannum, videlicet, aut potestatis acquisitione, aut sola eiusdem administratione quem iuste adeptus fuit. Atqui in hoc secundo casu communis consensus est, nemini licere ipsum priuatum interficere, Et ratio est, quod cum ius habeat ad regnum,

ganti, non est illo, nisi per publicum iudicium, expoliandus, ut scilicet audiatur. Lata vero in eum sententia, quisque potest infatui executionis minister. Præterea dum particulariter eum quempiam aggreditur, ut vel ipsum trucidet, vel sua rapiat, potest cuius ille, vim, vi repellendo, cum interinere, dum tamen constantissimum sit esse tyrannum. Nam si quis alias bonus est princeps, subito motu id se inel incepter, non perinde ac priuata persona periculo mortis obijciendus est. Igitur ut ad rem reuertamur, quando secundo modo princeps tyrannidem exercet, tum verum habet illud monium Petri ut etiam dyssolis dominis obtemperetur. Hæc enim inquit, est gratia, si propter conscientiam Dei patiat quis tristitias patiens iniuste. Quare si respublica superiorem habet, ille ad eundem est, ut remedio succurret, si vero, illa potest in ipsum coarmari. Dum autem potens non est, tunc Deus est orandus, in cuius manu cor Regis exiit, quippe & propter peccata populi hinc nonnunquam hypocritam regnare. Atque in hoc casu intelligenda est sanctio Concilii Constantien. test. 13. vbi inquam hæresis condemnatur eorum error, qui affirmabant cuiuslibet tyrannum occidere. Si vero tyrannide in usam respublicam obrinuit, neque unquam ipsa consensit, tunc quisque ius habet ipsum extinguendi, nam vim vi repellere licet & quandiu ille respublicam sic obinet, perpetuum gerit in ipsam bellum. Adducitur exemplum de Arod, Iud. qui in viscera tyranni Eglon sicam abdidit. Eademque ratione Tullius lib. de offi quem D Thom. loco citato auscultat interfectores Cæsaris laudem commendat, quippe qui per tyrannidem dominatum fuerat adeptus. Et patet Decius Brutus commendatur, qui extinto Tarquinio, reges exegit. At vero, etsi forsitan summo rigore iuris hoc liceat, non tamen consilium est semper, nisi ubi respublica nulla alia parente via, tum in extrema sit necessitate, tum præcipue in promptu habeat, ut illo extinto liberetur, quia alias huiusmodi interfectiones non solent prosperos habere successus. Imo interfectores quando id priuata auctoritate exequuntur peius, pessilen-

tiaque in respublicam debaccari solent, quam prior faciebat tyrannus. Quæ ratione anus illa Syracusana incolumem Dionysium optabat, ne sicut ipse durior alteri tyranno successerat, ita & immanior tertius illi succederet. Frequentissima sunt passim scripta exempla. Et re vera historia Aiod parum ad rem facit, tū quod ille diuinitus fuit ad illud facinus electus, tum quod & a populo etiam fuerat ad id missus. Et præterea non solum tyrannus ille erat gubernator, sed acta hostis. Quæ ratione & Mutius Scævola, eatenus laude dignus est, quod Porcenæ exitium aggressus fuit, licet quod flammis brachium admouerit, non fuit virtutis opus, sed, ut ait Augustinus, inanis gloriæ cupiditas.

Ad primum igitur argumentum, cum Augustino .i. de Ciuit. Dei, respondetur, quæ etiam Dionysij doctrina est, .i. ca. cælestijs Hierar. quod dū quis quidpiam per ministerium, quod iubenti debet facit, non ipse proprie facit, sed aliter qui iubet. Et ideo cum Moyses, legitimus esset loco Dei iudex ad viciuendam immanem illam idolatriam constati vituli, & tanta esset facientia cædes, nempe viginti trium millia, necesse habuit plures instituere executores, ministris. Quare id quod ait, vnusquisque fratrem suum, &c. occidat, non est intelligendum, quod reme ac promiscue vnusquislibet quemlibet occideret, fuisset enim illa truculens Andabatarum pugna, sed condemnatis illis qui fuerant in culpa numerosam copiam ministrorum destinauit, quibus ideo necesse erat ut amicus amicum, & frater fratrem occideret. Præterquam quod fratres appellabantur, non solum eodem parente geniti, sed oēs eiusdem populi. Ex hac autem solutione dubium enascitur, virum princeps possit quibuscumque priuatis facultatem facere occidere malefactores. Responsetur id non licere, nisi certis moderaminibus. Primum nō possit generalem facultatem ciuibus facere, ut vnusquisque, quem obuium haberet nocentem, absque alia condemnatione interficeret. Est enim contra ius nature, ut contra in iudicam partem, indictaque causa, sententia feratur, sed quicumque quantum perniciosus, audiendus est, ut actuum .s. habetur nisi forsitan publicus esset respublicæ inuictor aut Regis nā tunc lice-

Ano Syracusana.

Mutius Scævola.

Ad primū arg. August. Dionysius.

Andabatarum.

Dubia secundū.

Solutio.

Soto, de iust. & iure. Cc. 101

TO
re
ibus
III
13

ret vnicusque vim in rempublicam illa-
tam repellere. Secundum assertum. Post la-
tam sententiam licet quosque ministros in-
stituire. Primum, in publicos latrones a-
peritissimosque reipublice hostes, qui alia
via comprehendi non possunt. De quibus
habetur cap. pro. humani. de homicid. vo-
lunt. lib. 6. Et præterea filijs & fratribus con-
cedi solet ministerium occidendi in interfe-
ctorem patris aut fratris. Attamen hanc
facultatem non valet inferior iudex conce-
dere, sed tantum princeps. Immo neque
id fieri passim debet, sed quam rarissimè,
& in casibus egregijs. Nam præterquam
quod eiusmodi executores vix expurgare
conscientiam possunt odio atque iracun-
dia, quare vt insidias condemnatis ten-
dant, alia accumulanti peccata, vsu saepe ve-
nit vt sine sacramentaria confessione occi-
dantur. Quocirca profecto non omnibus
satis probatur. Veneriorum mos, qui cum

Venero-
rum eo
suerudo
non pro-
batur.

Nicola

Tertius
dubiū.

Duplex
questio.

complures à patria exules habeant condē-
natos, singulis facultatem faciunt, vt qui
alium eorum interfecerit, vita ac libertate
donetur. Subsequitur & de viro, qui vxorē
in flagranti adulterio enecat, de quo
nemini aut Theologorum aut Iuripru-
dentum in dubium cadit, quin contra pro-
hibitionem homicidij mortaliter peccet
ratione iam dicta, quia nemo antequam
iudicetur ad iudicandum est morti, & eo ca-
su intelligendus venit canon Nicolai Pa-
pæ, Interfectores, 33. quæst. secunda vbi
eiusmodi homines censentur homicidæ.
At vero lege non puniuntur, propter dolo-
ris grauitatem, quem tunc ferre difficili-
mum est, vt habetur l. Græchus. C. ad leg.
Iuliam de adul. & l. Marito. ff. eod. titu. Gra-
uius autem dubium est, vitrum marito li-
ceat vxorem sibi à iudice permissam occi-
dere. Sunt enim qui hoc negant, propterea
quod permissio illa non est præceptum,
quali cogitur carnifex ad executionem ius-
titie. Accedit et iarus canon, Interfectores
qui absque exceptione illos censet homi-
cidas, & expresse canon proximus. Inter
hæc, explicat quod quamquam liceat mari-
to secundum mundanam legem vxorem
interficere, tamen sancta ecclesia non strin-
gitur eisdem legibus vbi glossa annuere vi-
detur quod semper est peccatum. Duplex
autem hic implicatur questio. Prior de le-
gatione, an sit licita. Antiquitus enim dicebat

patri filiam in adulterio captam, interfice-
re, vt patet l. patri. & l. neque in ead. ff. ad l.
Iulianum de adulter. & l. castitati. C. eod. titu.
postea vero mutata est lex, vt patet. C. eod. titu.
in. Autem. sed hodie. vt scilicet verbera-
ta in monasterio occluderetur. Et illa lex
in viu est nunc in Galijs, & in alijs multis
prouincijs respectu mariti. nam illa patris
iam aboleuit ab viu. Sed tamen lex Hispani-
anarum sequitur antiquam, non quidem
cum illo rigore, vt adultera necessaria mor-
te damnetur, sed traditur marito cui facul-
tas sit, si eam veli occidere. Et quod lex sit
iusta, non est cur dubitetur. Nam præter-
quam quod crimen id videtur mereri, pro-
fecto Hispanorum de hæc ingenio, vix
fieri aliter posset satis. Neque vt paulo an-
tea inter respondendum Soto dicebamus
Christus illam legem reuocauit. Possentior
vero sensus quæstiones est, vitrum eadem
concessa marito libertate, secundum con-
scientiam liceat ei id persequi & re vera de
hoc minor est dubitandi ratio. Nam est
non instituitur vt necessarius minister ius-
titie, instituitur tamen liber quare iuri
sit vt illam occida. Quapropter licet
opus fuerit misericordia, illa parere,
tamen iustitiam neque coram hominibus
violat, neque coram Deo. Et est por-
ro efficax argumentum, quod si mari-
to citra peccatum non liceret eam rugula-
re, peccatum esset principi & iudici illam
facultatem illi facere. Neque valet soluti-
o, si quis dicat, non illi permitti tunc
vxo iudicium, sed vt impune id faciat, quo-
niam illo priuilegio iam fruebatur, etiam
si absque iudicio, in flagranti delicto illam
interficeret. Cum ergo solenni forma ius-
dicij condemnata illi traditur, testimo-
nium apertum est, fieri illi ius occidendi,
ceu ministro iustitie. Ad secundum prin-
cipale argumentum responderetur, quod
est homines à sua natura degeneres cum
brutis conferantur, differunt tamen quod
bestie natura sua sunt tales ideoque &
syluestres quisque citra iniustitiam occi-
dit, & domesticas citra ipsarum iniuriam,
licet dominis inferatur, peccator au-
tem quia non est per naturam peccus,
non debet nisi publico illius iudicio cui
id incumbit damnatus interfici. So-
lutio autem tertij argumenti saluberrima
est documentum. Etenim vbi

cumq. proximo citra alterius nocumētum & iniuriam prodesse quis potest, laudabile officium est eius commodum procurare, ubi autem nocumētum alterius sese offert quale est mors peccatoris, non debet nisi iudicio illius ad quem functio illa pertinet intentari.

populi, sit & ministri eius. Secundo, id inde confirmatur quod in Euangelio, cuius clerici sunt ministri, nullum capitis supplicium aut mutilationis membri, vlli vindicando cuius decretum est. Hic primum omnium animaduertendum quo iure clerici, sanguinis effusione interdantur. Haud enim interdictum hoc, iuris est naturalis. Immo si merum illud confideres, nō obstat quominus episcopus subditos suos patibulo adjudicare possit. Dubium autem est, an sit de iure diuino. Ad hoc enim sunt, qui distinguentes respondeant. Aut inquam, duobus modis præceptum aliquod ceteri posse de iure diuino. Vno modo, quia in sacra pagina scriptum est, altero vero, quia est à Deo ipso positum tāquam de resupranaturā, qualia sunt sacramentorum mandata. Sic enim 1. ad Cor. 7. distinguit apostolus dicens vxorē à viro non discedere, præceptum est Dei, quod autem fidelis ab infideli vxore, se cum habitare conueniente non descedat, ego dico, non dominus. Prohibitio ergo clericorum ne sanguinem effundant, licet non posteriori, tamen priori modo, aiunt illi, est diuinum, quia exrat apud Paulum loco citato 1. ad Timot. 3. Quod si hæsites, num quicquid Paulus iussit pro præcepto habendum est Dei? quandoquidem quicquid apostoli tanquam apostoli loquebantur quasi diuina organa proferebant. Respondetur quod in assertionē fidei immediata reuelatione mouebantur. Quare enuntiationis eorum, vt diuina fides haberentur, tamen in legibus aliquibus ferendis, licet Spiritus sanctus eis assisteret sicut nunc ecclesiæ, nihilominus tales leges non sunt proprie iuris diuini, sicuti neque modo Pape, & Conciliorum iussa. Vnde actuum. 5. Visum est, inquit Petrus, non tantum Spiritui sancto, sed Spiritui sancto & nobis, quia tunc in concilio non utebantur immediata reuelatione, sed humana consultatione, Spiritu sancto, ne errarent assistente. Secus in fidei proferenda, de qua admoniti sunt ne cogitarent quomodo, aut quod loquerentur, sed sola vterentur reuelatione. At vero quamuis distinctio hæc, ex re ipsa per se fiat, nescio tamen an ad propositum satis queat, applicari cō-

Respon-
sio quo-
rūdā.

Paulus.

Obie-
ctio.

Solutio.

Excludi-
tur re-
mo-
dum.

ARTICVLVS IIII

Virum clericis etiam maleficos liceat interficere.

Post decisionem illius, quod publice potestati non solum licitum, verum & sanctum est, maleficos extirpare, consequitur vt videamus an prædictis etiam ecclesiasticis idem sit licitum. Existit enim à parte affirmatiua argumentum, quod secundum Paul. 1. ad Corinth. 4. imitatores eius ac perinde sanctorum esse debemus, sicuti ipsi fuerunt Christi. Deus autem maleficos perimere solet, secundum illud Psal. Qui percussit Aegyptum, cum primogenitis eorum. Et Phinees quamuis sacerdos interfecit Israheliam cum Madianitide cocuntem, vt legitur Numer. 25. Et Samuel Propheta interfecit Agag, regem Amalech. Et Helias sacerdotes Baal. Denique Petrus Ananiam & Sapphiram. Secundo, cum potestas spiritalis sit temporalis, Deoque coniunctior, non est cur habeat minorem facultatem occidendi eos malefactores, qui sibi subduntur, quam secularis. In contrarium est illud 1. ad Timot. 3. Oportet Episcopum sine crimine esse, non violentum, non percussorem, &c.

Quæstio est soluta facilis, quæ hac vna conclusionē neganter deciditur. Minime clericis quacunque sint ecclesiastica potestate constituti, fas est vllam, quantumuis criminolam, morti addicere, aut mutilare. Probatur duplici capite. Primo propter representationem. Consecrantur enim altaris ministerio, ubi iugis fit memoria passionis Christi, qui cum in anima Crucis occideretur, percussus, vt ait Petrus, non repercutiebar, cuius ergo imitatione non debent esse percussores. Nam vt Eccl. 10. commune fit, secundum iudicium

TO
re
ibus
III
13

Aristot.

Secundū
argum.

Conclu-
sio vni-
ca.

Nō con-
dicio

quam publicæ potestates malefactores occidant, sed ne tanquam privatae personæ sint percussores. Vna enim composuit, sobrium, prudentem, &c. non vinolentum, non percussorem, sed modestum, non litigiosum, non cupidum. Præterquam quod illic tantum cum Episcopis sermo illi erat. Neque verò inibi seculares iudices fecit, ne in sacerdotalem ordinem admittentur, quod tamen Ecclesiæ fæit. Quapropter si huic tantum loco iustas potestates superiorum modorum prohibitio hæc est de iure Diuino.

Cauilla. Aliud autem argumentum posset validius ad propositum adijci, nempe quod Christus, ut præcedenti 1. quaest. 4. meminimus, non assumpsit secularem potestatem iudicandi, sed spirituales regni caelorum. Unde fieri videtur consequens, ut nec clerici possent illam exercere. Attamen neque argumentum hoc rem de iustitia, sed hoc tantum, quod potestas ecclesiastica, qua ratione spiritualis est, non se extendit ad iudicia secularia ferenda, nisi quatenus ordinem habeat ad finem spirituales. Huic tamen minime repugnat, quominus clerici possent esse seculares in principum ministri, ut eorum nomine nocentium sanguinem effunderent. Immo verò neque repugnat quominus Episcopi eos possent gladio ferire, qui spirituales ipsum finem perturbarent. Ex his ergo sequitur (quod certo crediderim) prohibitionem hæc solum esse de iure merito positam ecclesiastico. Neg; vero S. Thome verbum adduxit Apostolicum, ac si esset habendum pro lege, ne Clerici in causa sanguinis iudices sederent, sed solum per viam consequentiam, & exempli, nempe quod postquam admonentur ne sint percussores, merito Ecclesiæ canit, ut ab omni percussione abstinerent. Et in eodem sensu citat idem verbum Gratianus in fronte dist. 43. vbi et meminens. & cano. Episcopum. eadem habetur prohibito. Et expressè sententiam, ne cler. vel mona. Et in tit. de cler. percuss. Ratio ergo huius Ecclesiæ sanctionis non fuit nisi decencia, & honestas duplex, quæ ad conclusionem allata. Et præterea mundiciæ, quæ esse debet non solum in sacerdotibus, verum in vasis etiam sacris. Quapropter qui sacris iniunguntur, ut votum emittunt ne se semine polluant, ita & lege prohibetur ne contaminentur sanguine. Quæ quidè duæ sordium species, si in templo fun-

dantur illud quoque pollutum relinquor, & suo modo irregulariter. Nominè autem clericorum in eiusmodi prohibitione omnes promiscue comprehenduntur, tam minoribus ordinibus quam sacris iniunguntur. Tamen quantum ad culpæ gradum non sit eadem omnium ratio. Nam qui in minoribus constitutus iudicatum secularem, vsque ad sanguinis effusionem exerceret, non peccaret mortaliter, quia ordines illi non sunt proprie sacri, quia tamen lethali culpa inhierecetur qui esset in facis, siue tanquam iudex, siue tanquam iustitia minister se creuaret. At vero etiam in minoribus ordinibus, nullum esset peccatum. Nam omnibus interdicitur sanguinis effusio. Sed de irregularitate etiam patentiissimum est, occisores ac mutilatores fieri omnes irregulares, siue post susceptos ordines id fecerint, siue ante, ut patet in can. Episcopum, dist. 45. & dist. 35. can. aliquantos dist. 23. q. 8. can. 1. & can. clericus, & can. quicumque & de homi. volun. cano. de cetero, & can. ad audientiam, & multis alijs locis. Quod late Syluest. tractat, verbo Homicidium 3. Sed est notandum quod nec citati canones, percussores omnes, immo & arma sumentes, ut habetur dist. clericus, irregulares esse decernant, intelligunt tamen Doctores eos tantum comprehendendi, qui occisores fuerint aut mutilatores. Quare Panot. in c. 1. qui clerici vel vouen. sola, inquit, sanguinis effusio non in dicitur irregularitatem. Et ita expresse habet glo. Clem. vnica, de homic. iuxta tenorem textus. Occidit aut mutilat. Sed de hoc standum est mori ecclesiastico. Cæue tamen ne excommunicationis censuras cum irregularitate permisceas. Hactenus enim de clerico percussore aut seculari dictum est. Qui vero vice versa in clericum manus violentas iniecerit, licet neque mutilator sit neque sanguinis effusor, sententiam excommunicationis incurrit secundum Canonem. Si quis suadente. Quod si fuerit sacerdos, & celebret, tunc fit irregularis, & pariter qui semen aut sanguinem in sacro loco effuderit, si modo effusio notabilis, ut aiunt, esset. Etenim pueri cum se in vicem pugno cedentes, parum sanguinis de nobis mittunt, non subinde sunt excommunicati. Homicidium autem etiam extra sanguinis effusionem irregulare facit homicidam. Neque requiritur, ut eiusmodi actiones

Cauilla.

Solutio.

Solutio vera principalis dubij.
S. Tho.

actiones peccata sint, ut sint, irregularitas causa. Immo etiam si sint virtutes dummodo sint liberae, id ipsum efficiunt, ut iudex cuiusque ministri, qui iuste iniqui interficiunt, irregulares fiunt ad sacros sciendos ordines, atque omnes ministri iustitiae, quos glossa refert super dicto canonicos. Dixerim autem. Dummodo sint actiones liberae & voluntariae, & quoniam, ut in art. 8. dictum sumus per homicidium casuale & per alias actiones, quae praeter hominis voluntatem accidunt, nulla incurritur irregularitas. Immo cum quis se aut sua inculpata tutela defendendo alteri aut mortem infert, aut causam mortis, ut habetur Clement. vii. de homicid. & eod. tit. libro sexto capitulo praelatis. Ex his fit consequens irregularitatem non esse culpam, immo neque semper propriae penam ut libro primo quaestione sexta adnotamus quia ubi nulla est culpa nihil proprie habet rationem poenae, sed est inhabilitas quaedam & indecentia propter immunditiam ad sacrorum administrationem. Quapropter cum in Pontificis Bullis conferuntur facultates absolventi a quibuscumque peccatis & censuris, censurae nomine non venit irregularitas. Quod si quis forsitan ambigat, utrum Pontifex maximus super hac lege dispensare possit, tam quantum ad culpam quam etiam quo ad irregularitatem, facillime colligitur ex superioribus affirmatiua responsio. Enimvero cum lex sit mere positiva non solum quia, ut diximus, verbi Pauli non faciunt illum senum, verum etiam quod quamvis cum facerent, non esset lex diuina illius generis, quod non cadit in dispensatione Pontificis, colligitur posse eundem Pontificem iusta de causa dispensare, ut sacerdos, iudex secularis esse possit, & in bello miles, quibus functionibus annexa est sanguinis effusio.

namque veteris testamenti non tractabat spiritualia, sicut nos, & neque ministeria ecclesiae innocentissimi Christi sed erant legis ministri, quae corporalia supplicia, etiam mortis, maleficijs decebantur. Quod autem de Petro adductum est, nihil ad rem facit, quoniam neque ipse coniuges illos occidit, neque eius iussu interfecit, sed quasi ore Dei promulgauit sententiam, quae audita examinari corruerunt. Ad secundum respondetur, quod potestas spiritalis clericorum non in hoc debet potestati principum praecellere, ut corpora interficiant, sed ut animarum consulari saluti. Quae utique ratione dicuntur principes terrarum. Et per hoc soluitur tertium.

Ad secundum arg.
Ad tertium arg.

ARTICVLVS V.

Utrum alicui liceat seipsum occidere.

Quamuis artic. 3. conclusum fuerit, nemini priuata auctoritate licitum esse quenquam occidere, quia id est contra iustitiam, restat nihilominus scire, utrum cupiam id liceat in seipsum? Primum enim argumentum a parte affirmatiua est, quod prohibitio homicidij est prohibitio iustitiae, unde cum iustitia non sit nisi ad alterum, si (ut quemadmodum ostendit 5. Ethic. Aristot.) nemo sibi faciat iniustitiam, etiam si se occidat. Et accedit secundo loco quod quando iudex qui alios habet interficiendi potestatem, ea est ipse dignus morte qua alios merito condemnaret, apparet tunc & sibi ipsi eandem inferre posse Tertio arguitur. Licitum est cuiunque periculo minore maius euitare, sicut membrum sibi infectum reserare, ut vitam seruet contingere autem possit, ut quis seipsum occidendo a maioribus se malis eripiat, videlicet ignominia, aut periculo, aut turpitudine alicuius flagitij, ergo tunc id erit licitum. Quarto Samson, ut legitur Iudicum. 16. seipsum iuina templi contriuit. Et Razas, ut 2. Macha. 14. refertur, seipsum interfecit, eligens potius nobiliter mori, quam iniquo iure fieri subditum, quod & de Catone memoriae proditum est. In contrarium est verbum Augustini de Ciuitate Dei, quod refertur 23. quod si non licet priuata potestate hominem occidere.

Primum argum.

Aristot. Arg. 2.

Arg. 3.

Arg. 4.

TO
re
bus
III
13

Inregu-
laritas
non est
culpa.

Ad pri-
mum arg.

cidere, profecto etiam qui seipsum occidit, homicida est. Et paulo post. Præstat ut de homine intelligamus, illud quod dictum est, non occides, neque alterum, ergo neque te. Neque enim alium quam hominem occidit, qui seipsum occidit.

Vnica conclusio. Ad questionem vnica conclusione respondetur. Nemini fas est seipsum occidere, & qui contra facit grauissimi peccati mortali reus fit. Idque tribus rationibus comprobatur. Primo, quod si homo secundum seipsum consideretur, contra suam naturam inclinacionem atque amorem quem sibi ipsi naturaliter debet, facit, dum sibi vitam adimit. Secundo, quod si consideretur ut pars totius reipublice, in bonum totius ordinatur atque adeo, ut s. Eth. cap. post rem ait Aristot. qui seipsum enecat, iniuriam irrogat reipub. Tertio,

Prima ratio cõclusiõis. Quod si consideretur ut effectus est Dei, vita humana diuinum donum est, à Deoque subinde pendens, tanquam eius possessio, ob idque qui seipsum perimit, peccat in Deum peccat, cuius est seruus, atque ille qui rem alienam vsurparet. Ad solum enim ipsam pertinet iudicium vite & mortis, secundum illud Deu. 23. Ego occidam, & ego viuere faciam. De conclusione nemo est qui dubitare possit? adeo est contra vniuersalem naturam ut sibi quisque mortem consciscat, per quam vita priuatur, quæ omnium est fundamentum bonorum. Circa rationem autem discrimen prius perpendendum est, quod si hominem absolute in seipso consideres, non est proprie contra iustitiam ut se occidat, sed contra amorem quo res qualibet seipsam diligit. Si autem consideretur velut officium Dei, ac reipublice membrum, tunc quia ordinem habet ad alios, iniustus respectu eorum fit qui se occidit. De eadem tamen prima ratione dubium existit, haud enim efficax satis apparet illatio, quod si homicidium fiat contra propriam inclinacionem naturalem, sit protinus peccatum mortale. Inclinatio namque naturalis, non omnis est bona, immo contra illam facere nonnunquam officium est. Enimvero inclinatio humana in bonum dilectabile, naturalis est, quin etiam genere suo bona: Appetitus enim animalis sine natura fertur in id, quod est delectabile. Quia viique ratione natura necessarijs

Obiectio cõtra primam rationem.

officijs conseruandi, tam inuiduum quæ speciem, delectacionem immiscuit, ut essent appetibilia. Et nihilominus eadem inclinatio sæpenumero est mala, eidemque adeo resistere bonum. Quod propter virtutem temperantiæ ac fortitudinis secundum Aristot. ad moderandum reprimendumque naturales affectus nobis inseruiunt ob idque virtutis opus, laboriosum est ac difficile, nempe quod eius conatibus contra naturalem inclinacionem pugnamus, quæ superatis difficilis est. Adde, quod iustitia originalis ad eandem infrenandas naturæ affectionis donata primis parentibus fuit. Quia ratione videlicet, quia illæ naturales erant, iustitia ipsa fuit supernaturalis. Hac enim de causâ Pau. ad Rom. 7. cõqueretur aliam in membris legem præsentifere repugnancem legi mentis. Quodnam igitur argumentum est, si contra inclinacionem naturalem ergo est peccatum? Quod intelligas illam inclinacionem esse bonum, id tibi restat probandum quandòquidem ex hoc quod sit naturalis non conuincitur. Ad hoc iam alias me dixisse memini. Habet enim homo duas, eademque ambas naturales inclinaciones, alteram rationem generis alteram vero ratione speciei, quarum ideo prior materialis est, secunda vero formalis. Habeque subinde hoc inter omnem creaturam corporalem singulare, quod istæ inclinaciones post naturam corruptam sint sibi inuicem contrariæ. Caro enim, inquit Paul. concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. At vero quia id simpliciter rei naturale est, quod formaliter & secundum speciem congruit, illud autem quod competit, materialiter competit secundum quid, sit ut secundum rationem contra materiale, hoc est, contra sensibilem inclinacionem facere, ad hominis perfectionem pertineat. Ignor quando dictum est inclinacionem naturalem ad vitam conseruacionem ferri, atque eius amorem esse naturalem, intelligitur secundum rationem ob idque facere contra illam inclinacionem peccatum est, non solum inhumanum, verum & contra totum fundamentum naturæ. Quod enim viuere refert rationalis inclinatio, inde patet, quod rationalis natura est per rationis opera felicitatem consequi, quæ quidem opera nisi a viuente exerceri non possunt. Post hæc.

hæc circa alias duas rationes explicandum
 esset quomodo homo non sit suæ vitæ do-
 minus, nisi hæc conclusio in superiori libro
 quæstio 3. satis fuisset à nobis demonstra-
 ta. Recolare autem id opus est, quod ibi-
 dem demonstrare etiam curauimus nempe
 Rempublica non proprie habere domi-
 nium vitæ ciuium, sicuti Deum. Haud e-
 nim princeps prohibeo, velut ille potest
 innocenti in mortem adigere, quod ad
 rationem dominij esset necessarium, sed
 tantum vt Reipublicæ propugnator iusti-
 que custos, vt inibi sa. is expositum est. Ar-
 qui huc applaudit exemplum totius, re-
 spectu partium. Homo enim non fungi-
 tur ab solo membro dominio, vt pos-
 sit ea dum liberis sibi amputare, sed vt
 custos vitæ potest illa obijcere ad defen-
 dendum totum, ac pariter dum putre-
 scunt, rescindere. Sic ergo intelligendus
 est Aristotel 3. Ethicor. cap. 11. vbi ait ho-
 micidam sui, iniuriam irrogare Reipu-
 blicæ. Disputatio se hic longa ingerebat,
 an liceat quempiam damnare, vt seipsum
 occidat, nempe vt venenum eporet, aut
 fame pereat, aut de carcere non fugiat,
 hæc autem proprium locum inferius ha-
 bent quæstio 6. vbi de remedijs quibus re-
 bus vii potest, articul. 4. latè disputan-
 dum est.

Reliquæ ergo quæstionculas huic prin-
 cipalis adhaerentes, inter soluendum ar-
 gumenta dissoluere restat. Ad primum
 autem iam responsum est, nempe quod
 homicidium, peccatum est tum contra
 iustitiam, tum etiam contra charitatem.
 Quare qui mortem sibi consciscit, respec-
 tu sui non facit contra iustitiam, sed con-
 tra charitatem respectu vero Reipublicæ,
 ac Dei, facit contra iustitiam. Ad se-
 cundum autem, quod adijcitur dum iu-
 dex simul est morte dignus. Responde-
 tur, quod nemo constituitur sui ipsius iu-
 dex, quia nemo de seipso recte iudicare
 potest. Quare sicut agrius Medico non
 est committenda sui ipsius curatio, ita ne-
 que malefactori iudici seipsum condem-
 nare. Ad tertium argumentum Diuus
 Thomas respondet id, quod præcedenti
 libro à nobis citatum meminimus, nempe
 quod cum homo constitutus per li-
 berum arbitrium sit sui ipsius dominus, hoc
 est suarum actionum, de omnibus quæ
 eidem libero arbitrio subsunt, disponere

potest non autem de vita, quæ Dei potest
 fieri, à quo illam recipit, tantum subdi-
 tur. Et ideo ob nullam prorsus causam
 licitum vlli est sibi vitam adimere. Argu-
 mentum est, quod locupletissime August.
 disserit lib. 1. de Ciuitate Dei à cap. 17. vs-
 que ad 26. Quare neque quillo Pauli de-
 siderio arderet dissoluendi, vt esset cum
 Christo po. est se illa causa necare. Ne-
 que vt extremas mundi huius calamita-
 tes suffugiamus. Nam cum secundum
 Philosophum 3. Ethicorum, vltimum sit
 temporalium malorum, mors: qui illa se
 orbaret, vt malis alijs careret, maius tunc
 contra naturam eligeret malum, vt cui-
 taret minus. Neque summa quis immu-
 nissimi criminis poenitudine percussus,
 potest in se nefarias manus iniicere, vt se
 absumat. Neque vero ad euitandum atro-
 cissimum scelus id licitum est. Quapro-
 pter Lucretia per mortem, quam sibi ipsa
 inferret, non licuit adulterium cauere, & c.
 Multo minus postquam illam passa est ini-
 uriam, vt Iulius libro primo refert,
 ignominiam morte contegere, vt illic au-
 gust. est Augustin. Nam si resistendo, se
 culpa liberauerat, non erat digna quæ se
 occideret, & si in culpam confenserat,
 non erat subipsius iudex. Occidit ergo
 sese ex pusillanimitate, quia ferre infamiam
 non valuit, sicuti & Caro, qui Ca-
 saris dominatum subire potens non fuit.
 Quod si hic obiter querat quid ferre de-
 beat pudica puella, antequam in stuprum
 consentiat? Re vera quodcunque genus
 mortis. At vero vtrum si non pro viri-
 li sua contra pugnet, membrisque resis-
 stat, sed immota manens nihil agat, con-
 sentire censetur? Respondetur. In fo-
 ro exteriori si immobilis tacensque mane-
 ret, rea stupri iudicaretur. Sic enim iur-
 bebatur, Deuteronom. 12. vt puella quæ
 in vrbe comprimeretur, quia tacuerat, la-
 pidibus obrueretur. Tamen in foro con-
 scientiæ tantum tenetur non consentire,
 neque se sceleri accommodare. Quæ re-
 si metu tacet, non peccat mortaliter, dum-
 modo nullum præbeat consensum. Ne-
 que vero manus in alterum tenetur ini-
 cere. Tamen si quæ honesta est, & ingenua,
 non debet facere quantum debet, sed quan-
 tum potest. Quæ autem inuiti patitur, vir-
 ginatatem non amittit, quia (vt Lucretia ai-
 bat) non inquinatur corpus, nisi de con-

August.

Paulus.

Aristot.

Lucre.

August.

August.

Caro.

Quæst.

Solutio.

Alteræ

quæstio.

Respon-

sio.

Imit.

August.

sensu mentis. Vnde quæ se occideret ut stuprum caueret, maius peccatum faceret ut euitaret minus. Ad quartum de Sanfione sunt qui respondeant per virtutem fortitudinis ei licuisse ad hostium cladem cum proprio periculo sese accingere. Ad hoc tamen iam hb. 2. q. 3. art. 8. respondimus, quod cum ille autus non fuerit humanus, sed supernaturalis, quia iam illi coma creuerat quam Deo dicauerat, dicendum est potius cum August. quod id diuina reuelatione fecerit. Id quod eius oratio testatur, qua diuinitus suppeticas petebat. De Eleazaro autem qui legitur primi Macha. 6. vt elephantem occideret, ab eodem oppressus, facile, vt illic dicebam, crediderim virtute ac robore animi id aggressum fuisse. Razias autem non est cur excusetur, vt bene ait S. Thom. nam sanimi mollities fuit & languor proprio gladio malle occumbere, quam vinci. Quod & Sauli vituperio datur, & Catoni. Vnde quod historia addit, maluisse nobiliter mori, &c. non dicitur secundum rei veritatem, sed secundum eius existimationem. At vero de Apollonia, cuius historia refert quod carnicum operas praueniens exiliuit in flammis, Augusti. non est omnino, certus. Si autem id verum fuit, vel dicendum est quod erat iam tam rogo admota vt pene esset coniecta, vel quod cum esset femina acumini que adeo iuris infecta, per inuincibilem ignorantiam sit excusanda, vel ad hoc cum eodem Augustino recurendum, quod id diuino instinctu egerit.

ARTICVLVS VI.

Vtrum liceat vitam pro defensione amici aut cuius scilicet virtutis, exponere.

Articulo proxime precedenti operam duximus hunc sextum adhibere, licet D. Tho. silentio hic cum praterierit. Sunt enim apprimè affines & germani. Quæritur ergo vtrum vitam propriam liceat pro amico aut pro quacunque virtute morti offerre. Arguitur enim à parte negatiua. Vitam periculo mortis obijcerem eodem recidit ac si quis seipsum occidat, nam gubernatorem nauem non seruare

re dum potest, perinde habet ac si illam submergeret occidere se autem nemini licet, cum non sit vitæ suæ dominus, sed custos, ergo neque vitam pro alio exponere. Secundo. Ordine charitatis plus sequitur diligere tenetur, quam alterum, saltem non licet alterum plus diligere, mandante nobis Deo & proximis sicut nos ipsos diligamus, qui autem propriam pro vita amici exponit, plus alium diligit quam seipsum, vt lib. de mend. c. 6. arguit August. ergo id non licet, vt ipse ibidem cõcludit. Tertio. Sicut vita spiritualis ad spiritualem, sic & temporalis ad temporalem, nemini autem spiritualem propriam licet pro spirituali totius mundi amittere, ergo neq; temporalem propriam pro temporali amici. In contrarium est verbum Christi, Ioannis 15. Maiorem hac dilectionem nemo habet, quam vt animam suam quis ponat pro amicis suis.

Questio est egregia, neque solum Philosophis digna, verum & Theologis, tamen si non pro eius dignitate veritatem ex professo disputatam. Tribus ergo conclusionibus aboluendum duxerim. Prima est, Ponere vitam pro Deo, atq; in testimonium eius fidei, catholica fides iubet cuius perinde contraria assertio, hæresis est manifestaria. Hoc patet ecclesiæ testimonio, quæ ob hanc præcipuam virtutem martyrum ordinem, cum inter diuos præcipuum, vt que adeo colit, vt censat per actum martyrii omnia condonari peccata. De hoc ergo non pertinet ad præsentem locum disputare. Sed adiungimus eidem conclusioni pariter protutela cuiusque virtutis id ipsam licere. Ob id enim Ioannes Baptistæ martyrii causa alago ad scribitur, quod de iniquitate incest. Osum Herodæ redar quebat. Neque solum in preceptorum tutamen, verum & ad defendendū consiliū veritatem id ipsum laus esset, nempe vt quis defenderet consiliū esse vota religionis suscipere. Hæc enim omnia in custodiam propugnationemq; fidei referuntur. Neque vero est qui negare possit quin etiã pro re publica liceat periculi subire mortis, quã doquidem, vt antea sæpe diximus, re publica ad id potest ciues suos cogere, sicut totum membra ad sui defensionem. Hæc ergo citra disputationem iacta sint fundamenta. Quo autem alterum, quod parentissimum etiam est, extremum, cum hoc ipso

Secunda
quæstio.

Aug.

Aug.

Obie-
ctio.

Solutio.

Tertia
quæstio.

Aug.

componamus, sit secunda conclusio. Nul-
latenus licet aut vitam spiritualem, hoc est
Dei gratiam amittere, aut minimam eius
iacturam facere pro salute spirituali totius
mundi. Imo, ut absit blasphemia verbo, si
casus per impossibile accidere posset, ne-
que pro factorum defendenda gloria.
Memini enim quosdam hoc in dubium re-
uocare, nihilominus conclusio adeo per se
nota est vt contraria manifestam compli-
cet repugnantiam. Enimuero optare de
gratia Dei cadere, vt alij ipsa persistant,
est eligere esse in odio Dei, quod autem
hoc in virtute, implicatio est contradictio-
nis. Nam quod est virtus, licet, per id au-
tem quod licet non perditur gratia. Item
optare odium Dei, est optare id quod in-
trinsece est malum. Imo & minimum
veniale peccatum licere admittere pro sa-
lute spirituali totius mundi, contradi-
ctionem inuoluit. Sed neque optare mi-
nus diligere à Deo, vt alij magis diligan-
tur, fas esse potest, nam qui minus dili-
gitur minus diligit, optare autem minus
diligere, est quid optare contra naturam
ipsam charitatis, atque adeo implicatio
contradictionis est illud esse opus charita-
tis. Contra hanc nihilominus veritatem
arguitur. Sequeretur neque licitum esse
vitam spiritualem periculo obijcere pro
salute animarum, nam si illam neququam
licet perdere, videtur sequi, neque eius pe-
riculum sub eundem esse. Consequens ta-
men est falsum, quoniam prudens charita-
tis femor nonnunquam hominem ani-
mar, vt ad conuertendus perditas mulieres
cum aliquo suo periculo eorum colloqui
adeat, vel aliquo ad prædicandum pergat,
vbi in maiori versabitur periculo vite spi-
ritualis quam si intra claustra se monaste-
rii contineret. Respondetur, primam con-
sequentiam nullius esse valoris. Nam ia-
cturam facere gratie detrimentum est ip-
sius charitatis, exponere autem illam peti-
culo, adeo non est, charitatis remissio, vt
ex nimio eius ardore procedat. Tertia
conclusio, ad cuius veritatem exploran-
dam præfens mouetur quæstio, sit, Licitum
est, & sepius officium, vitam corpora-
lem exponere, non solum pro vita spiri-
tualis amici, verum & pro temporali, quin
vero pro eius honore, & fama, & pro eius
bonis temporalibus. Atqui de hac quæ-
stione D. August. diuersè loquutus est lo-

co namque inter arguendum cito visus
est ad partem negatiuam annuere. Tamen
libro de Amicitia, cap. 10. expresse ait vi-
tam corporis ponendum esse pro amico,
vt sanxit, inquit diuina auctoritas. Nimi-
rum ad verbum Christi alludens à nobis
citatum, Maiorem charitatem nemo ha-
bet, &c. Et reuera nunquam mihi in
dubium venire potuit, qui certo credide-
rim peregrinum hoc esse amicitie, ac
subinde virtutis officium. Et primum au-
toritas Christi, si meditare pendatur,
hunc plane sensum facit, tamen si non de-
sint qui caullantes dicant. Seruatorem
nostrum hunc tantum docuisse, quod li-
ceat vitam corporalem pro spirituali ami-
ci, sicut ipse fecit, exponere. Enimuero
quamuis ipse ad hoc propositum illud ci-
tauerit, nihilominus dicitur illud vulgo
inter philosophos circumferebatur, il-
lud nimirum vbique docentes. Amicus
est alter ergo. Quare eorum sensus non ad
vitam spiritualem referebatur, sed ad hoc
quod ius amicitie sit cum periculo prop-
ria vite bona amici etiam temporalia
tueri. Quocirca Christus vulgatum alle-
gans axioma eundem sensum approbavit,
videlicet quod cum charitatis sit, dispen-
dium cæterorum bonorum amici gratia
facere, hæc tamen summa sit, vt etiam vi-
tam ponas. Adde, quod Christus pro vita
temporali nostra propriam posuit. Nam
sicut per peccatum, vt ait Paul. mors in-
troiuit in orbem, ita & redemptoris man-
us fuit liberando nos à peccato, liberari
etiam à temporali morte, donando nobis
immortalia corpora. Quare eodem
cap. 5. Paul. concludit, sicut regnavit peccatum
in mortem ita & gratia regnat per ius-
tissimam in vitam æternam. Et cap. 8. Lex
spiritus vite in Christo Iesu liberauit me
à peccato & lege mortis. Præterea, illo ver-
bo, Christus voluit mortalium amicitiam
sibi maxime conciliare. Ob idque illud
absque vlla exceptione absolute citauit,
scilicet quod in hoc maxime ostendatur
charitas, quod quis ponat vitam pro ami-
cis. Non enim ait pro hoc vel illo bono
amici, sed pro amico, vbi tu ipse vita
indiguerit. At vero vt ad rationes natu-
rales descendamus, illa qua quidam vni-
tur, non est satis firma. Arguunt enim ob
id licere vitam exponere pro amico, quod
iustum est illam ponere pro virtute, & vera
laude

Maiore
charita-
tem ne-
mo ha-
bet, &c.

Christus
pro vita
tempo-
rali pro
pria po-
nit.

TO
re
ius
III
15

laude & ponere vitam pro amico est virtus. Hæc nanque ratio principium petit. Nam hoc ipsum est in controuersia. Amicitia enim non est virtus, sed virtuti proxima, vt ait S. Ethico. Philosophus. Sum enim alteri amicus, quia studiosus est. Sed de hoc est questio, vtum ius amicitie hoc permittat, vt vitam cuius tu non es dominus, possis pro illo exponere? eo præsertim, quod cum vita sit bonorum omnium temporalium maximum, & amicitia non sit nisi temporale bonum, videtur vita non esse pro amicitia commutanda. Ratio ergo conclusionis sic efformatur, vita nihil altius est, quam quoddam temporale bonum quod non est supremis finis, in quo nostra consistit felicitas, sed est tantum medium ad ipsam consequendam & conferendam, bonum autem vile licitum est in defensionem alterius boni exponere, quod pars est nostre felicitatis, etiam si per se consideratum minoris esset pretij potest enim iure optimo quisque vitam periculo obtinere ad defendendum bona sua temporalia, eo quod bona ipsa rursus ordinantur in conseruationem eiusdem vite, atque in statum eius felicem, vita autem amici mei est proprium meum bonum, ad meam etiam felicitatem pertinens, ergo eadem ratione mihi licebit, immo multo decentius, propriam vitam pro illa ponere, nam merito illam pluris facio, quam bona mea, quandoquidem per ipsam felicem statum vite meæ conseruo. Quin vero eadem ratione sequitur, vt possim illam exponere ad protegendam eius honorem & bona temporalia, si fuerint vsque adeo ampla. Secundo arguitur exemplo Christi. Certum enim est, vitam eius etiam temporalem præstantiorem fuisse nostra spirituali, nam erat vita Dei, & tamen quia vita nostra æterna in eius redundabat gloriam, illam in pretium nostre dispendit. Tertio arguitur. Iure nature omnes mortales sumus eiusdem corporis membra, ergo sicuti membrum eiusdem corporis vnum pro alio exponitur, vt inuicem se custodiant, sic licitum est inter homines. Quarto. Sicut pro republica debitum est vitam ponere, quia partes eius sumus, quam ideo conseruaret nemus, sic & pars se potest periculo alterius partis exponere, quandoquidem salus reipublica ex salute partium constat. Adde, quod agere filium cum propria vite periculo debere vitam patris tueri, feritas profecto esset & barbaries, cum eandem vitam a parentibus receperimus. Concesso ergo semel, quod iure charitatis hoc liceat, non est deinceps difficilis, vt etiam pro vxore, pro filio, pro patre, atque adeo pro amico id liceat. Nam pro rege, nemo dubitat. Præterea, nullus philo'sophorum sapientumque Physicorum non laudat facinus Pyladis atque Orestis, siue historia fuerit siue fabula, vt Cicero lib. de Amicitia, innuat, tamen si mentiri vt alter pro altero haberetur, non fuit virtus. Sed quid in te non dubia moramur? vox populi, vox naturæ est, & tamen nulla fuit, seu barbara natio, seu sancta, etiam si Christianam intelligas, in qua non egregia laudi datur, ac detur, quod qui hominem in periculo mortis coniectum viderit eidem se offerat periculo, vt proximi vitam, dum possibile apparet, eripiat. Dum possibile, inquam apparet, nam alias, temeritas esset. Exempli gratia, qui gladijs se inuicem impetentes aspectat, & potens cum aliquo suo periculo vitam dirimere, non se medium infert etiam si non teneatur, profecto vt ignauus & infamis habetur, tantum abest, vt si id fecerit, perperam fuisse iudicetur. Idemque fere iudicium est de protegendo amici honore, atque alijs magnis bonis, quibus vita eius sustentatur & honor. In summa, qui hoc negat officium esse eximium amicitie, ornamentum profecto eius præcipuum de media republica tollit.

Aristot.

Rõ cõ-
cluxõ

exponere. Quis vero etiam potest non
 uti optimo cibo ac regimine, aut optima
 medicina ad ipsam seruandam. Eadem ergo
 ratione potest illam exponere pro ami-
 co. Sed tunc peccaret, quando illam prodig-
 eret, hoc est quod nullo bono fine aut
 pro exiguo illam disponderet, ut si ad de-
 scendum valorem vnius scuti periculo
 illam obiceret. Ex hac autem solutione
 oritur scrupulus, vtrum in naufragio, vbi
 tantum vox est tabula, qua duos seruare
 non potest, liceat vni alteri cedere? Et fac
 esse filium & patrem. Ex conclusione enim
 videtur sequi id esse licitum, ex hac autem
 solutione apparet contrarium colligi. Nam
 qui tabulam desereret, perinde haberet, ac
 si se in mare proiecisset, quod est se directe
 occidere. Profecto res est dubia responde-
 tur ergo quod antequam tabulam filius
 capiat, potest illam relinquere patri, quia
 non hoc est positum: se occidere, sed per-
 mittere se mori, postquam vero eidem
 insidet, re vera non apparet licitam esse, vt
 se in fluctus deiciat. Ad secundum re-
 spondetur quod ordo charitatis quo homo
 tenetur non plus proximum quam seip-
 sum diligere, attendendus est secundum
 vitam spiritualem, cuius ideo detrimen-
 tum homo non debet pati pro toto orbe,
 sed quantum ad temporalia non est ille
 ordo necessarius, quoniam temporalia per-
 se non pertinent ad perfectam felicitate-
 tem sed sunt tantum media, vt diximus.
 Vnde S. Thom. 2. 2. q. 16. art. 5. in solutione
 primi, ait, quod cum vnumquodque id sit
 quod in ipso precipuum est magis est pro-
 ximus diligendus quantum ad spiritualia
 quam corpus proprium vt si simpliciter
 fuerit necessaria via nostra pro salute spi-
 rituali eius tunc sit nobis expendenda vbi
 explicat ordinem, qui est ex necessitate pre-
 cepti. Sed tamen inferius in solutione ter-
 tija ait, quod licet non sit de necessitate cha-
 ritatis quod homo proprium corpus expo-
 nat pro salute proximi, nisi in casu quo te-
 netur eius saluti providere, tamen quod
 aliquis sua se sponte ad hoc offerat, perti-
 net ad perfectionem charitatis. Vbi non
 distinguit de salute spirituali & corporali,
 sed vtrumque videtur intelligere. Postre-
 mum denique argumentum solutum est,
 vbi monstrauimus non esse eandem ratio-
 nem de spirituali, & temporalis salute.
 Quare falsum est eandem esse rationem

Spiritualis ad spiritualem, quæ temporalis
 ad temporalem.

ARTICVLVS VII.

*Virum liceat in aliquo casu interficere
 innocentem.*

Post innocentis homicidium (quod
 quemadmodum lege fiat, dictum est)
 subsequitur in hoc septimo articulo,
 qui est apud S. Tho. textus disputare vtrum
 liceat in aliquo casu innocentem interfice-
 re? Arguitur enim à parte affirmatiua A-
 braham haec laude inter cetera commenda-
 tur, quod innocentem filium suum ara destina-
 uerat, secundo. Si id licet quod maius docu-
 mentum infer, & id licebit quod inferit
 maius, nam de illato documento existima-
 tur peccati grauitas, licet autem peccator
 occidere, etiam si periculo perditionis ater-
 nae non nunquam exponatur, vt supradic-
 tum est, ergo & innocentem quem certius
 creditur miseris huius seculi solutum ad
 aeternam felicitatem aduolare. Tertio
 Quod secundum ordinem iustitiae sit nul-
 lum est peccatum, sed quandoque iudex se-
 cundum allegata & probata innocentem
 in mortem adigere cogitur, quem scit falsis
 testimonijs delatum, & pariter minister,
 qui eius dicto audiens esse tenetur, ergo li-
 citum est quandoque innocentem interfice-
 re. In contrarium autem est illud Exo-
 23. Infontem & iustum non occides.

Primū
 argum.

Argu. 2.

Argu. 3.

Titulu-
 qōnis il-
 lustrat.
 Duplex
 innocēs.

Vnica
 conclu-

Proba-
 tio.

Quæstionis titulus de duplici innocen-
 te intelligi potest. Primo, de eo qui non so-
 lum re vera est innocens, verum etiam le-
 gitime, quia non probatur nocens, & de
 hoc præsens intelligitur interrogatio. Alius
 vero est, qui licet re quidem sit innocens ta-
 men legitime probatur nocens, de quo,
 cũ grauior sit abususque dubitandi ratio,
 inferius quæst. 4. art. 2. mouebitur pec-
 cularis quæstio. Hæc ergo facillime vnica
 conclusione expeditur. Nullatenus licet homi-
 nem innocentem, cuius nulla habetur
 sinistra opinio interficere. Probatio est per-
 uia. Homo enim vt ex dictis patet, & se-
 cundum seipsum consideratur & præterea
 in ordine ad bonum commune. Et qui-
 dem secundum priorem consideratio-
 nem, scilicet quatenus est rationalis na-
 tura, neminem interficere licet. Nam
 & iniquissimi etiam peccatoris natura,
 quatenus

PO
 re
 bus
 III
 13

quatenus Dei figmentum, diligenda est, ob
solum ergo causam communis boni pec-
cator occiditur, in innocente autem nihil
est cur ius reipublice fiat, ipsum occiden-
di, quoniam precipua est reipublica pars,
atque ad eius salutem precipue conferens.
De hac conclusione non est cur multum
dubites, offeruntur nihilominus nonnul-
le, licet tenues, dubiandi rationes. Pri-
ma, dum in obsessa à tyranno ciuitate ci-
uis innocens est, cuius caput tyrannus ille
perit, eo forsitan quod sibi est aduersus. Hi-
storia est de Demosthene, quæ, dum Athe-
nien ciuitas obsidione opprimeretur, tan-
tum dux ille hostis petebat, ut incolentem
relinquere ciuitatem. Tunc enim ille in
senatu fabulam illam luporum retulit,
qui ab ouibus canes deposcebant illa va-
fricie ut secuti postea possent in inermem
pavidumque gregem irruere. Dubium
ergo est virum tunc pro salute totius rei-
publice licuisset innocentem in manus
hostis perdendum tradere. Apparet enim
fuisse licitum. Primum quia reipublica
ius habet exponendi ciues patenti morti
pro salute totius, ut patet in bello, si-
cut totum suas partes. Deinde quod &
ipse tunc innocens, cuius morte salus
totius ciuitatis agitur, tenetur se hosti
dedere, ergo ad id potest reipublica ip-
sum cogere. Nihilominus respondetur
nequaquam id esse tunc licitum. Quare
D. Thom. generalem constituit conclu-
sionem. Nam ut ad primum argumentum
respondeamus, tunc reipublica potest ex-
ponere ciuem quando necessarius ad pu-
gnandum est, & resistendum hosti quia
tunc est per se necessarium medium, non
autem quando tantum est necessarius ex
malitia alterius. Quoniam cum homici-
dium per se non sit bonum, nunquam fit
licitum nisi ex fine cuius est per se medium.
Et innocentis mors nunquam est hoc mo-
do reipublice necessaria. Quare securi, ut
paulo ante meminimus, non licet tibi iu-
bente tyranno cruere tibi ipsum oculum,
ut alterum serues, ita neque tunc rei-
publice innocentem morti tradere. Nam
ut superius dictum est, non est absolute do-
mina vite ciuium, sicut Deus, & ideo in-
nocens vitam solus Deus potestatem ha-
bet. Sunt qui licet diffiteantur reipubli-
cam tunc iussu tyranni eum occidere, fac-
tetur tamen posse ipsum eidem tradere ad

occidendum. Porro autem idem est virum
que profus, atque a deo neutrum lice. Pos-
set nihilominus eum illo casu non defen-
dere, quia reipublica cum sui periculo non
tenetur defendere priuatum ciuem. Quod
si contra similitudine arguas. Si quis mihi
mortem comminaretur nisi manum aut mi-
linguam ascendendam illi offerrem, pos-
sem membrum tradere, ut vitam serua-
rem, licet medium illud non sit necessarium
nisi ex malitia alterius, ergo similiter posse
reipublica ciuem suum tradere. Negatur
consequentia, quando membrum non ha-
bet esse distinctum ab esse totius, neque vl-
lo modo est propter se, sed propter totum,
neque per se est capax iuris, vel iniurie.
Homo autem quamuis sit pars reipublice
est nihilominus & suppositum propter se
ipsum existens, atque a deo per se capax i-
urie, quam reipublica non potest illi iro-
gare. Vnde ad secundum supra obiectum
argumentum respondetur, quod quamuis ip-
se teneatur tunc proprio se offi. r. e. per culo
ut publicum caueat, non tamen ad id iure
cogi potest quoniam tenetur non de iusti-
tia sed de charitate. Sicut stat me in graui
necessitate ad elemosynam teneri ad quæ
cogi non possum. Alius dubitandi calus
est in bello, & quidem in communi aggres-
su, ubi permixti sunt innocentes cum noc-
centibus non est dubium quin liceat hos-
tes inuadere, cum innocentium periculo.
Sed dubium est in singulari certamine. Vi-
deo militem in me irruentem quem scio
innocentem esse, puta qui certo credit bel-
lum iustum contra me gerere. Videtur ra-
tio suadere quod tunc non possum illum
occidere. Nam bellum non potest esse ius-
tum ex utraque parte. Si ergo ille iuste
contra me pugnat, non possum ego iuste
me defendere. Respondetur nihilominus
licere. Primum quia iuste imbo pugnare
possumus ex ignorantia, quam uterque pu-
tat se iustam defendere causam. Præterea
licet tunc in conflictu vni militum contra-
ret iustitiam ab alterius parte stare, potest
se defendere: quia non tenetur illam pati
mortem. Quare non solum tunc ex falsa
presumptione (ut quidam aiunt) nempe,
quia uterque putat alterius esse nocentem,
sed etiam si sciat esse innocentem, licet
tunc pugnat. Non potest autem alterum oc-
cidere nisi in suam defensionem. Sed rogamus
virum miles possit alterum aggredi que sit
esse

Demosthenes.

Solutio.
S. Tho.

esse innocentem? Respondetur quod si bona fide credat, iustum se gerere bellum, etiam si alium putet esse innocentem, puta quia vel idem ipse credit, vel inuitus in exercitu retinetur, potest illum aggredi, tum quod aggressus ipse in bello est defensor, tum et quod vnus princeps ius habet aggrediendi alterum. Qui autem in les credere bellum segerere iniustum, aggredi non potest.

Ad primum arg. in contrarium lib. 2. satis responsum est, quæstion. 3. ait 8. Deus nanque non tanquam legislator, ut Scotus putat, dispensare valet super homicidio, sed tanquam vniversalis vite dominus, potest cuius potestate in facere alium occidendi, sicuti fecit Abrahæ, cuius ideo obedientia laude digna fuit, tamen si pro sua clementia id non permisit executioni mandari. Nemo autem mortalium hoc absoluto vitæ dominio. Solutio

autem argumenti secundi notanda est apud D. Thom. nempe peccatorum gravitatem de se primo attendendam esse non penes illarum nocuitum, sed penes obiectum.

Quapropter innocenti occisio sceleratior est & maiori digna supplicio, quam occisio impuri ac peccati hominis. Primo quia huiusmodi occisor præstantius bonum heredit, quod magis est per se diligendum, quia propter peius contra charitatem peccat. Secundo quia & iniuriam facit qui minus erat illa dignus, atque ideo iniurius iniuriam uiolat. Et tertio, quia rem publicam meliori priuat bono, ac subinde in bonum commune est pestilentior. Postremo, & Deum ipsum impudentius spernit, qui iustos chariores habet, secundum Iud. 11. 10. Qui uos spernit, me spernit.

Quod autem iusto mox in bonum æternæ gloriæ cedat, occisioni accidentarium est.

A solutione autem tertii argumenti quod de innocente legitime probato nocente addebatur, super sedendum est usque ad locum citatum quæstione sexta.

ARTICVLVS VIII.

Virum si unicuique proprium inuasorem ad sui defensionem occidere.

Cum supra definitum sit nemini priuata auctoritate licere malefactorum

occidere explorandum supererat virum saltem liceat aggressorem per modum defensionis interficere. Sunt enim nonnullæ sanctorum auctoritates, quæ id verare videntur. Ait quippe Augustinus, ad Publi. De occidendis hominibus, ne ab eis quisque occidatur, non mihi placet consilium, nisi forte sit miles an publica functio ne teneatur, vt non pro se hoc faciat, sed pro alijs accepta legitima potestate, vbi ne gare videtur, cupiam ne occidatur licere priuatim occidere. Et in r. de libe. arbit. Quomodo, inquit, apud diuinam providentiam a peccato liberi sunt qui pro his rebus quas contemni oportet humana cede polluti sunt? Et censet illas res in vniuersum esse contemnendas, quas homines inuiti amittere possunt, in quarum numero est vita. Et Nicol. Papa can. de his clericis distin. 50. ait, De his clericis quibus consuluimus scilicet qui se defendendo paganum occiderant, si postea per penitentiam possunt ad pristinum statum redire, aut ad aliam rem ascendere scitote nullam nos occasionem dare neque illam tribuere licentiam eis quemlibet hominem quo liber modo occidendi. Cui qui de legi cum ad mores pertineat, videntur & laici esse subiecti. Quarto. Homicidium est grauius quam simplex fornicatio, sed nemini hæc ad seruandam vitam est licita, ergo neque homicidium facere. Postremo. Si arbor est mala, ergo & fructus, vt habetur Matt. 7. sed defensio ipsa videtur illicita contra illam Pauli monitionem ad Rom. 12. Nō uos defendentes charissimi, ergo & aggressoris occisio erat peior. In contrarium autem est illud Exod. 22. Si effringens fur domum siue suffodiens inuentus fuerit, & accepto vulnere mortuus fueris percussor non erit reus sanguinis, licet ego aquiror ratione uitam propriam usque ad mortem inuasoris defendere.

Ad quæstionem tribus conclusionibus responderetur Prima. Nemini licet aggressorem occidere nisi id fuerit necessarium medium nempe si alia via se non potest defendere. Secunda conclusio. Vbi medium illud fuerit necessarium, licitum est vim vi secundum iura repellendo, cum moderamine inculpate tutelæ illi occidere. Probantur simul ambæ conclusiones. Ad quartum probationem supponitur contingere

Primum argum. a parte negatiua.

Argu. 2.

Argu. 3.

Argu. 4.

Argu. 5.

Prima conclusio.

Secunda conclusio.

TO
re
l
13

tingere posse vt vnus actionis duo existat effectus, quorum alter ex intentione agentis proferatur, alter vero accidat præter eius intentionem. Vt dum quis fodiens vt vitem plantet thesaurum reperit. Morales autem actus ex eo speciem sortiuntur quod in intentione & proposito agentis extiterat, ab eo autem quod accidentarij est, nihil laudis vel vituperij recipiunt, vt si venator intendens sagittam in feram dirigere, hominem tranſueberet, non est censendus homicida. Ad propositum ergo nostrum vbi quis se defendit, duos est considerare effectus, scilicet propria vitæ conseruationem, & exitium alienæ, quorum prior fuit intentus, posterior vero accidentarij. Ille autem per se effectus ex quo actio speciem sortitur, nullam habet rationem rei illicitæ, quippe cū hoc sit ius naturale vnicuique proprium ergo inde nullatenus vitatur actio. Ex accidentario autem effectu qui ex illo subsecutus est sine, vitari non potest, nisi vbi medium illud proportionem non habuit legitimam ad finem, hoc est non fuit necessarium. Fit ergo vtraque conclusio ex eodem syllogismo consequens, nempe quod vbi illud medium non fuit necessarium iniusta fuit occisio, vbi vero fuit, non fuerit iniusta. Nam cum quisque potius teneatur suæ propriæ contulere vitæ quam alienæ, nemo teneatur iuri suo cedere, vt alienam vitam propriam anteferat. Tertia conclusio. Nemini priuata auctoritate licet ex intentione hominem occidere, vt propriam vitam seruet, sed illud tantum munus est publicæ potestatis, quæ talem occisionem in publicum bonum refert, vt patet in principe edicente alteri bellum, & in ministro malefactorem capiente. Probat, quia occidere alium ex intentione, non est nisi publicæ potestatis, ad conseruandum bonum commune.

Hic in primis notandum est conclusionem secundam, quæ princeps huius questionis existit, in corde esse iuris naturalis. Vnde distin. 1. canon ius naturale. inter alia eiusdem iuris, ponitur violentiæ per vim repulsio. Idque patet ff. de vi & vi arma l. 1. Et ff. de iustit. & iure. l. vi vim, ait Floren. iure hoc euenit vt quo quisque ob tutelam corporis sui fecerit, iure fecisse existimetur & iniuriarum, ff. de iniur.

Iuris exequutio nõ habeat iniuriam, cū quisque ergo habeat ius se defendendi, nemini tunc iniuriam facit. In lumen, cap. significasti. de homicid. & cap. si vero. de sententia ex commu. Vim inquit, vt repellere, leges omniaque iura permittunt. Et ff. ad l. Aquil. sed est expresse habetur quod qui alium ferro te petentem occiderit, non vide. ur iniuria occidisse. Adeo enim naturale est cuique rei existere, vt in id quod si i nocet statim insultet. Exigit autem istarum conclusionum declaratio vt a tertia inchoetur. Dubium nã que statim existit, quidnam sibi D. Thom. voluerit vbi ait, nemini licere hominem ex intentione occidere vt seipsum defendat. Videtur nã que negare illud medium esse licitum, atque adeo sibi ipsi contradicere. Nam si intelligit quando illud non est necessarium, iam id docuerat in prima, atque adeo repetitioni vitur inuili. Si vero quando est necessarium, contrarium dixerat in secunda. Huius solutio apud Caiet. nisi amplius explicetur, metaphisicam obſcuritatem præfert. Ait enim licere cuique vt se defendat, hostem occidere, non quidem vt occisio illa eligatur tanquam medium sicuti medicus ex intentione pharmacum porrigit ad consequendam salutem. Et hoc est quod asseritur in tertia conclusionem. Sed vsit defensionis effectus, quemadmodum debilitas infirmi non est in intentione medici, sed est curatio- nis effectus qui præter intentionem sequitur. Hac autem regula nisi acutè legatur, multi decipiantur. Arguitur. n. contra licitum est inuaso, dum videt alter inuadentis manus euadere non posse directo speculo, iugulum eius ex intentione petere, vt illi prius cõternat, ergo regula falsa. Patet antecedens. Docet namque Arist. 6. Ethic. ad efficacem voluntatem finis perinde se qui electionem medici, quod iudicatur necessarium, atque inſpeculabilibus sequitur ex premis conclusionem, potest autem illi in re velle illum finem, quem rectè iudicatur aliter assequi non posse, ergo & illud eligere medium. Inuenias aliquos etiã ex nostris hæc omnia negantes antequam concedant licere in conflictu illi qui inuaditur eligere alterius mortem. Sed profecto si licita est defensio, & iudicatur illud necessarium officio cur nõ liceat in hostis iugulum rectè dirigere

Tertia
conclu.

figere ensem. Quin vero qui videt hostem
 in se lecta euaginato gladio tendere, & ti-
 met confertis manibus defendere se non
 posse, potest sagitta eminus iacta, vel glo-
 bulo illum solo sternere. Hæ enim est de-
 fensio cum moderamine inculpata tute-
 la. Mens ergo S. Thom. clara est, & planè phy-
 sica cenet enim tunc duntaxat homicidiū
 ex intentione fieri propter defensionem,
 quando quis alterum aggreditur ipsum
 praueniens, vel ad vindicandam præteri-
 tam iniuriā, vel ad cauendam futuram.
 Et ideo optimè ait in tertia conclusionē id
 tantum licere publica potestati, vel per
 bellum respectu exterorum hostium, vel
 per executionem iustitiæ respectu pesti-
 lentium ciuim, per quorum punitionem
 Respublica sese defendit. Atqui hoc pro-
 priè cenetur, mediū eligere ad illum fi-
 nem, quod quidem priuata personæ non
 licet. At vero quando quis inuaditur tunc
 quomodo u- que inuasiorem occidat in-
 culpata tutela, pura quia videt alter non
 posse eius manus euadere, etiam si directè
 sagitta, aut alio jaculo iugulum, aut cor-
 perat, cenetur id non inuadere, sed to-
 lum sui defendere. Et hoc sensu bene po-
 test teneri quod illa occisio non est mediū,
 sed consuetudinis effectus, tamen si con-
 suetudine rectè etiam appellatur mediū
 eodemque nomine vitur D. Tho. in pri-
 ma, & secunda conclusionē.

At verò de tutela moderamine quid-
 nam requiratur, ut sit inculpata, dubita-
 ri etiam potest. Nam sunt qui aiunt illum
 qui inuaditur debere summum adhibere
 iudicium, an possit alter quam per illatam
 mortem se defendere, nempe vel fugien-
 do, vel pacem deprecando, vel leuiter ho-
 stem cadendo, antequam ei liceat illum
 transigere. At verò licet ita sit quòd ha-
 beri debet horum ratio si comòde potest,
 tamen quòd in conflictu agonizantem ta-
 nto negotio obligemus, nulla iubeat ratio,
 tum quòd melior est conditio illius qui in-
 uaditur, postquam alter illi offert iniuriā,
 tum etiam quòd illo temporis articulo me-
 tus nõ finit iudicium liberum. De fuga au-
 tem post dicemus. Hoc dixerim quantum
 ad forum conscientiar. De foro enim iudi-
 ciali iuris prudentes iudices sunt. Existit
 autè nihilominus argumentum permole-
 stum, quippe quod rem valde facit ambi-
 guam. Apparet inquam licere priuata per-

sonæ hostem occidere idque, tanquam te-
 dium eligendo, nempe ipsum praueniendo,
 & aggrediendo quòd in tertia conclu-
 sione negatum est. Faciamus enim qui per
 inimicitias diuexatur, oclusum esse in ali-
 quo oppidulo, vnde nullatenus effugere
 potest, vel in eisdem adibus ubi est hostis
 qui & certissimis absque vilo dubio est eun-
 dem hostem cum decreuisset occidere, sed
 expectare horam, vel socios, vel aliam
 iamiam instantem importunitatem. Appa-
 ret enim eiusmodi miserum posse alium
 prauenire, & dum secutus est, cum oppri-
 mere. Vel fac innoxiam mulierem cum
 marito eodem lecto iacentem euidenter
 scire eundem sub cervicali abdidiisse gla-
 dium, quo ipsam dormientem iugulet, ne-
 que patere miseræ suffugium aliud nun-
 quid non ipsa posset eundem gladium fur-
 tim arripere, & fabulam anteuertere? Pro-
 fectò res est dubia. Ad quàm aliud respon-
 deri non potest quam quòd dum actus ille
 aggressio est, nullatenus est licitus. Si ta-
 men est defensio, non est cur condemne-
 tur, Vtrum autem eorum sit non est lege,
 aut scientia definiendum, sed arbitrio pru-
 dentis quocunque casu iudicandum. Ser-
 uuit autem hoc ad pacandas conscientias
 post factum. Haud tamen est in publico
 hæc licentia prædicanda, ne rude vulgus,
 quod discernere nescit quando est aggressio,
 quando vero defensio, eam per abu-
 sum amplifcet. At verò contra secundam
 conclusionem existit argumentum huius-
 modi. Necessarius ordo charitatis exigit,
 ut modo dicebamus, vitam spiritualem
 proximi propriæ corporali præferre quan-
 doquidem spiritualis nõ solum perfectior
 est, verum & finis ipse ad quem temporalis
 refertur, qui quis autè priuata auctoritate
 alteri vi aggreditur, est in peccato morta-
 li, quia id ei minit licet, ergo alterum idem
 ordo charitatis stringit, ut mori se citius
 permittat, quàm alteri in infernū obrudat,
 atq. adeo neutiquàm licet eum occidere. Ar-
 gumentum est, quod non modo sciolos
 multos cogit, ut eius conclusioni fidem ad-
 habeat, verum & Gersonem grauem alio-
 qui auctorem, qui tract. de Eucharistia eam
 habet pro confessa. At vero hoc esset non
 solū naturale ius peruenire, verū & Chri-
 sti iugū, quod suauis est, & leue, acerbū fa-
 cere, atque importabile. Quenam. n. iustitia
 esset in lege, quæ subditos cogeret, ut vi-

con-
clusionē

Dilutio

Arg cō-
tra secū-
dā con-
clusionē

Gerson.

TO
re
bus
III
13

tam quam mortales tanti aestimant cuiuscunque temeritati, & audacia dono darent? Si me tyrannus ad malum vigeret, vitam pro virtute deberem ponere, sed tamen cuiuscunque volenti me iniquissimè occidere id permittere cogor intolerabilis res esset. Immo non solum vitam non cogor illi dare, verum neque honorem, neque famam, neque bona mea. Est, verbi gratia, impurus homo, & pernicax, qui iurat, nisi dedero ei pondus auri patrum meo se graue aliquod scelus, virum propterea ego stringat petitionem suam illi concedere? Minime gentium.

Solutio.

Ad argumentum ergo conceditur ordine charitatis magis esse diligendam salutem spiritualem proximi, quam nostram temporalem. Hac autem charitatis lex solum obligat, ut quoties ad eiusmodi spirituales salutem mea fuerit temporalis simpliciter necessaria, de beam illam periculo offerre. Exempli gratia. Laborat ciuitas aliqua, vel pertona ignorantia, vincibili, quam ego solus possum tollere, deberem cerè ordine charitatis cum periculo vite veritatem decerere. Item si mihi incumbit ex officio. Nam tempore pestis tenetur praelatus, & tempore belli princeps non de cetero populum, quia hoc secundo casu non sola charitas, verum & iustitia cõcurrit. Vbi autem vita mea nõ est necessaria, sed ipsi sciunt se male agere, & possunt cessare, & sua culpa non cessant, ego non tenor, sed ad perfectionem charitatis quandoque id pertineret.

D. Tho.

Et hoc expresse docet S. Th. in loco nuper citato, in solutione ad 3. & qu. 1. 5. eadem. 12. art. 8. ait, quod licet dilectio inimici in preparatione animi sit necessaria, quando necessitas occurrerit, tamen extralem necessitatem diligere inimicum nõ est, nisi de perfectione charitatis. Ad propositum ergo vt descendamus, qui me vi armata priuatum adouit, sua culpa id facit, quare mea vita non est illi necessaria, & ideo nec tenor illi succumbere. Alias occasio porrigeretur nefandis hominibus iustos inuadendi, nempe dum certi essent ab illis non se esse occidendos. Simili enim audacia Machabeorum hostes sabbathis eos adoricbantur arbitantes tunc eos non posse perire. Quare vt legitur 1. Mach. 2. ceteri ueni etiam diebus illis sanctis se defendere. Quid ergo est consequens. Tenor? gen. salutem proximi spiritua-

lem prae mea corporali, ergo tenor illam extra casum necessitatis plus seruari. Vnicuique namque mandata est cura sua vite suorumque bonorum, non autem alienorum, etiam si preciosiora sint. Sicuti seruare pater tenor magis filium suum quam extraneum longè meliorem. Hactenus de libertate quam quis habet defendendi se. De necessitate autem, vitrum scilicet quis se ad id teneatur ab aliquibus dubitari. Immo sunt qui id affirmant propter hoc quod a nobis modo assererebatur. Hoc autem dubium artic. 6. lectum est nempe de mortuato, licitum esse vitam ponere pro amico. Vnde palam consequitur posse inuam permittere se occidi, ne occidat. Quin verò quandoque tenetur. Quare tres ordines statuendos de hac re arbitror presentiarum. Est enim vnus quo inuasus tenetur, vt tenor, potius in ortem petiti quam inuasore interficere, etiam vi aggressio iniuriosa esset. Item si aggressor esset rex, vel dux, vel alia persona, que valde esset Reipublice necessaria, inuasus autem esset persona vilis, cuius vita ad bonum commune nihil referret, profectio crederetur tunc inuasum illum charitate cogi, vt lachum potius ferat, quam alteri inferat. At qui per alterum extremum contingeret casus, vt tenetur inuasus sub pena peccati mortalis defendere se, vt si vice versa princeps, aut quis alia persona publica per quam commoda ab impio aliquo, & nefario impeteretur, tunc cum proculdubio prodigalitas esset vite non se illum iniuria lacessitum defendere, etiam cum opus esset lacessentem occidere. In reliquis verò medijs casibus, & ius habet inuasus quisque defendendi se, & nihilominus ei liberum est propter charitatem iuri eiusmodi renouare. Quid autem si quis me iniuria lacessit, non armis, sed vi alias, aut fraude? vt si scirem iudicem decreuisse me per iniquitatem ad mortem adducere, aut testes iniquis testimonijs, idque mihi esset certissimum, rem que iam esse in proximo, nunquid non posse illos occidere sciens me aliter non posse mortem fugere? Apparet enim idem ius esse, ac si me gladijs inuaderent. Respondetur nequaquam licere, neque id esse iuris, quando solum licitum est vim vi repellere, vis autem nõ est nisi in presenti aggressionem. Alias (vt supra diximus) si tu praueires, tu esses qui

qui aggredereis. Quare tunc alia tibi iuris remedia exquirenda sunt. Si autem pretor aut alij ministri iustitiae vellent in manus iniicere, constaretque mihi per iniquitatem id facere, liceret mihi profecto perinde vi vim repellere ac si essent personæ priuatae. Secus tamen si id bona fide & lege tentarent, nempe quia sunt iudicia vel aliqua legitima accusatio. Tunc enim licet ego essem innocens, non mihi liceret, quo me eriperem ministros vulnerare, vt infra q. 4. dictum iterum sumus. De bonis autem temporalibus dubium est, vt in eorum defensionem licet etiam latronem occidere. Apparet enim hoc non licere, quia bona hæc temporalia lubrica atque adeo necessario peritura non sunt tantum faciendâ, vt vita eorum gratia homo muldandus sit. Eo præcipue quod omnia hæc in vita humana subsidium mortalibus collata sunt. Atque ad id faciat auctoritas Augustini ex primo libro de libe. arbi. secundum argumeto citata. Quin vero & illud Exod. 2. quod capi. 1. de homicid. citatur de fure nocturno adiuncta glo. Augustini quæ citatur cap. si perfodiens. de homicid. Glossa enim est, propterea licet furem nocturnum in flagranti dicto morte opprimere, non autem orto iam Sole, quod noctu discerni nequit, veneri ne ad furtum faciendum an ad homicidium, sicuti luce Solis deprehendi potest. Vbi significat August. solum motu mortis licere, furem occidere, non autem metu amissionis bonorum. Respondetur nihilominus citra dubium licere furem etiam diurnum in defensionem bonorum temporalium interficere si aliter illi eripi ab ipso nequeunt. Et ratio est quod bona mea, media sunt ad vitam sustentationem, & status, atque honoris. Quapropter sicut vita fundamentum est omnium bonorum, ita est & eorum tutrix, ad Augustinum autem respondetur, aut quod illis forsitan fuit sententia, quod ob solum bona temporalia non licet furum vitam haurire, vel melius quod locus est vii philosophus moralis, quia vix accedere consuevit, quin possint bona eripi à diurno latrone citra eius mortem. Et quâdo id fieri posset, certè iniquum esset illum occidere, sic enim habetur lege furtum. ff. ad l. Cornelianam de sicca. furem nocturnum si quis occiderit, ita demum impuere licet, si parere ei sine suo periculo nō

potuit, parere scilicet liberando res suas, & licet & si. ff. ad leg. Aquil. si quis cum furem apprehendere posset malum occidere, iniuriam fecisse videtur. Idemque habetur cap. Interfecisti. extra. de homic. Vnde de iuriconsulti inferunt quod etiam dum spes est via iudicia recuperandi furtum, non licet furem occidere. Et certè si spes esset certissima quod facilimo negotio recuperari posset, verum apparet. Vbi autem res esset dubia posset liberum esse domino iure vii suo. Vnde eodem cap. interfecisti subditur. Si autem sine odij meditatione te tuaque liberando huiusmodi Diaboli membra interfecisti, si seiuare volueris bonum est tibi. Quasi dicat, non tenentis. De tempore autem defensionis, quamdiu duret, præterea forte dubitas. Nempe vt tunc autem liceat resistere quamdiu fur rem non arripuit, an vero etiam tunc dum tuis rebus onustus fugi, liceat tibi cum armis insequi, & si aliter deprehendi nequit, etiam iacto telo sternere. Respondetur toto illo tempore flagrantis delicti licere vim vi repellere, etiam dum fugit, postquam vero aliquo se iam recepit, non licet eum vi aggredi, sed tenere quousque iudex eum capiat. Attamen cum hæc licere asserimus, nempe furem telo prosternere, sic intelligimus si bona aliquantulum sint præcij Nam pro re villi, nempe pro valore duorum triumve ducatorum, vt vitam periculo exponere delictum esset, sic & alium interficere. Nam licet te tuaque tuendi ius habeas, conferendum tamen est damnum quod tibi caues cum illo quod das. Quamuis innocentis conditio melior sit. Superest autem de honore videre. vtum ob eius defensionem liceat aggressorem occidere Est verbi gratia ingenius vir aut illustris, qui videns hostem ad se gladio appropinquare, fugiendo possit liberare vitam vtum fugere cum suo decore teneatur ne suam vel hostis periculo mortis obijciat. Apparet enim secundum ea quæ dicta sunt neutrum expectare posse, quandoquidem moderamen inculparæ tutelæ requirit hostis necem necessariam esse ad seruandam vitam, quod in illo casu nō est. Respondetur nihilominus non tenere se in pedes conferre, quia moderamen hoc adhibendū est citra honoris detrimentum quod ab eius sit momenti. Quapropter sacerdoles & monachi fugere Soto, de iust. & iure. Dd re

Quâdiu tempus defensionis duret.

Dubiū aliud. Solutio.

TO
re
bus
III
13

re omnino in tali casu teneretur, utpote quorum honor non est confisum illi expectare, quippe quos armorum usus nihil extrema necessitate non decet. Et idem est de plebeio infimae sortis, qui nullam prioris honoris iacturam fugiendo faceret.

Submo-
tio caul-
li.

Quod si hinc quispiam contra nos intulerit, licet tunc etiam laesit & in duellum provocato exte, quoniam sine honoris iactura aliud nequit facere. Respondetur nullam esse consequentiam. Nam tunc nulla vis inferitur, sicuti dum praesens est hostis. Et ideo qui exit in duellum non repellit vim vi, sed cooperatur ad iniustitiam qua alter ipsum provocavit. Praesertim quod secundum rei veritatem & sapientum iudicio, non exit non est dedecus quia ubi virtus non defenditur, nullus est honor, quippe qui eius est premium. Ob idque cum exit ad occidendum privata auctoritate, non sit virtus, sit ut neque vere sit honor, nisi secundum vulgus. Et nomine vulgi quicumque in eliguntur, qui non secundum rei naturam, sed secundum popularem opinionem de rebus iudicant. Sed de hoc nihil ad praesens. Vnum autem hic quispiam meditabitur forte sophisma. Videtur namque nobili qui in conflictu vulnus accepit licet hostem cessare iam volentem repercutere, non quidem indefensam vitam sed honoris quem ei abstulit, nam si licet expoliato bona fugenti latroni vi eripere cur non & illi eripere honorem? Respondetur disparem esse rationem, nam latro importat sua ipsa bona quae ab illo eripis, in casu vero praesens ille qui te dehonora non potest portare tuum honorem, quare non potest illum iam vindicare nisi per vindictam quae soli publicae potestati licet. Ex his supra dictis fit quod si quis quempiam aggredere, ut eum suste levissime percuteret posset id alter etiam hostem interimendo, repellere. Praesertim in Hispania ubi tam atrox illa iniuria reparatur. Virum autem eadem sit ratio de clericis quae est de laicis. Respondetur quantum ad ius naturae idem esse prorsus nisi quod de defensione honoris non est parratio, utpote qui illum non habent in armis. De iure autem Ecclesiastico, statim.

Excludi-
tur alie-
rum so-
phisma.

Ad pri-
mum &
secundum
arg.

Primum igitur argumentum pariter & secundum eadem solutione diluuntur. Locutus est enim plane Aug. in casu tertiae nostrae conclusionis, nempe nemini ex iura

tionem, puta per viam aggressionis, & praesentis licet privata auctoritate se defendere, neque sua. Et ideo ait, pro rebus directam significans intentionem, excipiens nisi sit miles. Ad tertium vero respondet D. Th. quod cum irregularitas incurritur praeter culpam, ut patet in iudice, fit ut clericus etiam si se defendendo aliquem interficiat, fiat irregularis. loquitur tamen, secundum ius quod suo seculo erat in viis. Postmodum namque Clementi. v. ca. de homicid. providenter cautum est ut qui mortem aliter vitare non valens suum occidit vel mutilat inuasorem, immunis sit ab irregularitate. Praeterquam quod in dicto capi. de his nihil aliud habetur quam quod clericus ille qui pagani defendendo se occidit multum sibi consulit si officio sacerdotali recessit quia si non esset necessarium. Adde quod forte loquitur ut in praecedenti capi. Clericum. de eo qui in militia nempe obsidione inclusus pagani occiderat, debuerat enim in obsidione non manere. Vnde can. Interfecisti. de homicid. volun. praesbyter. qui se & sua defendendo inuasorem occidit, non deponitur, sed ad poenitentiam admonetur, forsitan propter exemplum, aut propter aliquam praesumptam culpam. Sed de irregularitate statim articulo proximo, ubi haec verba S. Thome unctius examinabuntur. Quantum ad argumentum nullius est ponderis, quoniam neque fornicatio neque adulterium media sunt ad defensionem, quae ad modum homicidium. Quintum vero super eodem nos loco Pauli tractavimus. Verbum enim Pauli, Non vos defendentes, idem est Graece quod, Non vos vindicantes, ut eius verbale nomen statim subiunctum ostendit, Mihi vindictam, & ego retribuam. Licet enim vix dum

infertur repellere, non tamen illam iniuriam nisi per publicam auctoritatem vindicari dicat.

ARTICVLVS IX.

Utrum qui casu alterum occiderit fiat homicidij reus.

Off voluntarium homicidium sequitur de casuali, utrum reum facit homicidam. Sunt enim in partem affirmatiua testimonia ia sacra quam sanctoru patrum. Legitur. n. Gen. 4. de I. amech quod utrum in vulnus suum occiderit. Et historia secundum sanctos interpretes fuit quod cum in venatu credens interficere bestiam, hominem inter fecerit, nihilominus homicidium ei imputatum fuit. Secundo legitur Exod. 21. Si quis percussit mulierem pregnantem & abortum fecerit, si mois eius fuerit subsequuta, reddet animam pro anima: abortus autem ille praeter percussantis intentionem accedere poterat, ergo casuale homicidium no est absq. culpa. Tertio. Dis. 5c. & extra de homicid. quam plures extant canones quibus quis clerici casu homicidia fecerunt irregulares habetur, irregularitas autem ubi in penam ponitur, non nisi propter culpam incurritur. Contrarius autem obuiam occurrit ad Publ. Augu. vbi sic ait, A bit ut que propter bonum aut licitum faciamus, si qui dem propter hoc praeter nostram voluntatem quidquam mali acciderit, nobis imputetur, homicidium autem casuale est cum ei qui bonum intendit, malus accidit effectus. Ad quaestionem tribus coelationibus respondetur. Prima est bimembris, eadeg. ceteraru basis ac radix. Nihil casuale quatenus casu accidit, peccatum est, sed quatenus quidpi habuerit voluntarij, earc nus erit peccatum. Conclusio probatur secundum Aug. contra Faust. peccatum non est nisi quatenus voluntarium, casus autem secundum Arist. 2. Physic. est causa praeter intentionem, atq. adeo praeter voluntatem agentis, ergo casuali secundum illam rationem nihil secum afferunt culpa. Secunda conclusio. Nemo dans operam rei licite, neque sinistram habens intentionem, dummodo debitam adhibuerit diligentiam ne noccat, quamvis ex actione sua sequatur

homicidium, reatum illius incurrit. Conclusio haec praecedentis appendix est & corrolaria. Nam eiusmodi homicidium nihil profus habet voluntatis, sed est simpliciter casuale. Tertia conclusio. Si quis dat operam rei illicitae, vel dans operam relictam debitam non adhibet diligentiam, non est a reatu homicidij immunis, quod ex eiusmodi actione fuerit subsequutum. Probatur conclusio, contingit id quod actu per se neque volutum est neque intentum, per accidens esse volutum, atque intentum, quatenus id non impedit quod impedire tum poterat tum etiam debebat. Nam causa quae prohibens remonet, dicitur accidentaria. Quo fit ut qui causam vel actionem non remonet atque impedit quam tollere debebat, si sequatur homicidium, reus eius constituatur. Hoc autem fit dupliciter. Vno modo quando operam nauat rebus illicitis, quas vitare debebat, altero vero quando vacans rebus licitis diligentiam non adhibet, ex cuius contraria negligentia subsequitur homicidium. Atque haec est asserta nostra conclusio. Ad plenam vero rei intelligentiam recolendum est, bisariam aliquid esse voluntarium. Vno modo directe, quia intentum, & hoc simpliciter nuncupatur voluntarium, opponiturque simpliciter casuali, ubi nihil est voluntarij, & alio modo contingit esse voluntarium per accidens, quia non impeditur, & hoc est medium inter simpliciter voluntarium ac simpliciter casuale. Sed nihilominus ob carentiam directae intentionis dicitur casuale. Requiritur ergo ad casuale homicidium primo quod non sit intentum, secundo ut imputeur quod reuera sequatur ex actione qua tolli debebat, ut habetur cap. ad audientiam. de homicid. & cap. presbyterum. Nam si aliunde sequatur nullatenus imputatur agenti, ut co deat cap. iohannes. Vt si quem imprudenter incuteque calligans vulnerasti, & homicidium, vel non est subsequutum, vel non ex vulnere, sed ex maligna curatione, vel alio accidente ille occubuit, non est in conscientia homicidij reus, sed tantum incauta pulsationis. Tertio requiritur quod non solum posset talem actionem euitare, verum quod deberes, licet enim venator excusare posset venationem, atque adeo iactum rei quo praeter intentionem factum est homicidium, nullam inde contraxit

Tertia conclusio. Probatur conclusio. Illustratur conclusio.

Tres conditiones requiruntur ad hoc quod casuale homicidium imputeur.

TO
re
13

Dubita-
tio sub
mouet.

Quod
peccatū
fit casua
le homi-
cidium.

culpam. Similiter, vt paulo ante dicebamus, dum latro ex te pecuniam petit, comminatus nisi dederis, furtum aliunde se facturum, licet non dederis & faciat, non est cur tibi furtum imputetur, quoniam non tenebaris. Atque ex hoc sequitur quaestiu- culae solutio impraesentiarum moueri solite. Dubitatur nanque vtrum homicidium casuale quod per accidens est voluntarium, sit in vniuersum peccatum mortale. Apparet enim tale ex obiecto. Respondetur nihilominus non habere eiusmodi homicidia plus culpae quam fuit in causa, siue causa fuerit datio operae rei licite, siue negligentia in relicta. Exempli gratia. Prohibitum est clericis equum equitare, illum tamen ascendit casu quo non erat nisi venialis culpa, & hominem infortunio pessundedit, vt habetur in cap. Dilectus, de homic. non esset nisi veniale peccatum. Pariter, si dans operam relicte, vt miles venator ex negligentia, quia non satis circumspectus occidit hominem, si negligentia non fuit nisi venialis, homicidium non erit nisi veniale. Haud enim diligentiam adhiberi semper necessarium est quam maxime potest, sed quam fuerit pro qualitate negotiorum congruus. Quod si causa culpam habuerit mortalem leuiorem tamen quam est genere suo homicidium, non erit in ipso homicidio culpa grauior.

August.

Impu-
gnatur
secunda
eō dicitio-
nis prior
pars.

Sententia est August. 12. libro, contra Faust. vbi ait, Ioth, qui ebrius incestum commisit, non fuisse reū incestus, eo quod crimen illud non habuit plus culpae, quam in ebriatione praesuerat. At vero de irregularitate est dubium, & primo contra secundam conditionem supra positam est argumentum. Dicitur enim est quod si quis lethaliter incaute, & ex graui negligentia quempiam percussit, qui tamen vel per egregiam curationem vel forte per miraculum mortem euasit, tunc percussor ille non est reus homicidij. Arguitur vero contra. Si ex intentione illum iam grauius vulnerasset, eadem culpa inficeretur ac si esset homicida, ergo & si id incautus ac negligens fecerit. Respondetur in primis irregularitatem non incurri, quae homicidij posita est, nisi re vera sequatur homicidium. Quare etiam si miraculosa sit mortis euasio factis est vt percussor non habeatur irregularis. Praeterea quantum ad cul-

pam est differentia. Nam qui ex intentione hominem, vt occideret percussit, statim quidquid sequatur reus est apud Deum homicidij, qui vero non ex intentione, sed ex cautela defectu alium sanciauit, non fit reus maioris culpae quam quae fuit in causa, vt modo dicebamus. At contra alterum membrum eiusdem conclusionis quo dictum est, etiam si sequatur homicidium, non tamen ex vulnere sed aliunde, tunc non imputari, arguitur. Si vulnus erat reuera graue, quantumvis infirmus non sibi satis caueret, vel non fuerit adhibita illa curatio, quae si adhibetur euaderet, nihilominus dum moritur, re vera ex vulnere moritur, ergo quantumvis negligentia vel infirmitas vel medicus fuerit etiam in causa, ille nihilominus est reus homicidij. Et confirmatur hoc inde, quod neque infirmus tenetur tanta cautela sibi caueri, neque optimum equirere medicum, neque vero medicum tam solertem adhibere curationem & ideo licet non simpliciter ex vulnere, sed adiunctis alijs negligentis sequatur mors, nihilominus percussori imputatur qui per inusuriam causam dedit. Adde quod forsitan neque chirurgorum copia haberi potuit, neque alienus qui sanguinis exitum restingeret quia de causa ille mortem obiit, tunc enim cum nullus praeter percussorem fuerit in culpa, ille erit vere reus. Respondetur ad hoc quod quando homicidium subsequitur iudicio medicorum standum est, vt cap. significas. tit. 2. admonetur. Vtrum re vera vulnus, lethale erat, quo plurimum homines mori solent, & tunc non obstantea parte infirmi negligentia homicidium vulneranti imputatur. Si autem non erat eiusdem generis, tunc quantum ad percussoris culpam nihil fortuitus euentus refert, quandoquidem tota praesuit in actione, sed quantum ad irregularitatem si contra alterius culpam sequuta est mors, homicidium ei imputatur. Si vero ob culpam vel infirmitas vel medici, excusatur. Nam vulnere postquam semel vulnus accepit iure naturae tenetur suae vigilanter saluti consulere & chirurgus etiam ob fidem sui muneris eadem prospicere. His praehabitis descendendum nobis restat ad irregularitatis modos. In primis enim quod qui iuxta rationem secundae conclusionis operam datur rei licite, prudentemque adhibet diligentiam quempiam occidit, nullo irregularitatis

tis notamine sordescat, multi sunt textus,
 extra, de homicid. vt cap. lator. & cap. dile-
 ctus filius. & c. significasti & c. iohanes. & c.
 ex libris, extra, de homicid atque alij, di-
 stin. 50. Quoniam illic non solum nulla est
 culpa, verum neque voluntaria occisio. Ex
 hoc ergo conclusione collige, infirmorum
 custodes atque infirmarios, dum infirmū
 in lecto mouent, vt vel aptius ei cibum mi-
 nistrant, vel quietus iaceat, etiam si inde
 mortem tantillum accelerent nullam irre-
 gularitatem incurrere, quia dant rei licitæ
 operam. Nisi tam immodica esset negligē-
 tia, & iactatio illius, vt prudentum iudicio
 censeretur occisio, atque adeo mortalis te-
 meritas. Audiui de Confessario qui cum
 reum quandam ad patibulum comitare-
 tur, & in casu imminentum quo ille vehē-
 tur pepulisset, inde serupulum irregularita-
 tis conceperit, quod sua causa properantius
 cum morti obtulisset. At vero hæc ridi-
 cula sunt. In tertia autem conclusione
 duas causas irregularitatis posuimus, qua-
 rum prima erat, dum quis dat operam rei
 illicitæ. Et quidē Caie. hic Syluest. in verb.
 Homicidium, §. 2. & Doctores iuris Cano-
 nici vniuersalem regulam astruunt, quod
 omnis, qui dat operam rei illicitæ, quomo-
 docunque ex illa datione sequatur homi-
 cidium, fiat irregularis. Attamen regula
 hæc in primis non habetur in iure, sed e-
 tus interpretes illam inferunt ex contra-
 rio sensu, nempe ex præfatis capitulis, qui-
 bus, qui dant operam rei licitæ, excusan-
 tur. Et potissimum ex cap. ex literis. 2. & ex
 ca. dilectus filius, vbi habetur quod qui nō
 dat operam rei illicitæ, si non est negligēs,
 non est irregularis. Inde nanque, tum alij,
 tum etiā S. Tho. intulit quod qui rebus va-
 cant illicitis, sicut ex eo homicidio irregu-
 lares. Debet ergo suis moderaminibus re-
 perari, vt verum habeat vniuersaliter. In
 primis si clericus in adulterio deprehensus
 mactatur, & cum moderamine inculpate
 tutele iuuasorem occidit, quamuis operā
 daret rei illicitæ, non debet irregularis cen-
 seri, quia homicidium illud non est tūc vo-
 luntarium. Nam quamuis adulterium fue-
 rit voluntarium, non tamen fuit per se cau-
 sa homicidij, sic vulneratio, quæ non fuit
 voluntaria, Rursus in d. c. ex literis. excusa-
 tur ille monachus ab irregularitate, qui
 cum campanam de campanili deponeret,

cadēs lignum puerum oppressit. Fac opus
 illud fuisse seruale, & forsitan in die festo,
 aut contra præceptum Prælati deliquisse
 illo opere monachum, vtum propterea
 esset irregularis? profectō minime cre-
 dendum est. Item in d. cap. dilectus. excu-
 satur clericus, qui sanitatis gratia ascen-
 dens equum inopinato alterum intermi-
 mit, vtum si equitatio illa eidem clerico
 fuisset nocua, & contra iussum medici de-
 liquisset, propterea esset irregularis? profe-
 ctō nulla est ratio, vt credas. Nam pecca-
 tum quod fuit in causa ex natura sua, ni-
 hil ad homicidium referebat. Sed ais, neq;
 hoc dicunt Summistæ. Imō vero id asserit
 Syluest. in verbo. Homicidio 2. du. 18 vide
 licet quod si quis cadens arborem, quæ e-
 rat sua, optime circumspexit, ne quæquam
 opprimeret, quamuis postea cadens arbor
 transeuntem fortē compresserit, non est ir-
 regularis. Si tamen arbor non erat sua, fiet
 irregularis, quoniam dabit operam furto.
 Et pariter habent dicere, quod si nobilis se-
 cularis in proprio nemore venatur, & me-
 rē casualiter hominem occidit, non fit irre-
 gularis ad suscipiendos ordines, fiet tamē
 si nemus est alienum, & contra domini vo-
 luntatem illic deprædatur feras. Hæc autē
 profectō minime credenda sunt, sed sic in-
 telligenda est res illicita, cui datur opera vt
 scilicet genere suo res illa causa esse soleat
 homicidij. Vt si clericus dat operam rei
 bellicæ, licet imprudens, & nesciens alium
 præter suam intentionem occidat, est irre-
 gularis, & pari iure si torneamenta atque
 alia pugne simulacra exerceat, quæ clericis
 vetita sunt. Itaque vt homicidium casuali
 ratione rei illicitæ causa sit irregularitatis
 requiritur, quod opus illud, cui consultō o-
 perā dabat genere suo sit periculosū. Quā-
 do verō illa opera non sunt clericis ideo p-
 hibita, neq; ad eō illicita, quia periculosa,
 sed aliam ob causam, tunc homicidium,
 quod merē est casuale, nullius est irregula-
 ritatis causa. Quapropter Caie. hic senten-
 tia, quod clericus qui inter venandum ho-
 micidium casuale fecit, similiter excusatur
 ac secularis, nescio an sit vsquequaque ve-
 ra: nam si est venatio talis, quæ clericis nō
 ob id vetatur, quod periculosa est verū hēt
 si at propter periculū prohibetur, vt est ve-
 natio a proxijs q armis, & telis & ferocib. ca-
 nibus fit, profectō fiet clericus irregularis,
 Soto, & Iust. & Iu. D d 3 vbi

Syluest.

TO
re
13

Explicā
tur mul
ta capi
ta de ho
micidio

vbi secularis non fieret. Et per hanc deci
sionem arbitror explicari cuncta capitula,
quæ de nauante operam rei illicitæ adduci
possunt. In primis in cap. continetur
de homicid. vnde de suam isti regulam colligunt,
Diaconus irregularis censetur non
ob id quod operam dabit rei illicitæ: nam
iacere baculos leuandi laboris gratia, ne
que clericis interdictum, neque erat pericu
losum: sed propterea quod dum alter in
eum istruit, debuisse cauere, ne falce, qua
ipse erat accinctus, vulneraretur: nam sta
tim clator clericus, qui alterum in terram
proiecit, quod opus de se magis videbatur
illicitum: quia non ex sua negligentia cul
telligitur, non condē
natur irregularitatis poena. Casu autem ca
pituli, Suscepimus, non idcirco fit ille mo
nachus irregularis, quod latrones in defen
sam propriæ vitæ, occidit, sed ob id, quod
pro rebus temporalibus, quarum mona
chi non debent esse adeo cupidi, eos liga
uerat, ac perinde causam dederat homici
dio. Sed & casus capituli, Tu nos eidem
nostro asserto patrocinatur. Illic enim de
cernitur clericum, qui chirurgiæ pietatis
gratia in curanda quadam muliere operā
impenderat, & præter eius intentionem
mortua est, non fuisse irregularem. Vnde
à contrario sensu colligitur, quod si que
stus causa id fecisset, fuisset irregularis: eo
videlicet, quod propterea clerici ab illa ar
te arcentur, quod est genere suo periculo
sa. Secundus modus, quo casuale homici
dium imputatur, est negligentia: quæ qui
dem si absque vlla fuerit culpa, nulla est ir
regularitatis causa: vt capitulis supra cita
tis habetur, quibus secundam conclusionē
D. Thom. suffulimus. Nam etsi irregulari
tas citra culpam incurritur, vt patet in se
culari iudice, debet tamen, vt diximus, esse
voluntaria, & ubi negligentia extra omnē
est culpam, effectus non censetur volunta
rius: quando quidem inuoluntarium, vt
dictum est, in his, quæ causæ sunt per acci
dens, nō est, nisi vbi homo id facere omit
tit, quod facere debuit. Quapropter, ut su
pra diximus, prudenter cautum est. Cle
ment unica, de homicid. vt qui alter mor
tem eua dere non ualens inuasorem occi
dit, aut mutilat, liber ab irregularitate fit.
Et pari iure etiam clerici faciunt dotes peten
tes in iudicio seculari malefactorum emen

dam, & eorum, quibus expoliati sunt resti
tutionem, duammodo protestentur se id
ad vindictam non facere, neque ad sangui
nis effusionem: quamuis patibulo illi affi
gantur, ab irregularitate sunt immunet:
vt habetur de homicid. volum. lib. 6, cap.
Prelatis. Id autem forsitan sciscitatis, vt rum
vbi causa culpam non habuit, nisi veni
lem: incurritur irregularitas. Caieta im
presentiarum ad partem annuit affirmati
uam. Ait quippe casuale homicidium
semper imputari danti opera rei illicitæ,
quo ad poenam irregularitatis, & culpam
aliquam, sed non semper quod ad morta
lem culpam. Vbi docet citra mortalem
incurrit irregularitatem propter aliquam
culpam. At uero quamuis hoc aliquam
præ se ferat probabilitatem, pro eo quod
iam tunc homicidium est quadammodo
voluntarium, nescio tamen an omnino sit
verum. Difficile enim est creditu, quod
irregularitas, quæ ceu poena propter cul
pam imponitur, incurritur ex sola venia
li. Quare ergo uix illud credere queam.
Exempli gratia, decernit Clement. modo
citata clericum qui se defendendo hostem
occidit, non esse irregularem, quod ergo
qui per leuissimam culpam ueniale, cau
sam dedit homicidio scilicet, quia non vl
que adeo perpexit an citra illud poterat
se defendere, irregularis fiat nescio quis
credat. Primum igitur argumentum erat
de Lamech, qui Genes. 4. fatetur occidisse
virum in vulnus suum: nempe qui, ut do
ctores habent interpretes, inter uenandum
Cain latente, putans se feram occidere, in
culum infixit. Ad hoc igitur responde
tur, non satis circumplexisse, vel ut alij
iunt, cum oculi iam sibi caligarent duc
tu pueri id incaute fecisse: ea scilicet igno
rantia, quæ ipsum in culpam cohibet. Ad
secundum respondetur quod qui mulie
rem pregnantem pulsat, idem iudicium
subit, vbi periculum est abortus, atque ho
micida: nempe quod si ex intentione facit,
mortaliter peccat, & si casu, rāta delinquit
culpa, quanta fuit in causa. Quod si fecer
erat animatus, fit verè homicida, atque
adeo irregularis. Ad canones autem addu
ctos in tertio argō, satis superque rñum est.
Neminem n. irregularitatis sententia cen
demnat, nisi eum qui vel opem rei illicitæ
dederit, vel in relicta fuerit negligens.

Quādo
incurra
tur irre
gulari
tas pro
pter ne
gligen
tiam.

QVÆSTIO II.

DE MVTLATIONE Membrorum.

S.Tho.2.2.quæst.65.

ARTICVLVS I.

Utrum quæpiam suo mutilare membro, sit licitum.

Voniam animalis vita ex ea, quæ in membris, est constat post homicidium sequitur de membrorum mutilatione, utrum sit vilo casu licita: Et arguitur à parte negatiua: Peccatum per hoc committitur, vtili bro secundo ait Damascenus, quod receditur ab eo quod est secundum naturam, in id, quod est contra naturam: secundum autem naturam, auctore Deo corpus decet esse suis membris integum, ergo contra naturam est illud mutilare. Secundo: Sicut anima ad totum corpus, sic & animæ partes ad partes corporis: vt 2. de Anima, auctor est Aristot. anima autè hominem priuare, nisi publica potestate non licet, ipsum occidendo, ergo neq; particularia membra, nisi eadem publica potestate licebit suis anima partibus, hoc est potentij, orbare. Tertio Salus animæ saluti corporis præferenda est: nemini autem propter animæ salutem licet sibi membrum abscindere, puniuntur enim secundum præca Niceni Concilij statuta, qui se causa conseruandæ pudicitie castrauerunt: ergo ob nullam aliam causam amputatio vlla membri licita est. In contrarium est quod Exod. 21. iubetur, Oculum pro oculo, dentem pro dente, ac manum pro manu reddi.

Quæstio hæc duobus sensibus decidenda est, quatenus amputatio membri, aut publica auctoritate fieri potest, aut cuiusque priuata Nam & abscissionis causa, vel morbus esse potest spiritualis, puta voluntarium crimen, vel naturale corporis vitium. Respondetur ergo tribus conclusio-

nibus Prima: Sicuti publica potestate quis licite ob graue crimen priuari potest vita, ita & propter leuius truncari potest membrum. Probatur: Sicuti partes eiusdem humani corporis membra eius sunt, atque ad eò in eius seruitium, atq; ad miniculum creata, sic & singuli ciues membra suat totius reipublice ad eandem relata, & ordinata, ergo sicut de membris eiusdem corporis eo modo disponendum est, qui saluti totius corporis est congruentior, sic & de ciuibus singulis quatenus saluti reipublice est expedientius, membrum autem sanum absque detrimento corporis abscindi non potest, quia toti commodum est, sed tunc quando infectum nocet. Igitur si ciuis nocentum intulit reipublice, sicut posset reipublica illum prorsus, dum crimen id meretur, extinguere, sic dum peccatum non est tam graue, potest ipsum mutilare, etiam si membrum quod abscinditur, corporali sanitate vigeret, effectque persone vtile. Secunda conclusio: Rursus dum membrum aliquod naturali morbo corruptum fuerit, ex voluntate ipsius ægroti abscindi potest ad eius seruandam vitam. Probatur, nam vnusquisque ius habet propriam seruandi vitam, ergo dum abscissio membri necessaria est, tunc perinde atque alia medicaminum genera potest illam quisque sibi optare. Quare & auctoritate etiam parentis, aut alius generis eius curam citra publicam facultatem id fieri potest. Tertia conclusio: Extra hos duos casus nulli per publicam auctoritatem, neque per consensum priuata persone licita est mutilatio. Probatur, qui vita totius ex membris constat. Quare sicut homicidium nemini licitum est, ita neque mutilatio. Adnotandum ergo discrimen est, quod propter spirituale vitium licet quidem reipublice hominem mutilare, non tamen ipsi priuata persone, sed vice versa, ob corporalem morbum licet infirmo sibi membrum consilio medici abscindi permitti, nõ tamen hoc reipublice minus est, vt eum cogere possit. Et ratio est, quia vnusquisque est suæ vitæ custos, reipublica verò boni communis. Quo fit, vt licet homicidium non nisi ob culpam fieri possit, mutilatio tamen licita etiam sit propter corporalem salutem. Sed nunquid non potest reipublica aut pater, aut prælatus filium aut subditum cogere, vt dum ad salutem

Dd 4 fuerit

Secunda conclusio.

Tertia conclusio.

Adnotandum discrimen.

Rogatio. Solutio.

NO
re
13

fuerit necessarium, membrum sibi permit-
tat abscindi? Respondetur quod publica
in hoc nullum habet ius prelatum verò
cogere possit subditum propter singularem
obedientiam illi promissam, ut medicami-
na admittat, quæ commode recipere po-
test. At verò quod ingentissimum dolore
in amputatione membri, aut corporis inci-
sione ferat, profectò nemo cogi potest,
quia nemo tenetur tanto cruciatu vitam
seruare. Neque ille censendus est sui homi-
cida. Imò verò est illa Romani vox dam-
crus illi aperiretur, Non est tanto dolore
digna salus. Tertia demum conclusio abs-
que alia exceptione generalem continet ve-
ritatem. Nulla enim de causa, præter iam
exceptas, vlli licet, à se membrum extirpare.
Summa enim videri potest ad extirpan-
dos carnis agones: quam ob causam Ori-
gen. in Histo. Ecclesiast. li. 6. c. 6. ferit sese
castrasse, quo ad literam, ut forte arbitra-
tur, verbum impletet euangelium de eu-
nuchis qui se castrauerunt propter regnū
caelorum. Quod tamen flagitium illi fuit,
ut decretum habet Concilij Nicensi, cano-
si quis à medicis, dist. 35. licet zelus & casti-
tatis indicium, laudi sit illi tribuendum.
Neque verò Marci factum, qui, ut eius ha-
bet historia, pollicem sibi ex nimia humili-
tate resecuit, ne inuitis sacris initiaretur,
laude dignum est, nisi reuelatione aliqua
protegatur. Hoc autem restat haud disti-
mulandum dubium, vtrum qui, ut excu-
pli gratia dicamus, ferro manum haberet,
aut quoduis aliud membro muro illigatus
si ignis flammam ipsum iam iam inuasuram,
aut irruentes hostes aliter effugeret
non posset quam membrum sibi amputā-
do, id sibi liceret? Apparet enim nequaquam
id iure posse. Perinde enim casus huiusmo-
di habere videtur atque is quem supra
refutauimus. Videlicet si quis tibi mortē
minaretur, nisi tu tibi ipsi membrum rese-
cueris. Diximus enim id tibi non licere. Re-
spondetur nihilominus non esse similes:
immo in presentiu euentu, nisi meum me-
fallit iudicium, ius illi misero fauet, ut illo
modo mortem euadat. Nam quando alie-
ri tibi minatur mortem, ab extrinseco est
abscissio membri necessaria, & ideo tibi
non licet quando verò alligatus es, iam est
ab intrinseco. Quare sicut si te canis denti-
bus teneret posses patrem illam incidere,
& si oculus esses, ex illis de fenestra posses

cum periculo frangendi membri. Simile
ius est in casu nostro. De irregularitate ve-
rò tam mutilantium quam multilatorum
ut dicere pergamus, quæ est mutilan-
tem irregularitatem contrahere. Nam cum
tot capitulis citatis tit. de homic. constitu-
tum sit, homicidium irregularitatem in-
ducere, & membrum quodcumque pars sit
vitæ, consequens sit, ut mutilator quadam
tenus homicida censetur, hoc est mem-
bri occisor, atque adeo irregularis, ut opti-
mè doctores norant post glossam supra ci-
taram in Clem. de homic. vbi ambo com-
ponuntur verba, occidere, & mutilare. Qua-
re non sufficit ad irregularitatem, quod
quis membrum debilitet, imò forte neque
quod ipsum citra deruncationem mortifi-
cet. Nam præ sunt restringenda, & iura
non loquuntur nisi de mutilatore. Adno-
tauit autem eadem gl. intelligendum esse
mutilationem membri principalis, atque
hactenus rationi consonat. Exemplum au-
tem quod subdit, nempe quod abscisso di-
giti irregularitatem non inducat, non vlti-
mè ad eam veritatem continere videtur, tametsi
pleriq; Iuriconsultorum in eadem persis-
sistat inia cum hac moderatione, qd dignus
ille non sit index, aut pollex, quibus diuini
corpus apprehenditur. Et ratio eorum est,
quod ceteri non sunt principalia membra
vtpotè qui præcipua non habeant officia,
iuxta verbum Apostoli ad Rom. 12. vti est
oculus, & manus, &c. At verò forte proba-
bilior est contraria Caiet. assertio, nã re-
vera digitus quisque officium habet, licet nõ
ia præcipuū sicut pollex, aut index. Qui au-
tem particulam in digiti vel sibi, vel alie-
ri abscinderet, eo non esset irregularis, qd
parum pro nihilo reputatur. Quo autè ad
mutilatos & truncos descendamus, id pri-
mum adnotandū ob aliã rōnem eos habe-
ri irregulares, quam mutilares. Illi, quia
seferuntur, in habiles facti sunt isti autē
quia suo ipsorum corporis habitu inepti,
ac perinde indecentes existunt, vti sacris al-
taribus administrēt. Nam & antiquius ve-
Leuit. 22. memoriæ proditum est nullum
aial quod cæcum esset aut truncus, aut fra-
ctum, aut testiculis sectis, aut tonsis, licebat
offerre Dño. Etenim si ad principiu men-
fastales non admittuntur administrari, mul-
to minus eos decet diuina mysteria tracta-
re. Hac rōne in Concilio Niceno eiuismo-
di corpore vitati ab ecclesiastico munere
abacti

VoxMa
11j.

Origen.

Dubiū.

Absti sunt, vt can si quis a medicis 55. di
 fin. refertur. Postquam sanctionem subse-
 quare sunt alia tam Concilij Arelatenis
 quam Gelasij, atque aliorum pontificum:
 vt eadem distin. cap. hi qui, atque alijs, le-
 gitur: Atqui illi præcipue a sacris functio-
 nibus inbibentur, qui sinistre Euange-
 liam audientes, quo carni resisterent, vo-
 lentes sectisunt, quibus canonibus post sub-
 scripsit Alexand. 7. toto titu. de corpo. vi-
 tiar. Immo & deformitas si grauis sit in
 oculo, quamuis sit natiuitatis vitium, pro-
 motionem prohibet. Qui autem sanitatis
 gratia medicorum consilia secantur, non
 ideo recluduntur inhabiles ad sacerdotium:
 vt habetur eadem distin. can. si quis pro-
 agitudine, & de corpo. vitiat. vtroque ca-
 pit. ex parte Neque solum membri princi-
 palis abscissio, qualis est manus, irregulari-
 tatem inducit: vt habetur capit. exposuisti.
 eodem tit. quod immo & si quis partem di-
 giti sibi abscidit: vt habet can. qui partem,
 55. distin. Sed intelligitur quod sit tanta,
 vt sine scandalo tangere sacrosanctum sa-
 cramentum nequeat. vt exponitur de cor-
 po. vitiat. cap. 1. & cap. vltimo. Et forsân le-
 uior causa requiritur in mutilante, vt fiat
 irregularis, quam in mutilato. Nam in mu-
 tilate abscindere digitum, vt diximus,
 forsân sufficit, quia membrum occidit: in
 mutilato vero requiritur, quod sit vel in-
 signis deformitas: siue a calu, siue a natui-
 tate proueniat.

Ad primum igitur argumentum prin-
 cipale respondetur, id quod est contra par-
 ticularem naturam fieri posse secundum
 vniuersalem: vt ascensus aquæ ad replen-
 dum vacuum testimonio nobis est. Quare
 est membri amputatio deformis sit cor-
 poris: congruere tamen potest tum saluti
 eiusdem, tum etiam bono communi. Ve-
 rum est tamen, quod reipublicæ bene insti-
 tute, quam possunt maximè abstinere ab
 huiusmodi supplicijs. Primum, ne pœnâ
 talionis a malefactoribus antiquo more
 exigant: sicut oculum pro oculo, & den-
 tem pro dente. Deinde, ne dexteræ ampu-
 tent, quæ quidem deturcatio inutilem
 hominem reddit. Blasphemis autem opti-
 mo iure lingua abscinditur, & falsis testi-
 bus euelluntur dentes. Ad secundum re-
 spondetur, quod cum uita non ordinetur
 ad alium finem ipsius uiuentis, sed solum

ad bonum publicum nullatenus se homo
 potest illa priuare: sed sola reipublica illam
 habet potestatem: membra tamen ordinâ-
 tur ad vitam: & ideo persona ipsa, quæ suę
 custos est vitæ potest membrum causa vi-
 tæ reserare. Ad tertium denique responde-
 tur, quod abscissio membri corporalis co-
 est licita, quod necessaria esse solet vitæ ser-
 uandæ. At vero salutem ad spiritualem
 nunquam est necessaria. Nam peccatū per
 quod anima moritur, vbique & semper vo-
 luntati subiacet: alias non esset peccatum.
 Et fidelis Deus, vt ait Paulus maiorem ho-
 mini tentationem non permittit, quam ip-
 se per eius gratiam superare potest. Qua-
 propter verbum illud, Si oculus tuus scan-
 dalizat te, erue eum, & si dextera manus
 tua scandalizat te, abscinde eam, non eo-
 dictum est, quod esse possit vnquam neces-
 sarium, sed vel hyperbole est, vel alium sen-
 sum facit moralem de occasio. bus ampu-
 tandis, ut sancti interpretantur, & nos etiã
 pro modo illic nostro expositum reliqui-
 mus. Vnde super illud Mat. h. 19. Sane eu-
 nuchi, qui se castrauerunt propter regnū
 celorum, ait Chrysost. Non per membro-
 rum abscissionem, sed per malarum cogi-
 tationem interemptionem.

ARTICVLVS II.

Vtrum liceat patri filios, aut dominis seruos verberare.

Post mutilationem sequitur de alijs ver-
 beribus illi annexis dicere. Et quia nõ
 dubitatur quin reipublicæ id sit licitum,
 inquitur de patribus an liceat verberare
 filios. Ait enim Phil. 10. Ethic. ca. 1. i. quod
 patris præceptio vires non habet, neque
 cogendi necessitatem, neque villius pror-
 sus viri, nisi sit princeps, uei beratio autem
 quædam est coactionis species, ergo id pa-
 tribus non conuenit, neque vero dñis. Se-
 cundo arguitur. Si id parentibus ac domi-
 nis licitum esset, cum ad fraternam corre-
 ptionem pertineat, cuiusque personæ
 idem suffragaretur ius, vt quem libet uer-
 berare corripiendo posset. In contrarium
 aut est illud Proue. 13. Qui parit uirga,
 odit filium suum. Et infra c. 2. Noli sub-
 trahere a puero disciplinam. Et Ecclesiast.
 13. Seruo maleuolo torura & compedes.
 Ad

Ad ter-
tiū arg.

Chryso-

Primum
argum-
partis
negati-
ue ex
Ariste.

Argu. 2.

NO
re
13

Conclu-
sio vni-
ca.

Ad quaestionem respondetur vnica cō-
clusionē. Patribus tantum, ac dominis, aut
paternam gerentibus curam, puta magi-
stris, ac pedagogis verberare licet subdi-
tos, & flagellare: nequaquam tamen mu-
tilare. Vtraque conclusionis pars hac ra-
tione probatur. Inter mutilationem, ac
verberationem hoc interest, quod mutilatio
vsque adeo est maius verberatione nocu-
mentum, vt sit irreuerabile: quale non
est verberatio, vt pote quae sensui duntaxat
dolorem incutit: igitur cum vita totius ex
vita membrorum constet, fit vt ad eundē
praeiū legitima mutilatio pertineat ratio-
ne criminis, qui in vitam ipsam habet po-
testatem: quae quidem functio penes so-
lam est rempublicam. Verberatio autem
ad faciliorem castigationem, promptio-
remque correptionem spectat: nihilomi-
nus & haec quaedam auctoritatem exigit,
quam verberans in eum, qui vapulat exer-
cet, hanc ergo cum primis pater habet in
filios: post vero dominus in subditos: ac
demum in discipulos, & pupillos magi-
ster, ac pedagogus. Nam de praetatis, quia
publica vigent potestate, ambigi non po-
test. Res est facillima. At quamuis de pa-
tria potestate scilicet quanta sit in filios,
lib. 1. quaest. statim prima dictum sit: nihi-
lominus hic forsā studiosus roget, quo-
nam iure negatiua conclusionis pars ful-
ciatur. Apparet enim iure naturae liberū
esse patribus: nō solum verberare, sed etiam
mutilatione, & si opus esset, caedere etiam in
filios animaduertere. Nam illo iure illis
incumbit liberos educare, & moribus insti-
tuere: quae quidem institutio sapientissimē
exposcit: mutilationis, mortisque vindi-
ctam. Secundo arguitur. Statim in mundi
primordijs non erat alia respublica, quam
domestica: nempe dum sola familia. Ad
orbem possidebat. tunc ergo cum necessa-
ria esset publica scelerum vindicta, con-
sequitur vt patri id incumberet munus. E-
nimvero Cain dignus erat supplicio capi-
tis, nisi ei Deus pepercisset: quod & reus ip-
se metu illo maximo. Qui inuenerit me,
occider me, testabatur. Illud ergo suppli-
cium nemo ei poterat infligere praeter pa-
trem. Ad haec, si aliqui essent mortalium
sic dispersim viuentes, vt sub nullo agerent
principe, sed vnaquaeque domus seorsum
viueret, tunc profecto ratio ipsa docere vi-

Obie-
ctio con-
tra con-
clusionē

Ratio al-
tera.

Solutio.

detur, vt eos, qui conmeriti essent mortis,
pater posset; vel auus eidem supplicio ad-
dicere. His verumtamen non obstantibus
respondetur ius ipsum naturae parentibus
eiusmodi vliones intēnerere, solique pu-
blica potestati tribuere. Idque iure gentiū
esse confirmatum. Vita enim humana vs-
que adeo non debet absque meditatissimo
iudicio, & iuris ordine extingui, vt id non
debeat tanta multitudini committi, quan-
ta est parentum, qui neque lege sciunt: ne-
que caussarum merita perpendere omnes
possunt. Quocirca sic parentibus educare
filios natura concessit, ut iam linea praescripserit,
quousque sua facultas procederet, & vnde publica inciperet, vt si filius
cautum est. C. de par. po. & l. Praetor. ff. de
iureiu. §. praeter ea. Et secundum iam loco
citato lib. 1. q. 1. respondimus. Adam ha-
buisset publicam potestatem iure dominij
orbis, quod penes se tunc temporis erat:
aucto vero mortali genere, orbeque iure-
gentiū per familias distributo, vnaqueque
habet suum principem. Quapropter, vt ad
aliud respondeamus, qui vagi nunc viue-
rent, seorsumque & priuam absque repu-
blica, contra hominis naturam degecerat
vitam: quippe qui suapte natura animal ci-
uile est, & gregatilis. Quare ab illis ullum su-
mitur contra praesentem veritatē solidum
argumentum. Mutilare ergo parentibus
non licet, neque mortalium vlli, praeter pu-
blicā potestatem: sed sulte caedere, aut seru-
la. Id enim est illis iure naturae concessum.
Homo namque tribus vijs ad virtutem in-
stituitur: nam & ratione ducitur, & metu
cogitur, & allicitur praemio: antea ergo
rationis sydus cluceat, natura prouidet, vt
puer & metu cogatur, & afficiatur mun-
dusculis. Quapropter institutio paterna quae
prima omnium est, his duobus vititur. Vbi
vero iam ratio suo fruatur lumine, lege
tunc incipit & ratione viuere: atque adeo
sub publica potestate. At vero parentum
verberatio non usque adeo atrox esse per-
mittitur, vt haberet citatis legibus. C. & ff.
Quare Paul. ad Ephes. 6. Vos, inquit, pa-
tres nolite ad iracundiam prouocare filios
vestros. Et infra: Et vos domini eadem
facite seruis; emittentes minas. Vbi tam
parentes, quam domini admonentur, tum
ne minis suos acerbis exterriant: tū praeci-
pue, vt dū bili correpti acerba minatur, nō
se obli-

se obligatos adimplere arbitremur, sed potius, quæ perturbatio animo comminatio, sedatio post condonent. Ex quo fit patrem inter corripendum filium, posse lethaliter peccare, nempe si iracundia non illi sit rationis miles sed dux, quæ illum suppeditet, & ad eandem iracundiam pro uocet filium. Imò verò si ex odio in filium animaduertit, acrius hac ratione peccat, quam extraneus. Est enim apprimè animaduertendum discrimen inter patrem, & iudicem. Publica enim potestas, ut supra dictum est, non tam reo ad emendam consuluit, quam communi bono ad vindictam, patri verò, ac domino, & paedagogo non alia ratione verberare suos fas est, nisi quo ad eius emendationem salubrius ei consulitur. Quare, & pro gratæ, & pro conditione, & ingenio pueri corripendus est. Imò & Quintil. & qui de educatione puerorum scripserunt, non consulunt ut nimio rigore parentes in suos natos inuehanur. Nam si sint bene nati, solent eos illo rigore ignauos facere, ac meticulosos, si verò duri sint ingenij duriores illos officiant. Sequitur ex his secundò solutio dubitantiunculæ, an liceat parentibus vulnerare filios, aut dñis seruos. Quatuor enim sūt lesionum genera, scilicet interfectio, mutilatio, verberatio, & vulneratio, hoc est uulneris infliccio, quæ & fuste fieri potest, & gladio, per diseraham & discontinuationē membri circa mutilationē, quare ad atrocem verberationem pertinet, quæ neque parentibus licet, neque verò dñis. Post hæc vero rogatur utrum liceat etiam eis dē economicis præsentibus filios, aut discipulos verberare etiam clericos, & an incurranon canonicam, si quis suadente. De hoc loquitur Syluest. verb. excommunicatio. 6. §. 4. Et quidem Panor. super cap. cum uoluntate, de sent. excommunic. distinguit, quod si sint in minoribus ordinibus, licet eos verberare correctionis gratia. Atque id uideatur colligi ex eodem c. si verò. Nā dicitur quod possunt clerici seniores, zelo deuotionis ad olescentes in minoribus ordinib. turbantes diuinum officium, leuiter percutere: tamen statim sine distinctione subditur, quod possunt etiam obtentu prælationis, & magistris subditos scholare, percutere, & expressè, ea. ex tenore habetur quod prælaro liceat verberare infe-

riorem, etiam si sit subdiaconus. Ex quo infert Syluest. quod si prælaro id licet, eodem iure liceat patri, & sic disseccatur Iuriconsulti de his subditis, qui sunt in sacris. Nam de minoribus nemo dubitat, quia verberari possunt. At verò his nõ obstatibus de prælaro, nullatenus in dubium venire potest, quin possit subditos etiam sacerdotes flagellis cedere more consueto, ut patet in Decretis, dist. 45. per totum. An verò ex bili arrepto fuste possit eos ferire, nescio an liceat, quia cum modus nõ sit consuetus, minimè apparet tam castigatio quam iniuriosalatio. Attamen confectione a prælaris ad parentes nõ est tam liquida quam siluest. arbitratur. Nam prælati habent publicam potestatem, ac iurisdictionem cum vi coercitiua, patres verò, ac reliqui non nisi economicam. Nihilominus non esset omnino condemnandū, quin magistri possunt etiam discipulos ferula verberare, etsi essent in sacris. Sed de hoc standum est vsui, & foro ecclesiastico. Si vero dubitas utrum dum corripiendo excesserit, seu prælatus sit, seu pater, canonicam sntiam incurrat: Respondetur quod quamuis aliquo modo excedat, etiam vique ad sanguinis effusionem, dum tamen id præter tuam intentionē accidat, non est celsendus incurrere, postquam dat operam rei licite. Neque potest homo tam attentus esse quominus virtutis limitem transgrediat. Quando verò vsque adeo esset excessus enormis, ut odii iudicium existeret, tunc sanguinem fundens, canonicam incurreret. Quapropter eadē distin. cano. cum beatus Paulus, & can. disciplina: admonentur lenitatis prælati, nepe ne tam immodicis verberibus, quam salutaribus verbis suos subditos instituant. De marito autem utrum uxorem verberandi ius habeat, respondetur non esse illis denegandum, quadoquidem vir, ut ait Paulus, caput uxoris sit: vii tamen eodem iure dedecus est, atque adeo nefas, nisi grauissima ingruente necessitate. Sunt enim barbari, qui uxorebus, ut mancipijs vtuntur, ut i. Polit. auctor est Aristot. Cum enim duo sint in carne vna, aequalitate quadam esse decet complexos. Ad primum igitur argm̄ respondetur, Ad pri- quod et si secundum Philosophum pater vim non habeat coercitiuam, quia domus non est.

Ultima solutio ppositæ quæst.

Scrupulus. Responsi.

Aristo.

TO
re
ulls
III
13

est perfecta respublica sicut ciuitas: id tñ dicitur sit inde consequens quod nō possit, aut occidere, aut mutilare, aut alia irreuerabilia nocumenta infligere, haud tamen vetatur, quia leuioribus verberibus possit vti. Ad secundum respondetur, quod est vnicuique licitum sit disciplina alios instituire, & fraternam correptionem admonere, si sua ipsi sponte audire velint, ad id tamen cogere nemo potest, nisi qui curam alterius gerit, quales sunt parentes, domini, ac pedagogi, quibus ideo solis pertinet verberibus castigare. Adde quod etiam iussu istorum potest eorum minister idem facere, sed præterea id nemini licet. Quare etiam si inflagranti delicto latronem tua depraedantem occupes, tantum tibi licet resistere eum percutere, non tamen fugientem per modum vindictæ, nisi adeo esset leuis verberatio, vt pro nulla duceretur.

ARTICVLVS III.

Vtrum licitum alicui sit carceri quempiam mancipare.

Post cædes, vulnera, & verbera, sequitur, vt de carcere etiã dicamus, vtrum licitum sit hominem in ipsum includere. Arguitur enim à parte negatiua. Homo suapte natura est liber, secundum illud Eccl. 1. 3. Deus reliquit hominem in manu consilij sui, libertati autem incarcerationis obuerfatur. humana ergo nature repugnat, atque ideo nemini licet. Secundò: Si hominem carcere coercere liceret, id maxime ad cohibendum illum, ne maleficeret, si autem illo sine licitum esset, idem cuiunque competeret ius, nam cuique licet proximum suum à malo cohibere. Còsequens tamen est falsum, nam inter alias iniurias connumeratur, quæ quidem eo grauiores sunt, quo in personam inferuntur, quæ plures habet coniunctos, nam iste iniuria, quæ vnum tangit, multos attingit, ergo id nequaquam licet. In contrarium est historia Leuit. 24. vbi quidam legitur in carcerem de peccato blasphemie intrusus.

Ad quonem duabus conclusionibus respondetur. Prior est: Publicæ potestati, et conclus. deumque soli fas est subditos in carcerem

occludere, siue ecclesiastica sit, siue ciuili. Probatur pars vtrique conclusionis: In obuis corporis tria ordinem considerantur. Primum eius integritas, cui per occisionem, ac mutilationem nocetur. Secundum, sensualis delectio, ac voluptas, quæ per verberationem impeditur. Tertium, membrorum vsus, qui per carceres, perque alia quecunque ligamina cohibetur. Primum autem nocumentum propter eius grauitatem soli reipublicæ, vt dictum est, referuatur, secundum verò, quoniam lenius est, parentibus, ac dominis permittitur. Tertium ergo, cum non modò uia sit ad primum, verum & quædam eius inchoatio, nam ob id reus carceri mactatur, vt vel auditis supplicio deputetur, vel ob leuius crimen illiatur pœnam, condecens est, vt idè soli reipublice sit deputatum, penes quæ potestas est vitæ & mortis. Quo circa neque parentibus, neque dominis id licet. Hinc fit carcerum duplicem esse usum in reipub. Seruiunt namque & ad seruandam malefactorum diuinitatem, & ad decidendum, & præterea in pœnam, quæ plurimò ecclesiastica potestas vtitur, dñ ad verbera procedere non potest. Et quod de carceribus dictum est, idè & de exilio censendum. Pariter. n. libertati contrapugnat. Quin verò vt perpetui carceres, ita & exilium morti iure æquiparatur, atque adeo parentes non possunt in exilium mittere filios, licet possint ab eorum eos elongare, qui eorum moribus pestilens est. Posterior conclusio. Qui eiusmodi iniurias lesiones præter iuris ordinem illis intulerint personis, quæ alias sibi habent coniunctas, ex natura rei, si cætera sint paria, grauius delinquant, quam si alij, quæ consanguineis careant, & necessarijs, easdem obtulerint. Tamen aliunde, nempe ex qualitate personæ possit etiam aggrauari peccatum. Personas coniunctas impræsentiarum appellamus in primis consanguineos, & affines, vt patrem, filium, generum, leuiti, &c. vel alia necessitudine œconomica copulatos, vt maritum, uxorem, patronum, & similes. Quinetiam & extra domum amicos, atque alios necessarios. Conclusio est clara. Nam quanto iniuria & detrimentum in plures profunditur, tanto grauior est, omnes autem coniuncti quodammodo eandem repræsentant personam.

QVÆSTIO III.

DE FVRTO.

ARTICVLVS I.

Vtrum furti definitio sit bona.

SECVNDVM rerum ordinem, si pretium earum ac dignitatem aestimes, post homicidium quo summū bonorum temporalium adimitur, dicendum statim erat de detractione ac murmuratione, quibus honor fama que adiur. Hæc enim plurius habentur, quam bona externa. Melius est enim inquit Sapiens, nomen bonum quam diuitiæ multa. At tamen lucidior fiet dispositio si non hunc, sed alium cum S. Thom. insequamur ordinem, nempe si prius iniurias expediamus, quæ factæ committuntur, ac deinde ad alias discurremus quæ committuntur verbo. Nam ratione operis criminosis iniuria inest in factis, quam verbo. Atqui S. Thom. quæst. 66 duos hic articulos de dominio præmittit, quod nos ceu primum fundamentum materiæ iniuriæ atque iniustitiæ commutatiuæ, superiori lib. præicimus, ubi per omnes suos numeros dominiorum materiam deduximus. Primus enim articulus D. Thom. est de rerum possessionem in genere quæ homini statim condito diuinitus cōcessa est. De qua quidem re quæst. 1. disputantes cōstitimus soli Deo in primis rerum dominium iure creationis competere, non modo quantum ad earum vsum, verum etiam quantum ad earum naturas, quas vti que creare, annihilare, & alterare præter leges naturæ potest, in creaturis autem corporalibus solum hominem ostendimus esse rerum dominum, ea scilicet ratione qua libertatem suarum habet actionum ac dominium. Brutum verò minime, ac minus rem ullam insensibilem. Secundum autem S. Thom. adiecit articulum de dominiorum diuisione, qua q. 3. factā esse monstrauimus iure gentium, rationesque late subiecit ob quas collapsæ naturæ ac prauis affectionibus subdita diuisio talis congruat. Cum ergo tam copiosè illic discussa hæc reliquerimus, nō est quod sit hic

nam. Nam filius est aliquid patris, & vxor aliquid mariti, quin etiam amicus alter ego. Quapropter qui vnum lædit, in omnes iniurius est. Adde quod etiam dum illi personæ cum qua delinquis iniuriam non inferis, potes & coniunctam lædere. Nam dum tibi vxor in adulterium sua spōte consentit, aut puella in stuprum, licet volentibus iniuriam non facias, illam tamen inferis marito ac patri. Quod autem aliunde possit excessus fieri pater. Primum ex dignitate personæ, vt si principem vel optimum virum, vel viduum, vel orphanum, iniuria læcessas, inde grauius peccat. Vnde Ecclesiastic. 35. Non despicias preces pupilli, neque videam si effundat loquelam gemitus. Hic autem D. Thom. nil de illo impotentiam meminit, qui in alterum sibi coniunctum iniurius est, vt spauem occidas aut fratrem (hæc enim scelera iam speciem mutant) sed loquitur de personis coniunctis ipsi læso, vbi species delicti non mutantur se per accidens cre-scit culpa.

Ad primum igitur argum. respondetur, quod licet homo suapte natura liber sit tamen dum delinquit per abusum eiusdem voluntatis ius perdit quod habet ad membrorum usum, & ideo merito carceri mancipatur. Exemplo nimirum Dei, qui licet fecerit liberum hominem, quandoque eū accepit, iuxta illud Job 5. qui dissipat cogitationes malignorū ne possint implere manus eorum quod cooperant, licet quandoque perimitur eos suis obsequi animi morbis. Patet namque respublica non de omni culpa carceri tenet reum, sed grauioribus. Ad secundum respondetur quod solummodo parentes retinere filios possunt, ac domini seruos occlusos in parum tempus tam in penam, quam ad eos cohibendos, nam in cluso illa non habet rationē carceris. Alijs autem priuatis id non licet. Quoniam etsi cohibere quisque possit fratrem à malo fraternè corripicndo, nequam tamen inferendo vim. Quin vero priuati cui ceres pro enormi delicto iudicatur puniuntur que in republica, sed rātum licet vnicuique delictorum qui sibi iniuriā inrogauerit, ad horam detinere, dum eum tradat iustitiæ ministris.

TO
PE
LUS
III
13

Primū
argum.

fit hic nobis de his articulis verbum aliud faciendum. Primus ergo articulus presentis questionis, est de nomine ac definitione furti, qui apud D. Thom. est tertius. Et arguitur a parte negatiua, quod furti definitio quam S. Thom. ac Theologi constituunt, curta mancaque sit, videlicet, Furtum est occulta acceptio rei alienae. Furtum non solum in acceptione consistit, sed in retentione quandiu enim quod furti-puisti non restituis, furti teneris, ergo non satis est dicere acceptio. Secundo. Potest quis non modo alienam rem, verum & propriam quam penes alium deposuerat vel impignoraueat furtim rapere, quod si aliterum celauerit, iniuriam illi irrogat, ergo ad rationem furti non requiritur acceptio rei alienae. Tertio. Id quod peccatum minuit non constituit rationem culpae, occultae autem delinquere peccatum minuit, tum quod iudicium sit verecundiae, tum quod scandalum illa ratione caueatur. In contrarium est quod definitio debet esse breuis compendiosaque oratio, sed tribus illis vocibus satis furti natura depro-mitur, ergo definitio pluribus onerata redundat.

Secūdu
argum.

Tertiū
argum.

Sentētia
Isidori
de origi-
ne nom.

De furti tam nomine quam definitione nonnullam inter Doctores varietatem reperias. Isidorus namque libro decimo, eo quod furtum clancularia acceptio sit, putat fur a furto dici, id est a fureo & atro, nempe quod nocturno vitur tempore. Idem ait Varro de re rustica lib. 1. 2. Neque vero iuriconsultus, si de furtis, l. 1. hanc reiecit etymologiam, quamvis & alteram subijciat, ut scilicet a ferendo siue ab aufere-ndo dicatur. Nam & Graeci fures, *φάρμας*, appellant a *φάρμα*, Perparum tamen refert. Attamen de definitione longius iuris interpretes à Philosophis discrepant. Ait enim Paulus eadem l. furtum est contractatio rei fraudulosa, lucri faciendi gratia, vel ipsius rei, vel etiam usus eius possessionisve, quod lege naturali prohibitum est admittere. Et addunt alij, quod sit contractatio rei mobilis, propterea quod Institut. de usucapio. §. quod autem habetur furtum non fieri loci, aut fundi, ac tandem adiungunt, iniurto domino. Est tamen iuris Doctoribus in more, dum genus aliquod definiunt, species omnes in definitione subnotare. Philosophi vero compendio, rei naturam exprimunt, quam

Defini-
tio furti
secundū
Iuriscō-
iulicos.

post diuisionibus explicatius euoluunt. Quare definitio auctore Aristot. debet esse breuissima oratio, quae rei naturam compendio explicet, qualis ille est. Furtum est occulta acceptio rei alienae. In primis enim cum contractatio solum rei contractum significet, accommo-datus dicitur acceptio, hoc est usurpatio. Mox amplo nomine rei alienae, copiosius res omnes furto captas comprehendimus, quam si dicas rei mobilis. Haud enim tantū res nobiles, verum & inmobiles furto capiuntur, dum subdole possidentur. Quocirca nihil opus est exprimeret, rei vel usus, nam qui re aliena iniurto domino vitur, rem quodammodo alienam capit, hoc est, usurpat. A qui in hoc dicimus, occultae fatis significatur fraudulentia, nisi qui clam domino rem capit, fraudem non fecit. Atque eodem verbo de signatur acceptio fieri iniurto domino, nam ignorantia causa est inuoluntarij. Id autem quod adijciunt, lucri faciendi gratia non solum superflue, verum falsè adhibendum est, qui enim rem capitali alienam, quam in hunc proijciat aut incendio tradat, furti reus est, et meti dum id facit non lucri cupidus, sed ut iniuriam inferat id fiat. Igitur ad rationem furti tria requiruntur. Primum quod ratio: em habeat iniustitiae in cuius genere consistit. Et hoc exprimitur cum dicimus acceptio. Intelligitur enim iniurto domino, quae contractatur iniustitia tribuenti vnicuique quod suum est, extenditurque adeo ad detentionem. Secundum est quod differat ab alij iniustitiae speciebus. Et hoc in specie designatur dum dicitur, rei alienae, puta ab eo possessae, qui eius est vere dominus. Nam qui vel membrum alteri abscindit, filiamve aut uxorem rapit, quibus abutatur non fur sed multator est, aut raptor, aut adulter. Tertium est quod propriam rationem furti complect, ac demum illud à rapina & latrocinio se iungit, videlicet quod clandestino fiat. Oratio ergo horum trium explicatrix, genuina est definitio furti, videlicet, Occulta acceptio rei alienae. Hinc fit incepte diuidi furtum in fraudulentam occultamque acceptioem & rapinam. Furtum quippe non est genus ad rapinam, sed species illi opposita. Iniuriosa ergo acceptio rei alienae est, quae primo diuiditur

in furtum, & rapinam, seu latrocinium, ut
 articulo proximo patebit. Vtraque tamen
 species ex parte obiecti in quatuor suble-
 gatur. Nam si quod furto rapitur, res est
 sacra sacrilegium dicitur, si verò est pos-
 sessio Reipublicæ, dicitur peculatus. De
 vtroque legitur 23. quæstio. 4. cano. quid
 ergo. Si autem furtum sit de grege disper-
 so, dicitur abigatus. Et qui pecora sic, vel
 armenta abigit, nuncupatur abigens. De
 quibus extat tit. 47. lib. Digest. Quarta de-
 nique species est plagiarum sine plagium,
 pura furtum hominis, ut vendatur. De quo
 etiam extat titulus ad legem Flavianam de
 plagia. Etenim qui seruum, vel ancillam
 domino suo auferit, verè furtum est, possidetur
 enim seruus, ut pecus. Nisi ancillam in tem-
 pus caperet, turpiudinis gratia: nam il-
 le fornicator esset, non fur. Sicut raptor
 est qui ea de causa rapit virginem. Quid
 autem si quis filios, aut uxorem alicui au-
 ferre, ut venderet, vtrum esset furtum
 iam superiori libro, responsum est, quod
 eum pater non sit verè dominus filiorum,
 neque vxoris, illud non est furtum, sed
 plagium, vel captiuitas. Contra hæc au-
 tem forsitan quis arguat. Dum filius clam
 patre, vxorve ne sciente marito aliquid
 ei furtim accipit rem alienam, & tamen
 neuter censetur fur. Respondetur, quòd
 vbi res non est tanti pretij non censetur,
 filij acceptio furtum, eo quod non fiat in-
 iusto domino. Quicumque enim paten-
 tum iure praesumitur pro conditione sua,
 & statim indulgere filio miniores sum-
 ptus, & multò iustius maritus vxori. Quan-
 do vero res esset magni ponderis, ita ut
 merito pater, aut maritus censetur in-
 iustus, profecto verè esset furtum, ut bene
 adnotauit Syluest. verbo, Furtum, §. 11. &
 tenetur filius ad restitutionem si pecu-
 lium habere castrensè, hoc est militaria sti-
 pendia, vel alia bona libera, vel saltem
 postea in diuidenda hereditate id parte-
 cere. Et pariter de vxore censendum. Ta-
 menti quantum ad excommunicationis cèn-
 suras nunquam praesumendus est pater,
 tam acris spiritualis mucrone, aut vxorem,
 aut filios sauciare.

Per hæc ergo clarent argumentorum
 responsa. Ad primum namque responde-
 tur, quòd peccati occultatio esse potest, aut
 causa ipsius, aut circumstantia. Causa, scilicet
 peccati quando delinquens occultatione vit-

tur, vt iustus delinquat, vt patet in fraude,
 & dolo. Quare tunc non diminuit pecca-
 tum, sed suam per se constituit speciem, pu-
 ta furti (vt dictum est) vt distinguitur à
 rapina. Tunc autem occultatio est circum-
 stantia quando is qui peccare decreuit ob
 verecundiam, aut ob cauendum scandala-
 lum in tenebras se addit, vt suam expleat
 libidinem, & tunc diminuit rationem pec-
 cati. Ad secundum argumentum, responde-
 det D. Thom. detinere alienum inuito do-
 mino, eandem habere rationem nocumen-
 ti, atque iniustam acceptionem, ac perinde
 ad rationem furti reduci, super quo respon-
 so multa Caietan commentatur. At vero
 cum bis libro præcedenti, nempe quæstio.
 6. artic. 1 & quæstio 7. artic. vltimo, hoc fa-
 ctis fuerit à nobis discussum, non opus est
 plura hic adhibere. Sed recolere, præceptum
 restitutionis affirmatiuum esse, præcipiens
 bonum opus, includit tamen negotiatio-
 nem retinendi, quæ est prohibitio mali,
 qua ratione affinitatem habet cum furto.
 Igitur hoc quod est detinere, non adhibet
 peccatum nouum illi quod est accipere, sed
 est illius continuatio tanto grauior illic, vt
 diximus, quanto durtior. Si autem no-
 uus adhibeatur positius actus, scilicet si
 proponas non reddere, aut si re aliena ad
 consumendum vitis non proponens dam-
 num solvere, illi actus sunt multiplicata de-
 lecta, contra eandem negationem non re-
 tinendi inclusa in eodem præcepto. At
 vero contra affirmationem restituendi re-
 center peccatur quories retinens alienum,
 aut videt dominum egere, aut eum petere
 audit: nam tunc nouo iuris merito resti-
 tutione tenetur. Ad tertium argu. sub obscuro
 idem S. Doctor respondet. Sensus eius ta-
 men est, qd qui rem suam quæ penes alium
 est, videlicet penes illum qui illam, vel rap-
 tuit, vel in deposito custodit, furtim rapit,
 fur ob id censendus est, qd licet simpliciter
 sit sua, est tñ alterius secundu qd, vel quantu
 ad custodia, vel quantu ad detentionem.
 Vt autè hæc solutio nonnulla complicare
 falsa. Primum quod res rapta nullatenus rap-
 toris est, res. nullius tantum esse dñi, qui iure
 possidet, quod latroni nõ competit, immo
 detinendo moraliter peccat. Secundo hæc
 solutionis sententia falsa est, nempe qd qui rem
 capit suam furtum faciat, quandoquidem
 non solum vulgari sermone non reputatur
 fur, nisi qui alienum capit, verum & iura
 id

Ad secundu arg.

Ad tertiu arg. S. Tho.

Prima obiectio aduersus solutionem. S. Tho. Secunda.

TO
re
ius
III
13

id decernunt, ut patet l. si is qui rem. i. ff. de furt. vbi habetur quod qui rem quam commodaui furti, non est fur. Quapropter si postquam res quispiam ex me sustulit, ut statim ab eodem extorqueant, non ero futuri reus. Respondetur mentem S. Thom. legitimam esse, quam ipse statim artic. eiusdem quaestio. patefacit. Si enim ego apud quendam rem meam deposui, vel ille mihi eripuit, & clam illo accipio, propterea censor fur, quia ille nesciens me accepisse tenebitur ex conscientia mihi restituere, & eadem ratione si auferam a latrone ipso infcio. Atque hac de causa ait rem illam quodammodo esse illius seruantis depositum, nempe quantum ad ius custodiendi, quinetiam & illius, qui rapuit, quia debet illam seruare ad restituendum. Quare ergo non possum priuata auctoritate vi, aut fraus de illam capere.

Solutio.

ARTICVLVS II.

Utrum furtum, & rapina specie differant.

Quamuis ex praecedenti artic. solutio huius quaestiuunculae facile colligatur, maioris tamen claritatis gratia de eadem differentia rursus quaeritur. Nempe, an inter furtum, & rapinam sit specifica differentia. Arguitur namque a parte negatiua. Primum quod non videntur differre nisi tanquam occultum, & manifestum, quae quidem qualitates in alijs peccatorum generibus non variant species, ut si in publicum peccetis, aut in secreto. Secundo, qua differentia specifica a fine, & formali obiecto sumitur, quod furti, & rapinae idem esse videtur, nempe vsurpatio alienae rei. Tertio, sicut rapitur pecunia ad vitendum ea, ita & puella ad abutendum, rapitur autem puella. siue publica fiat, siue secreto, speciem non mutat, ergo neque rapitur pecunia. In contrarium autem est Aristot. Philosoph. s. Ethicor. cap. 2. vbi furtum, & rapinam diuersas species constituit.

Conclusio re-
spiciua.
Probatio con-
clusio-
nis.

Ad quaestionem breuissima conclusio-
ne responderetur. Furtum, & rapina differunt specie. Probatum. Differentia specifica aduim attenditur penes formalem, eandem autem proximam differentiam obiectorum, haec autem in furto, & rapina est specifica, ergo eiusmodi crimina differunt

specie. Probatum minor. Vicia haec ambo in hoc conueniunt, quod sunt communitate iustitiae aduersa, quatenus per vtraque istarum acceptio in iustum fit, prius alienum violatur, iniustum autem, ut ille habet Aristot. nemo nisi iniustus contraque suam voluntatem patitur, inde ergo actiones istae iniuriosae sunt quod contra voluntatem domini fiunt, qui ideo inuoluntarium patitur, at vero inioluntarium, ut i. Ethic. auctor est Arist. dupliciter fit, nempe aut per ignorantiam aut per violentiam. Furtum autem ex sua ratione dicitur acceptio ignorantem domino, rapina vero eodem conscientio ac vim patiente, ergo furtum & rapina differunt specie. Itaque non ad rationem alieni aspiciendum est, quae est materiale obiectum, sed ad rationem inuoluntarij. Differentia est quam non solum morale Philosophi verum, & Iurisconsulti ex eadem philosophia suas leges eliciunt agnoscunt, ut patet l. sed nouo iure, C. de let. fugit & apud Vlpian. l. fur. ff. de fur. Est autem ne quis decipiat mediare consideranda Cogitare. n. qui spiam possit aut in hoc consistere, quod furtum fiat in tenebris, ut Exo. 22. habetur, rapina vero sub luce dicitur. Aut quod furtum in absentia domini committatur, rapina vero in eius presentia. Cum tamen in neutra istarum ratione discriminem consistat. Sed differentia est quod furtum fit absq. violentia, rapina vero, & latrocinium violente. Hinc. n. ut art. ult. videbimus, sagessit rapinae culpa praeter illa quae in furto. Ex quo fit, ut praesente domino furtum fieri possit, sicut & eodem absente, rapina. Exempli gratia, si praesente patrono impudicus homo in aedes insulset, illum quae vel resistentem opprimat, vel ne resistat aliquid, aut in cellam includat, aut talem ei incurrat metum, ut taceat, quamuis in eisdem aedibus faciat, habetur raptor & latro, quia vim infert. Si vero patronus eius non consentiat, tamen ob suam modestiam taceat, latronis parcens vel honori vel vitae, non erit rapina, sed furtum. Eisdem ratione si aedes quis et aggrediatur, licet nemo sit intus, erit rapina. Quia sit ut latrones qui vias publicas obsident non fures modo sint, verum & raptores. Distinctio autem qua habetur de furtis, vbi distinguuntur duo furtorum genera, quorum alterum est occultum, alterum vero manifestum nihil facit ad rem. Nam enim accipitur illic manifestam pro rapina.

rapina, sed pro eo casu quo fur in flagranti delicto comprehenditur, ut continuo exponitur. l. 3.

Omnia igitur argumenta soluta restant. Ad primum enim respondetur quod peccata alia ab iniquitatibus iniustitiæ non habent pro obiecto inuoluntarium alterius, sicut furtum & rapina, & ideo ex diuersa ratione voluntarij non variantur specie, si cui hec. Et per hoc responsum etiam est ad secundum, quod est circa idem versetur obiectum materiale & remorum scilicet alienum, tamen formale & proximum non est idem. Ad tertium respondetur quod rapinas puellæ quantumque respectu aliorum occulte fiat, puellæ tamen semper est notus & ideo quia illa semper præsumitur restituisse, dicitur raptus.

ARTICVLVS III.

Virum furtum sit genere suo peccatum mortale.

Postquam dictum est quid sit furtum quomodoq; à rapina differat, queritur de virtutis natura, an sit genere suo mortale delictum. Et quo historiam filiorum Israel expoliatarum Ægyptios torques iam expositam nullam faciamus, arguitur primum. Qui rem suam vel penes alium depositam vel furto sublatam furtim capitavit: fur iure habetur, & tamen non peccat, postquam iure vititur suo, ergo furtum non est peccatum. Secundo arguitur, cum id quod quis inuenit aut casu repererit nulli restituit, furtum committere videtur, & tamen si ad naturalem æquitatem spectes nullum est peccatum, nam, ut habetur Insuper & ff. de re. diui. quod nullius est, occupanti conceditur & re vera quarum rerum dominus non comparet, nullus esse censetur. Quod autem non sit genere suo mortale, tertio loco probatur. Tunc ex illo Proverb. 6. Non grandis est culpa: dñi quis furatus fuerit tum quod si est rei modice, non est cur sit mortale, tum maxime quod si mortale esset, cum sit contra iustitiam & pacis quietem, dignum esset pœnæ mortis illa autem non apparet digna que furibus infligatur: sed satis est ut multiplicatum restituat furtum, secundum illud Exod. 22. Si quis furatus fuerit bouem aut ouem

quinque boues pro vno boue restituet, & quatuor oues pro vna oue. Idque habetur leg. sed nouo iure. C. de feris fugit. In contrarium autem est quod nemo secundum diuinum iudicium, nisi ob mortale delictum vehementer percussus maledictione, fures autem acri animaduersione damnantur, verbis illis, Zach. 5. Hæc est maledictio que egreditur super faciem omnis terre, quia omnis fur sicut ibi scriptum est, iudicabitur, & omnis iurans ex hoc similiter iudicabitur.

Ad questionem vnica conclusione respondetur. Furtum, fortiorique ratione rapina, peccatum est, idque genere suo mortale. Probatur. Delictum mortale, ut idem dicere consueuimus, inde penditur quod charitatem extinguit, quæ vita est animæ, furtum autem, est huiusmodi, ergo est mortale. Probatur minor. Illud delictum quod virtuti aduersatur, reipublice necessaria, perquam scilicet pax quiesque eius seruatur, extinguit charitatem furtum autem aduersatur iustitiæ, in qua tota mortalium fides, humanaque societas salua consistit. Nam per furtum ciues expellitur iure suo, atq; adeo pax ciuitatis perturbatur, est ergo contra charitatem, sed tamen tanto grauior rapina, quanto vis peior est fraude. Dictum autem est, genere suo proprie rationem explicari solitam in leuitate materie que culpam attenuat. Conclusio clarissima ac perinde omnibus compertissima est, sed tamen de furti comparatione ad alia crimina posset quis, neque immerito dubitare, virum sit genere suo omnium peccatorum contra Decalogum minimi, an peiorem obtineat gradum. Primum enim de fornicatione affirmat. Martin in tract. de Temper. q. 2. minoris esse culpe genere suo quam furtum. Cuius potissimum fundamentum est, quod fornicatio non est natura sua mala, & ideo prohibita. Imò vero ob id tantum est mala, quia prohibita, nempe lege veteri, Deuter. 23. Non erit meretrix ex filiabus Israel, & noua ad Ephes. 5. Omnis fornicator aut immundus aut auarus non habebit hereditatem in regno Christi. Et eodem applaudit Duran. 4. Sententia, dist. 3. q. 2. Præterea quia furum est contra iustitiam, fornicatio autem non nisi contra temperantiam, nam qui fornicatur, ut ait Paulus, in corpus suum peccat, iustitia vero præstantior est, quin vtro, Soto, de iust. & iure. E c v t

Conclusio tripla.

Ratio conclusionis.

Dubitatio. Martin.

Primo Martin.

Secunda.

TO
RE
BULLS
III
13

D. Tho. *vt lib. 3 definitum est, omnium moralium
 præstantissima. At vero D. Thom. 2. 2. que-
 stio. 154. artic. 3. contrariam habet senten-
 tiam, nempe fornicationem genere suo
 grauius esse flagitium, quam furtum. Nam
 de adulterio nemo dubitat, propter iniu-
 riam, quæ fit alteri coniugi. Et re vera
 hoc nemo sanè doctus negare potest. Et
 Ad pri-
 mū arg.
 Martini
 Ratio
 S. Tho.*

primū ratio Martini, ac Durandi peior
 est multo quam eorum conclusio. Dicere
 namque fornicationem non esse contra
 ius naturæ, error est heresi proximus.
 Nam consequens inde protinus fiet, *geni-
 tibus ante legem scriptam non fuisse
 delictum quin vero, neque post scriptam,
 quia lege Mosaiica non tenebantur. Ratio
 ergo, vt fornicatio genere suo grauius
 sit peccatum, est quod peccati grauitas po-
 tissimum ex obiecto est pendenda, ma-
 lum autem fornicationis est nocumen-
 tum vitæ futuræ proli. Nam quæ ex va-
 go concubitu nascitur, si ad rei naturam
 spectes, neque educari recte potest, neque
 vero ali commode, vitæ autem præstati-
 us bonum est exterioribus bonis, quæ fur-
 to auferuntur, quare fornicatio non so-
 lum, natura sua est mala, verum & furto
 iniquior. Neque vero ratio quam contra
 idem auctor ob molitur digna est mora-
 li philosopho. Ait quippe hoc est acciden-
 tarium fornicationi, quod male educitur
 alaturque proles: nam potest fornicarius
 tum facultatem habere maiorem, quam
 coniugatus, tum etiam propositum firmitus
 alendi, quin vero ditandi suos liberos.
 Non, inquam, hæc ratio digna est Philo-
 sopho. Quin vero id quod ipse dicit ac-
 cidentarium est, hoc autem quod nos di-
 cimus, conditioni vagi concubitus nati-
 tum. Nam ex natura rei, qui non sunt
 matrimonio iuncti non possunt bene ale-
 re prolem. Et vera si arguitur Martin. *vl-
 lius esset momenti, tunc sequeretur ma-
 trimoniale coniunctionem non esse vin-
 culum naturæ. Inde enim hoc habet,
 quod natura eius est, vt fit bene educati-
 ua prolium. Et tamen vsu nihilominus ac-
 cidit, vt sæpe coniuges namque facultatem
 habeant, neque vero voluntatem eas edu-
 candi. Est ergo existimandus actus ex na-
 tura, & non ex accidente. Cum ergo dici-
 mus bonam educationem, naturalem esse
 matrimonio, non autem fornicationi, non
 de actione loquimur. Nam illa aliunde im-**

pediri potest, vt iam modo dicebamus, sed
 de naturali potentia. Quin vero & simplex
 per molliem pollutio, eo turpior est ac
 peior, non modo furto, verum & fornicatione
 quod seminatio nemini licita est nisi
 ad fructus ferendos, quare illa, quia fru-
 stranea est maiorem habet iniquitatem.
 Ad aliud vero Martini argumentum re-
 sponderi potest quod quamuis fornicatio
 non esset contra iustitiam, non tamen in-
 de sequitur non esse grauius, quia neque
 si iustitia sit præstantior virtus, fit conse-
 quens ut omne opus iustitiæ excedat quod
 cunque temperantiæ, quoniam satis est
 fornicationem esse contra melius bonum,
 puta contra uitam. Sanior autem solutio
 est quod fornicatio est etiam quodammodo
 contra iustitiam quæ erga futuram pro-
 lem seruanda est. Constat autem prin-
 cipaliter in specie intemperantiæ, non ex
 eo ut quoddam audui, quod præcipue in
 illo actu consideretur delectatio, nam & ea
 dem est pariter in adulterio præcipue, &
 nihilominus est contra iustitiam. Sed quia
 ille actus non est contra personam actu exi-
 stentem, neque vero quæ præcesserit, sed
 contra illam quæ est tantum in potentia.
 Alio tamen nos possumus contra nos-
 tros arguere. Vitium furti expresse prohibi-
 tum est in Decalogo non autem fornicatio,
 ergo furtum est peius. Mox nulla
 fuit unquam iam barbara gens quæ igno-
 raret furtum esse peccatum, quatenus ini-
 iuriosum est, & tamen multæ ignorantæ
 runt in lege naturæ fornicationem esse
 peccatum immo vero usque adeo aliquæ
 poterant esse agrestes, vt talis ignorantia
 esse illis inuincibilis patentior ergo est
 culpa furti atque adeo grauior. Deinde
 Furtum etiam nunc maiori infamia deno-
 tatur quam simplex fornicatio est ergo
 sedius ac perinde atrocius.
 Ad primum tamen respondetur con-
 sequentiam esse nullam. Ponuntur enim
 ut supra diximus, in Decalogo præcepta
 que apertam habent iniustitiam, scilicet
 adulterium, nihilominus fornicatio, quæ
 ad illam reducitur, peior est quam furtum.
 Alioquin probares etiam furtum esse pe-
 ius nefando crimine, quod illic non ex-
 primitur. Ad secundum respondetur, quod
 quamuis furti nequitia apertior sit, non
 tamen inde sequitur esse peiorem. Nam
 et si ratio iniustitiæ latentior sit in forni-
 catio-

ratione militat tamen contra maius bonum.

Ad tertium denique negatur, maioris infamæ esse furtum quam fornicationem, nam honestæ mulieri pudentius est fornicatione quam furtum fecisse, sed viri propter corruptissimam consuetudinem minoris illam aestimant. Et quamvis minoris esset infamæ non inde sit consequens vt sit minus peccatum quoniã Gregorio auctore peccata carnalia sunt minoris culpæ & maioris infamæ quam spiritalia. Et blasphemiam circa dubium peior est furto, & tamen non de illam pudescunt homines quanti de furto. Hac autem veritate nihil obstant, nempe quod fornicatio genere suo grauius sit peccatum, esse tamen potest, in indiuiduo furtum quod sit luge fornicatione scelestius, vel ratione quantitatis, vel ratione illatæ vis quin vero grauius quam adulterium, vt si decem milia ducatorum quis deprædaret. Quinimo & qui amplissimam domum ac familiam expoliaret, grauius peccatum committeret quã si faceret homicidium plebei hominis. Est enim fallacissima regula, collationem, que est inter species virtutis aut vitiorum, ad singula indiuidua applicare quippe in quibus possunt esse alie qualitates augentes, aut minucentes rationem virtutis ac vitij. Pari modo infamatio & contumeliatio genere suo grauior est furto ex obiecto. In summa cum bona externa sint inferiora quam fama & vita, furtum genere suo minimum peccatorum. Decalogi.

Inter argumenta contra hanc conclusionem primum facit D. Tho. de furto filiorum Israel in Aegypto, quod nullum fuit peccatum, sed iam lib. 2. satis dictum est illud nullam habuisse rationem furti. Nam præterquam quod Deustanquam rerum dominus citra vllam dispensationem potuit illos eiusmodi bonis donare tanquam reclus iudex soluit illis mercedem infumprilaboris in luto & latere. At vero vtum liceat principibus Deum in hoc imitari vt aliquid occulte præcipiant quod citra publicum tumultum nisi teneantur exequi. Verbi gratia. Si princeps præciperet aulico aut bonis aut vira quem piam priuatim expoliare, vtum teneret ille exequi? Respondetur quod si dicta causa lataque condemnationis sententia id faciat, citra dubium patendum est, quoniam expe-

dit quandoq. eiusmodi executiones secretas esse. Et tunc illud non esset furtum sed executio poenæ. Quod autem citra iudicij formam & ordinem ad imperet, nefas est, neque parendum est illi, quoniam & princeps tenetur iudicario ordine procedere. Si quidem non est Deus, qui errare non potest. Nisi forsitan, quod quam rarissime accidere solet in aliquo casu, qui cum patetissimum haberet iudiciam, neque moras ferret, neque strepitum publicum. Quando vero publicitus indicitur bellum tunc nisi iniustitia causæ manifesta esset, iussio principis pacare debet nullum conscientias, vt August. 23. q. 1. can. quid culpatur, admonet. Ad aliud vero quod primo loco posuimus argumentorum de illo qui res suas proprias vel furatur vel rapit, art. 1. partim dictum est, & partim modo dicendum superest. Restat enim dubium illic prætermisum vtum liceat cuiunque auctoritate priuata id quod sibi debetur recuperare. Ad quod S. Th. respondet negatiue nam si rem illam apud illum deposueras quam ipso nescio furaris, aggrauas illum, vt tibi eicius furti restituere teneatur. Si vero ille contra ius viurpauerat, inde peccat quod transgredis iuris leges, priuatim vsurpando iudicium quod publica potestati conuenit, quod quidem mortale delictum est, idque ciuili lege acerrime prohibendum. Sed tamen operæ pretium est hoc locupleius explicare.

Quid enim facit miser, qui nullatenus res suas via iuris recuperare potest? Est nanque in regulis iuris lib. 6. quod nemo re aliena ditari debet. Respondetur ergo tam de culpa quam de restitutione. Licet nanque cuique priuata auctoritate sua coepere, dummodo ista ad sint conditiones. Prima, vt omni proculdubio certissimus sit, rem sibi esse debitam, nam vbi quippiam est dubietatis, neque quam id licet, iuris ordine prætermisso. Quapropter famuli siue principum siue inferiorum dominorum nullo iure possunt quippiam furtim a suis heris surripere, eo obtentu quod non satis pro suo seruitio & famularu repositum est illis. Solent enim creberime hæc sibi apud confessarios obtendere. Quibus tamen respondendum est, quod ei pretium illud de quo inter ipsos conuentum est non possunt alia via extorquere, possunt quidem id latenter eripere illud autem aucta

Et 2 rium

August. Ad primū arg.

D. Tho.

Dubitatio.

Conditiones quas ad esse oportet vt liceat cuique priuata auctoritate recuperare.

Handwritten marginal notes in a large Gothic script, including the words 'DO', 'RE', 'ILLS', and 'NE'.

sium quod famuli ipsi putant sibi insuper adhibendum, nequaquam nisi vi aut fraude coacti à dominis fuerint seuire. Volenti nanque non sit iniuria. Et ideo si non vis illo pretio seuire, abi. Secunda conditio est, vt omnia expertus, certus sis te non posse via iuridica rem tuam recuperare. Nam alias publicæ potestati iniuriam faceres. At vero in tali casu distinctione opus est. Aut enim impossibilitas illa inde nascitur quod testibus instrumentisque cares, quibus ius tuum probare possis, & tunc nequaquam licet per vim res tuas surripere, nam vim inferre nemini priuatim licet nisi vi vim vi in flagranti delicto repellat. Quare si alia via rem tuam acquirere, nequis, nullum tibi restat remedium, potius nanque publicæ quieti consulendum est, quam tuo priuato commodo. Quare vnusquisque sibi prouideat quæ eum tela res alienet suas. Si vero via latenti citra scandalum potes eiusmodi tibi debitum surripere, aut tibi compensationem facere licebit quidem, dummodo periculum caueas ne debitor ille tuus restitutionem iterato faciat. Et hoc quantum ad exsationem culpæ. Nam quantum ad restitutionem, dummodo tibi euidenter cõstet rem esse tuam, licet contra ius non expectata publica auctoritate, etiam per violentiam illam debitori eripias, nihil restituere teneris. Neque ad excommunicationis censuras respondere cogaris, sed pœnas duntaxat condemnatus fuere. Secundo modo contingere potest ocludi alicui viam recuperandi rem suam, non quod probationes non sint legitime, sed propter iudicis iniquitatem, qui tenuit causam de videre, tunc enim ratio apparentis euincere videtur, licere etiam per vim vniciuque rem suam capere, nam princeps hæc ratione potest alteri bellum indicere nempe quia alium non habet iudicem qui ius sibi reddat suum nihilominus respondetur, neque tunc fas esse rem per vim patenter aggredi. Sed si latenti via eripi nequit, vel ad eundem est superior, vel si nullum aliud remedium superest, potius ferenda est honorum iactura, quam vi rem publicam perturbare, vt in hac quest. artic. 8. docere videtur D. Thom. Eo potissime quod similis casus vix contingere potest. Vbi tamen tam barbara esset respublica aut tanta tyrannide oppressa, vt nemo possit ius

suum obtinere, tunc si citra annorum spaciorem posset quis etiam cum aliqua violentia in suum se ius restituere, non prius esset iniquitas. Dico in ius externorum bonorum. Nam vindicare, se nullo casu liceret. Vt si iniuriam passus es, etiam si obtinere ius nequeat nequaquam tibi licet illam priuatim vindicare. Neque simile est de principibus. Nam ille penes quæ est summa respublica, non solum est eius iudex, verum & externorum hostium ad iniurias non modo propallandas, verum etiam vlciscendas.

Secundum autem argumentum materiam tangit inuentorum, ad quod S. Tho. per hanc distinctionem responderet. Sunt quædam inuenta quæ nullius vnquam fuerunt propria, vt lapilli & gemmæ quas maritimum litus procreat. Et talium inuentores nulli restitutioni subduntur, quoniam quod nullius vnquam fuit, occupanti conceditur. Insti. de rerum diuis. §. fere. & ff. eod. tit. Atque eadem est ratio de inuentione vetusti thesauri, videlicet cuius domini nulla extare potest memoria. Nam iam tum ille thesaurus perinde habet atque arboris fodina quam terra nutrit. Præter quam quod legibus ciuilibus medietas domino agri adijcitur, perinde ac si eius fructus esset. Quod quidem ciuile ius vetustissimum esse ostendit euangelica parabola de inuentore thesauri in agro alieno, cui ad prædicationem apponitur quod illud prius eorum erat quam thesaurum proderet, vt integer sibi obueniret. Sed alia sunt res inuenta in terræ superficie, vel alibi recenter perditæ, aut depositæ, quarum idcirco domini, aut hæredes supersites, esse censentur. Et iste ait S. Tho. accipi non possunt animo retinendi, nisi constitit dominum proderet licet eas abiecit, secundum verbum Augustini 14. q. 3. si quid inuenisti & non reddidisti, rapuisti. Et tamen exponenti bus nobis per singula dicendum. Et primum, quod in litore maris lapilli inuenti, sine inuentoris expressa est iuris definitio, Insti. de rerum diuis. §. lapilli ff. eod. tit. Licet lapilli. Et ratio est, quia littora iure penonum manserunt communia. Atque idem est iuris naturæ iudicium de anni aliorumque metallorum venis, quæ sunt in visceribus terræ. Dubitare hic tamē quis posset propter nostrates qui ad Occidentalem continentem auri gratia aduolant, an licet a reuicua que

que vnus nationis ad aliam quæ situm au-
rum peregrinari. Apparet enim id vni-
cuique eadem ratione licere postquam iu-
re gentium non fuerint res istæ diuersæ.
Respondetur tamen hoc duntaxat iure
non esse omnino licitum, nisi incolæ ipsi
consentiant, aut pro derelictis eisdem
thesauros haberent, nam regiones iure
gentium diuise sunt, & ideo licet gen-
tibus illius regiones sint res illæ communes
tamen non possunt aduenæ incolis inui-
tis easdem res vlturpare. Neque enim va-
lent Galli hæc de causâ ad nos penetrare,
neque nos ad illos ipsi inuis, sed hoc
alius est loci disputare. De thesauris au-
tem, vt bene ait. Sanct. Thom. eadem ra-
tio est naturalis. Thesaurus enim est, vt
habetur in l. nunquam. ff. de acquir. rer.
dom. vetus depositio pecuniæ cuius non
extrat memoria, vt iam dominum non
habeat. Quapropter illos thesauros ca-
pere nullam habet rationem furti, vt ha-
betur leg. falsus. ff. de furtis. Et ratio e-
iusdem legis est quod non sit furtum, nisi
sit cui fiat. Quapropter qui in fundo suo
eiusmodi thesaurum inuenit, inuentori
conceditur, vt habetur in l. instit. de rerum
diuis. thesauros, & C. libro decimo. de
thesaur. lib. vnica. At vero si quis id in
alieno agro dedita opera in consilioque
domino illud queritando inuenit, iura
ciuili, vt habetur eidem proximis ciui-
tis, legibus totus thesaurus est domini fun-
di, quia inuentor fur reputatur. Si autem
forte aliud agens repererit, dimidiam
partem, inquit lex, retinebit, atque alteram
dabit domino. Idque forsan ad seruan-
dam pacem. Atque idem est ius de illo
qui in ædibus quas emit thesaurum eius-
dem generis inuenit, licet sint qui id ne-
gent. Nam profecto eadem est ratio etiam
in eadem ob causam a des emerit, eadem
vltus prudentia quam Christus in Euan-
gelo laudi tribuit. Secus autem si in mu-
ro domus, aut in eius penetralibus pecu-
niam aut aliud quidpiam repererit, quan-
tiuis possessor illic posuisset & per obli-
uionem reliquisset, tunc enim eiusdem pos-
sessoris est, aut suorum hæredum, vt ha-
betur in l. a tutore ff. de rei vendicat. Hinc fit
opinionem Paludani in quarto, distin. 15.
quæst. 3. dicentis tam ex consuetudine vni-
uersos thesauros, vbiuis reperiantur, esse
principum, non esse auscultandam, vt be-

ne ait Syluest. in verbo, inuentum. §. 13.
quoniam talis consuetudo in republica be-
ne instituta non est introducta. In Hispa-
nia nanque istæ leges citatæ ad literam
seruantur, quare si contraria consuetudo
alicubi obtinuit, est per vim, contra ius
naturæ & gentium. Habetur enim Insti-
tut. & l. citata, quod Adrianus naturalem
acquiratam sequutus, ei concessi qui thesau-
ros inuenierit. Et lilla Codicis, de thes. In-
uentori, inquit, liberam tribuimus faculta-
tem, ne vltius Dei beneficium inuidiosa
calumnia persequatur. Vtrum vero prin-
ceps quotam aliquam ab inuentore exige-
re valeat, quis forte dubitet. Respondetur
autem nullam in tali exactione apparere
iustitiam, & ideo in Hispania non est in
vfu, neque vbi esset crediderim conscien-
tias obligare, sed inuentorem secundum
ius commune posse bona conscientia pos-
sidere. Nam dictus titulus. Instituit. nihil me-
minit principis, sed vbi ait quod qui repe-
rit in loco alieno medietatem det domi-
no, subdit quod pari ratione si inuenit
in loco Cesaris, dimidium det Cesaris, &
si in fiscali loco vel publico, det etiam me-
diatatem fisco, Et idem legitur non in-
telligitur ff. de iure fisco. §. si in locis. Quæ
quidem leges non loquuntur nisi vbi loca
sunt propria principis aut ciuitatis. Quæ-
circa princeps tanquam dominus non
potest, quippiam exigere quando thesau-
rus in solus est in loco ciuis, nisi forsan in
gruæti graui necessitate publica, tanquam
gubernator potuerit id genus tribui pe-
tere, quod nescio an satis probarem. De
metallorum autem venis vltus iam obti-
nuit, vt pars quinta obueniat principi, eo
quod venæ illæ sunt res naturales, quæ quo-
dammodo in bonum publicum metalla
progignunt. Multo autem maius dubium
est de reb. inuentis quæ non sunt thesauri,
sed præsumuntur habere dominos. Est qui-
pe fere vnus consensus tam Theologorum
quam Iuriconsultorum, vt Summistæ aiunt
vero, inuentum, quod sunt pauperibus re-
stituendæ. Hoc autem primum rei huius vt
confessum supponamus, quod inuentor se-
dulo tenetur dominum perquirere bona
fide, & præconio publico, atq; alijs vijs pro
rei quæritate commodis, alioqui furti reus
habebitur. Illa autem adhibita indagine, li-
cet ergo non audeat contra cõem opinionem
assuecianter quippiam affirmare, sunt tñ mi-
hi gra-

Syluest.

Quæst.

Solutio.

De me-
tallorũ
venis.

Opinio
cõis de
reb. in-
uentis q̄
non sũt
thesauri

Et 3. hi gra-

NO
RE
DLS
III

higrauiſſima argumenta quod inuentor
 Prima poſſit ſibi in conſcientia retinere. Pro-
 batur, iure natura gentium illa ſunt in-
 uentoris, & nullum eſt ius, aut euangeli-
 ſtimum, aut eccleſiaſticum, quod illa tri-
 entiam buat aut pauperibus aut cuius alteri, ergo
 pot eſt inuentor ſibi capere. Pr obatur
 prior præmiſſa, Res, vt libro terzo dictum
 eſt ius natura non diuſit, ſed permiſit in
 communi poſſideri, ius autem gentium,
 id cuius non extat dominus, primo occu-
 pant permiſit, res vero illa (cuius domi-
 nus poſt legitimam diligentiam non com-
 patet) perinde habetur ac ſi nullius eſſet,
 ergo qui inuenit perinde acquirit eius ius
 ac ſi theſaurus eſſet antiquus. Enimvero
 antiquitas nihil aliud præſtat, quam quod
 indicium eſt rem carere domino, hoc au-
 tem quod dominus non reperitur, eod-
 dem modo eſt cauſa ne alicui fiat iniuria,
 quia non apparet cui ſurtum fiat. Quod
 autem non ſit poſſituum ius, quod hoc
 pauperibus tribuat, probatur. Nam iuris
 prudentes nullum aſſerunt niſi capit. cum
 tu de uſuris, & ſimilia, quibus uſuraria pec-
 unia & ſimoniaci adiudicatur pauperi-
 bus. Iura autem huiusmodi non loquun-
 tur, niſi de rebus male partis & acquiſitis,
 vt habetur in canon. Non ſane. 14 quaſt.
 5. Inuentio autem non eſt iniqua acquiſi-
 tio, ſed licita, neque eſt clarum debitum,
 ſicuti quod mutuo aut credito recepiſti.
 Secunda ratio. Ante legem Euangeli-
 cam iure natura veriſimilimum eſt, res in-
 uentis fuiſſe inuentoris, ſicuti antiquos
 theſauros, nam iura non faciunt aliam dif-
 ferentiam quam quod ſi inueniantur res
 que dominos habere præſumuntur non
 capiuntur niſi animo reddendi dominis,
 quod quidem ius ſolum cogit vt domi-
 nus diligenter diſquiratur. Hic enim eſt
 ſenſus legis ſaluſ, ff. de ſurt qua air tur-
 ti ream eſſe qui inuentum accipit animo
 non reddendi, etiam ſi dominum igno-
 ret, nempe quia tenetur illum diſquire-
 re, quo vique non inuento, nihil loqui-
 tur de pauperibus, non ergo eſt cur in le-
 ge Euangelica debitum fiat iuſtitia illis
 conferendi. Sed eis eiuſmodi res venire in
 ius commune reipublica, & ideo applica-
 ri pauperibus eius. Hoc autem proſecto
 non ſatis probatur, Nam illud illicitatum
 ſupra oſtendimus habere verum vbi mani-
 feſtum eſt quempiam aliquid debere igno-

to domino, nempe quia iniuſte accipi, vel
 ſub fide reddendi, inuentio autem non eſt
 huiusmodi, imò beneficium eſt Dei, vt ait
 lex, rem aliquam reperire. Et proſecto ſi
 eiuſmodi res in ius commune reipublica,
 vel pauperum cedent non video cur non
 eiuſdem, & antiqui theſauri. Neque obſtat ſi
 dicas illum qui inuenit non amittere ius
 ſuū, ſed velle vt des pauperibus, vt in eius
 bonum ſpirituale cedat. Nam ſi eo ipſo quod
 reperiri non pot eſt, nulla ei ſit iniuria, eo
 ipſo caret executione iuris petendi. Item
 ſi conſtat mihi eum qui perdidit eſſe Tur-
 cam, quid illi proderit dari pauperibus in
 ergo ſuccedit ius pauperum propter bonum
 perdendis, poterat enim iniquus, ſed alium
 de, ſcilicet quia ſunt bone redundancia in
 reipublica. Quod tamē non ſatis probatur,
 cum non probetur eſſe debita. Et eſt paro-
 ro mihi magnum argumentum, D. Thomaſ
 hil hic de pauperibus meminiffe, ſed id tā-
 tum ait, quod inuentor qui bona fide cre-
 dit res haberi pro derelictis, non commit-
 tit ſurtum ſibi retinendo, & certe facta dili-
 gentia, pro derelictis habentur. Nā loqui-
 tur iam tunc non de theſauris, ſed de illis
 rebus que de propinquo dominum habue-
 runt. Argumento vero quo ex Aug. & Hiero-
 ron. 14. q. 5. aſſeruntur, nihil conueniunt.
 Ait, inquam, Aug ſi quid inueniſti & non
 reddidiſti, rapuiſti. Et Hier. can. multi. Pec-
 catum, inquit, ſimile rapina eſt ſi quis in-
 uenta non reddat. Plane tamen intelligit
 quando dominus haberi pot eſt, & mala fe-
 de non inquiritur. Concludamus ergo pri-
 mum quod vbi inuentor indigens eſt, ca-
 pere tuto pot eſt vel totum inuentum, vel
 partem pro ſua neceſſitate, id quod & ſau-
 tores contrariae opinionis etiam fatentur,
 vt patet apud eundem Syl. loco citato, di-
 modo id faciat de conſilio prælati aut con-
 feſſarii, quamuis neque id forſan ſit neceſ-
 ſarium. Secundo, ſi quis inuenit eſt diuerſi
 conſilium eſt ſaluberrimum res inuentas
 quarum domini haberi non poſſunt, in
 pauperes aut in publicos pioſque vſus ero-
 gari. Nam vt ait Grego. Timorati animi
 eſt, ibi culpam agnoſcere, vbi culpa non
 eſt. At vero an ſit neceſſaria præceptio, nõ
 ſatis audeam aſſirmare. Qui autem id a-
 ſtruxerit, per hoc ſuam tuebitur opinio-
 nem, quod iure natura illa que in reipubli-
 ca redundant ſunt indigentium, vt ſtatim
 articulo proximo dicemus, quod a iure illa
 redun-

redundent, inde quodammodo apparet, quod non habent certos dominos, præsumitur tamen habere aliquos, quod antiquis thesauris non conuenit.

Ad tertium argumentum respondetur, quod furtum censetur non grandis culpa dupliciter primo ex parte subiecti, quia ex necessitate furæis alleviatur. Præterea quia sicut proxime diximus, genere suo est minimum respectu aliorum mortalium. Unde ibidem subditur, fur deprehensus reddeat centuplum, qui autem adulter est, perdat animam suam.

Ad secundum autem membrum respondetur, tam tenuè tamque exile posse contingere furtum ut non sit mortale, propterea enim dictum est, genere suo esse mortale, Ratio hinc autem dubitandi resurgit quomodo sit perpendenda furti quantitas que culpam non habet nisi venialem respectu, an absolute. Enimvero cum gratias furti ex damno dato sit perpendenda, & indigno, verbi gratia, plus noceat vnum suffragando quadrantem, quam præditiuita quo ducatur eriperes, consequens fieri videtur ut respectu sit estimanda. In contrarium autem arguitur, quod si id verum esset, conquireretur, furari à Cæsare centum aureos nunquam esse mortale delictum, quoniam longe minus damnum inde ipse accipit, quam misera vetula cui duo minuta raperes, quandoquidem & in Evangelio ob id cumulatus commendata est eleemosyna illius anus, quod plus respectu sue facultatis in gazophylacium misit. Lis tamen hæc sic per distinctionem dirimitur. Est enim aliqua pecunie quantitas tanta, quæ per se absque vilo personæ respectu causa est in furtio peccati mortalis. Ut si verbi gratia, dicamus duo tresve aurei ducati, quare etiam si à Cæsare furri piantur, licet illos ipse stocci pendat, nihilominus crimen est. Sed alia est tam exigua summa quæ secum ipsa non habet tantam culpam, sed nihilominus ob paupertatem possidentis fiet mortale, ut si argentum nummum aut duplum a misero fur riperes. Augescit autem præterea damnum, etiam si per se parum sit, dum causa est maioris, ut si lora bonum rumpas quæ ob causam agricola diurnas operas perdit, aut aliud vili instrumentum ab artifice detrahas, cuius causa ab opere cessat.

At vero forsitan quis arguat, nunquam quæ

ritatem furti tam pusillam esse posse, quam cumen sit mortale. Primo ex iure canonico, puta ex Hieron. 139. 6. can. fin. ubi ait furtum non solum in maioribus, sed in minoribus etiam indicari. Deinde iure civili ex Inst. de re. diui. §. Gallinarum. Vbi de gallina furto etiam datur actio. At vero ad Hieron. respondetur quod loquitur, quando animus adest nocendi in maioribus, sic enim continuo subdit, Non enim quod furto ablatum est, sed mens furantis attenditur. Ius autem civile nihil aliud habet, quam quod aucupium domesticarum auium sit furtum, sed tam parum esse posset, ut ridiculus haberetur qui de illo ageret in iudicio. Adiecit autem in calce solutionis D. Thom. quod qui habet animum furandi & inferendi nocentum proximis, etiam in talibus minimis potest peccare mortaliter, sicut in solo cogitatu per consensum. Sunt tamen amphibola verba, & ideo anceps sententia. Ait ergo Caiet. non esse sensum D. Thom. ut particula, in minimis referatur ad nocentum, quasi docuerit ut qui animo intendit in minimis nocere, mortaliter peccare possit. Est enim talis sensus, ut ipse purat, ra noni dissonus, sed ait id tantum voluisse quod qui habet animum nocendi simpliciter, etiam si noceat in minimis peccat mortaliter propter exedentem se animum ad maiora. At vero etsi mens D. Thom. non sit adeo perspicua id, tamen quod Caiet. refutat crediderim ego contra esse verum. Etenim si noui pusillanimi hominis ingenium qui minimis maxime offenditur, atque animo perturbatur & affligitur, & forte ad iracundiam concitatur, profecto si haberem ego animum ei nocendi per illa minima, charitatem violarem, & amicitiam, nam de hoc esset ille mihi inimicus, atque adeo mortaliter delinquerem, idque non solum ledendo verum etiam verbo & gestu. Dico minima, quibus homines angusti cerebri vehementer offendi consueverunt, nam tam pusilla esse possent, ut ludibrio haberetur qui inde se reputaret offensum, & tunc cuiusmodi læsio non esset culpa. Sed aliud præterea argumentum restat, quod rem hæc furtorum paruularum rerum facere potest, dubiam. Si paruum furtum non esset mortale, sequeretur quod neque si multoties iteraretur ad tantam culpam posset ascendere,

Hieron.

Solutio.

S. Tho.

Caiet.

Mens S. Thom.

Obiectio altera.

vt esset mortale, nam peccata venialia quæ tumuis multiplicentur, vt sana habet Theologorum opinio, efficere nequeunt mortale. Contingere enim tunc transitus de genere in genus. Consequens tamen est falsum. Nam & si fumulus nunquam nisi minimum quadrantem ab hero vno furto furripiat, tamen dum centies id multiplicat, reus furti iudicatur. Ad hoc respondetur consequentia perempta. Nam etsi pluralitas peccatorum venialium nunquam fit mortalis, nihilominus quando summæ rerum incipit esse magna, tunc actus ille, etiamsi non sit nisi acceptio vnus quadrantis, quia acceptio damni est ad precedentia, fit mortalis. At vero videre videor studiosum lectorem contra hanc solutionem sic relurgentem. Sequeretur saltem quod si eiusmodi furta idem fur non ab eisdem personis faceret, sed à diuersis ita vt ab vno caperet obolum atque ab alio, ac subinde ab alio quadrantem, aut aliam paruum monetam, nunquam mortaliter peccaret. Probat, quia nemini dat graue damnum. Neque vero vlla est redargutio quod ipse recipit grande lucrum, nam fur non est estimandum ex accedente furti luero, sed ex damno dato. Si autem consequentia cum consequenti concedas, admittis posse furem aliena substantia citra peccatum mortale ditari, atque adeo patrocinium prestare istis publicis coemptoribus qui diuitios in paruis defraudant. Nam secundum tuam opinionem non peccaret mortaliter. Respondetur ergo quod quamuis à diuersis exigua quis suffiretur, tamen cum summa incipit crescere, actus iam vnus furandi precedentibus accedens efficitur mortalis, nam, vt modo dicebamus, quantitas quæ per se est magna absque vllò personarum respectu siue à diuite accipias siue à pluribus, per se constituit peccatum mortale. In quarto argumeto iungitur an capitale supplicium quod furtibus decretum est, sit licitum. Et potest quaestio vel de potestate interrogari, vel de vsu. Scotus namque quem q. 1. articulus, arbitratur talem potestatem non esse penes rempublicam, quia non valet, inquit, quemquam morti addicere, nisi in casibus expressis antiqua lege. Hoc autem satis illic me arbitror expugnasse. Potest enim iure natura quod nusquam diuinitus reuocatum est, publica vicisci scelera prout

viderit salubrius expedire. De vsu tamen an videlicet furti grauitas id mereatur alia est quaestio, nam cum bona exteriora non sint tanti habenda præcipue inter Christianos, quos Christus admonuit vt penitentiam relinquunt & tunicam, non apparet ratio, vt pro furto vita exigatur. Accedit & ius commune. Nam cũ antiquitus poena illa in legibus extaret, postea vita est atrox, quare cautum est ne vllus de simplici furto capite plectaretur, vt habetur l. sed nouo iure. C. de feruis fug. & in authen. vt nulli iudici liceat habere, &c. col. 9. Sed publici tantum latrones digni illa morte censentur. Et re vera seculo 5. Th. hom. non erat in vsu simplices fures, sed tantum latrones ad furcas suspendere. Nam ait non esse in stigendam poenam pro quolibet peccato mortali, sed pro eo quo damnum datur irreparabile, quale non est furtum. Quia vero in Hispania ius olim istud seruabatur vt patet. par. 7. tit. 1. l. 18. sed tantum suspendebantur sacrilegi qui sacra depradebantur, atque alij id genus. Postea vero crescente perditorum hominum audacia, auctæ sunt poenæ. Et arbitror Bald. in causa fuisse huius supplicij, qui super eadem lege, sed nouo iure, duo asseruit. Primum, quod etsi pro simplici aut geminato furto non sit fur morte dignus, tamen tripliciter iam reputatur latrocinium. Secundo, indest infert quod quando vnum ingens est, tunc tribus æqui pollet. Porro autem vt nihil ego contra leges obmirum, tamen ratio Baldi nulla est. Primum enim latrones non sunt censendi ex actu solum frequentia, sed ex modo, nempe quia vim inferunt & rapinis perturbant rempublicam, atque illi dumtaxat iure deputantur neci, fur autem licet identidem peccet, si tamen id semper latenter, ita vt neque publicas vias obideat, neque irruptionem in aedes faciat, nec cadere offerat, non censetur latro. Quare gaudere debet privilegio ecclesiastico, si se in sacra recipiat. Atque adeo multo minoris probabilitatis habet secundum asserum, quod quia ingens furtum æqui pollet tribus, æquum sit morte. Nam licet æqui pollet in quantitate, non tamen in modo, vt reputetur latrocinium. Quamuis propter insignem audaciam imaginè eius gerat. Id autem quod tandem pro ratione asserti sui adducit, videlicet propter enorme delictum licere leges transgredi, indignum est iuris peritiam

Solutio.

Replica

An fures licite suspendantur. Scotus.

dum transgredi leges peccatum est, & peccatum licere non potest, sed forsitan transgressionem appellat dum sit aliquid contra verba legis, non tamen contra mentem. Id verum tamen insuper adnotandum, hic est, quod Baldi aut cuiusvis alterius, doctoris assertio nullatenus haberi potest pro lege, immo uero neque dictum ipsorum Iuriconsultorum, nisi aut principis auctoritate aut reipublica more & usu eorum documenta pro legibus recepta sint, quippe cum (vt libro primo, demonstratum est) sola auctoritas publica valeat legem conderi, quæ vim habeat coercitiuam. Est ergo iam receptissimum, vt fures pro simphici aut geminato furto, si non est magnū aut flagellis casti, aut aures recisi, seu ferro iniusti relegentur. Pro trino vero aut pro vno enormi ad furcas suspendantur. Quæ quidem lex etiam Hispanis in more est, vt patet in libro quarto regalis for. titul. 15. Lex, qui furatus fuerit ac. dipondia, no uis tantundem soluat. Quod si iterato simile commiserit furtum, occidatur. Tamen sub illo rigore non sit nunc eadem lex in usu, vt pro decima parte vnius duca ti quis suspendatur. Pluris enim tunc forte adhibebatur illa quota quam nunc duplus ducatus.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ei qui egestate pramittitur furari liceat.

Postquam tam stricto iure ostensa est iniquitas furti, disputare conuenit an aliquis sit inde excipiendus casus, saltem vbi extrema necessitas ingruit. Et arguitur primo a parte negatiua, de illo cap. supra citato, si quis. extra de furt. vbi habetur, quod si quis propter necessitatem famis furatus fuerit vestem, cibarium, vel pecus, poeniteat hebdomodas tres, quod non iuberetur nisi furtum tunc illicitum esset. Secundo idem arguitur ex Aristot. 2. Ethicor. vbi ait quædam esse que confessim nominata conuoluta sunt cum malitia, & subdit exemplum in furto, vbi significat esse intrinsece malum, atque adeo nullo sine nulloque de causâ reddi posse licitum, cuius est in mendacio similitudo.

Tertio, homo debet proximum sicut seipsum diligere, nemini autem ad succur-

rendum per elemosinam proximo licitū est furari, vt lib. contra mendacium admo net August. ergo neque ad subueniendum sibi. In contrarium autē est quod in necessitate, vt axioma habet vulgare, omnia sunt communia.

Ad quæstionem tribus conclusionibus respondetur. Prima. Res quæ homini redundant. pauperum sustentationi iure naturæ debentur. Auctoritas est Ambrosij quæ inter decreta refertur, distinctione 47. esurientium panis est, quem tu detines, nudorum indumentum est, quod tu recludis, miserorum redemptio & absolutio est, pecunia quam tu in terra defodis. Ratio autem naturalis sic colligitur. Nullum ius gentium aut humanum naturali potest aut diuino derogare, cum hæc superiora sint, iure autem naturæ diuinaque providentia institutum est, vt res inferiores hominum necessitati subseruiant, propter quos conditæ sunt, ergo vbi res huiusmodi redundantes possessori non seruiunt, nullo humano iure vetari possunt, quominus in agentium usum veniant. Secunda conclusio. Hoc tamen non obstante, nemo citra extremam necessitatem, ei qui affluunt, eripere sua bona potest. Probat, quoniam & si locuplex ille eadem teneatur bona diffundere, sunt tamen multi egeni, diuersis locis & temporibus occurrentes, quibus idco charitatiuam illam erogationem per possessorem fieri conuenit. Tertia conclusio. In extrema necessitate, puta ubi euident, & urgens est, tunc calamitosus ille licite potest alienis rebus sibi succurrere, siue clam sublati, siue palam. Conclusio sæpe iam est a nobis asserta, quoniam tam innatum est hominis ius seruandi sese, vt illi alia cuncta cedant. Primam istarum conclusionum non intelligas obligationem sonare iniuriæ, sed tantum milderior die, vt lib. 4. quæst. de diuin. rerum, adnota uimus. Nam postquam diuise sunt res, quisque est suarum dominus, eatenus tamen persistit naturale ius commune, ut qui abundat, esse debeat in egenos beneficius. Qua ratione inde enascitur veritas conclusionis secundæ, nempe vt nemo quam uis grauiter patiens, possit a diuite furari. Neq. valet argumentum. Dives in tali casu (nempe grauis necessitatis) teneatur egeni erogare, iuxta illud Ioan. in sua canonica,

Conclusio respondet sua.

Ambro.

Secundū conclusio.

Tertia conclusio.

Prima conclusio declaratio.

et, Qui uiderit fratrem suum necesse habere & clausit viscera sua ab illo, quomodo charitas Dei manet in illo? ergo ille potest sua auctoritate eripere, quoniam obligatio illa non est iustitia, sed charitatis, ad quam nemo inuitus cogi potest. At uero materia hæc de elemosynarum obligatione non est presentis loci. Tractat enim eam diuus Thom. 2. 2. quaest. 32. Circa tertiam autem conclusionem, quæ ad rem attinet presentem, dubium est quæ nam necessitas sit extrema iudicanda. Vtrum ea tantum cum quis iam iam aut fame stragatur, aut frigore alia ue calamitate absumitur. Videtur nanque nomen ipsum extrema, id designare. Respondetur tamen non eam, ut vulgus arbitrat, expectandam esse. Sunt enim qui eam vocant extremam necessitatem cuius impossibile est tunc remedium, ille ergo censetur articulus necessitatis extrema, quando uides fratrem periculo appropinquari incurabilis infirmitatis, aut abus miseriam quæ homines solet conficere, ille inquam dum præueniri potest cauerique summa miseria. Necessitas uero quæ in periculo hominem conliti uis honoris, licet non censetur extrema, est tamen profecto grauis, quæ eum qui facultatem habet opem ferendi sub reatu mortalis culpæ obligat. Quid autem si puella in periculo uerteret amittendi pudoris ob uictus inopiam? Videtur namque & illam censeri extremam, quippe qua non modo honor, uerum & salus animæ periclitatur. Respondetur nihilominus quod quam uis illustre sit misericordie officium eiusmodi miseris in orphanitate periclitantibus subuenire, non illa tamen censetur extrema ut possit puella alienum rapere, quoniam nulla est necessitas quæ cogere possit illam ut sui copiam alteri faciat, alias consensus ille non esset peccatum, sed perire potius debet quam delinquere. Sunt autem ciuilia iura quibus iubetur ut extreme patens ad publicum magistratum antea recurrat quam aliena priuatim cupiat. Hoc autem intelligendum est quædo commode id fieri potest. At uero non deerit forsitan qui contra nos impræsentiarum insurgat. Diximus enim tum alias sepe, tum paulo ante, neminem ad id cogi posse ad quod sola charitate tenetur, sed ad id tantum ad quod de iustitia, obligatur, extreme au-

Respon
sio.

Philo
sopho.

Philo
sopho.

Philo
sopho.

Philo
sopho.

Obie
ctio ad
uersus re
spon
sionem.

tem necessitati nemo teneatur succurrere nisi ex charitate, nam si obligatio esset iustitia, ille qui tunc non succurreret, teneretur ad restitutionem, quod non conceditur, ergo neque publica potestas, compellere tunc quempiam iure, potest, neque qui in periculo est quippiam alieni priuatim capere. Respondetur parum refert, an dicas in tali necessitate aliquam iustitie rationem intercedere, proprie tamen profecto non est nisi misericordia strictissime tamé obligans. Quod autem conuictio tunc locum habeat, est propter singularem ius quod cuiquam competit suam seruandam uitam. Appendenda hic erat disputatio, an qui in articulo necessitatis alienum rapit, arripente feliciter postea fortuna reueatur id restituere, nisi iam factis lib. procedenti sub titulo de restitutione, eadem a nobis absoluta esset disputatio.

Ad canonem igitur adductum in primo argumento responsum illic est quod intelligitur de necessitate quæ non est extrema ubi aliqua est culpa furari. Ad secundum concedimus ingenuæ, furtum esse actionem intrinsece malam, imo talem, ut lib. 2. diximus, in qua Deus, ut legis naturæ lator dispensare non possit. At uero sicuti de prohibitione homicidii diximus quod illa generaliter non occides eo, quod præceptum est naturale, non includitur casus quos ipsa natura includere non potest, neque in illa, Non iurare omnino, sic neque prohibitione furti vetari potuit acceptio rei alienæ quam natura ipsa hominibus indulset. Quocirca eiusmodi acceptio non est furtum, sed acceptio rei a natura concessæ. Ad tertium denique respondetur cuique pari iure licere in eadem necessitate alienum rapere ut indigent succurrat. Sed contra illam uetat. August. elemosynas de rapinis fieri.

ARTICVLVS V.

Utrum rapina uollo pacto fieri possit extra peccatum.

ETSI furtum in extrema necessitate licitum sit, tamen quia rapina atrocius est crimen, uidere restat uirum & illa quoque aliquando sit licita. Arguitur enim a parte affirmatiua. Præda illata

vi. 64

si sit, quod rationem habet rapinae, praedam autem accipere ab hostibus licitum iudicari in libro de Patria. Ambrosius ubi ait: Cum praeda fuerit in potestate victorum decet militarem disciplinam, ut regi seruentur omnia scilicet tam ad belli sumptus quam ad militum praemia, ergo rapina est aliquo casu licita. Secundo arguitur. Terrarum principes multa à suis subditis iniuris extorquent, quod effugiem praefert rapinae, & tamen graue est illos delictores cenfere, ergo rapina non est vbiq; mortale crimen. Tertio arguitur. Id quod possessoris non est, licite ab illo auferitur, infideles autem iniusti sunt suarum rerum possessores secundum illud Augusti in epistola ad Vincent. Donatit. Res falso appellatis vestras, quis neque iuste possidetis, & secundum leges terrenarum legum amittere iussi estis, ergo licitum apparet ab ipsis eadem eripere. In contrarium est quod tanquam de re iniuste parata prohibetur sacrificium vel oblatio de rapina fieri, secundum illud Esaias 61. ego Dominus diligens iudicium, & odians rapinam in holocaustum.

Ad quaestionem tribus conclusionibus respondetur. Prima: Rapina nullatenus est licita, neque priuato neque publicae potestati, itaque sicut furtum nunquam est licitum, & vbi acceptio rei alienae licita est, non habet rationem furti, sic imo efficaciori ratione de rapina censendum est. Probat. Quicquid nomine suo innatam habet rationem iustitiae, est sic intrinsece malum vt. benefici nequeat, rapina autem id ipsum sonat quod violenta acceptio contra iustitiam sicut furtum, id quod fraudulenta, ergo rapina nequaquam esse potest licita. At vero ad maiorem huius explicationem adhibentur aliae duae. Secunda ergo conclusio est. Sola respub. & princeps qui eius gerit vices, per violentiam potest citra iniuriam aliquid à suis ciuibus extorquere, quicunque vero priuata auctoritate per violentiam aliquid rapit, raptor est & latro, atque adeo huius iniquitatis reus. Probat. Vt iure simul pars. Violentiam in seipsum proprium est publicae auctoritatis munus, nam violentia idem est quod coactio, vis autem coactiua solum in republica residet atque in principe qui eam representat, sicuti non nisi totum animal potest cogere

membra, est enim hac potestas ab ipsissima natura concessa ad cohibendos homines a malo, adducendoque in bonum, quae quidem concessio, vt supra diximus, non expediebat priuatis fieri, propterea quod permaturo iudicio mandari debet executioni. Ex quo fit vt violentia in principe, si via & ordine fiat, non habeat rationem rapinae, nempe si vel contra externos hostes, vel contra internos maleficos illa ex legis praescripto viatur, in persona vero priuata semper cuiusmodi violentia rationem habet rapinae. Atque hac de causa, articulo 3. etiam illi cui constat rem ab alio possessam, suam esse, idque legitime probare potest, tamen prauidicis iniquitate nequit obtinere negauimus per vim posse rem aggredi. Quod si eum saltem obiceris, qui extrema patitur, illum arbitror iure ipso naturae exceptum esse ab hac lege. Adeo enim vitae conseruatio naturae iuris fastidium tenet, vt violentia tunc non sit rapinae caractere denotanda. Tertia conclusio. Si princeps, aut iudex, aut alius cuius magistratus sua abusus potestate per violentiam quidpiam a ciuibus rapuerit, inigne rapinae scelus committit, & ad restitutionem tenetur. Tanto enim impudentius ac sceleratius eiusmodi potentatus peccant, quanto sanctiori fide iustitiam, cuius custodes existunt, erga omnes deberent immaculatam seruare.

De conclusionibus istis nulla est ambigui as praeter illas quae per proposita argumenta insinuantur. Et quidem ad primum de bellica praeda respondet D. Thomas, si iustum est bellum praedam esse licitam, neque ad restitutionem obligare. Tamen peccatum cupiditatis contra charitatem committit etiam tunc possit, dicente Augustino in libro de ver. Domini propter praedam militare peccatum est. Si vero bellum est iniustum, rapina committitur. Bellum autem iniustum, sicuti lib. 3. de iudicio diximus, ex triplici capite contingit. Primum ex auctoritatis defectu, na soli principes habentes merum imperium ius habent bellum aut indicendi, aut gerendi, reliqui vero magnates, & potentatus regibus subditi, non item, sed tantum violentia possunt vt in maleficiores sibi subditos. Quare si extraneos armorum,

concl.

Tertia conclusio.

Ad primū arg. S. Th. respondet.

Ad primū arg. S. Th. respondet.

August.

Bellū iniustum ex triplici capite. Primum.

viiim.

vi impetant, seu priuatae personae censende sunt, & rapinam committunt, quamuis

Secundū.

alioquin iustam haberent causam. Mox ad belli aequitatem requiritur causa non qualiscunque sed digna pro qua tam ingentia pericula subeantur, iamque calamitose atque exitiose reipublicae perturbationes concitentur. Bellorum namque tumultibus non solum prophana omnia, verum & spiritualis reipublicae salus & sacra omnia, & fides, ipsa periclitantur.

Tertium.

Tertio requiritur forma iuris eademque tanto exactius quam in priuatis iudicijs, quanto periculosius de summa boni publici agitur, nempe ut nisi cunctis pacis rationibus prius oblati, non indicatur, neque vltius proferatur, quam fert aequitas. Sed de hoc alias. Præda ergo belli iusti non solum ad refarcienda damna, verum ut inter milites distribuatur, licita est. Et quamuis principi curæ præcipua incumbat merita pendendi iustitiae belli, qua vique ratione licet ipse iniustum bellum conslet, milites nonnunquam excusantur, tamen tam aperta esse posset iniustitia, ut etiam ipsos subditos excusatione nudaret. Ad secundum argumentum de principibus & magnatibus conclusiones ipsae satis respondent, nempe quod si violentia vtuntur ad extorquendum ea quae ad bonum commune conferunt, non est rapinae crimen.

Ad secundum.

Si autem ultra ius aliquid insuper expriment, non sunt a crimine liberi, immo tanto nequius delinquant quanto eorum potestati non est qui resistere possit. Vnde August. quarto de Ciuit. Dei. Remota iniustitia, quid sunt regna nisi magna latrocinia? quia latrocinia quid sunt nisi parua regna? Et Ezech. 22. Principes eius in medio eius quasi lupi rapientes prædam. Quo fit ut etiam ad restitutionem teneantur.

Ad tertium.

Tertium argumentum laissimum, & his temporibus, nescio an dixerim necessariam disputationem offerebat de iure bellandi contra infideles, propter illum Occidentalem Orbem quem nostrates nostro seculo repererunt, sed bona causa, ut præcedenti libro sub titulo. De dominio diximus, in hoc opere ab huiusmodi disputatione superfedimus. Dabimus autem, si Deo dante, nobis licuerit, libellum De ratione promulgandi Euangelium, ubi hæc,

si non pro rei dignitate, pro nostro tamen captu tractare adornamus. Interim tamen ad interpretandum Augustinum satis fuerit adnotare triplicem esse infidelium ordinem. Quidam enim sunt qui iure, & facto sub diuisione Christianorum principum vitam degunt, quales olim erant in Hispania Sarraceni, & Hebraei, & nunc in Italia, & Germania perseuerant Iudaei. Et de istis nemini in dubium venit, quin valeant Christiani principes lege in eos agere, suisque adeo priuatis bonis. Veritas enim hanc clare patet, tam in Decretalibus sub titulo de Iudaeis, & Sarracenis quam in Decretis, distinct. 54. His proxime accedunt haeretici qui ex nobis, ut ait Ioannes, exierunt. Ac de his proprie loquebatur August. Erat enim eis sermo contra Donatistas, quos quidem vniuersum haereticos patentissimum est tam canonico quam civili iure suis multari bonis, ut patet cap. Cum tu de vlt. lib. 6. Alij sunt infideles qui licet non de facto, tamen de iure Christianis principibus subduntur, saltem quantum ad regnum suorum possessionem nempe qui terras vt possident, quae olim sub diuisione nostra fuerant, vt sunt Afri, Sarraceni, ac Turcae Graeciam tyrannide possidentes. Et de istis certum etiam est posse bello à nobis lacessiri atque adeo eisdem regionibus expoliari. Nihilominus priuata auctoritate nullus nostrum per eos transitum faciens, eorum bona aut depraedari aut dissipare valet. Tum quod præter regiones bona domestica quae sua industria lucrantur, sua sunt, tum præcipue quae ab subigendum illos auctoritas publica requiritur. Quare nemo nisi facultate & concessione principis potest illis moleitus esse.

Infideles autem tertij ordinis sunt, qui neque iure neque facto nobis subditi sunt, neque vero nobis infesti, quales sunt illi qui vel Christianum nomen non audierunt, vel, quod eodem recidit, per obliuionem omni memoria superiorem excusantur. Tameñ proprie excusatur nemo, quia cum vniuersus orbis teneatur fide dum eius praedicationem audierint, suscipere, si recte seruassent naturae legem. Christus illis via aliqua sua irradiaret fide licet excusari dicantur, eo quod dum nihil de ea audierint, sua infidelitas non est peccatum. Et de istis conuictari licet solet, vtum liceat nobis illos bello

bello petere? Et quidem Caeteran. hic inter interpretandum sententiam D. Thomæ negat vllum Christianis fauere ius illos de suis sedibus ac possessionibus deturbanari. Quoniam S. Thom. secunda secundæ quæst. 10. artic. 10. ait, Fides naturam non tollit, sed perficit: atque adeo possessiones quarum gentes iure gentium potiuntur, nemini auferit, eo potissimum quod species infidelitatis negatiuæ scilicet eorū qui de Christiano nomine nihil audierunt, neque est peccatum, neque adeo vltimo supplicio digna. Immo vero ait quod neque olim filios Israel vllis infidelium bellum indixisse legitur, eo solum quod infideles essent, de quo apud aliquos male intellectus male audit. In primis enim non negat licitum eis fuisse infideles propter idololatriam Dei iussu debellare, sed tantum negat eo solum quod infideles essent, nempe negatiue, hoc est eo solum quod fide carebant debellatos, secus ob idololatriam. Præterea si de bello contra possessores illos terræ promissæ gesto loquatur sanum etiam potest habere intellectū. Video namque non nullos digladiari utrū gentes illas Deus pellere suis sedibus iusserit ob sua ipsarum scelera atque idololatriæ impietatem, an vero solum vt pollicitationem impleteret quam Abraham fecerat & semini eius, tradendi eis regionem. Nam cū tamen procul dubio certo certius sit, vtramque fuisse causam. Est enim illic & gentium expulsionem considerate, & introductionem diuini populi. Et quidem expulsionis causa iustissima, fuerunt sua crimina introductionis autem, promissio illa populo facta. At vero cum Deus vniuersos idololatrias totius orbis eodem iure potuisset extinguere, illos tamen singulariter inde expulit ut illic suum plantaret populum. Quare forte non solum ob idololatriam, sed vt Deus impleteret promissum, illud imperauit bellum. Atque hanc arbitror legitimum sensum illorum verborum Deuteronomium 9. vbi ambæ copulantur causæ. Quia illæ (scilicet gentes) egerunt impie, introeunte te deleterant, & vt impleteret verbum suum Dominus quod cum iuramento pollicitus est patribus tuis. At vero quæstionis punctum, vtum nobis liceat infideles tertij ordinis qui nihil contra nos moliuntur, bello peccare, non in hoc consistit, quod

impietas idololatriæ, aliorumque suorum scelerum immanitas digna sit morte. Hoc enim nemini potest non esse confessum, quandoquidem Christiana respublica merito vltimo eadem crimina morte vlciscitur. Quarum incassum sese discruciant qui de hoc concertant. Veruntamen cum vt libro tertio dicebamus, ad rectum iudiciū duo sint requisita, nempe & iusta causa in crimina, & legitima facultas in iudice, ex hoc tota disputatio pendet, vtum nos legitimi simus eorum iudices, suorumque criminum vindices. Nam ex hoc quod Deus, totius orbis Dominus, quæcunque voluerit, fuerit vnquam vltus crimina, arguere quod nos id ipsum in omnibus infidelibus possumus perinde est ac si arguas, quod cum rex possit in toto suo regno vniuersos maleficos extirpare, possit pariter vnusquislibet magnatum qui sub illo iurisdictionem habent, territorium alterius ingredi ad id exercendum munus. Aliunde ergo demonstrandum est, si verum habet, nos tali facultate pollere. Attamen vt precedenti libro sub titulo, de domini diximus, ab hac disputatione in hoc opere causa duximus superse dendum. Si nobis forsitan diuino licerit libellum de ratione promulgandi Euangelium edere, illic disputatio hæc pro capti nostre suis numeris absoluetur.

ARTICVLVS VI.

Vtrum rapina sit grauius peccatum furto.

Quoniam de furto & rapina in quæstione præfenti locuti sumus, quas duas commonstrauimus esse species, quætere in calce disputationis conuenit, vtum istorum vitiorum alteri grauitate præcellat. Et arguitur, furtum esse peius, tū quod supra rapinam addit fraudem & dolum, quæ per se rationem augēt peccati, tum etiam quod verecundia & metus ex actus turpitudine nascitur, magis autem pude fūit homines de furto quam de rapina ergo illud est scelestius. Accedit demū, quod delictū quod pluribus nocet, eo est iniquius, per furtum autem pluribus nocumentum infertur, nempe non solum magnatibus, verum & plebeis & cuius.

cuiusvis classis hominibus. Violentia autem & rapina non nisi illis inferuntur potentibus qui resistere possunt, grauius ergo est furtum quam rapina in contrarium autem est quod leges acerbius in latrones atque raptores animaduertunt quā in fures.

Ad quaestionem vnica eademque facillima cōclusionē respondetur. Rapina grauius peccatum est furto. Conclusio per ea quae dicta sunt liquida constat. Dictum enim est haec duo in hanc vnā ratio nemo biecti conuenire, quod vtrumque est acceptio alieni contra domini voluntatē, nisi quod furtum tollit voluntatē per ignorantiam, rapina vero per violentiam. Violentia autem ē regione magis opponitur voluntati quam ignorantia. Nam violentia aperto Marte pugnat contra actum nolendi, ignorantia vero efficit inuoluntarium per absentiam actus. Qui ignorat enim, non vult, sed qui resistit, contrarie vult. Hac ergo ratione rapina peior est. Accedit & ratio iniuriæ, quae in rapina cumulatio est. Nam fur plures facit rei dominum, quem scilicet per metum non audeat aperte aggredi, sed latenter. Raptor vero multo eum minoris aestimat, si quidem absque metu eum adori ut. Quare non solum in bonis ledit, verum & in honore per ignominiam. Qua etiam ratione contumelia (vt infra dicturi sumus) peior est quam murmuratio. Quin vero accedit tertio, quod non solum in bonis externis atque etiam in honore iniuriam infert, verum & vitæ periculum offert. Raptor enim & latro armis viuit quibus resistentem perimat; Fur autem pauore & metu est semper pallidus. Atque haec de causā iurā ipsa communia quae furibus vitam indulget, latrones morti omnino adiudicant, adeo vt neque per fugium ad sacrum illis suffragati cōcedant. Et per haec argumentorum solutiones clarescunt. Nam etsi in furto aliqua sit fraus, peior est tamen audacia iniuriaeque rapina. Ad secundum autem respondetur quod audacia vulgo apud sensuales homines pro iudicio fortitudinis reputatur, & ideo fit vt etiam dum facinoribus perpetrandis exhibetur, minus de illa homines pride fiant, cum tamen argumentū minoris culpae sit in sceleribus metus, qualis est infure. Ad tertium denique respondetur, quod etsi plumbus per furtum solcat

nōcumentum inferri grauiora tamen per violentiam inferuntur.

QVÆSTIO III.

DE IVSTITIA IUDICIS

ARTICVLVS I.

Virum liceat iudici eum qui sibi non subditur, iudicare.

IN IVSTITIÆ quae facta seu in personam, seu in res committitur, proxima est species illa quae verbi fit. Huius autem generis illa est iniquior, quae in iudicis versari cōsuevit, videlicet tam iudicum culpa, quam testium, reliquorumque iustitiae ministrorum. Sunt enim personae quinque, videlicet iudex accusator reus, testis, & advocatus, quae quinque deposcunt quaestiones. Sed ex illis iudex est cuius crimina grauiora existimantur. Quatuor autem in iudice sunt necessaria, videlicet iudicandi potestas, veritas, & forma, & executionis vis, quae quatuor articulis explicabuntur. Primum ergo vitium est, si iudicandi, quum non habet, facultatem vsuper. Ignorantia istud hoc primo articulo, examinemus. Queritur verum possit quispiam eum qui sibi non subditur iudicare. Et arguitur a parte affirmatiua. Christus quippe qui rex regum erat & dominus dominantium, nulli erat creaturarum subiectus, & tamen publici iudicium pertulit, qui de hoc reprehendi non solet, quod non subditum iudicaret, sed quod innocentem cōdemnaret, potest ergo quispiam in alienum ciuem ius dicere. Secundo. Daniel (ut eius historia capitulo 14 refert) seniores illos facti criminati testes iudicio condemnauit, qui tamen non subditur fuisse iudex ergo. Tertio. Iura saepe iudici facultatem tribuunt castigandi ratione delicti eos, qui licet non sint sibi subiecti, delinquunt tamen intra limites sui fori, ergo eum iudicare qui iudex non est subditus, non semper est illicitum. In contrarium est Gregorius super illud Deuter. 23. Si intraueris segetes &c. ubi dicitur.

Falce[m] iudicij mittere nemo potest in eam rem que alteri videtur esse commissa.

Quæstioni huic, licet pro argumentorum ratione pluribus videri possit indigere, duæ tamen conclusiones satisfaciunt. Prior est, Nemini fas est, quempiam iudicare, nisi cum qui sibi, vel simpliciter, vel tali casu subditus sit. Probat[ur]: Sententia iudicis est quasi quedam lex particularis de singulari reprobata, lex autem (vt supra monstratum est) vim debet habere coactivam, ergo & sententia, alias frustranea esset, nulliusque efficacia, hanc autem vim habere non potest, nisi vel Princeps, vel Respublica eiusque ministri, quibus Ciues veluti partem totum subduntur, ergo illum quisque solum legitime iudicare potest, qui sibi subijciuntur, quippe in quem vices gerit Respublicæ. idem enim prudentiæ genus, quod ferendis legibus necessarium est, scilicet præceptorium, necessarium quoque est, vt secundum illas ius dicatur. Nec quidquam siquidem vis legibus inesse coercitiua, nisi in earum applicatione peristeret. Hinc iura illa dimanarunt, extra, de iudic. cap. ar. si clerici. sententia a non suo iudice lata, non tenet. Et de constitution. lib. 6. capit. vt animarum. Extra territorium ius dicenti, non paretur impunè. Vnde iudex idem est quod ius dicens, capitul. forum. de verborum signification. & iurisdicij tam facultas quam territorium, quod illam comprehenditur. Neque Paulus nos iubet subiectos esse, nisi potestatibus sublinioribus, hoc est illis qui nobis loco, & potestate præfecti sunt. Etenim sicut orbis celestis non in superiores substantias influit, sed in corpora quæ sibi sunt loco subiecta, sic neque homo potest, nisi sibi subditos, legibus, ac iudicij gubernare. Hac enim de causa (vt supra diximus) homo civile animal in societate vivit. Posterior conclusio. Quatuor modis contingit vnum esse alteri subditum. Primo ordinariæ, veluti illi qui per se potestatem habet, sicut omnes Christi. in Papæ subduntur, & in secularibus totum regnum regi. Secundo modo, quia potestatem habet legatam, sicuti prouincia proconsuli subijciuntur, & prætori Ciuitas. Tertio, eo quod quis sua sponte alterius se iudicio submitit, vt ille qui arbitrum eligit, & qui iudicium quod retractare pos-

set, subire maule. Et quarto, si quis in alieno territorio, & quod aiunt, districtu delinquat, vel alia via alienam iurisdictionem subierit.

Per hæc ergo, obiectiones facile diluuntur. Ad primum nihil aliud respondet S. Thom. quam quod sua se voluntate Christus submitit Pilato a quo iudicatur, exemplo eorum qui arbitrum eligunt cuius arbitrio parere statuta poena, obligantur. Est tamen in exemplo nonnihil ambiguitatis. Nam si ad vnum similitudo exitimetur, videtur tum Sanct. Thom. sensisse quod Christus constituerit sibi Pilatum iudicem conferendo ei nouam potestatem, quam non habebat ordinariam, sicuti qui priuatam personam sequestrem sibi præfecit. Hoc autem falsum est. Nam Pilatus potestatem illam a Cesare receperat, atque ideo ab ipso Deo, illa ratione qua lib. 4. quæstio. 4. monstratum est, ciuilem Rempublicam per legem nature, & gentium a Deo, deriuati. Idque Redemptor significauit Ioann. 19. dicens. Non haberes potestatem aduersum me vllam, nisi tibi datum esset desuper. Hinc etenim sumitur argumentum aduersus illos qui dicunt potestatem ciuilem descendere a Papa, tanquam a Vicario Christi. Enimvero non ait nisi tibi datum esset a me, sed desuper. Christus n. vt superiori libro diximus, non assumpsit temporale regnum, sed temporarium vsu[m], qui ad suum caelorum regnū esse necessarium. Solum ergo vult S. Tho. quod ea ratione qua erat rex regni caelorum, ac perinde rex regum, & dominus dominantium exemptus erat ab omni humano iudicio, in qua vtiq; exemptione reliquit Vicarium suum Pontificem maximum, eiusque subinde inferiores sacerdotes, secundum illud Matt. 17. liberi sunt filij. Et ideo quamuis potuisset retractare Pilati iudicium, ob nostram tamen salutem sua se libera voluntate illi subiecit, adigendū morti. Hinc Caiet. sibi colligit, Pilatum non peccasse usurpatione iudicij (nā quod peccauit innocen. ē. condemnando dubio esse nequit) ego tamen non id tā facile colligerē. Sed si August. legitimus rex erat Iudeorum, nō peccauit hac rōne Pilatus, q̄ Christus voluit, & vnus ex Iudeis haberi. Si vero tyrannus erat, eodem modo deliquit iudicando Christum, quo iudicando Iudeos, quia Redemptor noster nō indulsit ei peculiatem

Ad primū arg. S. Tho.

Obie-
ctio.

Solutio.

Caiet.

aliam

aliam facultatem. Neque in hoc cum cogitavit S. Thom. cum illo conferre qui eligit arbitrium. Hic enim potestatem iudicij conferre qui ea ante carebat. Christus autem nihil aliud fecit quam quicquid de illo fieret libenter pati. Ex hoc Christi exemplo fit consequens, Papam eius vicarium qui similiter exemptus est, posse nihilo se eius subdere se alterius iudicio, idque non modo in foro poenitentia (quo res est conperta) verum in foro iudiciali, quod fecit Leo Papa 4. qui, vt legitur secunda, q. 7. can. Nos si. submisit se iudici Ludouici Imperatoris de rebus quibusdam iudicandis vt seipsum iustificaret. Duplex tamen de hac re nascitur dubium. Prius quod sequeretur generaliter de quibuscunque causis posse alias sententiam cogi etiam an thematis, nam eadem apparet omnium ratio, consequens tamen doctores in quarto sentent. consentienter negant, vt S. Thom. dist. 19. q. 1. art. 3. & Richar. dist. 18. artic. 5. & Petrus de Palud. q. 2. Posterius dubium est de subiectionis modo. Videtur inquam quod sic se possit alteri subicere, vt eum sibi superiorem aut aequalem constitueret, id. autem falsum esse inde monstratur, quod cum sit Christi vicarius non valet alterum eodem loco statuere. Consequentia vero probatur. Aut enim libera sua subiectio in necessitatem transit, ita vt cui se semel subdiderit, subducere durante iudicio nequeat, & tunc planum fit illum cui se subdidit, esse superiorem, vt pote cuius potestas à Papa non pendet. Si vero subiectio non fit necessaria, superuacanea est. Ad prius istorum perempta consequentia, respondetur. Haud enim consequitur, vt quicquid in aliquibus potest, possit in omnibus sed est regula, quod quacunque facultatem in seipsum in foro exteriori exercere potest, valet alteri committere, vt si fortasse inter se & alterum his contestetur, qua scilicet debuit aliquod, vel alter ab ipso, vel ipse ab altero peti, vel de aliqua sententia quam ipse protulerit ad eundem ipsum prouocatio fit, tanquam, ab iniusto grauamine, sicut potest tunc ipse de illis causis iudex sedere, sic potest & eadem alteri committere, seque submittere. Ex hoc facit in d. cap. Nos si. Excommunicare autem seipsum nequit, neque suspendere, neque seipsum proprie punire, &

ideo neque valet constituere sibi iudicem qui se excommunicet, suspendat, aut puniat, sed solum qui sibi iubeat restituere, nem facere aut reuocare sententiam. Alterius argumenti pariter interinitur consequentia. Haud enim potest superiorem sibi aut aequalem constituere. Quapropter cum duplex sit necessitas, altera scilicet iustitiae, atque altera simpliciter coactionis subiectio sua potest priori modo fieri necessaria, non autem posteriori. Potest inquam subiectionem suam poenitentiae & stabilire, sicuti qui sequentem eligit, tenetur adeo subire sententiam, etiam in foro Dei. Itaque esset peccatum mortale non stare fidei suae obligaretur, que poenam solueret quocirca non est vana subiectio. Aut tamen necessitate coactionis, ita vt potestas iudicis non dependeret à sua nemini se potest subiugare, immo quoties veller, alterius sententiam retractare, illiusque reuocare potestatem, etsi male faceret, tenetur factum. Existit tamen ingens argumentum quod possit Papa alteri se submittere, non modo in minoribus causis, sed etiam vranthemate aduersus illum procedatur vt que ad depositionem. Supponamus enim excap. si Papa, distinct. 4. quod dum hereseos labe sordescit, potest à Concilio conueniri & deponi, & cum deponendus nequaquam sit nisi auditus, potest sub anathematis censura, vt compareat, cogi. Fac ergo ipsum vehementi infamia de heresi laborare, sic vt Concilium iamiam de illa re indicatur. Videtur ratio persuadere quod possit iudicium cuiuslibet viris & grauitate insignibus delegare. Arguitur enim sic. Iam tunc iure potest fieri reus & cognita causa deponi, idque fieri nequit sine magno episcoporum dispendio ergo quo illam caueat iudiciorum turbam, potest illis negotium committere, qui rem expeditius transigant. Secundo arguitur. Lite in consilio contestata possunt & concilium & ipse iudices delegare qui rem peragant, cur ergo ipse non poterit seorsum committere? Respondetur neuitquam hoc Papam posse. Enimvero potestas ille cogendi tunc Pontificem non est penes ipsum, qui potest qui non potest vim coerciuam in seipsum exercere, sed duntaxat penes concilium, & ideo non est in arbitrio Papae talis commisso

missio, quia quam non habet potestatem nemini valet dare neq; depositio per suos commissarios facta vilius esset valoris. Cõcilium autem potest & causam cognoscere & alteri delegare. Posset quis forsitan idẽ debium & de inferioribus sacerdotibus hæresitare, An scilicet possent sibi sequestres iudices sua sponte præficere? pro eo quod iure vsque adeo verum est in seculari foro pettrahi, vi illis sit adempta potestas renũciandi iuri suo, vt patet extra, de foro com. pe. c. si diligenti, & latius 11 q. 1. in olira. & can. placuit. Respondetur nihilominus liberum esse quibuscuque sacerdotibus iudicem sibi arbitrium constituere, cui parere teneantur. Quod enim illis interdicitur non est nisi vt non consentiant in secularium tribunalibus sissi. In secundo argumento de Daniele nihil est difficultatis, quoniam ipse in sinctu affladuque Dei sententiam illam pronuntiauit. Legitur etiam ibidem Dominum suscitasse spiritum iunioris. Neque in tertio argumento difficultas vlla est, quæ nunc debeat pettrari. Satis ergo hic fuerit concedere quod qui in alieno territorio & fore delinquit ratione delicti sit illis subditus, vt extra, de raptor. cap. 1. & ff. de accusa. l. Alerius. Sed præter delictum sunt etiam alie ca. usque ius faciunt iudici comprehendendi castigandique alienum subditum, vt de foro compet. cap. licet ratione. Excipiuntur autem clerici qui in iudicium seculare deferri nequeunt, de quibus latior pateret nunc campus disputandi si proprius esset hic locus.

ARTICVLVS II.

Virum iudici liceat contra veritatem quam certo nouit, iudicare, quam do legitime probatur contrarium.

Post auctoritatem iudicis secundo loco ab illo exigitur iudicij veritas. Et idcirco secundo loco quaeritur, virum iudici contra veritatem qua certo nouit iudicare, quando legitime probatur contrarium. Et arguitur a parte negatiua. Legitur enim Deut. 17. Venies ad sacerdotem

Leuitici generis, & ad iudicem qui fuerit illo tempore, qua resque ab eis, qui iudicabunt iudicij veritatem. Vsu autem venire solet vt innocens cuius palam iudici innocentia constat, testimonijs falsis ad eius tribunal deferatur, ergo ob talia testimonia non debet veritatem deserere. Secundo arguitur. Homo debet iudicio suo diuinum imitari, diuinum autem semper fit secundum veritatem. Reuelabitur enim ex hoc iustitia iudicij Dei (vt ait ad Rom. 2. Pau.) quod reddet vnicuique secundum opera sua. Et de Christo ait capite. 11. I. ai. Non secundum visionem oculorum iudicabit, neque secundum auditum aurium arguet sed iudicabit in iustitia pauperes, & arguet in aequitate pro mansuetis terra. non ergo licet iudici falsis testimonijs a veritate abduci. Tertio: Testimonia in hoc sunt necessaria, vt veritas constet, quando autem res est manifesta, nullis opus est testimonijs secundum illud Paul. 1. ad Timot. 4. Quorundam hominum peccata manifesta sunt præcedentia ad iudicium, ergo quando iudici res est manifeste comperta non opus habet, alienis testimonijs. Quarto arguitur. Iudex condemnando innocentem facit contra scientiam, & conscientia nihil aliud est quam scientia applicata ad opus, ergo facit contra conscientiam, quod proculdubio semper est peccatum, ergo id minime licet. In contrarium autem est auctoritas Aug. super Psalter. Bonus iudex nihil ex arbitrio, suo facit, sed secundum leges & iura pronuntiat.

Quæstio hæc inter doctores tam iuris quam Theologia magna ambiguitate cõtrouertitur. Et cum vtrinque sit disputabilis, quam maxime tamen refert eam sciri. Proposuius autem que sub tenore quo eam interrogat S. Th. scilicet virum liceat iudici contra veritatem quam certo nouit iudicare propter contraria testimonia? Includit tamen titulus duas partes. Prior est, virum dum euidenter nosset eum quem in vinculis tener, esse reum, non tamen legitime probatur, imò forte legitimus testimonijs purgatur possit tũ condemnare. Et huc sensum non interrogat S. Th. quia neque de illo dubitatum vnquam est, imò est extra controuersiam id non esse licitũ, quoniam forũ exterius non extenditur ad crimina occulta, & occulta illa iure censentur, quæ secundũ regulas iuris legitime nõ Soto, & de Iust. & iure. ff. con-

Arg. 2.

Arg. 3.

Arg. 4.

August.

Duplex quæstio nis sensus. D. Tho.

constat, scientia autē iudicis non reputatur iure sufficiens testimonium, vt habetur c. si sacerdos, de off. iudi. ordi. nam iure naturali ac diuino, in ore duorum vel trium stat omne verbum. Alter vero est sensus contrarius, vtum dum iudici palam constat eū qui reus sit & legitime criminofus probatur, innocentem esse, liceat illi eum condēnare. Et quamuis tantum queramus an liceat, explorandum tamen est an aliquando teneatur. Porro autem quo ordine per spicaciori procedamus, ea prāmittemus, que orb. sunt in confesso vitem in vltimas redigamus angustias. Et constabit responsio conclusionibus tribus. Supponitur enim hic primum ex superioribus, iudicem non priuata, sed publica auctoritate fungi dum iudicat. Ex quo fit non suo priuato iudicio sed communi & publico debere informari. Huic autem subnectitur documentum alterum, videlicet duplici ipsam scientia vti, vt puta vniuersali iuris, & particulari facti, que quidem scientia via ordinaria à testimonijs petenda est. Habet enim iudicij questio duo membra. Alterum vtum fecit alterum, quid ergo iuris. Est ergo prima conclusio. Scientiam vniuersalem iuris tenetur iudex sic sancte sequi, vt neque suum proprium arbitrium, si contrarium est, audire possit, neque vllas in contrariū probationes admittere. Et ratio est, quia ipse non est legum iudex, sed custos, non n. ad ipsum atinet iudicare an lex bona sit, sed quid iubeat. Et ideo si vel auctor vel reus contendunt probare legem non esse iustam, non sunt audiendi. Neq. vero in foro conscientie dū lex edicto principis promulgata est, potest quispiam tuto illā transgredi, causatus non esse iusta, quia nemo est illius iudex, nisi forte intollerabilem, eādemque manifestissimam iniquitatem pre se ferret. Secunda conclusio. In particulari facto licet scientia à testimonio instrumentorumque testimonijs petenda sit, potest nihilominus iudex suo se ingenio & prudentia iuuare. In examinandis tam instrumentis quam testibus. Idque tunc maxime debet, quando sibi constat innocentem calūniarum fallitate premi. Hanc conclusionē ratio ipsa naturalis innocentie fauix, per suadet. Quamobrem impendit quam rarissime vlti venire potest vt iudex omnino cogatur innocentem, cuius innocentia ipsi euidenter est morti addicere. Nam tunc ip

se sciet, non solum testes esse falsos, verum & quibus vijs possint fallitatis deprehendi. Ob idque poterit illos instantis interrogare, districtiusque scrutari horam, & locū, & formam, illa nimirum prudentia vsus, qua Daniel presbyterorum iniquitatem deprehendit, vt Susannæ innocentiam patefaceret. Quin etiā si Caieta. auscultandum est, debet tunc coram populo iurare illum esse innocentem, vt puta quem ipse eadem hora alio loco viderat. Neque vlla rebus tunc iniuriā irrogatur. Immo cum ipsi sint iniuri, eorum iniuriā refellitur. Et quamuis fortasse id bona fide facerent, nulla eis fit iniuriā, dum misericordia innocentia protegiunt. Haud tamen liceret occultum nocentem prodero. Ad dederim ergo vero tertium, quod deberet tunc, si futurum cerneret, in tempus exuere personam iudicis, & coram superiori personam agere testis. Quin etiā si contra scandalū, optimaque dissimulatione id fieri posset, liceret ei carceres apertos secreto dimittere, vt innocens se in pedes conferrat. Itaq. (vt dicebam) vix potest exrema necessitate intruere innoxij hominis in mortem adigendi. De duobus autem remedijs ac suffragijs reliquis scilicet an teneatur iudex, aut innocentem superiori remittere, aut officium dimittere, dicemus statim. Igitur vt ad punctum descendamus, vbi necessitas contingeret, tunc auctores in diuersas dissecantur sententias, que numero sunt tres. Prima est in vno extremo, omnino D. Thom. contraria, Pura quod in nullo casu scilicet, neque in causa ciuili, neque in criminali licet iudici condemnare eum quem euidenter scit esse innocentem quantumuis legitime probetur reus. Nam citra euidentiam nemo ambigit sequendum esse iudicium publicum. Hanc opinionem ortum traxisse arbitror & originem ex Hugone super legem Prætor. ff. de iurif. omn. iud. Eandem tamen opinionem amplexi sunt Calderini & Panormitan. super capitulo. Pastoralis. de offic. deleg. & Summa Angelic. in verbo, iudicare questione septima & Nico. de l. y. Exod. 23. Secunda opinio vtrius distinctione, nempe quod in causa criminali iure capitalis sit, siue vllius mutilationis, nonquit iudex condemnare innocentem secundum allegata & probata. Secus ipe aut, in ciuilibus, puta cum de po-

Sensus legitimus propositione conclusionis.

Primum documentum.

Secundum Prima conclusio.

Ratio conclusio.

Secunda conclusio.

Suadet conclusio.

Quia agitur, aut de aliarum rerum pos-
 sessione. Hæc autem opinio falso tribui-
 tur Cald. & Panor. qui certius fuerunt pri-
 mæ sententiæ, sed fuit cuiusdam Rodol-
 phi quem loco citato Angelus citat. In
 quam sententiã subscripsit Imol. & alij
 Iuriconsulti super legem, A diuo Pio. ff.
 de re iudi. & Summa Rosella, & Supple-
 mentum. Et hæc media opinio est quæ
 Adriano perplacuit, in quolibet. q. 6. artic.
 3. Sed miror quod hanc asserat esse Theo-
 logorum opinionem. Cum tamen ex anti-
 quis nemo sit qui non indubie teneat cum
 S. Thom. immo minus inter omnes habet
 probabilitatis. Tertia ergo opinio est in
 alio extremo secundum quam statuimus
 conclusionem tertiam. Iudex in vltimis
 conclusus angustias debet in omni causa
 tam criminali quam ciuili contra verita-
 tem sibi notam secundum allegata & proba-
 ta sententiã pronuntiare. Hæc in-
 quam opinio est S. Thom. 2. 2. q. 67. artic.
 secundo & superius quæstio. 64. articul. 3.
 ad tertium, vbi exenplum protulit in cau-
 sa mortis, nimirum quod potius est mor-
 ti adiudicandus innocens, quam deserenda
 testimonia publica. Eademque fuit sen-
 tentia Alex. de Hales Doctoris grauissimi
 in 3. part. qu. 40. membro 6. art. 2. & Ri-
 chard art. 3. qu. 2. 6. & egregij doctoris Pet.
 de Tarantasia. Et fuit inter Iuriconsultos
 opinio Bar super illicitas. ff. de offi. præf.
 & Ioan. Andr. in suis Nouellis, titulo de
 allegat. vbi recitat opinionem S. Thom.
 in qua se asserit. Fuit etiam sententia
 Petri de Pallud. & Sylue. in verbo, Iudex.
 1. §. 5. Quam post plurimam auctorum
 citationem fatetur esse opinionem antiquo-
 rum omnium Theologorum, iusque vtri-
 usque interpretum, contra quam Adrian.
 affirmat. Cui re vera sententiæ & rationes
 constanter, & plane iura patrocinantur. In
 primis August. iam supra citatus id astruit
 quod bonus iudex nihil ex arbitrio, sed se-
 cundum leges & iura pronuntiat. Eisdem-
 que id ipsum prorsus verbis Amb. super
 Plal. Beati immaculati, & refertur 3. qu. 7.
 c. iudicet. Et 11. q. 3. ca. summo opere id quo
 que Greg. 1. ff. de offi. præf. l. illicitas. §. ve-
 ritas. iubetur præf. insequi quod conue-
 nit cum sequi. ex fide eorum quæ proban-
 tur. Censent ergo iura iudici nefas esse, ni-
 si secundum allegata & probata iudicare i
 Aut vero fortasse quispiam hæc citata iura.

nihil aliud definire quam quod iudex de-
 bet secundum leges, & iura ius dicere, non
 tamen subinde censere quod debeat pro-
 nuntiare secundum allegata & probata,
 immo iubent vt sequatur scientiam iuris,
 porro autem ius ipsum (vt patet. Exo. 23.)
 iubet in fontem & iustum non condemna-
 ri. Attamen cauillus iste repulsu facilis est.
 Idem est namque iudicare secundum iura
 & iudicare secundum allegata & probata.
 Id enim iura persancte præcipiunt vt ne-
 mo præiudicio hoc est incognita causa
 condemnatur, sed per legitimos testes præ-
 cognita. Sed est lepida Calderin: glossa su-
 per verbis legis citatæ, Illicitas. Iubetur
 ibi præf. fidem eorum sequi quæ proba-
 buntur, aut vero ipse quod tantum admo-
 netur sequi allegata & probata, quando il-
 la vera sunt. Sed respondeat nobis, qua-
 via debet iudex cognoscere vera esse quæ
 probantur, nisi per idoneorum testium iu-
 ramenta. Nam si liberum ei posita relin-
 quitur negare illa esse vera, frustranea ef-
 sent testimonia. Multo ergo melior est
 glossa super illo verbo, cap. 1. de offi. iudi-
 ordi. quo admonentur episcopi iudicare
 secundum quod C. nones censent, quæ
 quidem gl. inde plane infert, iudicem de-
 bere iudicare secundum allegata & proba-
 ta. Id quod insuper confirmatur lex diui-
 no documento Deut. 17. vbi admonitio-
 ne præmissa, quod in ore duorum vel triu-
 testium peribit qui interficientur, subditur
 quod iudices sequantur in iudicio verita-
 tem. Illic ergo docentur iudices illam se-
 qui veritatem, non quam ipsi sciunt, sed
 quam ab ore testium venantur. Verunta-
 men, vtraque veritates rationibus diluciden-
 tur arguitur ratione prima, quæ omnium
 est basis. Nemo ius habet quempiam con-
 demnandi auctoritate priuata, sed inquan-
 tum publica fungitur, ad iudicium autem
 requiritur & scientia iuris, & facti, ergo &
 vtraque debet vti publica, non priuata, ne-
 pe vt sicut in scientia iuris non debent se-
 qui suam opinionem, licet repiuet esse
 scientiam, sed auscultare debet leges, ita ne-
 que in cognitione facti sequi potest priua-
 tam suam scientiam, sed stare tenetur
 testium publicæ fidei, quam leges proba. Se-
 cundo arguitur. Per suam scientiam iudex
 neminem condemnare potest vt supra di-
 ctum est, quantumlibet eum euidenter noue-
 rit esse reu, ergo neq. potest quempiam ab

Cauilla-
tio.
Calde-
rin.

Prima
ratio.

Secunda
ratio.

ff 2 soluere

DO
RE
SUS
III

solvere. Id quod patroni contraria opinio-
nis fatentur. Si ergo non potest inno-
xium absolueri, sed debet perpetuis vin-
culis adseruare, & perpetua vincula mor-
ti aequiparantur, gratis profecto negatur
quin possit cum lotis, ab eius sanguine ma-
nibus, lege in ipsum agere. Sed obuias,
ergo innocens fuit Pilatus qui secundum
allegat Christum iudicauit. Nulla sane est
consequentia, quoniam adeo erat Christi
innocentia, non modo ei, verum & publi-
citus cunctis evidens, adeoque subinde a-
perta testimoniorum falsitas, vt neque Pi-
larum ipsum celaretur eorum iniquis, sed
posset eos facile falsitatis reuincere. Vnde
cum dixit. Innocens ego sum à sanguine.
Iusti huius, vos videritis, non modo in-
nocentiam Christi, verum & testimo-
niorum iniquitatem falsus est. Sed il-
lum morti addixit (vt ex Evangelico com-
peritur) metu Caesaris, qui vel nomen
ipsum regis abhorrebat, & infimulatus est
Christus, quod se regem facere. Quin ve-
ro & idem metus ne venirent Romani &
Iudaorum gentem collerent, eorum inui-
diam exacuit vt eum reum agerent. Ter-
tio arguitur ex sine publicæ auctoritatis.
Publica iudicia ob tranquillitatem & quie-
tum statum reipublicæ constituta sunt, at-
que eo pacto vt nulla sit pa'ula iudici via
declinandi, vbius libuerit, à veritate. Si
autem non teneretur secundum allegata
iudicare, pax illico reipublicæ turbaretur.
Nam cum populus de oculis non iudi-
cet, videns non stari publicis probationi-
bus non posset non iudicem proclamare,
tunc præsertim vbi de re atrocis esset, vt
de vrbis prodicione, aliæ simili præse-
sa, iudici semper relinqueretur via excu-
sandi se ab executione iustitiæ, per hoc
quod diceret sibi parere contrariam veri-
tatem. In summa necessarium est vt iudex
qui in oculis ciuium ius dicit, sententiam
suam populo persuadeat, eatenus saltem
vt conuincatur secundum iura fuisse prola-
tam quod facere nequiret, nisi secundum
allegata iudicaret. Quarto, si (vt exempli
gratia dicamus) certum esset duorum alte-
rum, videlicet Petrum aut Paulum hære-
sim seminasse, lateret tamen vter eorum id
fecisset, & Petrus vere reus, confiteretur sa-
cramentaliter in aureum iudicis hæreticæ
prauitatis & postea Paulus innocens defer-
retur de illo crimine, cuius vtique inno-

centia eidem inquisitori constaret, tunc
profecto inquisitor perplexitate teneretur
anceps. Nam si Paulum condemnare ne-
quirit, secretum confessionis reuelaret, ne-
ret enim inde compertum Petri crimen.
Sunt autem qui ex his omnibus elabuntur,
respondentes quod iudex in casu quo in-
nocentem euidenter nouit legitimis testi-
bus accusari, debet illum superiori remitte-
re. Idque S. Thom. qu. 64 art. 6 ad tertiu,
admonet. Hoc autem remedium quod li-
citur sit, non est dubium. Nam quamcum-
que causam potest inferior superiori rem-
mittere. Et fateor præterea quod dum in-
signis persona de aliquo infami delicto ac-
cusaretur, illo diuerticulo pius iudex debet
subterfugere postquam omnia alia inten-
tata remedia nihil prodesse. Attamen
quod illud sit necessarium, non video.
Nam primum inferior iudex legitimam
habet auctoritatem terminandi causam
secundum allegata. Mox remedium illud
tenuissimum est, immo inane, quoniam
cum superior rei nesciat innocentiam, nõ
posset ob testimonium inferioris eum ab-
soluere, sed debet aliorum testimonium iurca-
rando stare. Et ideo perinde est superiori
remittere, ac supplicio offerre. Quare si
non liceret eum occidere, consequens ap-
paret quod nec deberet eum tradere super-
riori, sed eum liberare. Præterea, quætho
instauratur de ipso supremo iudice apud
quem delatus est miser, quem scit esse in-
nocentem, accusatus tamen de grauissimo
crimine, adeo vt citra graue scandalum ne-
queat illi vita donare. At vero supremus
iudex multo plura habet remedia. Nam
posset vt stes vrgentius deterrere, possetque
excogitare alias vias quibus innoxio à tan-
to eriperet periculo. Præsertim cum (vt an-
4. videbimus) posset etiam dånato ad mor-
tem vitam concedere. Alterum subterfa-
gim est, quod debet tunc iudex magistra-
tui cedere. Quin alij aiunt teneri citius cum-
nium suorum bonorum dispendium face-
re, quam illum occidere. Hoc autem profe-
cto multo est improbabilius, quã id quod
proxime tractabamus, tũ quod remedium
illud inutile est, tum præcipue quod nõ
tenetur tam ingenti suo incommodo
damnum, quod ipse non dedit, in fuisse
cauere. Etenim quod homo qui officio suo
viuit debeat tantam iacturam facere, dis-
tũ creditu est. Eo vel maxime quod si cui
noqui

Obie-
ctio.
Solutio.

Tertia
ratio.

Quarta
ratio.

nequit supplicio tradere, potius debet mortem ipse perpeti, quam in eum capitis sententiarum proferri. Quod nimis est creditu rigidum. Hinc fit nostrum Sylvestrum, licet opinionem S. Tho. vilius sit defendere, id tamen non optima fide fecisse. Ait inquam quod iudex tenetur occidere innocentem, quando neque ipsum potest superior remittere, neque suum officium dimittere. Hoc etenim secundum S. Th. nusquam dixit. Et tunc nulla profectò esset nostra opinio: quia cum quicunque possit officium suum dimittere, semper in promptu esset remedium hoc.

Ad primam arg. Sunt nihilò secus argumenta non infirma contra hanc sententiam. Diluamus autem illa prius, quæ Sanctus Thom. adducit in suis solutionibus. Ad primam aucto-ritatem Deuterono. qua iubetur iudex veritatem iudicare, iam responsum est veritatem illic eam ceteri, quæ in ore duorum vel trium testium consistit. Et ad secundum respondetur quod Deus, qui nullo extraneo indiget testimonio, sed sua infinita sapientia omnia penitissimè novit, & patitur Christus in quantum homo, rectissime iudicant secundum propriam scientiam. Secus autem humani iudices, qui mendicant publicis testimonijs stare tenentur: quippe quibus iudicibus aliter non haberetur fides. Ad tertium respondetur, quod quando res est manifesta, non iudicantium verum publicitus non opus est testimonijs. Secus quando soli innouit iudici. Ad quartum sunt qui respondeant, non esse absurdum in persona publica facere contra conscientiam secus si esset priuata. Attamen isti non sunt in Theologorum scholis versati. Quoniam agere contra conscientiam intrinsecè malum est: quia est agere id quod agens existimat esse malum. Et ideo negatur, iudicem agere contra conscientiam. Non enim agit contra conscientiam, qui tantum agit contra speculatiuam scientiam, sed qui agit contra practicam. Iudex inquam, facit contra illam scientiam, hic est innocens non tamen contra istam, non est occidendus. Immo rectè iudicat esse occidendum propter idonea testimonia: vbi vero iudex opinionem haberet peruersam, nostra contrariam, sceleretque subinde neutiquam innocentem esse condemnandum nullatenus posset contra ta-

lem conscientiam eum morti tradere. Hic enim hanc tantum veritatem debet ius, quod innocens in tali casu sit condemnandus: quod autem contra conscientiam tacite nemini liceat altera veritas est. Accusantur præterea alia argumenta nempe quantum, ex illo Exo. 23. In ore tuum & iellu non occides. vbi Nicolaus negat opinionem Sancti Thomæ. Ad hoc tamen respondetur, priuatis personis simpliciter iustum esse: publicis autem potestatibus non ille reputari debet infons, quæta publica testimonia fontem faciunt. Ob idque iudex cum publico muneri impendit operam, quia tunc ex intentione non occidit innocentem, sed debitum officij sui, quidquid sequatur, persoluit, nullatenus peccat, sed studiosè agit: sicut ille qui tutamine inculpatæ tutelæ aggressorem interficit. Et per hoc soluitur aliorum argumentum, si quæ-ritum hoc esse contra ius naturale. Ille enim qui falsò accusans, ius violat naturale si scienter hoc faciat: nam possunt id bona fide facere. Iudex autem potius ius idem transgredetur, nisi debitum officij sui præstaret: quod iure natura ob commodum bonum constitutum est. Hæc argumenta communia sunt primæ, ac secundæ opinioni. Aliud est quo Adrianus peculiariter vitur, vt suam mediam persua-deat. Nullus mortalium est dominus vitæ humanæ, sed solus Deus: nemini ergo fas est innocentem perimere. Secus, inquit, de bonis temporalibus, quorum homo est dominus. Potuit quippe, ait populus consentire vt dum quisque innocens ciuili causa legitime accusaretur, qua deberet bonis præcisè externis, multari, innocens ille consentiret propter allegata & probata. Hæc autè opinio omnium est incongruentissima, neque vilo sustentaculo fulcitur. Nam quod ait neminem ius habere suæ vitæ, aut membrorum, hoc duntaxat probat vt auctoritate priuata nemo potest se, aut, nisi vim vi repellendo, alium interficere. Secus iurè de persona publica, quare iudici in tali casu publica idoneaque testimonia ius faciunt occidendi innocentem. Mox reuincitur Adrianus: Si non posset innocens damari in causa criminali, profectò neque posset in ciuili. Quia sicut iudex facultatem non habet vitæ priuadi hominis, nisi p. crimine: ita neque externis bonis. Vñ

Primū
argum.
contra
positam
cōclusio-
nem.
Solutio.

Argum.
secundu,

Adrianū
opinio i
cōgruē-
tissima.
Ratio i
Adrian.

Soto, de Iust. & Iu. ff 3 enim

enim ipse illum populi consensum piscatus est? eò præferim quòd (vt sæpe dicere consueuimus) posset esse tam ingens bonorum cumulus, qui vitam priuati hominis adæquaret. Nullum ergo profectò argumentario aculeū habet, aut pondus aduersus hanc D. Tho. quàm plerique meritisimò amplexi sunt opinionem, nisi illud quod à pietate sumitur. Videtur enim animus eximescere innocentem mori adigere. Hoc autem solum persuadet, quod sit impendio quàm maxima adhibenda diligentia, & cura in eius tutelam: non tamè quòd eius causâ deferendæ sint leges, deferendaque tranquillitas publica. Est enim lex omnis humana; quantumuis iusta nihil aliud quàm cribrum expurgandi tritici: quæ nequit sic exactè iusta, & iniusta discernere, quin cum purgaminibus nonnulla quandoque decidant grana. Veruntamen hoc non est præterendum argumentum, quod posset quospiam decipere. Argumentum autem est: Vbi lis esset de aliquâ condemnanda propositione hereseos nota, & doctores plurimi decepti illam dånarent, Papæ verò aut iudici episcopo, euidens esset illius veritas, neuiquam subire in aliorum sententiam posset; sed deberet constanter suam retinere veritatem: ergo similiter iudex nequit contra sibisceptam veritatem testium probationibus auscultare. Respondetur nullam esse rerū similitudinem. Veritatem enim nullatenus abnegare licet: iudex autem dum morti addicit innocentem, nihil asserit falsam pro toto mundo non deberet affirmare illum esse in culpa: sed factio proficitur damnandum esse id quæ verum est, quia testimonia illum morti offerunt.

Aliud argumentū contra cōclū.

Respon- sio.

ARTICVLVS III.

Vtrum iudex absque accusatore possit que inpiam iudicare.

Primit. argum.

Tertium quod ad iudicis restitutiōne requiritur, est forma iudicij. Circa quam queritur, vtrum absque accusatore possit reum quempiam iudicare. Et arguitur à parte affirmatiua, tam Dei exemplo, quàm sancte rum: Deus nulla præuia accusatione delictores castiga: iustitia autē nōstra à sua derivatur: ergo & nobis id licet.

Arg. 2.

Secundò idem ostenditur in Daniele, ut eius historia refert. capit. 13. qui accusator vnà fuit & iudex. Tertio arguitur: Accusator in hoc necessarius est, vt crimen in aures deferat iudicis: potest tamen alia via in eius notitiam peruenire: ergo non semper necessaria est accusatio. In cōtrarium est Ambrosius super Apostoli sententiã de fornicatione. 1. ad Corinth. 5. vbi ait: Iudicis non est sine accusatore damnare: quia dominus Iudam cum fuisset fur, quia non est accusatus, minimè abiecit.

Breuisima est questio, vnaque hæc cōclūsiōne contenta: Iudex in criminibus nequit quempiam iudicio condemnare, nisi accusatum. Ratio est quòd cum iudex interpret sit iustitiæ, ad quem secundum Arist. 5. Ethicor. veluti ad animatum iustitiam recurritur: iustitia autem hominis non ad eundem ipsum, sed ad alterum sit, si vt iudex inter duas partes iudicaturus sedeat, actorem scilicet, uel accusatorem, & reum. Accedit auctoritas Aduum 23. vbi ait Iustus, Non est consuetudo Romanis dånare aliquem hominem prius quàm is, qui accusatur præfentes habeat accusatores, lo cumque se defendendi accipiat ad ablienda crimina, quæ ei obijciuntur. Occurrit autem illico argumentum contra formam huius conclusionis, quæ angustia strictæque nimis esse videtur. Arguitur inquam contra: eadem est ratio criminalium tantum & civilium: cui ergo strictim dictum est, in criminibus, ac si in civilibus minime esset accusatio necessaria? Respondemus, D. nobis Thom. innuisse formam. Ipse autem si Caieta. fides habetur exemplum in criminalibus posuit, eò quòd in illis requiritur delictoris præsentia: & id eò euidētius illie patet accusationis necessitas. Autem expositio hæc non facit satis: deberet enim conclusionem ponere, quæ late patebat. Ratio ergo S. Thom. fuit quòd licet in omni iudicio præter iudicem necessitate sint duæ personæ: in causa tamen civilibus, vbi nō petitur delinquentis supplicia sed rerum restitutio, patētissimum erat iudicium iuri non posse sine parte ree fieri petente, quæ quidem a accusatore nō dicitur, sed actor. Et videt quòd particulariter mori est de accusatore, de quo in dubium uenire poterat, an esset necessarius: propterea quod iudex munere suo vt possit crimina vindicare.

Argu. disare. Arguitur autem præterea contra conclusionem ius naturale non vetat, quominus possit potestas publica, nulla expectata accusatione perniciosum hominem extinguere. Nam & pater familias, & monachorum præfectus potest familiam suam abique illa iudicij forma castigare, nulla ergo debuit lex humana illud prohibere. Respondetur quod licet ius naturale id expresse non prohibeat, est tamen utroque humano iure sanctè prohibitum, ut extra, de accusa. cap. si legitimus & illicitas. supra citata ff. de offi. præsi. & ff. de mun. & hono. l. rescripto. Si quis accusatorem non habet, ab honoribus prohiberi non debet. Et alij Romanorum legibus, quas insinuat ille Festus loco citato in Actibus Apostolorum. Ad quas leges alludere videtur Christus Ioann. 8. Nemo te condemnavit mulier? neque ego te condemno. Et est naturali iuri apprimè consonum. Satis enim reipublica pax custoditur & quies, si qui accusatione, aut proclamatione delati fuerint in iudicium, in conspectu populi afficiuntur supplicio. Nam si iudex accusatoris simul, & vindicis personam gereret, via calumnijs sterneretur. Debet ergo iudex tertius esse inter duas alias personas arbiter. Quare Aristot. 5. Ethic. cap. 4. ait eum esse mediatorem. At vero pater familias, qui vi non vitur coercita, neque capitali sententia ferite potest, hæc non indiget accusationis ceremonia. Sicuti neque monachorum prælatus in delictis minoris momenti, quæ, ceu pater castigare debet. Idque iuris habet potestatem coactione, quorum auctoritate monachales institutiones firmitatem habent. Quin vero & extra religiones in leuioribus non opus est stricta accusationis forma, ut habetur l. leuia ff. de accusa. vbi leuia audire, & discutere de plano iubentur. At vero gravia crimina quæ sine delinquentis infamia puniri nequeunt, nempe vbi carceribus opus est, neq; in monachorum claustris vindicari possunt, nisi accusatione præuia.

Ad præ-
mi arg. Respondetur ergo ad argumenta. Etenim quæ Dei, sanctorumque exempla in contrarium obiecta sunt, nihil contra movent. Deus siquidem nullo opus habet accusatore, eò quod & omnia novit, & pro sua absoluta potentia, summaque æquitate, neque minimam culpam impune per-

mittit. Tamen si nihil sine accusatore puniatur. Creavit enim ratione nostram adeo culpæ inimicam, ut conscientia ipsa criminoli ipsum ante diuinum eius tribunal iugiter accuset. vti ad Rom. 2. doctor est Paulus. Præterea & factum ipsum, quod etiam sit latentissimum, ipsi tamen patentissimum est, pro accusatore est ante eius conspectum. Vnde Gen. 3. quasi Ad præuaticatio eum ad suum tribunal detulisset, in iudicium euocauit dicens, Adam vbi es? & c. 4. Vox sanguinis fratris tui Abel clamar ad me de terra. Et cap. 18 in Sodomorum vltione: Descendam & videbo vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint. Quin verò forme finalis iudicij futura videtur cum accusatione: ut habetur Mart. 12. Viri Niniuite surgent in die iudicij cum generatione ista, & condemnabunt eam Regina Austri, &c. Atque eadem ratione Daniel quoniam Dei augebatur auctoritate, & apullu, potuit eosdem senes, & reos accusando facere, & morti addicere condemnando.

Ad tertium respondetur, præter hominè, cuius proprium est accusandi munus, quatuor existere alias causas, quarum quælibet locum sibi vindicat accusatoris. Prima est manifestarium crimè, quod notorium appellant, puta vbi quis in conspectu populi, vel iudicis cum legitimis testibus delinquit, tunc enim non alius præstolandum est accusator, secundum illud Pauli 1. ad Corinth. 5. Quorundam peccata manifesta sunt, præcedentia ad iudicium. Vnde glossa Augustini super locum citatū Gen. 4. de sanguine Abel: Et refertur extra, de accusa. euidencia patratæ sceleris clamore accusatoris nõ indiget. Idemque habetur 2. q. can. manifesta. Secunda causa est infamia, vel indicia, vel clamorosa insinatio. Hæc enim vicem habet quodammodo accusatoris. Non quidem vt iusta sint causæ reum in supplicium rapiendi, sed via inquisitionis re prius explorata & discussa, iuxta formam capitulorū, qualiter & quando. & Inquisitionis. extra, de accusa. Tertia causa est, quando quis iudici denuntiatione iuridica denuntiat, quæ ad vindictam tendit, qualis sit inquisitoribus hæreticæ præuicatis. Tunc etiam via inquisitionis, proceditur ad cognitionem causæ, & vltionem criminis. Est enim illa denuntiatione

Paulus.

Ad tertium arg.

August.

ratio hoc tantum ab accusatione differes, quod qui denuntiat non tenetur probare, alias nemo denuntiare auderet. Quarta denique causa est, dum quis fraternam correctione premissa euangelicè denuntiat fratrem prelatum ut patri. Tunc enim si denuntiatarius fuerit dicto audiens, non licet prelati ad poenas & infamiam procedere, sed illic cessare debet ubi correptus frater, correptus subinde apparuerit. Nam illic tendit ille processus. Sin verò rebellis extiterit, tunc rebellio accusatoris vicem gerit, ut possit prelati in eum lege agere, ut infra limatus parebit. Hæc enim non est hic locus emunctus examinandi.

ARTICVLVS IV.

Virum iudici liberum sit poenam iuris relaxare.

Primū
argū.

Quartum denique quod in iudice requisitum est, ad iudici pertinet executionem. Et ideo videre restat, an liceat iudici poenam relaxare. Arguitur ergo à parte affirmatiua. Admonuit nos Iacobus capit. 2. iudicium sine misericordia ei manere, qui misericordiam non fecerit, ergo non solum poenam iudici misericorditer licitum est relaxare, verum etiam debitum.

Secūm.

Secundò, id confirmatur Dei exemplo, qui (ut habetur Ezechiel. 18.) non vult mortem peccatoris, sed ut magis conuertatur, & viuat. Tertio: Id quod alicui prodest, nemini verò nocet quicumque iuste præstare potest, ergo saltem ubi qui iniuriam passus est, noxiam condonat, poterit & iudex remittere noxam. In contrarium sunt legis testimonia: Legimus enim Deute. 13. de idololatria: Non parcat ei oculus tuus ut miseraris & occides eum, sed statim interficies eum. Et de homicida. 9. Morietur, neque misereberis eius.

Distin-
ctio.

Ad questionem hæc, quæ facillima est, supposita distinctione per duas conclusiones respondetur. *Alia enim est longè ratio supremi iudicis, puta principis, penes quem summa est imperij, à ratione inferioris, qui seu eius minister, à sequendis diuinae legum sanctionibus deputatus*

est. Prima ergo est conclusio. Antequam pars læsa iniuriam remittat, nullus iudicis siue summus sit, siue infimus remittere potest poenam. Probat. Duplex enim nomine tenetur iudex (scelerosum supplicio tradere. Priori, quia causam definitur debet inter ipsum, & accusatorem. Posteriori quia minister est reipublice, qui non priuata, sed publica potestate vindex est iniuriarum, quæ in ipsam sunt. Nam qui cuius iniuriam infert, reipublice subinde eandem impingitur. Igitur iudici duplex oblat impedimentum ne valeat à noxa absoluerem, alteram ex parte accusatoris, ut quod alterum ex parte reipublice. Quocirca quidam qui iniuria affectus est, in accusacione persistit, non fit iudici liberum rem inderem remittere. Ob id quod, cum iudici custos, tenetur vnicuique ius persequenti suum reddere, & si contrarium faceret, perinde atque ille delinqueret, qui de alio misericors est, teneturque subinde ad restitutionem tam iniuriam quam damnum. Vnde 5. Ethicoium Aristoteles capite 4. Quando homines, inquit, vident non sibi per iniusta supplicia compensari iniurias, in seruitute se viuere arbitrantur. Posterior conclusio. Postquam accusator à accusatione contentus desisterit, in arbitrio est supremi iudicis poenam relaxare, aut commutare, tale autem arbitrium inferiori non committitur. Posterior hoc membrum inde fit planum, quod iudici inferiori præscriptus est à superiori agendi modus, & ideo sic legibus assignatur, ut nequeat earum præscripta exire. Vnde super illud Ioannis decimo. Non haberes super me potestatem vllam. ait Augustinus. Talem Deus dederat Pilato potestatem, ut esset sub Cæsare, ne ei omnino liberum esset accusatum absolueret. Prius autem conclusionis membrum ex eo veritatem sortitur, quod princeps tantum est legum custos, verum dispensator. Non inquam absolutus, ut possit illas pro arbitrio suo veluti pallium suum expendere, ac dissipare: sed tam potest ubi decere videbit, aut bono publico expedit, in legibus dispensare. Quo fit ut accusatore desistente, & veniam ei, quem accusabat deprecante, non subinde obligatur princeps poenam condonare, sed est in arbitrio suo illam infligere. Quo reob
metia

merita rei debet perpendere. Et posset esse ille iam sceleratus, & debeat supplicio eum addicere: quod si non faceret, iniurius esset reipublice: ut puta quando publicus esset sceleratus, aut laicus, vel studio sceleratus. Secus quando vniu. pre humana fragilitate commisit crimen. Sed nunquid non posset reus, qui vnicum fecit humanum delictum tam insigniter esse reipublice utilis, vt etiam seclum ante accusatoe posset vita donari? Respondetur hoc impendio quàm rarissime liceret: nisiulo minus vsu venire posse, vt deceret principem (quod habetur 1. quæstione 7. capit. si quem poenauerit.) accusacionem aboleret, & accusatorem compelleret, vt prudentum arbitrio alia satisfactio ac esset contentus, vt persona, vel ad bellum gerendum, vel ad alia munera egregie comoda seruarietur.

Ad tertium autem iam responsum est, quod iudex remittendo poenam, etiam accusatore cessante nocuum: infert reipublice, quatenus metum de medio tollit, quo homines arcentur a malo. Vnde Deut. 13. Post poenam seductoris subiugitur: ut omnis Israel audiens timeat: & nequaquam ultra faciat quidpiam huius rei simile.

QVÆSTIO V.

DE IVSTITIA ACCVSATORIS.

San. Thom. 2. 2. quæst. 68.

ARTICVLVS I.

Vtrum quispiam teneatur alium accusare.

Secunda persona in iudicio est actor, vel accusator: nam nisi ille qui noxius est ab alio in iudicium deferretur, nunquam ipse veniret. In

accusatore autem quatuor sunt consideranda, scilicet obligatio, forma, iustitia, & pena si iniuste accuset: de quibus ideo quatuor extruuntur art. Primo ergo quaeritur vtrum quispiam teneatur quempiam accusare. Et arguitur à parte negativa. Primo, quia Matth. 6. iubemur debitoribus nostris dimittere debita. Et ad Rom. 12. Non defendentes, hoc est non vos vindicantes carissimi: sed date locum iræ. Secundo: Amicum in iudicium tradere amicorum fidei derogat: ergo id minime fas est. Tertio: si accusatio esset uirtutis præceptum, nemo inde exciperetur: multi autem ab accusatione repelluntur, vt secunda questione septima, late patet de excommunicatis & infamibus, ergo non est præceptum. Quarto: Si tale esset præceptum, illud potius officium deberemus prælati, & amicis persolueret: sed eadem causa & questio, prohibentur subditi, nisi in certis casibus, Prælatos accusare. Et præterea clerici accusantur laicos, & illos accusare: & maxime in causa sanguinis, vt patet Concilio Tolitano quarto. 23. quæstio. 8. cano. his, a quibus & cano. clericis.

Quatuor in accusatore consideranda. Primū argum. Secundū. Tertiū.

Quartū.

Cōciliū Tolet.

Ad primum igitur argumentum respondetur quod personis priuatis quàm rarissime, immo vix potest in remittendis iniurijs excessus contingere: ad eò nos districtè commendant Christus inimicorum dilectionem. Publicis autem magistratibus, quia patroni, & protectores iusticie sunt, præscripta est linea incliandi in misericordiam. Debent quidem genere suo esse clementes, neque ex assas disquirere, technaque innectere trucidandi homines. Immo quod Aristot. etiam 5. Ethic. agnouit, & est inter regulas iuris, debet esse clementior ad minucenda, mitigandaque supplicia quatenus tam in se fert ratio iusticie & legis. Inde enim exiire, non est clementia, sed clades publica. Quia uero & illi, qui pietatis obiectu nimium procurant malefictores è iudicium manibus eripere, non patent egregium pietatis opus exhibere: inferunt enim sepe iusticie violentiam. Neque illic locum habet exemplum Christi, suis crucifixionibus veniam a parte deprecantis: quippe quod ad culpæ remissionem pertinebat. Et perinde responderetur ad secundum, quòd cum Deus sit in quem primum, præterque peccatur, post remittere culpam, & poenam, vt ei placitum fuerit. Tamen si ybi ait, Nolo mortem peccatoris, de eterna id intelligit: ob idque subdit, sed ut magis conuertatur & uiuat, videlicet spirituali uita. Poenam autem iam nemini relaxat, præterquam in sacramento, nisi secundum opera & fructus poenitentie.

DO
DE
IUS
III
3

Quintū.

ricis, atque alibi erebro, ergo non est preceptum. Quinto. Accusator astringitur crimen probare, alias penam rationis subiret nemo autem cogitur tantum subire periculum, ergo nemo accusare compellendus est. In contrarium est illud Ieuit. 5. Si peccauerit anima, & quis audierit uocem iurantis, testis que fuerit, quod ipse uidit, aut conscius est, nisi iudicauerit, portabit iniquitatem suam.

Distin-
ctio.

Præsentem quaestionem in Relezione nostra de legend. & deteged. secretis, quoniam tam fecimus ubi eam ad amulim disputauimus, Nihilominus non possumus non huc aliqua conferre ne ista lacuna interitus appareat præfens tractatus. Respondetur ergo ad quaestionem, distinctione præmissa, duabus conclusionibus. Est enim differentia inter fratrem denunciationem, & iuridicam accusationem, quæ ex parte finis sumitur. Denunciatio enim illic tendit, ut correptus frater corrigatur & emendetur. Quare (ut dicebamus) illo obtento scopo, non est ulterius progrediendum. Accusatio uero ad hoc inuitur, ut reus puniatur, idque præsertim in bonum publicum, ut quies reipub. conferuetur, neq. eius decor sordescat. Vnde denunciatio fraterna est criminis delatio ad prælatum, ueluti ad patrem correctionis gratia. Accusatio uero est terminis delatio ad iudicem, ueluti ad personam publicam uindictæ gratia. Prior ergo conclusio est. Vbi quis scelus nouerit in reipublicæ perniciem, tenetur noxiū accusare. Probat: Criminum uindictæ, quæ in hoc seculo sunt, non propter ipsas expetendæ sunt ueluti uisiones in odium, exitiumque malorum; illiusmodi enim pœnæ infernales erunt ubi tempus aduenit plenariæ retributionis, sed sunt tam quam medicinæ procurandæ, uel ipsius qui supplicio afficitur, uel boni publici, nimirum ut earum metu homines in officio continentur, ne commune bonum perturbent; quicunque ante bono communi succurrere constringitur ueluti patris toti, ubi uiderit, uel contagione inficere, uel sceleribus corrumpi, id uero fieri non potest, nisi per publicam potestatem, ad quam accusatione crimina deferuntur, ergo quisque ut tali casu tenetur perniciosum accusare. Duæ ergo conditiones coi-

Quid de
nuncia-
tio fra-
terna.
Quid ac-
cusatio.
Prima
conclusio.
Proba-
tio cõcl.

re debent ut obligatio enascatur accusandi, scilicet ut crimen existat contra bonum publicum, & probari possit. At qui hinc consequitur posterior conclusio. De peccato, quod uel in eadem reipublica non vergit, uel idoneis testibus probari non potest, nemo iure naturali accusare tenetur. Prior conclusionis pars probatur.

Nam cum quisque sit suorum bonorum dominus, etiam: famæ & honoris, ut lib. 4. quaest. 2. ostensum est, potest illa remittere, ut dicto Christi audiens sit, quo nos tantopere ad dilectionem inimicorum animauit, tum etiam ad redimendum tempus. Et in hoc casu intelligitur lex unica, C. ut nemo inuit. agere, uel accusa. cog. Est et expressa sententia S. Thom. 2. 2. non solus quaest. 68. ubi hoc tractat, uerum quaest. 79. artic. 3. ubi ait, cuiusque arbitrii esse detrimentum suæ famæ pati, nisi hoc uerget in periculum aliorum. Secundam partem probat S. Thom. quia nemo ad id tenetur quod perficere nequit: & ideo cum in accusatione necessaria sit probatio, qui probare non potest, accusare non cogitur, eo præsertim ne periculum sibi creet, uel talis, uel alterius damni si in probatione defecerit. Dixerim iure natura, ne litem aliam descendamus, utrum hæredes occisi tenentur iure civili hominidam accusare, secundum opinionem Bart. super legem. In eiff. de accusatio. ne ius hæreditatis amittat. Cuius tamen contrarium sentire uideatur, l. diui fratres, eod. dem & Codic. citata, ut nemo inuitus, lege unica.

At uero quo prior conclusio explicitius euoluatur, arguitur contra eam. Nullum est peccatum, quod non offerat detrimentum publicum, nempe uel scandalum, uel mali exemplum, uel aliquam persuasionem confertis, ergo si conclusio uera est, nullam fert exceptionem, sed de quocunque peccato, cui pœna posita est, debet quisque si probare id potest, dilectorem in iudicium producere. Hoc argumentum plebrosque multos conuincit. At tamen discretionis opus est. Haud enim omnia peccata sic in detrimentum censetur reipublicæ, ut sint necessario, uel denuncianda, uel accusanda, uel tanquam talia inquirenda, sed illa tantum quorum proximum obiectum est commune bonum, quod illis expugnatur & cõturbatur. Reliqua siquidē quæ aduersus

prima-

privatum bonum committuntur, privata reputantur, nam ex obiecto actuum, species existimantur. Exempla sunt. Bona proximi furari, priuatum delictum est, & sicuti priuatum hominem occidere, compilare autem rarium publicum, sicuti & crimen lesam aieffatis, hæc sunt, quæ in publicum detrimentum vergunt. Pari modo mendacium perniciosum, quo fraus cui extruitur, peccatum priuatum est. Hæc si verò qua communis religio cõcutitur, crimen est cum primis publicum. Nam estis scelera, quæ in singulas reipublicæ, priuatas partes committuntur, quodammodo reipublicam attingant, non tamè ideo existimanda sunt publica. Latrones autem, qui regias vias obsident, & Assassini publiciscriminosi ad scribuntur. Secundum argumentum est: Quando talia crimina publica quis rescuerit, satis est si illa denunciât, non ergo necessaria est accusatio, eò præsertim, quod si denunciât non tenetur probare, sicuti ille qui accusât. Quare vt ab illo periculo deficiendi, in probatione liberetur, satis fecisse videbitur, dum denunciauerit. Propter hoc argumentum tenet Summa Angel. contra S. Tho. quod nemo accusare tenetur, in quâ sententiam citat Bar. super l. in eum, ff. de accusa. Hic tamen est notandum, denunciationem, quâ tum ad rem attinet presentem, dupl. cem esse, licet Doctores canonicis plures præter accusationem, distinguant super c. nouit, de iudi. & 2. q. primi. cano. si peccauerit, quas eadem. §. quest. de Ration. regem & de regem. secrete diffuse nos explicauimus. Vna est enim denunciatio fraterna, & euangelica, quam modo diximus, ad fratris correctionem referri, sed alia est iudicialis, quæ bonum etiam publicum habet pro scopo, quæ ideo procedit etiam ad punitionem, sicut est illa, quæ fit inquisitoribus, & seruus, qui accusare non potest dominum, potest illum denunciare, & subditus etiam inferiori prælatum, superiori. Et illa est quæ accusatio, hoc solo differens, quod denunciâns non tenetur probare, sed in dextere tenetur inquirere. Et hæc forsitan hic S. Thom. nomine accusationis comprehendit. Tamen si vbi crimen esset valde perniciosum, & conregiosum, ille qui testes posset afferre, accusare quoque tenetur, & crimen probare,

vt iudicem labore inquirendi in re tanti momenti releuaret. Quare quidquid sit de iure ciuili, non dubium quin in causâ publica teneatur quisq; in conscientia accusare. Et Bar. solum loquitur in causâ priuata. Tertium autè dubium est, vtrum sicut ante denuncia: ionem euangelicam prærequiritur admonitio fratris, ita & ante accusationem. Et arguitur à parte affirmatiua: In euangelio nulla fit exceptio accusationis, uel denuntiationis, sed simpliciter præcipitur, vt secreta admonitio præcedat. In contrarium tamen facit quod in cap. qualiter, & quando, de accusa. distinguitur inter denuntiationem, & accusationem, sub his verbis: Sicut denuntiationem admonitio, & ita accusationem inscriptio præcedere debet: vbi nulla ante accusationem admonitio exigitur. Propterea Durandus in 4. dist. 19. q. 4. ait, q; in foro interiori & conscientia requiritur admonitio, non tamen in foro exteriori. Et S. Tho. eadem dist. q. 2. art. 3. recitat ambas opiniones. Et quanquam Syluester in verb. Accusatio §. 3. existimet tenere partem affirmatiuam, tenere tamen apertius videtur negatiuam, scilicet quod non requiritur. Et ideo Caietanus 2. 2. q. 33. art. 7. dicit, quod quando accusatio solum est licita, non tamen in præcepto necessariu est, vt admonitio secreta præcedat, quâdò verò est in præcepto, tunc non est necessaria, His tamen non obstantibus, rem sic ratio dilucidat, vt nullis opus sit citationibus sed distinctionibus. Prima est, quando accusatio alicui incumbit de re sua propria, nulla requiritur admonitio, neque in foro exteriori, neque in conscientia. Ratio est, quia scopus talis accusantis non est emendare fratrem, ob idque inanis esset, & vana admonitio, quoniam etsi sit emendatus, potest qui iniuria affectus est, ius suum persequi. Atque in hoc casu palam deficit opinio Caiet. Ille enim non tenetur accusare, & tamen potest sine præuia admonitione id facere. Quando verò crimen, modo nuper exposito, per se ipsum est reipublicæ, tunc distinguendum est. Enimuerò si ille, qui rescuerit certissimus omnino sit, quod per suam admonitionem sic frater emendabitur, vt damnum publicum omnino sopitum cessabit, necessaria est admonitio. Et hoc non solum lege charitatis, vtrum.

Dubiū Arg. par tis affirmatiuæ.

Durandus

S. Tho.

Syluest.

Caietan.

Solutio. propositi dubitationis.

NO
RE
BUS
III
3

rum etiā iustitia, quia pestilens ille sceleratus, adhuc habet possessionem honoris sui, ob idque si satis potest occurrere malo publico, sine eius lesione, non est in publicum traducendus. Est enim (vt diximus) accusatio medicinalis, & ideo si exulari tantum detrimentū potest, cauēda est. Si verō non sit omni firmitate certissimus quod sua proderit admonitio, vel sit in mora periculum illi, eo ad accusationem properandum est. Vnde de si in serperet ciuitatis proditio, aut regis exitium, aut super omnia hæreticos crimina maximè in dogmatizantibus, præceptum est statim ad iudices aduolare, quia nemo debet existimare se posse tam ingentibus periculis aliter occurrere. Quin verò nisi non existant idonei testes ad probandum, festinandum est ad denuntiationem iudicalem. Sententia est expressa S. Tho. 2. 2. q. 33. art. 7. vbi ait oportere in talibus casibus statim procedere ad denuntiationem, vt huiusmodi nocumēta impediatur. Nisi forte, inquit, aliquis firmiter existimaret, quod statim per secretam admonitionem posset huiusmodi mala impedire, & hinc sumenda est regula in inquisitionibus generalibus, quando edicto præcipitur, vt quisque denuntiet latentia crimina. Etenim si omnino sint emendata cuiuscunque sint generis, nemo tenetur illa vel denuntiare, vel accusare, sed tatum restis esse si eius testimonium in particulari legitime postuletur. Si autem non sint emendata, tunc aut sunt priuata, vt concubinarum, vel alia quæ non habent pro obiecto bonum publicum, & hæc tantummodo denuntianda sunt fraternè, ad emendationem fratris. Ibi verò sint in perniciem publicam, vt proditio, hæresis, & si quis forsitan non ex infirmitate, sed studio, & quasi publicis hostis membra reipublice ad malum sollicitaret, vt rem publicam corrumperet, & non posset aliter obuiari illi malo, denuntiandus esset denuntiatione iudiciali, quin verò accusandus, si pbari res posset. Et pariter si immineret periculum tertie persone. Quamuis in his non ita crebro viu venit necessitas accusandi, quia eiusmodi crimina frequētius possunt via correptionis fraternæ prauentiri. Hic de fiscalibus examinandum esset in causis criminalibus. Etenim quod fisci procuratores instituantur, institū est, vt curam habeat

ararum publici. Item vt criminum etiam in perniciem publici boni (vt expositum est) vergentium accusatores existant, quando quidem quilibet tenetur illa detegere. Sed tamen quod fiscales instituantur iuratores priuatorum criminum, credo neque San. Thom. neque antiquiores sancti probassent. Quoniam talium scelera vltionem, & vindictam poicere, solis priuatis incumbit, qui iniuria percussus sunt. At postquam consuetudo hoc habet, nō est nostrum hoc censere.

Ad primum igitur argumentum, secunda conclusio respondit. Probant enim illa testimonia, priuatis personis consilium esse euangelicum suas priuatas iniurias condonare. Ad id autem de amicorum fide responderetur, amicos vsque ad aras esse cōlédos, & ideo vbi res est de bono communi, hoc illis antefereendum est. Neque ideo amicitie fides infringitur, etsi promissio præcesserit seruandi secreti. Nisi sit sacramentum arcanum sacramentalis cōfessionis, quod neque pro toto mundo reuelare fas est. Ad tertium responderetur, quod infames & excommunicati (vt dicta q. 7. h) ab accusatione repelluntur, non quidem in bonum ipsorum, siquidem accusare vbi, & quando oportet, virtus est, sed in penam arcetur ab illo munere, propter eam quod accusatio auctoritatem desiderat accusatis, quam illa fors hominum non habet. At ff. de accusatio. l. qui accusare. multis alijs de causis alijs prohibentur accusare, l. ratione sexus, ætatis, conditionis, &c. Sed est dubium, virum saltem quando crimen est reipublice perniciosum, isti sunt iure repulsi admittantur ad accusationem. Responderetur neque tunc quidem esse admittendos, possunt tamen & debet iudiciali denuntiatione pericula patefacere vt. 2. 2. q. 68. artic. 1. auctor est Caietanus. Et pariter responderetur ad quartum: Prohibentur enim eadem causa, & quæstio eademque lege citata in ff. filij, & subditi, & serui, suos superiores accusare. Hoc tamē glossat S. Tho. eadem quaest. quod nihilominus affectu charitatis possunt illos accusare, & maximè in causa communis boni, quia illi non cohibentur, vti alijs, in penam, sed propter honestatem, quia accusatio præferret ne scio quid odij, quod aduersus superiores dedecus est. De clericali autem

autem respondetur, quod in causa sanguinis, ut illa habet iura, nequaquam possunt esse accusatores, possunt tamen denuntiare crimina, protestantes non se reuelare eiusmodi criminosos, petendo sanguinis vindictam sed vel ad obuiandum malo publico, vel ad recuperanda bona sua. Cum hac enim protestatione licitum illis est, talia crimina in iudicium deferre, non solum illa que sunt contra bonum publicum, ut hæresicos impietatem, & læsæ maiestatis, verum etiam illa quibus vel tertiæ personæ, vel sibi ipsi iniuria fit, vel damnum datur, ut patet in cap. Prælati de homic. volunta. lib. 6. Ad postremum de poena talionis iofertus art. 4. commodior dabitur respondendi locus.

ARTICVLVS II.

Verum necessarium sit accusationem in scriptis exhiberi.

Post accusandi obligationem, quaeritur circa accusationis formam, an debeat in scriptis exhiberi? Et arguitur a parte negatiua. Scriptura tunc est necessaria, quando aut de præteritis loquimur, ne nobis memoria elabatur, aut loquimur absentibus, ad quos verba non pertingunt. Accusatio autem fit & in præsentis tempore, & ipso præsentis reo. Nam ut habetur secunda quæst. 8. canon. accusatorum, nemo absens accusari potest, ergo scriptura non est necessaria. Secundo nihilominus per denuntiationem quam per accusationem crimen panditur alienum, in denuntiatione autem nullus est libellus necessarius, ergo neque in accusatione. In contrarium est Augustin. eodem cano. citato secunda quæst. 8. ubi ait. Accusatorum per sonæ nunquam recipiantur sine scripto, neque absente eo quem accusare voluerint, quibuslibet accusare permittatur.

Facillima est quæstio ad quam vnica conlusionem affirmatiua responderetur. Forma accusationis est, ut in scripto fiat. Conclusio est iuris, non solum canonici loco citato, & eadem cano. & q. cano. quisquis & can. crim. verum & iuris etiam ciuilibis, ff. de accusa. l. si cui. Et quamuis ius naturæ

id non plane præcipiat, elicitur tamē inde naturalis ratio. Est enim iudex (ut supra dictum est) medius inter duas partes, accusatorum, scilicet & reum, constitutus, qui causam examinare debet, de qua est, sententiam prolaturus. Cum ergo ex vna parte memoria, quæ lubrica est, cūcta diu verba adseruare non possit, & ex altera necessarium sit eadem vsque ad definitiuam sententiam retineri necessarium est scripturæ adminiculum. Adde, quod cum accusator poenæ, antiquitus talionis, & nunc etiam non leui fiat obnoxius, si de calumnia fuerit reuictus, opere pretium est accusationē subscribere, quam postmodum inficias ire nequeat. Ad hæc, cum accusationi adhibende sunt tū defensiones & exceptiones tū etiā probationes, expedit est, ut libelli caput occupet accusatio. Attamen ut h. l. Leuia. ff. de accusatio. In leuibus de plano procedēdū est sine hmoi ceremonijs. Præterea in notarijs in quibus cum (ut sup. diximus) nō expectatur accusator, neque scripto opus est.

Ad primum igitur argumentum respondetur quod scriptura accusationis non est necessaria, eo quod de præteritis ineatur, sed ut in futurum debeat salua custodi. Et id eo neque obstat accusationem fieri in præsentia rei, debet enim tam reus quam accusator adesse. Vnde eadē causa & q. can. per scripta iubet Stephanus Papa ne vilius accusatio per scripta suscipiatur, non quod non sit in scriptis porrigenda (ut dictū est) sed quod non est ab absente accusatore in scriptis mittēda, sed debet ipse comparere. Quod autem cauetur, ne reus absens accusetur, non sic strictè intelligendum est, ut non liceat in eius absentia accusationem iudici exhiberi, sed quod non est sententia condemnanda, antequam ipse præfens audiatur. Idque potissimum in causa criminali, atq. adeo omnium maximè in capitali, ut cauetur lege, Absentem. C. de accusa. si autē publico præconio vocatus noluerit comparere, sententia quidem veluti in rebellem ferri potest, postmodum vero captus, antequam executioni mādetur, audiiri debet. Secundi vero solutio facillè ex dictis colligitur. In denuntiatione enim

fratrum euangelica, quia ad vindictam non proceditur, sed tam iudex quam denuntians soli consulit salutem fratris sine dispendio eius famæ, nulla est scriptura necessaria, secus in denuntiatione iudiciali. Atq. hanc

Ratio f. cunda. e

Rō tertiā.

Ad primū arg.

Secundū arg.

NO
re
dus
III
3

hanc differentiam inter denuntiationem & accusationem denotat cap. super his, de accusatione.

ARTICVLVS III.

Vtrum accusatio per tria haec reddatur iniusta, quae sunt calumnia, praeruaricatio, & tergiuersatio.

Tertium quod in accusatore requiritur, est iustitia. De hac ergo quaeritur vtrum tribus his vitijs corrumpatur, quae sunt, calumnia, praeruaricatio, tergiuersatio. Et arguitur a parte negatiua. **Primū** argum. a parte negatiua.

Secūdu, **Tertiū**.

Secundo. Praeruaricari (vt ibidem subditur) est vera crimina abscondere, in hoc autem non semper subest iniquitas, quia nemo tenetur omnia crimina detegere, neque sua neque proximi. Tertio. Tergiuersari, est in vniuersum ab accusatione desistere, hoc autem non semper est cum iniuria coniunctum, immo vero in initio eiusdem capituli praescribitur, vt quem accusasse poenituerit, de eo quod probare non potest, si cum accusato innocente conueniret, iniucem se absoluant. In contrarium tamen est idem textus, vbi habetur accusatorum temeritatem tribus modis detegi. Aut enim calumniantur, aut praeruaricantur, aut tergiuersantur.

Conclusio iustitia.

Vnica Conclusio ad quaestionem respondetur. Tribus nominatis vitijs contingit accusationem vitari. Conclusio est non solum iuris canonici textu citato, verum & iuris civilis, ff. ad senat. consultum Turpil. seu de abolitionibus. l. accusatorū. vnde eadem prorsus verba desumpsit cano. Si quem poenituerit. Numerus autem horum vitiatorum sic colligitur. Cum accusatio in bonum commune referatur, sic tamen, vt iusta fiat criminis ultio vtrouque pede claudicare potest accusator, videlicet aut reo fauendo, aut plus nimio reipublicae siue parti laesae. In reipublicam in-

clinat, cum reo crimen falsum impingit. Est hoc est calumniari. Est enim calumnia subdola rei vexatio, per fraudem Neque vero ille tantum calumniator, est qui falsum crimen imponit, verum, & qui occultum, quod iure probari non potest in iudicio prohalat. Nam iure quidquid idoneis testibus vel instrumentis innotescere nequit falsum reputetur. Potest secundo accusator vice versa in reipublicam esse iniurius, quando in causa, est ne qui in bonum publicum delinquit, reprimatur. Et contingit dupliciter. Vno modo, fraudem extruendo reipublicae, nempe inclinando in fauorem rei. Et hoc est praeruaricari, quoniam variari idem est quod flecti. Contingit autem haec praeruaricatio dupliciter vno modo dissimulando omnia quae in eodem reipublicae detegere tenetur, aut a deo probationes negligendo, & altero modo falsas admittendo excusationes, & exceptiones. Quare praeruaricatio altero nomine dicitur collusio, quasi tunc accusator & reus simul illudant reipublicae aut parti laesae. Quocirca hoc vitium non tantum in accusatorem verum & in aduocatum, & in alios ministros, quin etiam in iudicem solet vsu cadere. Secundo modo ei contingit accusato fauere, prorsus & in vniuersum (vt ait lex) ab accusatione desistendo. Et illa dicitur tergiuersatio, quasi accusator terga causa vertat.

Ad primum igitur argumentum respondetur, quod criminis impositio non cenetur iure calumnia, nisi studio & consilio fiat. Nihilominus nemo debet accusator prodire, nisi prius tum certior factus sit criminis, tum etiam certam, paratamque habeat probationem. Et ideo qui leuiter ac temere ad accusandum profilit, non est a culpa immunis. Attamen non debet vitari calumniator, talione vel acrio illo supplicio plecti sed alia leuiori poena. Nisi fortan istoterroris fuerit motus, nam tunc nulla est dignus. Haec autem omnia, prudentia iudicis libranda sunt, & aestimanda.

Ad secundum respondetur, quod sua propria crimina nemo debet detegere, nisi reus legitime factus, a legitimo iudice interrogetur. Neque vero aliena nisi caso, quo denunciare vel accusare tenetur. Quando autem ob bonum publicum accusat, tunc tenetur omnia detegere, quae ad rem conferunt. Quare si prece, vel precio, vel alia causa

caussa cum reo colludat, præuicator est. Pariter ad tertium respondetur, quod tergiversari non semper est crimen, sed tunc prorsus, quando accusator tenetur in accusatione persistere. Quare tribus modis tergiversari contra culpam accidere potest. Primo cum quis in causa propria accusauit. Tunc enim sicut libere accusationem inscribit, ita potest & quando libuerit illam desistere. Secundo: Quando accusauit in causa publica, leuiter tamen, tunc enim quoties timuerit in probatione desistere, potest cum reo conuenire, & ab accusatione desistere. Et hic est casus disti cap. Si quem poenituerit. Tertio: Auctoritate principis, qui propter illustrem personæ dignitatem, & reipublicæ utilitatem, potest accusationem, & in initio reuocare, & in processu aboleri, vt eodem cap. subiungitur.

ARTICVLVS IIII

Verum accusator qui in probatione desecerit pena talionis tenetur.

Quartum quod de accusatore disputandum restat est verum in probatione delicti pena talionis tenetur argui a parte neganda. Contingit aliquando iusto errore quempiam ad crimen falsum accusandum prodire, cui ideo Fabianus Pa. a. 2. quæst. 3. ca. Si quis iratus, veniam concedit, non ergo omnis calumniator dignus est talionis poena. Secundo: Si talis poena iusta est, ob id iuste instigatur, quod accusator: damnum per iniuriam alteri intenciat, igitur aut hoc est propter iniuriam reo illatam, & tunc non potest princeps eum remittere, aut propter illam que reipublicæ irrogatur, & tunc nequit eam remittere reus, potest autem eam vterque remittere, ergo signari non potest iniuria, ob quam talis statuatur poena. Tertio: Ob vnam culpam nemo potest extendi ad duplici poena, secundum illud Nat. 1. Non iudicabit Deus bis in idipsum, calumniatores autem infames habentur iure, vt patet. 2. q. 3. can. si quis circa non ergo debent alterom subire supplicium. Sed in contrarium est Damasi decretum 2. q. 3. Calumniator si in probatione desecerit, talionem recipit. Et alterum prosumus Adriani. Qui non probauerit quod

obicit, poenam quam ipse intulit patiatur. Pro solutione quæstionis notandum quod talio a tale dictum est, scilicet vt quis que tale patiatur quale alteri contra ius, moliebatur. Id quod Aristoteles. Ethicorum capite 5. repassum appellat, secundum illud Radamanthi.

Si quis fecit patiatur & ipse.

Rectum fuerit iudicium. Statuitur ergo conclusio affirmatiua. Iustum est vt ille qui per accusationem in periculum, quempiam induxit grauis poenæ, similem & ipse ferat. Conclusio est non solum canonici iuris locis citatis, verum ciuilib, vt patet ff. ad senatusconsultum Turpil. l. mulier, & l. quæsitum. Cum ergo leges deficientem in probatione talionis poenæ adiudicant, ostenditur non solum eum qui falsum crimen imponit, verum & qui occultum quod probari non potest detegit, eidem subiaccere supplicio. Ratio naturalis est hæc. Accusator constituitur pars reo aduersa, contendens eum in supplicium adigere, index autem medius, inter ambos sedet iustitiæ protector, sed æqualitas iustitiæ id exigere apparet, vt periculum quod quis alteri per iniuriam creat, in ipsum recidat, ergo poena talionis est iusta. Eadem conclusio confirmatur. Nam lege veteri, quæ iustissima erat, eadem poena stat scripta, scilicet Exod. 21. Oculum pro oculo, dentem pro dente. Et Deuter. 19. Cum diligentissime perscrutantes inuenierint, falsum testem dixisse contra fratrem suum mendacium, reddent ei sicut fratri suo facere cogitauit. Hæc tamen hinc inferitur, vt quidam arbitrantur, illam poenam esse modo de iure diuino, illa namque non erat moralis de iure naturæ, sed tantum iudicialis, quæ ideo prorsus cessauit. Non quod Christus legem illam Matth. 5. peculiariter abolerit, illic enim tantum retulit veterem legem consulens nobis contra ne nos vindicemus, sed inimicis remitteremus iniurias, at quod tota lex illa vetus cessauit. Nisi quod præcepta moralia, quæ erant de lege naturæ, confirmata sunt lege angelica, ceremonialia vero sic cessarunt, vt tanquam signa iam modo falsa insitui denno non possint, iudicialia vero possunt quidem, si iustum censetur, iterato constitui. Attamen lex talionis semper fuit vt crux duraque existimata, sed propter duritiem illius,

Talio unde tria hat originem. Aristor.

Conclusio affirmatiua.

Ratio conclusiois.

Confirmatio.

Handwritten marginal notes in the right margin, including the word 'TALIO' and other illegible characters.

illius populi, & adnectendas calumnias, proliis posita fuit. Nam si naturalem rationem consulueris, satis est vt qui occidit, occidatur. Quin vero occidere procurauit, non subinde, nisi summo iure, reus sit tanti criminis, eo præsertim quod tunc absterrentur homines plus nimio ab accusandi munere. Et ideo (vt habetur Instit. de iniur. §. poena,) iam de defuetudine fere abiit illa poena, retinetur tamen quadamtenus in prouincijs bene moratis, potissimum in teste qui studio falsum testimonium dicit in causa capitali. Idque maxime quando illius causa innocens interficitur, tamen debeant etiam extra talem casum iniqui delatores acri supplicio plecti.

Ad primam arg. Ad primum ergo argumentum respondet Arist. loco citato 5. Ethic. quod reparationem, quam nos talionem appellamus, non semper iustitia deposcit, quoniam valde differt vtrum quis voluntarie quid faciat, an inuoluntarie. Spontaneus enim iniurius dignus est poena, qui autem inuoluntarie lædit, dignus est venia. Et ideo qui inculpata ignorantia cum quem in crimine esse putat, reum facit, non habetur iure calumniator, vt supra diximus,

Ad secundam. atque adeo neque talione dignus. Ad secundum respondetur, quod calumniator & in reum & in reipublicam iniurius est. Vnde Deuter. 19. vtrumque præcipiebatur, scilicet prius, vt qui falsum testimonium contra fratrem dixisset, id pateretur quod fratri cogitabat facere, scilicet propter iniuriam illi factam. Posterius, vt tales de medio populi auferrentur, vt audientes timorē haberent. Vbi insinabatur iniuria que reipublice irrogatur. Ex quo fit vt quando accusatus poenam talionis non remiserit, nequeat princeps illam remittere, vt superiore questione dictum est. Postquam vero illam ignouerit, tunc in arbitrio princeps restabit illam relaxare. Ad tertium respondetur, quod poenam talionis incurrit acuator, ratione nocenti quod proximo intentabat, infamiam autem propter culpam. Et ideo infamiam remittere ad principem pertinet, vt si sit ecclesiastica, ad Papam, vt ait Gratian. 2. q. 3. can. Euthemium vbi respondet ad illa verba Gelasij. Quamquam animas per poenitentiam saluare possumus, infamiam tamen abolere non possumus, di-

Ad tertium.

cent illud intelligi de infamia per ciuilem iudicem irrogata, que ad Papam non pertinet. Quamuis fortasse perspicaciter sit sensus de infamia facti. Nam labem illam, que turpi facto annexa est, nemo delere potest, cum ad præteritum non sit potentia.

QVÆSTIO VI.

DE IUSTITIA REI.

ARTICVLVS I.

Vtrum accusatio liceat veritatem negare.

Eritia persona in iudicio est reus, de quo quatuor disputanda sunt, scilicet an liceat ei veritatem negare, calumnijs se defendere, iudicium declinare, aut post condemnationem supplicio se capitali subducere. Erarguitur a parte affirmatiua prima quaestio illa celebri auctoritate Chrysostomi, que refertur de poenitentia, distincte. can. qui aliquando. Non tibi dico vt te prodas in publicum, neque apud alios te accuses. Sic enim legendum est, non excuses, vt corrupta licera habet. Qui autem veritatem proprii criminis retereget, seipsum proderet, ergo licitum est ei suum celare crimen. Secundo: Mendacium officiosum, scilicet cum quis mentitur vj alteri prode, nemini nocens non est peccatum mortale, qui autem mentitur vt se à morte protegat, officiosè mentitur, ergo citra noxam mortalem id licet. Tertio: Nullum est peccatum mortale, nisi sit contra charitatem, qui autem mendacio sibi mortem cauet neque contra charitatem Dei facit, neque contra proximum immo secundum charitatem qua se diligit, ergo id non est lethale piaculum. In contrarium est illud Iosue 7. quod dux ille dixit ad Acham, Filium da gloriam Domino Deo Israel, & consistere, & indica mihi quid fecerit, ne abscondas, dare autem gloriam Deo tenetur quisque secundum illud 1. ad Corinth. 10. Omnia in gloriam Dei facite.

Ad quaestionem hanc tribus conclusionibus respondetur. Prima. Quicumque legitime de proprio crimine interrogatur,

tenetur sub reatu mortalis culpæ crimen suum patefacere, etiam si merito eiusdem confessionis sit in mortem rapiendus. Cum autem legitime, intelligo a legitimo iudice, & secundum idoneam formam iuris. Ratio conclusionis est manifesta. Vir iustus enim iustitiæ est ad salutem necessaria ergo quicumque sub reatu mortalis noxæ tenetur eam seruare, iustitia autem subditum compellit superiori obedire, secundum verbum Pauli, Omnis anima potestibus sublimioribus subdita sit, superior vero sapenmero ius habet subdito præcipiendi, ut proprium sibi detegat crimen, ergo tunc subditus parere constringitur. Quod autem hoc iudex aliquando ius habeat, patet, quoniam nemo, capitali præsertim sententiæ, quinimo neque alia communi ordine ob quæcunque indicia vel infamiam condemnari debet nisi confessus, saltem ei qui aliter condemnatur conceditur appellatio, ut loberuare. C. quorum appellatio, non recipi. Nisi sufficiens sit testium numerus quibus conuincatur, idque via tantum accusationis. Atque idem canetur iure canon. secunda quæstio. prima canon. nos in quenquam, & canon iudex. Ergo nisi teus ad confessionem compelli possit, nimis esset stricta via finiendi iudicia. Er est intelligenda conclusio etiam cum quis citra iusiurandum interrogatur nam et si periurium sacrilegij impietate mendacium accumularet, nihilominus simplex mendacium, in re grani contra vinculum obedientiæ, crimen est genere suo mortale. Secunda conclusio. Quando vero quispiam legitime etiam iuratus interrogatur, pura vel ab eo qui non est sibi iudex, vel contra, canonum legumque sanctione non tenetur crimen suum confiteri. Quin vero simile affirmandum est de testibus in crimine alieno. Conclusio clara, quia quicumque ius habet se suaque mendi, nisi iure ad contrarium fuerit compulsus, at vero quando quis præter legis causas & ordinem interrogatur, nullo iure cogitur, ergo ne utique se conuincatur prodere. Tertia conclusio. Neminis siue iure siue iniuria interrogetur, licet concluditur est mentiri, quoniam mendacium adeo est natura sua malum & iniquum, ut nullam ob causam qui illud protulerit, incolumis à culpa sit. Tamen si quia iniuria citra iuramentum interrogatur, mē-

dacium illud non sit mortale, quia non perniciosum, sed officiosum est. Secus autem, si sit periurium. Postulabant, hic autem 2. & 3. conclusiones, ut artem prudentiamque subijceremus, quo se tunc iniuste requisitus posset protegere, ac citra mendacium eripere. Ad hoc autem, articulo sequenti commodius respondebimus, postquam causas habuerimus in spectas, quibus reus conuincitur veritatem pro-palare. Ad primum igitur argumentum respondeatur Chrysostomum loqui in casu secunde conclusionis, aut quando nemo reum percontatur. Nam quando iuris ordine & merito interrogatur, non ipse, se sed infamia, vel testes, vel accusator eum produunt, quibus resistere non licet. Ad secundum respondeatur quod mentiri quempiam ad cauendum mortem, vel sibi vel alteri fiat sine alterius nocimento, non est mortale quando tamen quis iure rogatus culpam suam, mendacio se contegit, iniuriam facit, tum iudici cui obedientiam debet, tum aculatori & parti læsæ. Et pariter respondeatur ad tertium. Negatur enim non esse tale crimen contra charitatem. Noceat enim & iudici & actori, atque adeo aduersatur dilectioni Dei, qui iubet nobis parere maioribus. Nemo enim virtutem iustitiæ contemnerat, qui charitatem non subinde violat, tam Dei quam proximi. Vnde super illud Psal. Non declinascor meum in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis, ait glossa. Hæc est consuetudo impudentium, ut deprehensi per aliqua falsa se excusent. Et Grego. 21. Moralib. super illud Job. 31. Si abscondi quasi homo peccatum meum. Vilitatum humani generis vitium est, & labendo, peccatum committere, & commissum, negando abscondere, & conuictum, defendendo multiplicare. Percontaris hic autem verum mendacium in iudicio, quando quis verum fateri tenetur, in vniuersum mortale sit crimen? an vero leuitate materiæ possit, sicut extra iudicium fieri veniale? Respondet Caiet. 2. 2. q. 69. art. 1. Omne mendacium in materia etiam leuissima in iudicio pro-latum, esse mortale. Ratio eius est, quia talis mentiens vim insert iudicio, quod in mendacio fundatum falsum subinde fit. Itaque sicut periurium nullatenus tenuitate materiæ fit veniale, sed omne Soto, de iud. & iure. Gg est

Ad primū arg.

Ad secū dū arg.

Ad tertiu arg.

Glossa.

Gregor.

Quæst.

Caiet.

10
11
12
13

est mortale, sic mendacium in iudicio: Neque id tantum in iudicio sacramentalis confessionis, verum etiam in foro exteriori. At vero, neque Caie. conclusio, salua eius egregia auctoritate, veritatem praefert, neque eius ratio probabilitatem. Immo proculdubio crediderim posse illic etiam contingere veniale peccatum. Nam in primis hoc insinuat S. Thom. eandem 2. 2. q. 70. artic. 4. vbi ait quod violare iustitiam mentiendo, est mortale in suo genere, vbi insinua posse esse veniale. Item in materia fidei, & charitatis & religionis potest exilitas materiae attenuare peccatum, vt si veniale, cur ergo non in iudicio? Praeterea potest illic fieri veniale mendacium, ex defectu plenae deliberationis, quare ergo non ex pusillitate? Adde quod tunc quicumque alius defectus leuissimus in iudicio esset mortaliter, vt si quis rem exigui momenti taceret. Ac demum postremo arguitur. Peccata venialia non sunt de necessitate confessionis, ergo illa illic negare non est mortale crimen. Conceditur ergo quod ipsum veniale mendacium peius est in iudicio quam extra, non tamen sic consequens vt sit omnino mortale.

S. Tho.

ARTICVLVS II.

Verum accusato liceat per calumniam se defendere.

Postquam afflicto reo, nec legitime interrogato licet veritatem negare, neque praeter ius requisito mentiri, consequitur, vt videamus an saltem alterutro illorum casuum liceat ei per calumnias se defendere? Et arguitur à parte affirmatiua. Secundum iura civilia, licet ei qui de capitali crimine delatus est, transigere, hoc est cum accusatore pacisci, & ipsum corrumpere, qui desistat, vt C. de transact. l. transigere, & expressus leg. in capitalibus. ff. de bon. cor. qui ant. sen. mortem sibi conscie ergo non est illicitum calumnijs vii. Secundo. Accusator qui in fauorem rei praeriticatur poena plectitur legibus constituta, vt superiori quaestione visum est, & 2. q. 3. patet accusatio vero nulla est poena decreti, etiam si technis agat cum accusatore, eique imponat, ergo id non est iniustum. In contrarium est ius canonicum, extra, de

iuram. calumn. capitulo inhaerentes, praecipiens vt iuramento calumniae in principio litis adstringantur tam reus quam accusator, vbi & civiles leges de re eadem citantur, iuramentum autem calumniae, vt nomen sonat, est, quod neque accusator, neque accusatus vitetur calumnijs.

Quaestio est grauissima, quam nos in dicta nostra Relectione sexto loco per omnes, vt arbitrator, suos numeros diduximus. Sed non possumus (vt supra dicebamus) hunc locum hac disputatione vacuum relinquere. Respondemus ergo hic septem conclusionibus. Prima est illa notissima quam artic. prox. constituimus. Esti nemini liceat veritatem mandacio negare, licet eam tamen non nunquam prudentia contegere. Nam (vt modo dictum est) nemo tenetur veritatem propalare, nisi iure compulsi, ergo extra talem casum quis, poterit se eretum, & praecipue suum, custodire. Rei autem articulus ac nodus illic occultatur, vt sciamus quando iudex, qui legitimus est legitime potest subditum, de proprio crimine, etiam iureiurando in errorem. Ad hoc ergo explicandum, statuitur secunda conclusio. Tres sunt casuum differentiae, quibus iure potest iudex reum percontari, in quibus subinde reus veritatem respondere tenetur, videlicet si infamia eius super aliquo crimine praecesserit, vel aliqua expressa apparuerint indicia, vel probatio interfuerit femiplena. Conclusio est Sancti Thomae 2. 2. quaestio 69. articulo secundo. Et quamuis rationem non subiiciat, aperte tamen colligitur ex superiori definitione, nempe quod iudex absque accusatore, vel eius supplete vices, neminem damnare potest. Haec autem tria sunt, quae praeter expressum accusatorem vicem eius gerunt, vt possit reus legitime interrogari. Sed arguis, non omnes causas de Thomae connumerasse. Diximus enim 4. artic. tertio crimen quoque notorium & manifestum, ius facere iudici condemnandi reum. Conceditur quidem, sed tamen tunc non opus est reum interrogare, nunc autem merita tantum quaerimus, quibus potest iudex secretum crimen inquirere. Igitur ad intellectum conclusionis imponendum est ex cap. qualiter & quando de accusationibus, tribus visis patere iuris ad cognoscenda crimina, compellendos deli-

Primum argum.

Secundum arg.

delictores, vt sua propria confiteantur, videlicet via inquisitionis, denuntiationis, & accusationis. Et licet super eodem capitulis plures inquisitionis species discernant, satis est tamen duas dignoscere. Vna est enim generalis, atque alia specialis. Generalis est, qua Prælati munere fungentes suo & (quod aiunt) officij debito, prouinciam aut conuentum visitantes crimina disquirunt quibus scilicet reuelanda sunt, eo ordine quo artic. 1. quæstionis proxima dictum est. Altera vero est specialis, qua scilicet particulariter inquirunt crimen alicuius singularis personæ. Denuntiatio quoque (vt supra dictum est) altera est fraterna, quæ procedit ad emendam fratris, & altera iudicialis, quæ tendit ad vindictam. Accusatio iudicem duplex, altera in causâ priuata, atque altera in causâ publica. Sunt autem differentie multæ inter has vias. Denuntiatio enim quæ fit per correptionem fraternam differt à iudiciali & accusatione, quinque modis. Primo ex fine, vt sæpè dictum est quia hæc procedit solum ad emendam alius vero ad vindictam. Et hæc sumitur secunda, quod denuntiatio fraterna est officium charitatis, iudicialis autem & accusatio pullulat ex iustitiæ debito. Ob idque S. Thom. de correctione fraterna tractauit in materia charitatis 2. 2. q. 3. de alijs autem in materia iustitiæ q. 68. & duabus sequentibus. Tertio differunt eandem ob causam quod ad denuntiationem fraternam omnes, nemine excepto, tenentur nam possunt subditi denuntiare prælatos, & filij parentes, neque infames aut excommunicati eximuntur, sicut in accusatione. Neque vero sacerdotes, vt habetur canon. 24. quæstio. 3. Quarto differunt forma. Nam in correctione fraterna semper, requiritur admonitio, in re iudicis vero non semper, vt nuper expositum est. Et quinto differunt ex parte termini quia fraterna denuntiatio si frater emendatur cessat, sin minus, rebellio exinde habetur pro accusatore, & incipit forû iudiciale, vt diximus q. 4. Iudicialis, vero & accusatio non cessant vsque ad punitionem. Differunt autem iudicialis, & accusatio primo (vt dictum est) quia denuntiator etiam iudicialis non tenetur probare sicut accusator. Præterea (vt habetur. ca. in

quisitionis. de accusationibus) licet denuntiatio hæc ad vindictam tendat, non tamen denuntiatio infligenda est tota pena iuris, sicuti accusator. Descendendo ergo ad istarum spërûm singulas, statuiamus conclusionem tertiam. Ille qui fraterne denuntiat, tenetur prælato veritatem criminis sui fateri, tanquam patri. Si tamè non leuiter sed grauiter timeret quod tanquam iudex machinatur eum castigare, nequaquam teneatur. Conclusio hæc sit clara ex fine & scopo talis denuntiationis, quæ sola emenda est, non autem punitio. Quarta conclusio. Si denuntiat fuerit rebellis, qui neque tanquam patri vult fateri crimen, iure compelli potest. Hanc conclusionem statuiamus membro 2. q. 4. de correct. fraterna. contra Aluissiodor. lib. 3. tractat. 25. c. 2. & contra Durandum in 4. dist. 19. q. 4. qui putant si peccatum est secretum, nulla obstante rebellionē cessandum esse, Sed est nostra conclusio S. Thom. 2. 2. q. 33. art. 8. ad primum argumentum. Moderatur eam tamen ipse, & cum ipso illic Caiet. & Palud. 4. dist. 19. q. 4. duobus limitibus, videlicet casu, quo crimen probari possit testibus adhibitis in secreta correctione vel alijs. Præterea si spes vlla restat emendæ fratris, nam illa spe cessante illic cessandum est, si peccatû est priuatum. Nam si serpit in perniciem publicam modo supra explanato, vel in detrimentum tertie personæ, etiam si non emēdetur, imò propterea quod non iniquum propositum ille nequam expuit, progrediendum est. Et quamuis Caiet 2. 2. q. 69. art. 2. contrarium videatur sentire, arbitror tamen illum denuntiantem, si est omni exceptione superior, valere pro teste in iudicio inde futuro, & pro semiplena probatione. Nam propterea in Evangelio iubetur adhiberi vnus aut duo testes, vt in orduorum vel trium stet omne verbum, quia scilicet ipse denuntians valet pro tertio. Et hoc habetur expresse cap. In omni. de testibus. At vero quantum ad illam restrictionem, quam nos quoque in Relect. de secreto quæstio. 2. membri. 2. approbavimus, nempe quod etiam si denuntians rebellis fuerit, nisi spes sit eius emendæ, non est iudicialiter procedendum, eo quod totus ille processus in bonum fratris tendit. At vero in contrarium videtur exi-

& accusatione.

Tertia conclusio.

Quarta conclusio.

Aluissiodor. Durandus.

S. Tho.

Caiet. Palud.

tere verbum euangelicum. Si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus, cui stipulatur can. tam sacerdotes. 24. q. 3. vbi habetur quod tales incorrigibiles, ab ecclesia separenur. Quocirca a bitror quod licet non sit citra spem emendae ad alias iuris compulsionis & penas progrediendum, sententia tamen excommunicationis est ab ecclesia forte rebellis coram testibus denuntiationis separandus donec resipiscat. Diximus quando crimen vergit in damnum publicum aut tertiae personae, progrediendum esse ad forum iudiciale: intelligendum est tamen, si aliter illud malum cauere non potest. Accidit enim temporibus nostris, vt quidam praemissa correctione fraterna, denuntiauerit quempiam qui alterius eadem molebatur, denuntiavit autem tanquam patri, iudex autem volebat denuntiationem seu fraternam audire, sed tanquam iudicalem, vt lege in illu criminosum agere. De qua re Adrian. antequam esset Papa consultus, respondit non posse denuntiationem illum cogi, vt iudicialiter denuntiet. Et fuit consultiissima responsio. Est enim sententia August. 2. q. 5. cap. hoc videtur. vbi ait in eiusmodi casibus occultum crimen illi esse reuelandum, qui prodesse potest & non obesse. Intellegitur tamen, si citra tale iudicium occurrere poterat futuro homicidio, nam si alteri impediri nequiverat, commutanda erat euangelica denuntiatione in iudicalem. Quinta conclusio. Si cui denuntiationem fraternam debet precedere admonitio, sic & inquisitionem specialem vel infamia, vel expressa indicia. Diximus specialem quia generalem (vt dictum est) si apte auctoritate potest praestare facere. Conclusio est expressa in iure, extra, de accus. ca. cum oportet &c. inquisitionis, &c. qualiter & quando, secundo. Confirmatque illic eandem summus Pontif. facis oraculis, vt puta J. ut. 16. vbi vilius non fuit in iudicium euocatus, antequam infamia cum proderet. Et Gen. 18. Clamor Sodomorum & Gomoroniorum multiplicatus &c. Et ratio naturalis est, quam supra tractauimus quia sine accusatore nemo est in iudicium deferendus. Est autem dubium de obiecto infamiae, vbi si factus sit obiectum esse de crimine, quod scilicet vel notorium, vel infamia publicam

est vt inquiratur persona, quae nulla cum infamia laesa est. Iacet (vt exempli gratia dixerim) cadaver occisi hominis, vtum liceat per viciniam disquirere quisnam interfecit? Et suffragantur affirmatiue pariter haec argumenta. Primum est consuetudo. Vbi enim notorium est crimen, statim disquiritur reus, licet nullus sit specialiter difamatus, alias vecors & negligens habetur iudex, populusque vt nunc mos est, sedalium acciperet, ac si iustitia dissimulatione langueret. Et extant praeterea canon. 2. qu. 1. canon. uanifesta. Et de accusa e. c. uidentia quibus habetur quod evidenter pertrahi sceleris non indiget accusatore. Quinvero & patrocinari huic consuetudini patet diuinum. Legimus enim Ioue 7. quod cum Acham anathema oculibus esse, crimen tamen notorium, fortibus inquisitus est, ac deprehensus. Accedit & auctoritas D. Thom. quem Caiet. 2. q. 69. artic. 2. refert, scilicet quod cum. Parsipso Baecalaureo furtum factum esset, consilio suo inquisitus est, ille qui latebat furti. His tamen non obstantibus iura canonica & euangelica, ratioque ipsa consuetudini refragatur. Et ideo statuitur negatiua responsio: Infamia delicti non sufficit nisi paucis exceptis casibus ad inquirendum reum quem nulla dum resipiscit infamia. Verba sunt in d. c. Cum oportet, de accusationibus. Nisi super praedictis famam ipsius, scilicet personae, laesam esse noueritis, vos ad inquisitionem non subito procedatis. Et cap. inquisitionis. iubetur nullum pro crimine super quo aliqua non laborat infamia puniendum. Et in ca. qualiter & quando, sic legitur. Si super ecclesiis suis quis fuerit infamatus; tunc procedendum est ad inquisitionem. Et in testimonij diuinis supra citatis de Villio & de Sodomitis extat, personas fuisse infamia laesas. Deinde ratio id probat. Nam iura haec fundantur in loco illo Mathaei 5. Nolite iudicare, & non iudicabimini. Est autem temerarium iudicium de persona iudicare propter publicum crimen, ac subinde illum explorare. Sunt autem qui hinc tergiversant, dicentes quod quamquam heurum non sit particulariter de singulari persona suspicari, atque adeo neque percontari, licet tamen in genere disquirere quisnam

Adrian. resp. solio

August.

Quinta conclusio.

Rō con. c. ubi. Dubiū

fec
des
ne
rec
Pr
vt
tur
un
pi
u
nudo
P
ce
ex
I
ul
res
qu
pro
eig
no
vt
da
su
rog
bus
cia
tal
ad
nio
ma
da
do,
ne
app
den
digi
tor
tecl
leg
De
nun
pul
per
de
Qu
rea
re
era
que
gna
per
fore
illa
dul
aut
cat

Reit. Attamen distinctio hæc fallax videatur. Etenim si quis interrogatur, teneatur peculiariter reum prodere, eodem recidit, ac si particulariter scilicet. Præterquam quod etiam accidere posset vniuersos reus ipse forte interrogaretur, qui tamen nullo se iure prodere conuincitur, & tamen vix euadere posset, quominus vel de rubore vultus, vel de verborum ambiguitate deprehenderetur. Accedit huic vigentissimum argumentum, ex cap. Inquisitionis, de accusationibus. Iubetur enim illic, quod est duo vel plures iurati affirmet cuiuspiam crimen, de quo tamen ille nulla infamia laborat, non procedatur in ipsum via inquisitionis. Si ergo hoc verum est, quomodo illi qui nondum iurati sunt interrogari possunt, vt quem nulla adhibuit infamia ipsi prodant? Possent tamen fortasse in tali casu iudicia inquiri vt scilicet vicinia interrogaretur in qua hora fuerit occisus, quibus armis, & similia. Et tunc si illa indicia aliquem in particulari infamia denotarent, posset de illo inquisitio iniri. Vnde ad auctoritatem Sancti Thom. dum iunior erat, bene Caietan. respondit non permissis in illa sententia, postquam secunda, secunda quæstione 69. articulo secundo, casus non probauit. Quin vero fertur neque tunc fuisse magistrorum calculis approbatam. Iura autem quæ aiunt eundem patris sceleris accusatore non in digere, intelligenda sunt quando & parricidator ipse vel manifestus est, vel infamia detectus. Id vero quod de sortibus antiquæ legis adiectum est, nihil mouet. Nam cum Deus cognitor sit vindicatorque vniuersorum criminum, potuit illum torum populum sortibus illis deterrere, quibus expectabatur reuelatio diuini numinis. Vnde sanctus illius: Da gloriam Deo, illuc spectat, quod postquam Deus ipse veritatem reuelasset, ille qui celaret, Deum subnotaret mendacij. Et ideo dare ei gloriam, erat veritatem confiteri, vt appareret quem admodum Deus est occultorum cognitor, quod in gloriam suam magnopere cedit. Illud autem seruiniuum perfortes iam modo non liceret. Sicuti neque illud Nume. 5. de inuestiganda muliere adultera circa infamiam. Consuetudinem autem contrariam non est nostrum vellere, ipsi viderint qui illum in vsu inue-

xerunt, inde enim iam nunc persuasum habent plebem, necessarium esse, cum tamen nusquam iuris peritissimi illam indixisse videantur. Nisi in quibusdam casibus quos ad sex vel septem loco citato in Relektione nostra reduximus, atque ad amulsum perpendimus. De quibus Bar. ad leg. Iulian. de adult. l. 2. post glossam. § si publico, & super extrauag. ad reprimen. & Doctores iuris canonici, super citatis tribus capitulis, de accus. tractant. Ex quibus casibus illi sunt planissimi, qui contingunt in crimine hæresis & in crimine læse maiestatis. Tunc enim oborto rumore criminis, disquiri possunt personæ. De cæteris vero illic, cui libuerit, nostra legat. Non enim postulat hic locus tam longum de hac re disputationem. Hanc tamen regulam adhibendam hic duxerim, quæ infallibi, vt reor certitudine, casus omnes complectitur, quibus licet notorio, diffamatiove crimine, latentem reum inquirere. Ea autem est. Quandoquidem que accusare quisque tenetur, puta dum crimen est in perniciem publicam aut terriæ personæ, neque est emendandum, sed pendet in futurum, iuste vniuersusque interrogari vt testis potest, & prodere reum tenetur. Quo fit vt solum ad vindicandam præteritum crimen nequaquam id liceat. Quod si quis forsitan contra hoc arguat, quod si infamia expectaretur, multa crimina impunita manerent, Anacletus Papa respondet, canon si omnia 6. q. 1. quod permulta relinquenda sunt iudicio diuino.

Illud tamen argumentum quod ex canon quidam maligni. s. quærit i. huic sententia obijerunt, quia ei Caieta super hac q. Sancti Thom. 2. 2. quæst. 69. artic. 2. non (vt reor) pro dignitate satisfacit, non decet hic præterire Casus tex. est, quod quidam libello nocturno secretario diui Gregorij infamiam notam inuulerat, & ait Caietan. sub conditione latentem illum criminisum Pontificem excommunicasse, scilicet si non se reuelasset. Addit tamen excommunicationem illam non ferri super conditionem, nisi se reuelauerit, sed super crimen, quia, inquit, potest delinquens pro elapso delicto absolute excommunicari. Et ideo benigne, inquit, cum illo actum est, cū eius optioni relinqueretur, vtrum mallet reuelare, quam sententia excommunicationis

Regula certissima.

obiectio Ratio.

Arg. per peram à Caiet. solutum.

Handwritten marginal notes in red and black ink, including the letters 'O', 'E', 'M', and '3'.

Prima
ratio in
Caiet.

vulnerari. Hæc autem responsio (vt in di-
cta Relatione latius ostendimus) profecto
(vt bona venia dixerim) non est tanto Do-
ctore digna. Primum enim quod pro deli-
cto præterito quis, nulla ante delictum præ-
cedente monitione, sententia excommuni-
cationis ferri possit, inauditum est. Nam
vt ex Euangelio plane colligitur, nemo
potest tali percelli censura nisi ob mortale
peccatum, idemque inobedientiæ, quia. f.
rebellis non vult ecclesiam audire. Neque
Paul. Corinthium illum, ob commissum
incestum Sathanz tradidisset, nisi quia in-
corrigibilis erat. Ideo enim separauit illū
à consortio aliorum, admonens illos ne
commiserentur fornicarijs. Ob idque post
quam correctus fuit, statim restituit reli-
quorum carui. Quamuis mos ille excom-
municandi fortan non erat qualis nunc
est, vt excommunicati priuarentur suffra-
gijs ecclesie sed in torturam tradebantur
Sathanz, quod fieri poterat ob commis-
sam culpam, separari vero non, nisi ne con-
tagione plebem inficerent. Quocirca nulla
est licita excommunicatio nisi praua mo-
nitione, vt sancte cautum est. c. per tuas, ex-
tra de sententia excommunicationis. Ob
id enim illi qui à iure præmoniti sunt cen-
suram excommunicationis ipso facto incur-
runt. At cum primum parere parati
sunt, veniunt absolendi, quoniam coram
Deo iam non sunt excommunicati. Hinc
ergo palam fit, vt neque possit occultus pec-
cator, qui nulla infamia denotatus, est sub
illa conditione, nisi se prodatur, excommuni-
cari, alias cuncta iura quæ inquisitionis
formam & ordinem delineant, corruerent.
Textus ergo Gregor. planissimus est nun-
quam enim sanctissimus Pontifex cogita-
uit illum latentem diffamatorem extorsio-
ne excommunicationis in publicum pro-
ducere, sed hoc tantum ei præcepit, ad
quod iure nature ipse tenebatur, nempe
quod. l. vel produceret se vt crimen proba-
ret quod alteri imposuerat, aut famam ei
restitueret, quam nisi se proferendo resti-
tuere non poterat nisi minus à sacrosancta
Eucharistia sub preua excommunicatio-
nis deinceps abstineret. Excommunicatus
ergo non pro delicto præterito neque nisi
se proderet, sed pro futuro sacrilegio, si ab
Eucharistia susceptione, in peccato exis-
tens, non abstineret. At qui ex huius
quæstionculæ responsione facile alterius

Germa-
na inter
pratioci
tatitext.

solutio colligitur videlicet verum ille qui
proprium factus est crimen licite possit de
complicibus interrogari, qui nulla infamia
læsi sunt. Nam est consuetudo pari
affirmatiue patrocietur, ex his tamē que
dicta sunt consequitur negatiua. Quin ve-
ro expressa est iuris viriisque determina-
tio, vt c. cum monasterium, de confel. & c.
ueniens, extra de testibus & 15. q. 3. ca. no-
mini. & C. de accusat. l. fin. & fi. de quæstio-
nibus l. repeti. quibus locis cauetur ne con-
fessi super aliorum conscientias interroge-
tur, crimine læsæ maiestatis excepto, quo
comprehenditur & hæresum impietas. Ta-
meti alijs etiam Bar. super eadem lege,
repeti excipiat, vt publicos latrones, & con-
qui fallam monetam eudunt. De his autē
satis illic a nobis dictum est. Et eadem re-
gula quam nuperrime statuumus, hic simi-
liter locum habet, videlicet quod licet
reum interrogare de complicibus, quādo
ipse teneretur accusare nempe ad obuian-
dum futurum malum indammum. reipub-
lica, vel perniciem tertie personæ, nō an-
tem ad vim dicandum præteritum. Scio o-
quidem contrariam vigere consuetudinem,
nescio tamen quo orta sit iure. Profecto in
conscientia interrogatur, parere non cogi-
tur, vt Caiet. ait opul. 1. 6. rel. q. 5. Sed tamen
abli, vt qui tacere licite potest, mendacium
dicat, vt illic insinuat. Enascitur autē hinc
dubium aliud, vtum vice versa quando
persona diffamata est de vno crimine, in-
terrogari possit de alijs occultis. Petrus n.
de Palude in 4. dist. 19. q. 4. affirmatiue re-
spondet. Cuius fundamentum est quod ra-
tio ob quam non licet de abditis iudicare,
non sumitur ex eo quod peccatum sit oc-
cultum, sed in de quod secretus sit peccator
qui ideo per vnus deilcti confessionem de-
rectus interrogari deinceps potest ac de-
bet, an alia commiserit. Verum hanc eandē
opinionem & Adri. quoli. 1. 1. & Caiet. 2. 2.
q. 69. ar. 2. merito confutant. Nam expressi-
se in canonibus citatis viriisque infamia
exigitur, ex qua ius inquirendi nascitur si
licet tam delicti quam delictoris. Eadem-
que est sententia S. Th. 2. 2. q. 70. ar. 1. & re-
tio est in comperito. Potest enim qui
delicti infamia obscurari, qui tamen cit-
ca furtum, aliaque scelerum genera sero-
num habeat nomen, Attamen duobus
modis licet conuictum de vno crimine,
de alio interrogare. Vno, quando notum
cit-

crimen indicium est alterius, ut si quis infamatus esset conuictusque de adulterio, & adulteræ coniunx reperiretur in suo lecto necatus, interrogari posset an reus esset talis homicidij. Et si quis de homicidio conuictus esset, & cadauer nudum inueniretur, interrogari posset super spolio. Secundus casus est, quando vnum crimen, alterius est circumstantia, ut qui de consuetudine cum puella conuincitur iure interrogatur, an ipsam deflorauerit. At vero de hac infamia quæ viam inquisitionis ante cedere debet verum sit certo numero testium destinata non satis inter doctores conuenit, plerique tamen super illo cap. Inquisitionis, censent denarium numerum satis esse. At tamen de hoc numero nihil in iure habetur, sed id solum quod propter dicta paucorum, non debet quis infamatus reputari, nisi opinio eius apud probos & graues læta existat. Quæ circa an infamia sufficiens sit prudentum a arbitrio æstimandum est, ut scilicet perpendat quando iam rumor sit frequens. Numerus autem ille de quibus, inde auctoritatem nactus est ad infamiam, quod sufficit populum constituere. Nihilominus illa est alia regula certior quam glossa dicti capituli, quæ ait, quod si rumor sit sparsus per maiorem partem vicinæ aut collegij, aut vniuersitatis, illa est sufficiens infamia. Hanc enim commendat Bar. ff. de quæst. l. de minor §. ornamenta. ubi ait fama est communis opinio, voce manifesta, ex suspectione proueniens, quæ si sit de malo, dicitur infamia. Requiritur ergo in primis honorum opinio. Nam perditorum clamor atque hominum infamæ classis, legitimam infamiam non constituit. Perditorum autem perditissimos istos censent ariolos & astrologos, qui per astrologorum obseruationem occulta crimina propalare contendunt. Nam ut de sua scientia quam exilis sit certitudinis, nunc sciamus, vius tamen eiusmodi artis in de regendis criminibus occultis pestilentissimus est, iniquissimusque à Deo atque omni diligentia a rep. profligandus. Esto enim illis gratis, immo contra veritatem concederemus, perinde eis innotescere occulta crimina, ac si oculis proprijs vidissent, quomodo illi possunt illa nisi toto reclamante iure reuelare? Profecto neque inde iudicari nisi vel imperitissimus vel nequissi-

mus, vllam possit iuridicam ansam accipere ad inquirendum, vel vlllo pacto procedendum contra illum, ab illis proditoribus proditum. Quare ipsi potissimum atque illi simul qui illos interrogant in malam crucem a ricipiendi essent. Nihil enim aliud faciunt quam homines falso infamare, & quamuis vera dicerent, perniciosissimi nihilominus essent, sunt enim mortales adeo cupidi deprehendendi eos qui sibi nocuerunt, ut facile istis fidem adhibeant. Vnde lex centurbarum in Rep. oboriuntur. Quin & illi qui zelotypia exurunt eos ad eum qui adulteria iurum vxorum sibi denegant. Hæc de infamia. Indicia autem, vbi non volat infamia, non qua liacumque ait S. Thom. sed expressa esse debent, & quæ prudentia iudicis vehementer reum indicent antequam ius emergat inquit. Vide quam sancti sanctaque iura famæ & honori consulum curauerit delitescens rei, sane cum maluerint aliqua crimina impune fieri, quam delinquentes occultos de possessione honoris sui, famæque, & vite temere depellere. Semiplena autem probatio censetur vnus testis omni exceptione superior. Sed repetis forte contra hanc definitionem argumentum supra factum ex ca. Inquisitionis, de accus. vbi cauetur etiam si duo vel plures iura testes crimen pandant, nisi infamia reus laboret, non patere inquirendi ius. Respondeatur autem argumentum concludere semiplenam probationem, quin vero plenam trium testium non sufficere ad inquisitionem, sed semiplenam probationem tunc facultatem facere interrogandi tamen reum quam alios testes, quando proceditur via accusationis. Atque hæc est mens S. Thom. Ex his autem, reliquum sit dubium aliud, vtrum reus in foro aut exteriori aut conscientie compulsus sit veritatem respondere antequam certior fiat, iudicem iure ipsum interrogare, an illico ei potius debeat simpliciter credere. Respondetur nequaquam compelli, quousque illi cõstet more & lege interrogari. Etenim qui bona sua, honorem, & vitam iure possidet, quousque ius alteri sibi innotuerit quo debeat illorum iacturam facere, non adstringitur illa dimittere, alia s prodigus eorum esset. Atque id maxime in rebus grauioribus sed in his potissimum quæ vitam in discrimen

Qualia oportet esse indicia quæ inquisitionem antecederent. S. Tho. Quid semiplena probatio. Argu.

Solutio.

Dubitatio.

Solutio.

obijciunt. Nam in leuioribus debet subditus preclato fide adhibere, illi tamen prorsum quæ probum nouit, prudentem, & scientiæ peritum. Igitur ubi primum reo notum fuerit secundum iuris ordinem interrogari, sub pena peccati mortalis detegere veritatem etiam iniuratus teneatur multo tamen sanctius si iuratus interrogetur. Loquimur nunc modo ex genere rei. Nam ob leuitatem materiæ iam supra dictum est fieri posse, ut negatio veritatis etiam in iudicio venialis sit culpa. Quocirca reus qui veritatem negat, etiam illam qua in mortem adigitur, nullatenus est sacramento confessionis absoluentis quousque illam aperiat. Debent tamen confessarij considerata maturitate tunc vti, ne calamitosum morti temere addicant, scientes in re dubia propèdèdum esse potius in fauore rei. Et ideo nisi meritis clarius lex illos cogat, non sunt miseri cogendi, maxime in causis capitali, aut honoris & famæ, dū ex altera parte non agitur de tanto periculo alius tertie personæ, sed debent prius rimari an iudex legitimus sit, an reus aliquo sit privilegio exemptus, puta quia clericus, an denique plene constet cuncta leges merita fuisse seruata. Præterea illa debent esse prudentia, ut etiam reus auscultare nolite eorum sententiam dissimulatissime id ipsi extra confessionem celatam rem seruent. Solent namque sæpe iudices de confessarij facie delictum expiscari. Ecce quando reus tenetur & iustus testis veritatem patefacere. Quod autem plus dubitatis, & anxietatis afferri, est nosse, quando vel reus vel testis præter iuris ordinem iniuriam cogitur, cum nullatenus ei (ut supra dictum est) mēiri liceat, etiam si salus totius rei publicæ illic periclitaretur, qua se potest prudentia defendere, quoque suffragio elabi. Hæc fuit in illa nostra. Relectione citata membri 3. q. 3. ubi cuncta credo retigimus quæ à nostro pusillo ingenio desiderare quis poterat. Ut autem summam dicamus, complures secretorum gradus & ordines dignoscuntur. Quorum summus est, qui sacramentali confessioni debetur, ob idque de illo constitutissimum est confessarium vere respondere, se nescire quod in sacramento audiuit, quoniam huius contradictionis scio, nescio, vtraque pars diuersis sensibus esse potest vera. Nā licet prior simpliciter verā sit, si scire pro eo usurpes,

quod relatu credis, posterior nihilominus est vera in hoc sensu, quod nescis tanquam homo, vel quia nescis ut dicas, de hoc autem non est presentis loci disputatio, illic enim satis superque dictum est. Vnum hic tamen repetere admonendo non cessabo, contra quod passim grauissimè peccati video, nempe quam debeat esse receditum, quamque ab exteriori foro semotum confessionis secretum. Video, inquam, seculares iudices, immo & peius ecclesiasticos, suas sæpe causas ad confessarios remittere, à quibus rei informati veritatem postea faciantur in iudicio idque præcipue in causis matrimoniorum quæ clam fiunt. Cum tamen multo minus esset periculi simile essent illegitimi coniugati & in perpetua fornicatione persistere quam illa via procedere. Arbitratur enim isti iudices neminem posse in confessione, sacramentali mentiri, & tamen & adultera & puella, immo vulgatis homo qui semel veritatem in iudicio negauerint, paratissimus est etiam in confessione id contegere qua ideo ratio ne patentissima illis offertur occasio, ut sacrilegium faciant mentientes in confessione. Et quando non contingat, faciunt eiusmodi iudices confessionem odiosissimam. Nam cum videat in docta plebs per illam viam in iudicio compelli, quis non illam reformidet? Peruassissimum ergo Christianis esse debet secretum illud nulla prorsus ratione reuelari posse magis quam si Deus solus sciret, alias apertissimo periculo exponeretur sacrosanctum sacramentum, ut homines non audent suæ illic patefacere crimina. Caueri ergo sanctissime debet ab hoc sacrilegio, ne iudices in suo foro sacramentum confessionis nominent. Neque sacerdotes si qui ad illos inde mittantur, vilo modo eos audiant. Imò & iudices ipsos acerrime reprehendant. In terstat sacer limes inter vnum forum & alterum, quem transgredi sacrilegium est, in tempore Christianam pestilentissimum. Sed quo ad rem de iudicio exterioris fori reuertamur: In eiusmodi secretis sunt etiam gradus quantum ad fidem quæ ipsis seruandis debetur. Etenim qui per iniuriam ab altero secretum extorsit, arctissimo nexu stringitur illud seruandi. Ad eo ut si illius reuelatione periclitaretur alterius vita, dicere audeam quod deberet ipse periculum

Sana doctrina ad confessarios peccatis.

Multi-plex secretorum ordo.

culum antea subire proprius quam illud detegere. Post hoc est illud quod quis prudenter, vel tanquam prelato vel tanquam amico, alteri concedit. Tunc enim etsi nemo obligetur mortem oppetere, ut illud celer dum ab illo extorqueretur, tenetur tamen quam posset maxime illum cōtegere. Deinde sequuntur alij gradus remissionis obligationis. Ut si scis feceritum vel quod alter temere effusiuit, vel quod casu vidisti. At ne quæstione sequenti de testibus eadem nos occupet quæstio, de omnibus tam reo quam testibus constituitur sexta generalis conclusio. Licet cuiquam prater ius requisitio primum non respondere, mox appellare. Quin vero & quo poterit pacto se defendere, ne loquatur, si cui contra priuatam personam. Nam iudex multo grauius mortaliter peccat (quod apprimere animaduertere debent) dum tali vi secreta exprimit, quam si priuata esset persona, eo quod cum sit iustitiæ patronus & cultus, eidem iustitiæ auctoritate publica, vim infert. Quamobrem dum per iniuriam extorsit crimen per illam confessionem non potest reum condemnare, quia ex iniuria nullum nascitur ius.

Si vero nullum aliud remedium interrogatus reliquum sit, pro tali casu est conclusio septima. Possunt ac debent sic contra ius requisitum quacunque vti amphibologia, quam vsitatus sermo citra mendacium ferre possit. Nam si talia verba nullatenus sensum verum admitterent, mendacium parerent, quod nullatenus licet. Et quidem antiquus doctorum clypeus ille erat, ut interrogatus diceret. Nego proposita, ut proposita sunt. Et reuera inter sinceros iudices, illa esset legitima responsio, sed tamen quoniam iam illa minime contenti vigentius instant distinctione operis est. Dum enim testis de alieno actu interrogatur, facilius protegere se potest, quam si interrogaretur de proprio. Arbitror enim licet non sit eo gradu certum, quo in confessario, posse rite responderem se nescire, ut si interrogetur an alius quispiam, puta Petrus occiderit, illudve aut alius fecerit, fueritve tali hora in tali loco, aut quidpiam simile, per quod veniri possit in notitiam criminis. Enimvero cum voces sunt conceptuum signa, oratio illa nescio, recipere hunc sensum citra mendacium potest: Nescio ut tibi modo dicam.

Quare non aduersatur alteri veritati, scio simpliciter etiam si proprijs oculis id de quo interrogatur vidisset. Nam si tantum auditu illud teneret dubium non est, quin posset respondere se nescire. Quandoquidem quod credimus, non proprie scimus. Et confirmatur conclusio. Iudex sciscitari de oculis non potest, imo ut habetur cap. qualiter & quando 1. de accus. debet interrogans excipere occulta crimina admonens testem ne illa detegat, ergo quamuis ipse actu exceptionem non explicet, legibus ipsis intelligitur expressa. Quo circa iuramentum calumnia, vel quodcunque aliud testimonium, eo moderamine intelligitur, quod ille iuratus dicit veritatem secundum ius. Atque inter alias expositiones hæc optima est, & textui genuina illius loci, Marc. 13. De illo die nemo scit, neque filius hominis. Cum enim Apostoli Christum sciscitarentur. Dic nobis quando ista fient, ipse respondit. De die illa nemo scit, neque filius hominis. Quasi dixisset. Ad fidem redemptionis quam filius hominis operatur, non pertinet illum manifestari, sed potius reticere. Quare filius hominis nescit ut dicat. Atamen dum interrogatio fit de proprio actu ut scilicet, si vel testis interrogetur, an viderit, vel audierit, vel adierit tali loco, & pariter si reus interrogatur an fecerit hoc, vel illud, illic perplexior fit locus euadendi. Nam dicere, Nescio, ridiculum esset. Postest tamen dicere. Non memini, nam eundem sensum recipit, quem, nescio, scilicet, ut dicam. Si tamen res est tam proxima vel tam insignis, ut il a responso fiat etiam deridicula, difficilior fit multo euasio. Nā dicere, Non vidi, vel Non audiui, non mihi satis videtur eundem sensum admittere, quem, Nescio. Nec audeam sic ego respondere si vidissem. Quamuis in audire, tolerabilius idem permittatur sensus. Nā etiam audimus ut dicamus. De reo autem multo est res grauius. Dū enim interrogatur an occiderit vel furatus fuerit, vel de quocunque alio proprio actu, eludere interrogationem nequit, dicendo se nescire neque (ut diximus) admittitur si dicat se nō meminisse. Quod aut liceat ei dicere se nō fecisse, nullatenus est suscipibile, quoniam Non feci, nullo modo amplecti potest sensum. Non feci ut dicā. Facere, n. non habet eandem connexionem cum eo quod est, ut dicam, quam habet, scire. In communi enim collo-

Qualiter interrogatus inique proprio actu possit se legitime excipere.

Sexta conclusio

Conclusio septima

Probat conclusio

colloquio ubi sermo oritur de re aliqua quam secreto seruare volumus, licet quis respondeat se nihil scire, non existimatur mendax, etiam si credatur id secreto nosse. Si tamen sermo esset de re quam alter fecit, qui sciens rem illam fecisse, diceret, non feci, aut, non ita res est, profecto mendax merito haberetur. Idem enim est prius, Non feci, & non ita res est. Quod porro nullo sensu a mendacio excusari potest. Scio Adrian. 4. sent. quæst. de sigillo confess. dicere, quod reus contra ius interrogatus, potest etiam iuratus respondere, non solum nihil de illa re nouisse, verum interrogatus an fecerit, potest, inquit, secundum omnes Doctores, respondere se non fecisse. Nescio tamen qui sint omnes Doctores, quia neminem vidi, immo indubius credo, id neutiquam licere. At quia neminem dico, est utique Caietan. opus. 16. res quæstio 5. quem supra citauimus, qui ait, inquisitum præterius de occultis complicibus respondere posse non habere complices, quod si verum esset, consequens fieret ut de se quoque iniuste interrogatus respondere posset, non fecisse. Quod ego profecto adduci non possum, ut credam. Quoniam nulla amphibologia valet eiusmodi responsa mendacio excusare. Et est mihi apertissima demonstratio hæc, quod si illud non esset mendacium, uana tunc fuisset cura & sollicitudo omnium Doctorum admonendi non licere, neque pro vita seruanda in iudicio mentiri, quia nullum aliud mendacium cauere volunt, quam hoc quo quis aperte negat se fecisse, quod fecit. Quæro enim ab istis, an si iudex diceret tu occidisti, respondens reus, non ita est, mentiretur profecto non est dubium. Quare nec adulteræ a marito nudo gladio interrogatæ, an amicum admiserit, dicere fas est non admisisse, si id modo falsum est. Neque posset a mendacio excusari si cum eum admisisset nudius tertius, absolute respondisset non admisisset intelligens heri, nam illa negatio vniuersalis est. Quid ergo remedij est? profecto nullum, nam hominum iniquitatibus, postquam semel iuris sinceritatem pessundâr, nullis potest legibus obuiam iri. Sed miseris necesse est mortem, velut martyres perire, antequam ius naturale, & diuinum mentiendo transgrediantur. Quod enim remedium excogitare potest misera puel-

la, cum morte tyrannus eriminatur nisi cum turpiter consentiat? profecto nulli, sed gladio potius succumbendum illi est. Eodem modo cur eandem mortem offerret, nisi mendacium proferret, moriendum esset. Et talis est casus dum tyrannice iudex reum in tales angustias redigit, ut vel mentiri debeat, vel mori. Hæc truncatim de hac materia hic dixerim, quoniam nec res est, quæ hoc loco plenarie disputari deberet, & in dicta nostra Relectione copiosè extat discussa.

Ad primum igitur argumentum incontrarium responderetur, iura ciuilia multa impune permittere, quæ non ideo approbant diuinæ leges, ut meretricia. Atque hæc ratio quia ferre mortem, quæ secundum Aristot. 3. Ethic. terribilium omnium terribilissimum est, egregiæ virtutis est, illiusque fortitudinis culminis quod rarissimi homines attingunt, leges humane nulla supplicia illis statuerunt, qui cum accusationibus transigerent, ut se a morte exciperent, licet ante tribunal Dei culpa non careat. Et similis est responsio argumenti secundi.

ARTICVLVS III.

Vtrum reo liceat iudicium per appellationem declinare.

Tertium vitium rei est subdolosæ cauillosæque appellatio. Arguitur ergo quod reo non liceat iudicium per appellationem declinare.

Primum, videtur hoc contradicere documento Pauli ad Rom. 13. Omnis animæ potestatis sublimioribus subdita sit. Næ appellatio, quadam est recusatio iudicis & ab eius obedientia exemptio.

Secundo, maior obedientia debetur ordinarijs iudicibus, qui publica potestate pollent, quam alijs quos arbitrio tuo elegeris, sed ab electis communi partium consensu appellare non licet, ut patet 2. q. 6. can. a iudicibus, ergo nec ab ordinarijs.

Tertio arguitur, si appellare licitum esset, quocumque tempore liceret, præfinitur autem a iure tempus decem dierum, ad appellandum, ut patet 2. quæst. canon. Anteriorum, ergo appellatio non est licita. In contrarium est exemplum Pauli, qui ut refertur Act. 11. appellauit ad Casarem.

Bre.

Sententia
Adrian.Rõ egrè
gia in
Adria.

Prima
trac.
15 con
clusion.

Brevissima est atque facilissima quæstio, ad quam duabus conclusionibus respondeatur. Prior est. Licetiam est reo quando iustitiam confidit, qui iudicis forte grauatamine premitur, appellare, dummodo ad legitimum appellet iudicem. Conclusio est manifestata, etiam naturali iure, quoniam ut se suaque quisque defendat, tutela & beneficio uti potest, quod ratio naturalis ei non denegat. Quod autem id nulla ratio naturalis vetet, patet, quia ea maxime esset obedientia, hæc tamen non obstat, quia nemo obedire tenetur inferiori, nisi quatenus ille superiori subalternus est. Est enim iudicum ordo sicut causarum naturalium, quarum in suis influxibus alia est alijs subdita. Quare eadem cau. & q. can. Omnis oppressus, conceditur afflictis reis appellare, iubeturque ut à nullo prohibeantur, sed sulciantur potius & audiantur. Et can. præcedenti. Appellantem non debetur afflictio vlla carceris, aut retentionis iniuriæ custodia. Sunt autem multæ a iure præscriptæ ceremoniæ & formæ appellandi, de quibus non est præsentis loci præstius dicere. Quod autem habetur in can. Catholicus, videlicet quod si quis fidelium ad iudicem prouocauerit infidelem, excommunicetur, de Apostolica doctrina sumptum est. Obiurgat enim Paulus Corinthios in cap. 6. prioris epistolæ, quod frater cum fratre iudicio contendet, & hoc apud infideles iudices, cum inter se ipsos possent suas componere lites. Nam ubi fides non est, neque rectum esse potest iudicium. Intelligitur autem illa prohibitio de illis catholicis, qui inter catholicos viuunt, nam illi nostrates qui in terris infidelium negotiationis causa commorari permittuntur, nihil peccant si coram ipsorum iudicibus, vel actores compareant vel rei. Posterior conclusio. Appellare ad superiorem causam aut repellendam aut differentiam iustitiam sententiæ, iniustum, & iniustum est. Probat quia sicut imponere reo (ut supra diximus) calumnia est, sic imponere iudici, ille autem qui subdole & vafre appellat, præterquam quod obedientiam violat quam iudici debet, re ipsa imponit illi falsum, quasi iniustam sententiam tulerit in super & impedimento illi est ne suum persequatur munus, atque adeo eisdem de causis iniuriam illi irrogat. Quapropter in eadem cau. & q. can. quicumque,

præcipitur ut tales appellationes non recipiantur, & can. omnino, eiusmodi appellantes puniri iubentur. At vero sciscitatis circa priorem conclusionem, utrum licitum sit, & condecens sic religionum familias instituire, ut appellare prohibeantur. Apparet enim id neque decere, neque vero licere, tum quod præcipue in causa capitis, quam tantopere nos natura admonet ut defensamus, nemo debet naturali beneficio orbari, quo se tueri potest tum etiam quod ut eadem cau. & q. habetur utroque canone, Ad Romanam. Christianis vniuersis hoc indulgetur beneficium, ut quoties se quisque premi sententur, ad Romanam fedem tanquam ad caput, prouocatione confugiat. Respondetur nihilominus per quam sancte è religionibus abigi appellandi usum, nam est forsasse accidere quandoque possit, ut monachus aliquis iniuria læsus affligatur, tamen ex alia parte talia damna (quæ rarissime contingunt) pace & quiete compensantur, neruus enim & decus religionis in hoc maxime consistit, ut aliusimo inter se silentio, omnia veluti inter fratres, quæ sua est professio, planiter tractent, & transignat, neque se seculo prodant. Etenim ubi primum religionum causæ claustrorum metas exierint, actum de illis est. Quocirca institutiones ipsas sic Pontifices confirmant, ut appellationes prohiberent, non quod per hoc summis ipsis Pontificibus obedientiæ quidquid sit ademptum. Quicumque enim quantumuis inclusus monachus ad ipsum appellerit, iure id fieri ciet, verum quod sic consultum est religionum incolumitari. Sed & circa secundam conclusionem dubium præterea restat, utrum reo etiam dum iuste credit ab inferiori condemnari, liceat superiores interpellare, ea nimirum spe ductus ut superior, vel fauore, vel quia diuersam habet juris opinionem, reuocabit sententiam, vel illa dilatione poterit se ipse euere. Est enim à parte affirmatiua argumentum quod postquam intra limites obedientiæ iure id permittitur, videtur posse illuc subterfugere, nam (ut dicemus statim) licet ei è carceribus fugere. Accedit & vsus, nam quicumque, si potest appellat. Respondetur tamen id certe non licere, sed esse peccatum genere suo mortale, ubi quis certissimus est merito esse con-

Quæst.
Rõ hafi
tandi.

Risio.

Dubita-
tio.

argumē-
tum par-
tis affir-
matiue.

Solutio.

lic con-

se condemnatus, etiam ad mortem, per appellationem iudicium eludere, nam est contra iustitiam & in republice detrimentum, nam sepiissime illis prolationibus iudices, & ministri vel lassantur, vel corumpuntur & restant scelera impunita. Secus si aliquo pacto de aequitate sententiae dubitaretur.

Ad primū arg. Ad primum igitur argumentum respondetur, quod quando inferior iudex fines transgreditur iuris, exorbitat ab ordine superioris, & ideo subditus nullam transgreditur obedientiae lineam, si ad superiorē recurrit, quoniam nemo constringitur parere inferiori, nisi quatenus ipse peruehat in superioris ordine.

Ad secundū arg. Ad secundum respondetur, quod in utroque esse peccatum vsu venit, scilicet in iudice perspiciente defectum, per quem iustam causam dat reo aequiorem alium interpellandi, & in reo defectum constantiae, quia non persistit in eo quod semel elegit. Vnde licet ordinario iudici firmiter obedientia quam arbitrio debeatur tamē quia ordinarius non à reo eligitur, sed eius auctoritas pendet à superiori, fit vt quando ille ab eius ordine exit, possit reus citra inconstantiam notam prouocare, quando vero litigantes communi consensu sequestrē elegerunt, propter eorum inconstantiam non permittuntur appellare. At tamen si tres fuerint electi, & duo sine tertio sententiam tulerint, appellare licet, vt subditur statim in c. sane.

Ad tertium arg. Ad tertium argumentum respondetur, quod cum appellare, officium sit virtutis, constringi debet ab utroque extremo, nempe vt ita hoc bene iudicium reo concedatur, vt tamen non cedat in accusatoris iniuriā. Ob idque antiquitus biduum aut triduum concedebatur reo, vt posset appellare, post vero indultum est tempus decem dierum. Nam si quanto cuncte elapso tempore appellare liberum esset, nulla esset firmitas in iudicio & sententia, sed semper esset ex arbitrio rei pendens. Atque eandem ob causam interdictum est super eodem articulo tertio appellare, vt patet extra, de appell. c. Directa. Vbi permittitur appellare bis, & c. sua nobis vbi prohibetur appellare ter. Et est expressus titulus in Codice, lib. 7. ne liceat in vna eademque causa tertio prouocare. Iam vero Rom. e inductus est contrarius mos, vt scilicet tres sententiae expecten-

tur concordēs. Ea forte de causa quod technis fraudibusque humanis in dies crescentibus, aliter satisfieri litigantibus non posse creditum est nam cum haec ex iure pendente positio, potest summus Pontifex illa pro temporum varietate mutare. Ille autem nocentissimus intolerabilisque stylus est, vt litigatores permittantur causas in frustra lacerare, & nouos articulos effingere vt à quocunque iudice verbo appelletur, & de singulis expectentur tres sententiae, a quae hac ratione lites immortales fiant.

ARTICVLVS IIII.

Verum liceat condemnato ad mortem sequi cunquē via defendere.

Postremum remedium quod reo si peresse videtur est, vt se defendat, nec praesertim dum morti additus est. Arguitur ergo id licitum esse. Naturalis inclinatio semper est licita cum Deo auctore illa sit vniuersis rebus indita, inter inclinationes autem naturae, summa cunctis rebus inest vt se conseruent, inde enim nascitur vt summam exoptemur felicitatem in qua perpetuo permaneamus, ergo ad tuendam vitam quaecunque nobis defensā licet. Secundo: Perinde sententia fugiendo declinatur, atque resistendo, fugere autem licitum est, secundum illud Eccles. 9. Longe esto ab homine potestatem habente occidendi, & non viuificandi, ergo & resistere licet. Tertio: Plus homo sibi ordine charitatis tenetur quam alteri, licet autem alterum periculo mortis eripere, secundum illud Prouerb. 24. Erue eos qui ducuntur ad mortem, & eos qui trahuntur ad interitum liberare ne cesses, ergo & cuique licet seipsum à morte liberare. In contrarium est Apostolus ad Rom. 13. Qui potestati resistit, ordinationi Dei resistit, & ipse sibi damnationem acquirit. Etenim qui à suo se iudice defendit potestati resistit quae diuinitus ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum instituta est.

Quaestio haec per distinctionem est dissoluenda. Contingit enim quempiam, aut iuste damnari aut iniuste. Et secundum haec duo membra duae sunt discernendae conclusiones. Prior est: Ne mini iuste ac iuri

dicere condemnato licet se a legitimo iudice defendere. Et ratio (præterea testimonium citatum Paul.) est quod bellum nequit esse utrinque iustum nisi ubi ignorantia alterutram partium excusaret, iudex autem iuste capit, tener supplicioque addicit legitimum reum, non ergo reus iuste potest illi resistere, sed est suo genere mortale crimen. Posterior conclusio. Cuicumque iniuste condemnato fas est iudici resistere, ubi tamen non daret scandalum, ex quo grauis turbatio timeretur. Conclusio est nota, quoniam iniqua sententia nullam subditio in ducit obedientiam, quin veritam tunc iudex non publica, sed priuata uiuunt auctoritate, crescit autem inde eius culpa quod præterit iustitie iniuriam inferit, & violentiam. Vnde Ezech 22. Principes eius in medio illius quasi lupi rapientes prædam ad effundendum sanguinem, ergo sicut a lupis, sic se quisque potest ab ipsis teneri, nisi graue inde mereretur scandalum. Emergunt tamen ex his conclusionibus rationes aliquot dubiandi. Et primum omnium offeruntur dubium de innocētie, qui secundum allegata & probata condemnatur, videlicet virum sit illis connumerandus, quibus posterior conclusio suffragatur, ut se defendant, an vero illis quibus refragat prior, præcipiēs ut pareant. Nam quod se possit defendere, argumentum est sua innocentia. Durissimum enim est manus innocentis ligare, qui per iniquitatem accusatus est id præsertim in causâ mortis, cum natura cuiuslibet ius faciat defendendi sese. Sed ex altera parte est nihil debilius argumentum, quod illum iudex iuste condemnauit. Et ponamus eundem etiam iudicem credere illum esse nocentem. Quare si damnato liceret se defendere, bellum esset iustum ex utraque parte. Res profecto grauis est, & qui a parte innocentis censeret, respondere ad contrarium argumentum posset, quod bellum simpliciter est iustum ex parte innocentis, sed tamen iustitia iudicis fundaretur in falsa præsumptione, que innocentis protectionis non admittit. Nihilominus non audeam ab hac parte stare, sed crediderim (ut quæstione quarta dicebam us) quod si eiusmodi innocens posset citra graue scandalum, & citra vulnerationem iudicis eiusque ministrorum se protegere, posset quidem, ut pote non

solum fugiendo, verum & includendo se in locum munitum, & forte armis territando ministros iustitiæ, & dum capitur, committendo se eripere etiam pellendo ministros. Attamen si non posset se defendere nisi inflicis vulneribus, nequiquam crediderim id licere.

Nam primum id non fieret sine grauissimo scandalo, quod peccatum est. Secundo arguitur Iudex in tali casu non solum licere reum inuadit, verum & iustitiæ præcepto ita compellitur, ut si non faceret grauius peccaret. Nam faciamus testimonio esse legitima, & iudicem habere illum pro eo durissimum autem concessu esset quod iudex teneretur prælium contra hominem aggredi, qui iuste posset etiam se contra prælio defendere, nam etsi in bello posset contra se inuicem duo hostes iuste pugnare, quia alterum ignorantia excusat, est autem longe dissimilis ratio, quia allegata & probata secundum iura obligant iudicem reum damnare. Itaque iudex etsi decipiatur credens illum esse reum, tamen non decipitur in hoc, quod etiam si sit in secreto innocens tenetur illum damnare. Præterea, quod ipse sit persona publica & reus priuata plurimum ad rem facit. Adde quod si prætorē, vel occideret vel vulneraret, licet postmodum de eius innocentia constaret, nihilo secius ob id quod illa se videndisset, puniretur. Signum ergo est quod in conscientia id ei minime licuisset.

Ad primum igitur argumentum in principio quæstionis responderetur quod inter inclinationes naturales illas est potissima, ut rationalis homo nihil contra rationem inceptet. Ob idque vniuersale desiderium omnium creaturarum conseruandi se, debet homo rationis moderamine exequi. Quapropter ubi citra iniuriam reipublice in suo se iure non valet asserere vitam potiusquam rationis ordinem deserere debet. Argumentum autem secundum multa exigit diluenda dubia. Respondet enim S. Thom. quod cum nemo ita condemnatur, ut mortem sibi ipsi inferat, sed tantum ut pariat, nullus tenetur facere illud unde mors sequatur, quod contingeret, si sua sponte maneret in carcere. Et ideo eum ei fuga potest, arripere potest. Veritamē non potest resistere ministro iustitiæ, nā hoc non solum esset non agere suam mortē, verū resistere

Ad primū arg.

Ad secū dū arg. D. Tho.

ne pa-

ne patiat. At vero contra hanc solutionem sunt argumenta permulta. Primum, quod nemo potest suam custodire vitam cum alieno damno, quale daretur custodibus contra quos si fugeret, lege ageretur. Ad hoc autem respondetur hoc accidentarium esse, quod ideo fugiens minime tenetur cauere. Ipsi viderint custodes quomodo munus suum expleant. Etenim si negligentes fuerint, illis impuniendum est, nam fugiens, ius persequitur suum. Quod si videntius arguas, sequeretur si condemnato liceret se in dedes dare, quod licere pariter & compedes rumpere, & infringere seras, & perforare murum, qua se via eripere, hoc tamen reprehensibile vulgo reputatur. Quin vero & legibus decreta sunt illis poenae qui talia audent. Henricus Gandensis quolib. 9. art. 25. negat illationem hanc, a iuribus arbitratis hoc perinde esse atque resistere iudici, eius percutiendo ministros. Unde sicut licet tibi, inquit, per alienum agrum transire, haud tamen diruere septem ut transeas, sic condemnatus dum fores patent, fugere potest nequaquam tamen vincula rumpere. At tamen eius huic opinioni applaudere civiles leges videri possunt, tamen contraria probabilior est, quam Caiet. secunda secunda quae st. 69. censet D. Thom. consonam, dicenti quod licet fugere, sed non resistere. Et ita credo in foro conscientiae de quo praecise tractamus. Cuius enim fugere licet, iustum subinde fit & se ab impedimentis, circa uiam expedire. Est autem notandum uim proprie, neque brutis animantibus, quae neque dominium ullum neque ius habent, neque vero inanimis rebus inferri, sed solum hominibus. Et ideo condemnato non licet vel iudici vel custodi carceris resistere, manus in ipsos iniiciendo, vincula vero rumpere non est resistere, sed fugere. Sicut neque qui leonibus esset traditur, vim inferret iustitiae, dum, ut se defenderet, illos interficeret. Qui autem custodem carceris ligaret, aut os illi, ne clamaret, obstrueret uim faceret, non tamen si eum dum se teneret post se fugiens traheret. Sed arguis contra. Qui aedes rumpit, arguitur. Qui aedes rumpit, arguitur. Qui aedes rumpit, arguitur.

Argu.

Solutio.

Hic enim tantum constituimus ius fugiendi, declarantes illic non inferri uim iustitiae vindicantiae quicquid sit de communitate. Quod si arguas, saltem rumpere vincula, peccatum iniustitiae est. Negatur consequentia: quia totum reducitur ad hoc quod est fugere. Quare non tenetur ille de damno ratione acceptionis, sed ratione rei acceptae. Enimvero si fune ligati possunt nodum dissolvere, immo & funem discindere, & habentes adulterinae clauem possunt seras aperire, sit ut & ferrea vincula limare, & perforare murum liceat, etiam si qui hoc facit sciat oculos secum alios exituros. Nam ipse suo uisus iure, cui cura non incumbit custodiendi alios. Verumtamen ex his non subsequitur quod amici condemnati possint uisito vel intrinsecus vel extrinsecus nauare operas suas, ut vincula vel muros dirumpant, licet possint consulere ut fugiant. Nam ille tantum cui fugere licet, uiam sternere potest, ceteri uero maiorem iniuriam facerent diruendo carceres, quam priuam domum, essetque in utroque foro capitale crimen. Et quamuis Caiet. secunda, secundae quae st. 69. contraria sit sententiae, arbitror tamen nemini licere porrigere uinclo vel limam vel aliud instrumentum, quoniam iam hoc esset cooperari. Neque uera est illa regula, quod si mihi licet aliquid operari, licet alijs me iuuare, quoniam vincula & carceres rumpere, solum est licitum sternenti sibi uiam. Secus habet consulere alteri quod ei licet. Custodibus autem carceris iustitiaeque ministris grauissimum esset infidelitatis scelus, vel cooperari, vel conuiuere, vel dissimulare, immo credo, & consulere. Neque uero propterea quod condemnatis fugere in foro conscientiae licet, aliquid patiatur respublica detrimentum nisi satis obuiatur si carceres bene sint murati, & custodes vigilantes. Non enim est necessarium ut nullum sit impunitum crimen. Porro autem fateor contra hanc determinationem stragendi carceres, quam in foro conscientiae uindictam arbitrio, ualde dissimulabile existere argumentum ex iure civili, quo poena capitis effractoribus carcerum decernitur, ut patet, ff. de estract. l. De his & ff. de cust. & exhi. reo. l. in eos. Secundum quod & alias particulares solent bene moratae respublice adhibere. Nam tam grauis poena nisi pro mortali culpa, iniusta sane esset, secus.

secundum ea quae lib. 1. q. 6. definita reli-
 quimus, nempe poenam, nisi pro culpa in-
 frigi non posse. Ad hoc nihil inus respon-
 detur: quod cum legum conditores civiles
 non sint spiritualium iudices, ut pende-
 re valeant culpas in foro conscientiae, nihil
 mirum si putent esse culpam ubi culpa non
 est. Igitur vel illam sunt opinionem sequuti,
 quod per se effringere carceres lethalis
 culpa sit, vel suas leges in praesumptione
 fundauerit. Praesumitur enim vis super illa-
 to custodibus, & resistētia, vivere inest culpa.
 Et ideo additur in dictis legibus. Si quis
 conspiratione facta cum ceteris carceres
 assigerit. Vbi vis & resistētia custodibus
 illata insinuat. Subditur autem ibidem.
 Qui per negligentiam custodum euerint,
 leuius puniantur. Et intelligendum est si
 vincula aut carceres rumpent, nam alius
 profecto nulla esset aequitas, cum citra con-
 trarietatem, nulla sit illis culpa. Tamen si
 quis fugit, eo ipso criminis sit iure suspectus.
 Subdit autem eadem lex, in eos, quod est
 effractoris inueniantur postea innocen-
 tes ex eo crimine propter quod impachi
 sunt in carcerem, tamen puniendi sunt.
 At vero leges (ut dictum est) semper praes-
 sumunt resistētiam. Alias re vera inno-
 centibus nulla est culpa, vincula lacerare,
 nec terebrare parietes. Super est autem
 contra hanc eandem definitionem, &
 aliud argumentum huiusmodi. Qui ad
 mortem damnatus est, eo ipso damnatur
 ad carcerem, facit ergo contra obedi-
 entiam dum fugit. Respondetur per interem-
 ptionem an ecedentis. Qui enim damna-
 tur ad mortem, solum cogitur pati, & ideo
 subducere se potest. Verum est quod leges
 civiles decernentes fractionibus poenas, in
 virtute praecipunt ne carceres effringant,
 quia legislatores praesumunt illis culpam
 (ut expositum est) alias nequi tenti reposce-
 re poenas, ut lib. 1. quaest. 8. dictum est. Pos-
 sunt quidem & condemnare ad carceres,
 sicut ad exilia, tenenturque tunc rei in
 carcere manere, essetque illis peccatum
 fugere, nisi immineret periculum mortis
 aut corporalis supplicij. An vero simul
 possit quis damnari ad carcerem, & ad
 mortem? Caiet. loco citato innuere videtur
 tales posse fieri leges, licet latae non sint.
 Arbitror tamen quod non essent iuste, quia
 non potest miser illo naturali beneficio
 fugiendi priuari, quando ad supplicium de-

stinatur corporale Beneficium enim illud
 nascitur ex appetitu, quem natura dedit
 rebus conseruandi se. Quapropter distin-
 guendum est, quod in aliquibus non po-
 test homo condemnari, nisi ut patiatur,
 puta in his quae vel morte vel corporale
 supplicium afferunt. Et tunc non potest
 condemnari ne fugiat. Diuersa autem
 ratio est in alijs, in quibus ad simile sup-
 plicium corporale non proceditur. Tunc
 enim potest reus condemnari non solum
 ad pati, verum & ad agere. Puta ut pec-
 uniam soluat in exilium secedat, in clau-
 stro maneat, vel in carcere non solum
 ad tempus, verum & perpetuo. In his
 namque omnibus obedire tenetur, & face-
 re quod sibi iniunctum est. At vero ratio
 quam secundum D. Thom. assignauimus,
 nempe ob id licitum esse damnato fugere,
 quod non tenetur facere id vnde mors se-
 quatur, non apparet vique adeo solida, na
 expectare reum in carcere, non est occide-
 re se, alia minime expectare liceret, quod
 falsum est, cum expectantes martyres con-
 trarium dederint documentum. Responde-
 tur quod neque S. Thom. affirmat hoc esse
 occidere se, sed facere vnde mors sequatur,
 quod licet nemo virtute sententiae teneatur
 facere, potest tamen sua sponte, quia
 aequanimiter pati vult sententiae execu-
 tionem. De martyribus autem alia est
 ratio. Nam aliquando tenentur ob con-
 fessionem fidei expectare. In eadem so-
 lutione ad secundum subdit D. Thom. si-
 militudinem, dicens Sicut etiam si aliquis
 sit condemnatus ut fame moriatur, non
 peccat si sibi cibum ministratum sumat,
 quia non sumere esset seipsum occidere. Et
 quod liceat ei cibum paratum sumere, ne-
 mo ambigit, quia damnari non potest, nisi
 ut ei non ministraretur. Restat tamen am-
 biguitas vtrum teneatur sumere? Et qui-
 dem Caiet. illic incunctanter asseuerat te-
 neri ita ut si non sumeret, peccaret. Cu-
 ius maximum argumentum colligitur ex
 verbis S. Thom. nam dicit hoc esse se occi-
 dere, quod nemini licet. Ego vero fateor
 non esse mihi prorsus improbabile, quod
 ei liceat non edere. Nam vere dignus est
 morte, etsi licite possit eam subterfugere.
 Quis enim ambigat quin scelerosus homo
 suorum criminum conscius, sciens pretorem
 venire ad se capiendum possit illum ope-

Solutio.
 Discuti-
 tur rō.
 S. Tho.
 Mēs. S.
 Thomae
 Caiet.

riri, atque adeo in carcere aperto sine vllis vinculis mortem expectare quam meretur? Ergo licet fatear, non esse parum omnino rationem, haud tamen est longe dispar, quin & damnatus, ut inedia ablutatur possit à cibis contra iudicis iussa oblati abstinere. Neque S. Tho. aliud ait quam quod nemo potest ad hoc condemnari. Et ideo neque ille comedens, neque qui cibos illi porrigerent, nisi specialiter essent prohibiti, peccarent. Ob idq; laudi datur apud Val. Maxim. lib 5. Atheniensis Cimona, quæ partem suam tali damnatum morte, lacte pavit. Attamen nemo illis tenetur tales cibos suppeditare, sicuti extrema extra iudicium patientibus, vt 2.2. q. 31. art. 2. auctor est S. Thom. Igitur vt ad ipsam diui doctores rationem reuertamur, quando subdit quod non sumere esset seipsum occidere, non intelligit positue, quod aiunt, & formaliter, sed reductiue, sicut qui tenetur seruare nauim, si non seruat, censetur submergere. Et idcirco qui sine causa non seruaret vitam, se occideret. Puta si quando extra casus iudiciales fuit domus, vel irruit fera, vel appropinquat flamma, non fugeret, suæ esset vitæ prodigus, quia sine causa eam negligit, sui que adeo est interfector, sicuti & qui non damnatus non comederet. Qui autem legitima sententia proiectus esset leonibus, non teneretur se ab ipsis defendere, quamuis licite posset quia non se sine causa mori sinit, sed quia mortem meretur, vult eam à iudice pati. Sed ais, ille non est damnatus ne comedat, fateor, & ideo potest comedere. Sed tamen quia est damnatus, ne ei ministraret esca quousque exhalet animam, potest (quod probabile reputo) non comedere. Secus autem de illo innocente qui immeritus condemnatus esset. Ille enim fortasse teneretur & de carcere fugere, & comedere si apponeretur panis, præcipue si vita sua vtilis esset reipublicæ. Nam alias nescio an vt tale patientiæ specimen exemplo Christi præberet, liceret ei sententiam iniquam sponte sua ferre, saltem non fugiendo. Postrema autem dubitatio super est de eo qui ad epotandum venenum condemnaretur, quo quidem mortis genere solenni Athenensibus fuit. ingenuos ac proceres enecare, quo & Socrates sublati est. Videtur namque huiusmodi

condemnatio id licere, quia hoc non est agere, sed pati, vti vi aperiretur ei os, cur non posset sponte sua aperire vt carcerium effugeret? Et si esset, v. g. quia condemnatus vt lingue particula ei abscinderetur, dareturque ei opio vt vel paruam sibi ipsi abscinderet, vel maiorem carnis exscideret, cur non posset minus detrimendum optare? sicuti de seipso Iosephus refert lib. secundo de Bel. Iudai. cap. 27. quod data sibi optione, maluit vnam sibi ipse manum amputare quam permittere vt ambabus truncaretur. Et si quis condemnaretur ad sanguinis emissionem, per venam quam licet aperire neceret, cur si reus esset artis peritus, id exequi tanquam minister iustitiæ non posset? Ad hæc breuiter omnia respondetur, in primis eiu modi leges, atque sententiæ esse iniquas, quippe quibus condemnatus rei seipsum vel occidere vel mutilare. Quapropter Christiana familia illas non permittit. Imo vero neque martyribus eiusmodi iudiciis parere liceret. Secus autem quando actio potius est passio, vt si reus linguam extrahat manumve aut collum licet non pareret, aut patibuli scalam ascendat. Hoc enim non est agere, sed ad crucem se hominem adaptare, sicuti dum in carcerem duceris, potes tu ipse ambulare. Ad hiltoriam ergo Iosephi responderetur male fecisse, sicut male faceret qui particulam lingue sibi rescicaret, vt cuitaret maius damnum, quia illud medium non erat per se necessarium, sed ex malignitate alterius precipitatis. Secus si putridum haberet membrum, tunc enim tu tibi ipsi, si alius chirurgus non haberetur copia, posses abscindere, sicuti alia quacunque via tibi ipsi mederi.

QVÆSTIO VI.

DE INIVSTITIA TESTIS.

ARTICVLVS I.

Vtrum seneatur quandoque homo testimonium ferre.

Quartum locum in iudicio obtinere persona testis, de qua quatuor examinanda sunt, licet obligatio, sufficietia, reprobatio, & culpa. Queritur ergo prin o vtu quis aliquan-

Valer. Maxim.

D. Tho.

Scrupulus. Solutio.

Postrema dubitatio.

aliquando teneatur testimonium dicere? Et arguitur à parte negatiua. Fraudulenta nemini licita est, quippe cui inuidua malitia inest, qui aut oculum cunctis reuelat, id præcipue quod suæ fidei conceditur, infidelis est & fraudulentus, secundum illud Prouerb. 11. Qui ambulat fraudulenter, reuelat arcana, qui autem fidelis est, celat amici commissum, ergo nulli licet talia reuelare secreta, tantum abest ut quispiam teneatur. Secundo arguitur. Si testificari virtus esset, ea maxime conueniret sacerdotibus & clericis, propter eorum maiorem auctoritatem. His enim qui sacra tractant firmior debetur fides & tamen clerici testes esse in causa sanguinis prohibentur, ergo testificari nõ videtur esse virtus. In contrarium est August. ubi ait. Qui veritatem occultat, & qui prodit mendacium, uterque reus est. Ille quia prodere non vult, iste quia nocere desiderat.

Responsio quæstionis, quatuor conclusionibus continetur. Discernendum enim est inter eum, à quo testimonium requiritur, & eum, qui non est requisitus. Prima ergo conclusio est. Quicumque à legitimo iudice secundum formam iuris in testem addicitur, tenetur testimonium ferre. Conclusio inde patet, quod illud est obedientie inunus, & obedire quicumque subditus tenetur maioribus suis iusta precipientibus. Secunda conclusio. Qui occultat crimina interrogatur de quibus neq. infamia præcessit, neque alia iuris causa ex supra nominatis, non tenetur testimonium dicere. Hec itidem est manifesta, quoniam qui cumque tenetur bono proximi nomini cõsulere, celando ejus crimina, nisi legitime compulsus fuerit. Similes ergo sunt regulæ istæ a teste obseruandæ illis quæ reo præscriptæ sunt. Quando vero vel nullus te interrogat, vel ille qui tuus non est iudex, altera tibi est obseruanda distinctio. Enim uero si testimonium tuum necessarium est ad liberandum hominem, vel ab iniusta morte, vel a falsa infamia, vel ab iniquo damno, tunc auscultanda est terra conclusio. Quicumque ab eiusmodi periculis iniique oblati tenetur testimonio suo proximum liberare. Probat quia charitatis mandato quicumque tenetur proximo suo malum cauere. Exemplum præsto est in elemosyna, quam grauius patienti porri-

gere quisque tenetur. Est enim & hoc genus quoddam, idemque præcipuum elemosynæ. Quapropter non solum petitus à suo proximo & rogatus obligatur, verum etiam minime fuerit requisitus, tenetur quisque vltro satageretur suum denuntiet testimonium, ubi prodesse potest, ita enim nos admonet Psaltes. Eripere pauperem, & egenum de manu peccatoris liberate. Et Sapiens Prouer. 28. Erue eos qui ducuntur ad mortem. Et ad Rom. 1. Digni sunt morte, non solum qui faciunt, sed etiam quo consentiunt facientibus. Vbi glossa, Consentire est tacere cum possis redarguere. Et eadem ratione cum possit testificari. Quapropter conclusio hæc multo habet patientiorem veritatem in prodendis criminibus, quæ in exitium reipublicæ vergunt. Nam si tunc quicumque tenetur esse accusator, multo æquius testis. Quarta conclusio. Extra casum necessitatis liberandi miserum ab iniuria, vel reipublicam apericulo, solum causa condemnandi reu nemo tenetur sua sponte offerre se in testem nisi iudice compulsus secundum ordinem iuris. Probat, quia celare tunc veritatẽ, nulla est causa damni vel publici vel priuati. Quare neque iustitiæ ratio, neque charitatis quempiam tunc cogit priuarum ciuem lecerum pandere, quod in pectore habet. At vero conclusiones hæc sic iuxta ordinem S. Th. simpliciter assertas, necesse est exactius perpendere. Existit. n. statim argumentum contra primam quod si tenetur testis euocatus a iudice testimonium ferre, sequeretur quod neutiquam ei liceret sese occidere ne accerseretur. Imò quod si vlla vteretur astutia ne verum testimonium ferret, teneretur restituere damnum quod vel actor vel reus acciperet, cui eius testimonium cõducebat. Hæc. n. illatio inde patet qd ferre tunc testimonium, actus est iustitiæ, iniuria autẽ læsa restõnem postulat. Quod si argõ hoc conuincaris, conseruens subinde apparet vt qui cõtra tenorẽ tertiæ conclusionis èta iudice non vocatus testimonio suo non succurreret iniuriã patienti accipientive damnum, pari rõne teneatur restitutione id resarcire. Consequenter patet, quia dum S. Th. testimonium Pauli adducit. Non solum qui agunt, sed et qui consentiunt facientibus, oporatur illõ tunc in damnum proximi cõsentire. Quod aut id concedendum nõ sit arguitur sic Primo Soto, de iud. & iure. H. h. ne-

Paulus. Glossa.

Quarta conclusio.

Probõ.

argumẽta cõtra primam conclusionem.

Handwritten marginal notes in red ink, including the word 'Oculus' and other illegible characters.

nemo charitatis lege tenetur Proximum à calamitate eripere, nisi extrema aut graui necessitate prematur, ergo licet quispiam testimonio meo indigeat, vbi ei daturam agitur pecunia, aut fama extra extremum aut graue periculum mortis, nisi à iudice cogar, non teneor obsequium meum ferre. Secunda, Neque vero eiusmodi periculis extremo aut graui eadem charitatis lege succurere, vllus compellitur, cum detrimento suo. Tertio, est in talibus casibus quispiam charitatis negligens, officium suum non praestiterit, obnoxius subinde non fit restitutioni. Conclusio ergo tertia non est vsque adeo vera vt in super facie sonat. Haec argumenta adducta sunt, vt discrimen pateat, quo inter primam tertiamque conclusionem interest. Enumeratio vero licet vtraque vera sit, prima tamen iustitia lege, tertia vero solo charitatis debito. Per hoc ergo discrimen alia innotescunt. Qui enim se fraude & dolo subduceret ne à iudice vocaretur in testem, profecto si ita esset proximo suum testimonium necessarium, vt ibi tota periclitaretur causa, tunc & grauius peccaret, & restituere tenetur. Nam eiusmodi tunc homo contra iustitiam, dedisset alteri damnum. Et multo peccaret grauius, tenereturque auctius restituere si falsum diceret testimonium, ex quo alteris condemnatio sequeretur. Igitur ad primum argumentum contra tertiam hanc conclusionem respondetur, quod quamuis qui non accersitur à iudice, non debet ex iustitia lege, sed per officium charitatis testimonium suum, est tamen inter hoc atque alias elemosinas differentia, quod in aliis licet extra extremam & grauem necessitatem nemo stringatur dare quod suum est, tamen quando alter tuo indigit testimonio, quoddam ius habet ad illud quia vnicuique mandatum est de proximo suo. Et ideo si absque vllò profero detrimento illud possis exhibere, etiam si alter non subeat periculum vitae, sed fama vel pecunia, obligaris charitatis amore. Quem admodum si haberes aliquam scripturam ex qua ius eius & causa dependet, teneris illam producere. Et accedit aliud vinculum singulari, quod alia est ratio necessitatis, cui succurrere tenemur, quando illam quis patitur per iniuriam aut aliquam causalem cladem, quam si il-

lam pateretur per solam inopiam. Etenim cum proximus domo caret, non obligor illi donare, quando vero domus eius ardeat, etiam si sit diues, teneor si possum sine meo nocimento incendium extinguere. Secundo autem argumento concedimus suam conclusionem, videlicet quod nemo cum suo graui periculo aut detrimento cogatur tale officium charitatis praestare, quin vtro nec cum detrimento suorum. Vt si filius esset cum patre meo, non teneret measponte contra eum prodire testis. Sicut si idem meus parens aggrederetur nudo gladio innocentem, quem defendere ego non possem, nisi eandem parentem occidendo, non teneor. Et pariter ad tertium respondetur, quod vbi solum charitatis obsequium & manus omittitur, nulla nascitur restitutionis obligatio. Praeterea ex quarta conclusione non nihil exoritur difficultatis. Apparet enim quod etiam extra calumliberandi innocentem, ad nocentis condemnationem compellatur iure quisque nondum à iudice accersitus, ostendere se in testem, tunc scilicet quando legitime accusatus est. Neque solutio S. Thom. vero similis est, vbi ait quod neque si accusatori periculum imminet, curare hoc debeat testis. Nam quando accusator accusare constringitur, videtur & testis ad testificandum subinde compelli, alias iniqua esset accusatoris conditio scilicet qui teneret vt immergere se in causam vbi in probatione deficeret. Respondetur quod Sanct. Tho. praesens loquitur vbi accusator non tenebatur accusare. Et ideo subdit, quia ipse in hoc periculum sponte se iniecit. Tunc enim nemo illi tenetur fauere, sicuti reo iniuriam contra suam voluntatem patienti. Et in hoc casu verum habet illud Augustini super verbo Abraham, Gen. 12. Dic quod soror mea es, veritatem celare licet non mendacium dicere. 1. 2. q. 2. canon Ne quis. Quando autem obligatio est accusandi, vt in criminibus bono publico exitialibus, tunc quicumque tenetur etiam non vocatus profere se in testem.

Ad primum igitur argumentum respondetur distinguendos esse secretorum gradus (vt superiori quaestione dictum est) solum enim sacramentalis confessionis, nulla esse potest neque vero excogitari causa, nisi expressa esset Dei reuelatio, ob quam detegendum esset. Et in hoc casu verum habet pro-

Ad primum arg.

verbum citatum. Effer enim illa sacrilega fraudulenta & infidelitas, dixerim sacramentalis confessionis. Nam vulgaris conuictio de regendi alijs secreta sub sigillo confessionis, etiam si genibus flexis signum crucis & Confiteor præmittatur, nisi fiat integra confessio omnium peccatorum, non obligat ad sigillum confessionis, sed ad sigillum seculare. Et ideo cum iuridice requiruntur, possunt ac debent talia secreta nullo obstante iuramento seruandi, reuelari iudici, puta si sint pestifera reipublica, debent statim accusatione deferri in aures iudicis. Et si sint in periculum graue tertie personæ, cui non potest aliter occurrere, vel si euocetis in testem. Accita tales casus tenetur quisque seruare secretum, aliter ius naturæ frangeretque morale crimen, & in leuibus, venialis culpa. Quapropter extra casus modo nominatos, in re dubia potius inclinandum est ad seruandum secretum proximi, quam ad proleudum. Vt si iudex solum a te querat an scias aliquid, & tu tantum audisti, non vidisti, potes dicere, nescio, quia quod audiuius, non scimus. Si autem iuste interrogas an audieris, fateri cogeris. Item vidisti fieri homicidium, etiam cum alijs contestibus interrogaris tamen per viam inquisitionis, non teneris respondere, nisi vel infamia præcesserit vel indicia. Si autem procedatur via accusationis, etiam si solus videris, teneris adductus in testem testimonium fere. Reus autem tunc interrogari iuste non potest absque vno præiuro, iuratoque idoneo teste. Ad secundum autem iam satis supra responsum est. Quæstione enim prima huius libri causam reddidimus quare clerici criminalium iudices esse non possunt, videlicet ne qui sacramenta, cadis cruore commaculentur. Eodemque ratione quæstione quinta, diximus interdictum eis esse in eisdem causis accusare, ac subinde modo dicimus nefas quoque esse testificari.

ARTICVLVS III.

Utrum duorum vel trium testimonium in iudicio sufficiat.

Secundum Equitur secundo loco de testimonio sufficientia, utrum duo vel tres satis sint? Et arguitur a parte negatiua. Testimo-

nium vt fidem faciat, concors esse debet, contingit autem si penumero duos & tres testes re aliqua discordare, cuiusmodi ergo testimonium non est legitimum.

à parte negatiua.

Secundo In nonnullis causis non sufficientes tres testes, nam in obignatis testamentis iure ciuili. requiruntur septem, vt patet Instit. de testamen. §. fin. & C. eodem titulo. l. Hac consuluissima. Et in alijs perinde causis eadem seruatur cautela.

Argu. 2.

Tertio argumen. contra personas in dignitate constitutas, & potissimum si sint Ecclesie Romanae non satis est teparius testimonium numerus. Legitur enim secunda quæstione quinta, can. Præsul. quod Præsul non damnatur nisi cum septuaginta duobus testibus, qui fuit numerus discipulorum Christi. Presbyter autem Cardinalis non nisi cum sexaginta quatuor testibus, deponatur. Diaconus vero Cardinalis vrbis Romæ non nisi cum 27. condemnatur. Subdiaconus acolythus, exorcista, lector, ostiarius, non nisi septem. Et est tex. Syluest. in Concil. generali. In huiusmodi autem Ecclesiasticis quippe quorum crimina minus sunt toleranda, pauciora deberent testimonia requiri, ergo vigentiori ratione in alijs non sufficientes tres. In contrarium est illud. Deuter. 17. In ore duorum vel trium testimonium perbit qui interficietur. & cap. 16. In ore duorum vel trium testimonium stat omne verbum. Quod Christus Marthæ 18 approbando citauit. Idemque Paulus 1. ad Corinth. 12.

Argu. 3.

Paulus.

Ad quæstionem vnica conclusione respondetur. Duorum testimonium, qui sint homines fide digni sufficiens est in iudicio, & ad maiorem certitudinem trium. Conclusio hæc trifasio iure asseritur. Naturali, scilicet diuino, & humano. De diuino enim iam citata sunt testimonia. Et præterea Christus Ioan 8. eadem ratione astruxit testimonium suum, quod simul erat & patris, fide dignum esse. Quo loco ait Augustin. quod in hoc testimonio numero est intrinsecum secundum mysterium commendata, in qua est perpetua veritas veritatis. Ius autem humanum patet 2. q. 3. ca. quod vero & extra de testibus. c. in omni negotio, & ff. eod. tit. l. vbi numerus. Ratione, autem naturali probatur. Certitudo (vt 1. Ethicor. auctor est Aristot.) non est similiter in omni materia exquirenda. Ob idq. in actibus humanis, qui in caduc-

Conclusio ratiua.

Suadet conclusio.

Augu.

Hh 2

cis, & contingentibus versantur, & de quibus constituuntur iudicia, non ea exigitur certitudo quæ in scientiis demonstrabilibus, sed illa satis est quæ plurimum veritatem continet, raro autem deficit, probabilius autem est, certoque propinquius id quod a multis asseritur, quam quod asserit vnus, ob idque vbi vni tantum reo neganti multi obijciuntur testes, rationi contentantem est, vt illorum potius testimonio stetur, quam rei negantis. At vero multitudo tribus comprehenditur principio scilicet medio, & fine, quibus coninetur linea, item longitudine, & latitudine, & profunditate, quibus concluditur corpus. Vnde Aristot. in initio 1. de cœl. totum & omne de tribus primum dicitur, nam de duobus solum dicimusambo, duo autem testes cum actore faciunt tres, quo autem abque actore cur in iudicio non tanta perhibetur fides testimonium absolutum sit ac perfectum, adhibetur tertius testes. Vnde Eccles. 4. Funiculus triplex difficile rumpitur. Cum ergo sub disunctione dicitur in ore duorum vel trium, prius membrum necessitatem designat & sufficientiam posterius vero abundantius complementum. Quod si obijcias cur non vnus affirmans contra negantem vnus sufficiat, respondetur quod cum reus sit suæ vitæ suorumque bonorum possessor, & melior sit conditio possidentis, non existimatur vnus actoris affirmatio contra sufficientem, etiamsi vno alio iudicatur teste, ad dependendum ipsum de sua possessione. Sed nunquid non quandoque vnus auctoritas plurium testimonio prestat. Fatendum quidem est, tamen leges vt sepe dici solentum est, non ea considerant, quæ raro contingunt, sed quæ plurimum. Quamuis vnus eximia auctoritatis qualis est Imperator, testimonium, sufficiens iudicatur, vt habetur l. omnium. Cod. de testam. Quin vero neque plurium semper affirmatio firma est. Nam vt legitur 1. Regum 21. Naboth. plurium falso testimonio condemnatus est. Et innocentissimus Christus. Emergit autem ex hac conclusione argumentum contra ius humanum. Leges humanæ non possunt naturali derogare, ac multo minus diuinæ, quod autem tres testes sufficient, est de iure naturæ & diuino, vt dictum iam modo est, ergo leges humanæ non potuerunt testimonium trium

infirmare, constituentes vt in testamento aperto requirantur quinque testes, & in occluso septem, atque alijs causis item plures. Respondetur, ius naturæ & diuinum non vsque adeo stabilire testimonium trium vt ceaseant nullam ob causam exigi posse plures. Enimvero quamuis nisi hominum malitia nimium excreceret, duorum vel trium abundaret testimonium, mortalium tamen fide & iustitia deprauata, id ius naturæ persuadet, vt testimonia firmiora requirantur, & maxime in defunctorum testamentis, qui suas voluntates post mortem asseuerare nequeunt.

Ad primum igitur argumentum respondetur, quod singulares testes non faciunt in iudicio fidem, sed illi tantum qui sunt contestens. Dicuntur autem singulares, quando quisque suum actum seorsum contestatur. Sed tamen de eorum discordia cum Diuis Thom. distinguendum. Nam si discordant vel in substantia actus, puta quod vnus ait reum percussisse a lama, alius vero fuisse, vel in loco aut tempore quæ sunt, proximæ actionum circumstantiæ, nempe quod vnus ait rem contigisse, am mane aut domi, alius vero fero, aut in agro, testimonium tunc aut refutatur, aut non satis ad sententiam facere censetur. Videntur enim singulares esse, hoc est de diuersis actibus loqui, præsertim si tanquam certa asserant. Nam si vnus dicat se non meminisse, non vsque adeo inficitur eius testimonium. Sed est tamen regula quam prudenter sancti Thom. constitunt, videlicet quod si testes actoris & testes rei ad inuicem fuerint discrepantes tunc cæteris paribus, standum est a parte rei, quoniam cum melior sit conditio possidentis, iudex propensior esse debet ad absoluendum, quam ad condemnandum. Si vero testes eiusdem partis inter se dissenserint, & pariter testes alterius inter se, tunc iudex vtri partium assentiri debeat ex multis potest pendere, scilicet vel ex numero testium, vel ex dignitate, vel ex fauore causæ, vt si agatur de libertate alicuius, & de alijs negotiorum qualitatibus. Multo autem iustius repellitur testis qui secum ipse dissidet, ac vni maxime cum de vita, & scia interrogatur. Nam qui de opinione requiritur & factus non ideo reiciendus venit quod secundum diuersa vicia & vitiata de re titubet. At vero quædam in aliquibus discre-

Aristot.

Obie-
tio.
Solutio.

Argu.

ARTICVLVS III.

Verum cuiuspiam testimonium citra eius culpam repellendum sit.

Tertio loco dicendum est de testimonio idoneitate. Quærendum scilicet, utrum cuiuspiam testimonium sit citra eius culpam repellendum? Et arguitur à parte negatiua. Ad ea quæ sunt reipublice necessaria, ac subinde de necessitate salutis præstanda, nemo repellitur nisi propter culpam, testimonium autem ferre, est huiusmodi, ergo ab illo munere nemo rejiciendus est, nisi illius sit sceleris notatus. Secundo. Repulsio testis, aut in penam illi decretur, aut ideo fit quod non datur illi decem, pœna autem nemo dignus est, nisi propter culpam, neque ob aliam causam indignus est fide, quia quicumque præsumitur bonus, quoad utiq; sua ipse malitia prodar, ego nullo modo testis refutandus est, nisi propter culpam. In contrarium est canon. si testes quarta. quæst. 3. ubi complures hominum testes a testimonio ferendo citra culpam suam, repelluntur.

Primū argu.

Arg. 2.

Conclusio respo sua. Rō con clusio.

Ad quæstionem respondetur hac affirmatiua conclusione, citato c. consona. Iure & merito homines à restituendi munere, tã ob alias causas, quam ob culpam repelluntur. Conclusio hæc, præterquã iure humano, ratione etiam naturali clarescit. Enimvero cum certitudo, humani testimonij (vt proxime dictum est) non sit priorus infallibilis, sed fallentis multis pericia, consentaneum est vt quicquid testimonij fidẽ infirmat, refutetur. Infirmitas autem huiusmodi fidem cum primis culpa, cuius causa infideles atque infames non admittuntur in testes. Præterea & qui publici criminis rei fuere. Præter culpam autem runt & alij defectus probabilitatem testimonij debilitantes, vt rationis inopia ob quã pueri & amentes recusantur, atque etiam mulieres, nisi in certis casibus. Secundo & cause quæ plenã libertati obstant, vt inimici & amici, atque adeo domestici. Tertio & humilium conditio, vt pauperes quicquid leuanda famis corrumpi possent. Præterea & viles, vt serui. Denique latissime huiusmodi defectus cano citato dinumerantur, videlicet ratione sexus, ætatis criminis conditionis, aliarumque huiusmodi causarum.

H b 3 fatum.

discrepant circumstantiis, quæ ad substantiam causã exiguum afferunt momentum, non ideo testimonium inficiatur. Vt si alius dicat contigisse rem hora tertia, alius hora quarta, vel quod tempus erat subnubi um aut subclarum, aut si domus pictura erat, aut secus, ad quas circumstantias nõ solent homines esse attentũ. Quinimo (vt de concord. Euange. Chrys. & Aug. sapienter adnotauerunt) aliquid quatuor historicoꝝ discordia, solidiorem illis arrogat fidem quam si vique ad minima essent concordēs. Tunc enim consilio & ex condito videri possent conspirasse ad fingendum historiam. Præter hæc autem (& hoc Cum Caeterano) lubet præ impresentiarum adnotauerim quod etiam si testes singulares fuerint de multiplicatis ab eadem persona eisdem actibus, non debilem faciunt fidem, maxime in religionibus, ubi sincera debet esse & plana cognitio criminum, vt si vnus attestetur talem commississe vnum furtum, atque alius eundem commississe aliud. Tunc enim licet de rigore iuris non sit illis fides habenda, tamen in religionibus possent haberi pro indicijs, vt procederet ad aliquam inquisitionem & ad interrogandum reum ipsum, etiam cum genere aliquo leuis tormẽti. Secus autem in secularibus vbi ad acerbiora supplicia proceditur. Ad secundum iam reddita est ratio cur in aliquibus causis cumulatoria requirantur testimonia. Ad tertium autem respondet S. Tho. quod illud c. intelligitur de episcopis & reliquis ministris singulariter Ecclesie Romanæ. Tribus enim de causis tam ingens testimonij copia ante eorum condemnationem expectatur. Primum, quia ea debent splendere sanctitate, ac subinde auctoritate, vt plus fidei eis adhibeatur quam testibus multis. Secundo, quia cum ipsi iudices sint vniuersæ ecclesie, propter executionem iustitiæ in audiam contrahunt apud multos, & ideo facile possent aduersus illos falsa obijci testimonia. Præterea tempora documentorum quantas hæretici in Romanam Curiam expuerint blasphemias. Tertia causa est, quod ex illorum condemnatione multum deperiret auctoritatis Romanæ Ecclesie, quod periculosior esset, quam aliqua illorum mala citra scandalum tolerare.

Chryso Auguſt. Cætera. Ad feci dā arg. Ad ter. S. Tho.

O
S
M

farum. Circa hanc conclusionem, non tam dubitando quam admonendo quaerendū superest vtrum huiusmodi defectus, quando latent in teste, liceat litiganti in publicum traducere quo testimonium sibi contrarium vel infirmet vel prioris-recusat? *Et ut certissimum* circa discussionem statim, constantissimum est ne utquam crimen falsum licere testi obijcere, neque causa seruanda: totius rei publicae. Nam si menti officiosae fas non est, quanto minus perniciosae? Iniquissimum ergo vsus est, & qui in bene morata rei publicae non esset ferendus, qui iam nunc temporis in iudicijs est frequens, nempe dum aduocati flagitia, quae neque suspicantur quidem, testibus impingunt, dicentes vti iure suo ad suam commendam vexationem, cum tamē mos ille plus habeat diabolicae nequitiae, quam iuris. Fateamur quidem caudicos illos procuratores minimum auctoritatis in hac re habere, nam meritisimo in his mendacissimi habentur nihilominus vix inde emergit testis sine l. sione honoris & famae. Et ideo praeter illam quam irrogant priuatae personae, iniuriam quoque inferunt rei publicae, nam illa ratione deterrentur viti probi, testes esse. Et nonnunquam legitime excusantur, etiam dum a iudice requiruntur, quia nemo cum tanto periculo honoris sui, & famae, tenetur obsequium praestare suum. Quare deberent isti taxatores, quos vocant testium, si in probatione dehereret supplicio affici. At vero de crimine vero, occulto tamen, superest dubitandi ratio.

Dubita-
tio.

Nam qui crimen occultum reuelat: (vt libro precedenti quaesito. dictum est) licet secundo gradu nihilominus iure infamator, habetur, sicuti falsi impositor. Nihilominus respondetur genere suo non esse peccatum, reuelare occultum crimen testis, ob quod iure repulsam patitur. Nam postquam id ius concedit, licitum est cuiunque eodem iuris beneficio vti. Attamen multa sunt requisitae conditiones, vt talia detegere crimina, non sit charitati contrarium. In primis requiritur vt reuelatio illa sit vincendae liti necessaria. Quare si crimen non est ex illis quibus iure testimonium repellitur, nefas est illud propalare. Mox li branda est seditas detegendi criminis, cum detrimento quod si non detegeretur, dari posset. Nam si in causa exigui momenti inamane crimen testis patefaceres,

ob quod vel periculum mortis subiret, vel infamis deinde viueret, profecto charitatem grauius vulnetares. Tertio & praecipue perpendendum est vtrum testis, vel sua culpa, vel sua sponte se ingrefferit, nam tunc aequius posset ei crimen suum opponi, quo os illi obstrueretur. Quando vero, non solum absque culpa sua, verum compulsus testimonium dicit, periculosum esset illum infamare, tunc vel maxime, quando non tam necessitate quam ob vindictam id sit. Quarto denique perpendendum est vtrum quamquam alias improbus sit, probe tamen, & candide, verum ferat testimonium. Nam si constaret falsum esse multo iustius esset, etiam cum eius infamia impudens illi os compescere.

Argumenta autem quaestionis facilissima sunt. Ad primum enim respondetur quod illa testimonia sunt penitus rei publicae necessaria quae bonum habent auctoritatis pondus, quod quidem citra culpam alijs etiam defectibus diminuitur. Et ideo qui illos habent, refutantur. Et per hoc patet solutio secundae argumenti. Haud enim omnis testium repulsa, poena est, quae ob culpam infligatur, imò quandoque est cautela. Ad alterum autem membrum respondetur quod: vbi res non vergit in nocuum alterius, quicunque praesumitur bonus, dum non probatur malus. Quando vero agitur in tertium personam, veniunt firmitas, dum necessaria adhibetur cautela.

ARTICVLVS IV.

Vtrum testimonium falsum semper sit peccatum mortale.

Quantum quod in teste consideratur, est culpa, si falsus sit de qua ideo quaeritur an semper sit mortalis. Et arguitur a parte negatiua. Primo sic. Quandoque testis non studio, sed facti ignoracione falsum dicit testimonium, ignorantia autem excusat a mortali labe, ergo non semper falsum testimonium peccatum est mortale. Secundo. Mendacium quod alicui quidem prodest, nulli vero noceat, quodque ideo officiosum appellant, non est mortale, saepe autem testimonium falsum huiusmodi mendacium est, puta dum testis falsitate illa studet quempiam vel a morte libera-

liberare, vel ab iniuria, seu iudicis seu aliorum testium, ergo hoc genus testimonium non erit lethale crimen. Tertio: Ideo iurandum a teste requiritur ut timeat peccando mortaliter peccare, hoc autem necessarium non esset si ipsum per se falsum testimonium semper esset mortale, signum ergo est circa iuramentum quandoque contingere ut sit veniale. In contrarium est illud Prouer. 19. Testis falsus non erit impunitus. ubi cum sermo sit de punitione apud Deum, culpa denotatur mortalis.

Quæstio hæc secundum triplicem gradum ab iudicatis, quæ in falso testimonio accideret confuente, tribus conclusionibus dissoluitur. Consideratur enim & secundum sacrilegium periurij, & secundum iudicij iniustitiam, & secundum falsitatem dicti. Est ergo prima conclusio. Omne periurium siue in iudicio siue extra quantumvis de re sit minima, peccatum mortale est. Nec potest vlla ex causa alienari, ut sit veniale, quia adducere Deum in testem cuiusvis falsitatis, sacrilega impietas est. Secunda conclusio: Mentiri in iudicio violando iustitiam, etiam citra iurandum genere suo est mortale. Verba sunt S. Thom. quibus insinuat opinionem quam quæstione præcedenti contra Caietanum constituiimus, nempe quod potest mendacium in iudicio esse veniale. Ob id enim adiecit, genere suo, quod potest in indiuiduo esse veniale. Conclusio inde patet quod præclara iustitiæ virtus est ad saluam necessariam, & ideo qui illam transgreditor, charitatem, in qua salus consistit, auerfat. Quamobrem. Decalogi præceptum. Exod. 20. sub illa forma constituitur. Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium. Nam testimonium falsum in fauorem proximi, non est mortale, quæ adeo quando dicitur ut idem impediatur iniuriam facere, quoniam neque hoc est contra ipsum, sed illud contra ipsum existit quod dicitur, ut tollatur ei ius suum. Tertia conclusio: Mendacium, si aliam non habeat maculam quam falsitatis, non est genere suo mortale. Patet quia neque est contra religionem neque contra iustitiam, & ideo genere suo non expellit charitatem. Teneatur ergo in memoria differentia conclusionum istarum. Omne periurium, non solum in genere, sed in quolibet indiuiduo est

mortale. Mendacium citra iuramentum, si sit perniciosum, genere suo est mortale, sed potest fieri veniale. Locosum autem & officiosum genere suo non est mortale, potest tamen ex circumstantijs illuc vsque crescere. Quod si sciliciter vtrū sit grauius, periuriumve quodcumque extra iudicium, an perniciosum mendacium citra iuramentum in iudicio. Respondetur ex obiecto grauius esse periurium, ut pote quod aduersatur religioni, quam mendacium, quod aduersatur iustitiæ. Attamen in indiuiduis pensanda sunt circumstantiæ, quibus potest contra simplex perniciosum mendacium malitia exuperare aliquod periurium.

Ad primum igitur argumentum respondet S. Thom. Primum, quod nemo debet in iudicio asserendo testificari, nisi id de quo per vigilantem considerationem certam habet scientiam, sed quod sub dubio habet, sub dubio debet proferre. Attamen si post prudentem vigilantiam pro certo id habet, ac subinde asserit, quod falsum est, non ideo mendacij reus habetur, quia non iuit contra mentem, quod nomen mendacij sonat. Quare neque si iuratus id affirmet, periurus est. Ex hoc responso elicit Caiet. neque vllam talis testis subire restitutionis obligationem. Etenim (ut libr. præcedenti dictum est) restitutio, vel ratio ne acceptationis nascitur, vel ratione rei acceptæ, cuiusmodi autem testis ratione acceptationis, in qua culpa non inuit, non sit restitutionis debitor. Neque vero ratione rei acceptæ, quia cum testis non agat causam propriam, id quod alter perdit sibi non accrescit. Hoc autem corollarium cum his temperamentis verum est. Primo, quod nulla præfuerit negligentia aut leuitas & temeritas in credendo, nam tunc certe teneretur testis in parte pro ratione negligentia. Deinde qui omni proculpa falsus est, quamuis non teneatur de sua substantia restitutionem facere, teneatur tamen dictum suum retractare si illa via prodesse poterit, ut qui iacturam fecit amisum recuperet, tunc præsertim cum de vita aut fama agitur alterius. Quin vero licet iure testis non admittatur testimonium retractare nisi in continenti & absque mora ut patet extra, de testibus, c. præterea nihilominus quia (ut gl. illic habet) etiam post temporis intervallum, robor prioris testimonij te-

Quæst.

Solutio.

Ad præm. arg. D. Tho.

Corollaria. Caiet.

Arg. 3.

Prima conclusio.

Secunda conclusio.

D. Tho.

Tertia conclusio.

Tertia conclusio.

tractatione infirmatur tunc maxime, dum testis bonæ est existimationis, de quo nulla est suspicio, consulto fuisse mentum, debet quantum cumque elapso tempore testi moniū mutare, si modo intellexerit quod aliquo pacto poterit famam & honorem alterius resarcire.

Ad secū
dū arg.

Ad secundum argumentum respondetur, mendacium officiosum adeo genere suo esse mortale, vt neque in iudicio tale fiat. Quare dum innocens vel testium calumnijs accusatur, vel iudicis iniquitate vexatur, dicere aliquid contra veritatem, vt illa via ab iniquo iudicio innoxius eripiat, nisi iusurandum interueniat non est mortale. Et ratio est (vt ait S. Thom.) quia iudicium iniustum, non est iudicium ideoq. nihil illi contra iustitiam peccatur. Dum autem vniuersaliter ait iudicium iniustum non esse iudicium, non loquitur more styloque doctorum iuris, sed sermone philosophorum moralium, qui quidquid vitiosum est, nullū arbitrantur. Iuris enim prudentes non omnem sententiam iniustam pro nulla ducūt. Sententia enim apud illos duplici de causa est nulla scilicet vel quia dimanata non iudice, vel quia errore continetur, tum intollerabilem, tum etiam manifestum. Attamen etiam si non sit nulla, accidit esse iniustā triplici de causa, vt auctor est Gratian. ca. episcopus. 1. q. 3. s. aut ex animo, vt puta quia iudex ex odio procedit, iametsi hoc quidem nisi alia adsit iniquitas, sententiam non vitiat aut ex ordine, nempe quod non seruetur necessarius ordo iuris, aut ex causa, nempe dum contra veritatem aut facti aut iuris sententia pronuntiat. Atq. hæc est essentialis iniustitia, nam reliquæ accidentariæ sunt. Et quæ dicimus de sententia, quæ terminus est iudicij, idē & de iudicio cōtendū est. At vero licet hoc pacto sit sententia iniusta, nō tamen (vt dicere cepimus) censetur subinde nulla, nisi error tum intollerabilis, tum etiā propatulus sit, ideo admonet Greg. ea. cau. & q. dicens. Sententia pastoris siue iusta siue iniusta timēda est. Ob id scilicet quod quādo error non est manifestarius, ad reū non pertinet de illo iudicare. Considerate ergo perpende duo verba, sententia, & pastoris. Priori namque intelligit quod non sit intollerabilis erroris, & posteriori quod sit veri iudicis. Hæc autem omnia in foro iudiciali intelliguntur. Nam in foro consciē

tia, quisquis omni proculdubio rescituerit sententiam esse iniquam, hoc est contra veritatem, potest non parere, dū id modo citra scandalum faciat. Et ideo S. Th. omne iudicium iniquum censet nullum. Ad tertium facile respondetur, quod ideo stringuntur testes iureiurando, vt maiori percellantur timore. Grauius enim est a Dei religioni preuaricari, quam humanā sauciare iustitiam.

QUESTIO VIII.

DE IUSTITIA Aduocatorum.

S. Tho. 2. 2. quæst. 71.

ARTICVLVS I.

*Vtrum aduocatus teneatur gratis præstare
patrocinium pauperibus in
suis causis.*

Ostrema deniq. persona in iudicio est aduocatus, de quo primo queritur, vtrum teneatur pauperibus gratis patrocinari. Et arguit a parte affirmatiua. Patrocinium inter alia misericordie opera connumeratur, sed opera misericordie gratis debent impedi, secundum illud Exo 23. Si videris asinum odientis te iacentem sub onere, non præteribis, sed subleuabis eum. cum tamen molestius premittur pauper licet contra ius sibi constituta quam asinus onere. Secundo accedit auctoritas Grego. qui inter suas Homilias exponens locū euangelicum Matt. 23. de talento quod seruus nequam subrus terra infoderat, ait: Hñs intellectum curet omnino ne taceat, habens rerum affluentiam, a misericordia nō torpescat; hñs autem qui regitur, vsū illius cum proximo partiat, hñs loquendi vsum, apud diuitem pro pauperibus intercedat. Hoc enim omnia talia homine reputantur, talentum autem abscondere culpa est, vt de pena ipsa deprehenditur quam seruus ille pertulit, ergo patrocinium est in præcepto. Tertio, præcepta misericordie sunt affirmatiua, quæ idcirco loquuntur & tpe obligant quo calamitas ingruit, necessitatis autē tps in paupere est quousque iniuria

Gregor.

iniuria opprimitur, ergo tunc aduocatus tenetur suo patrocinio illi a lesse. In contrarium autem est quod necessitas tibi non est minor, quam illa qua pauper in iudicio vexatur, non autem semper tenetur diues cibo pauperi subuenire, ergo, neque patronus suo patrocinio.

Sicuti de accusatore quæsitum, est vtrum de iustitia teneatur quandoque accusare, & de rellè vtrum teneatur testificari, ita & de aduocato operæ precium est scire an officio misericordiæ teneatur fauore suo miseris suppetias ire? Ad quam vtique quoniam gratis pauperibus patrocinari vni & elemosinarum genus, perinde respondendum est ac de alijs misericordiæ officijs, de quibus D. Thom. secunda secunda quæstion. 32. disputauit. Est ergo conclusio que sola quæstioni sufficit. Aduocatus non semper causæ pauperum patrocinium suum gratis præstare tenetur, sed tunc daturat cum non in promptu apparet quomodo ei possit aliter subueniri. Probatur conclusio. Præceptum misericordiæ, vt modo dicebamus est affirmatiuum, obligat ergo non pro semper, sed miseria id inopis exigente, igitur vbi in promptu est, ut possit aliter pauperi succurri, non te præceptum constringit, sed consilium admonet. Eo potissimum quod ad impossibile nemo obligatur, & nemo potest omnibus opem ferre, licet sit consilium dum potes, alium benefaciendo præuenire. At vero vbi non est in promptu per viam aliam subuentio, tunc extrema censetur necessitas atque adeo obligatis. Vnde Augustin. in princip. de doctrina Christiana, Cum omnibus inquit, prodesse non possis, his tibi potissimum consulendum est qui pro locorum & temporum, vel quarumlibet rerum opportunitatibus constituti tibi tanquam quadam sorte iunguntur. Vbi rationem redditur cur omnibus non tenemur nempe quia non possumus. Mox affirmatiuum præceptum suis qualitatibus circumscribitur vt sit obligatorum.

Primum ratione loci quia non teneris queritare quibus bene facias, sed occurrere tuis auxiliis adesse, secundum illud citatum Exod. 23. Si occurris boui aut asino vicini tui erranti, reduc eum. Secundo etiã addit rationem temporis, quia non teneris prospicere in futurum causis pauperum, sed in presenti eis opulari secundum illud

1. Ioan. 3. Qui viderit fratrem suum necesse habere, & clauerit viscera, &c. Subiungit autem Augustinus vel quarumlibet rerum opportunitatibus, quia dum homo omnibus non sufficit, illis citius opem debet qui sibi sunt aliqua necessitudine coniuncti secundum illud 1. ad Timoth. 5. Si quis suorum, & maxime domesticorum curam non habet, fidem negauit. Duo ergo requiruntur ad præceptum charitatis, prius ut hæc circumstantiæ conueniant, posterius vt non sit in promptu via paratior subuentiois. Et quod de aduocato affirmatur, de medico pariter censendum est, ac de alijs perinde qui misericordiæ officio leuare arumnas possunt, miserorumque necessitatibus opulari, siue publicis siue priuatis.

Primum autem circa hæc dubium existit, quomodo intelligatur excusatio hæc præcepti, quando in promptu apparet quomodo alteri necessitati subueniri possit, vtrum satis sit vt tu excuseris, alios esse qui necessitatem intuentes, & melius quam tu, possunt, & auctiori vinculo tenentur. Sic enim vulgus existimat, quare passim audias hoc lesse pacto excusantes. Est talis qui melius facere potest ac debet, cur igitur ego teneat? Respondetur nihilominus istis eiusmodi phycas potentias & naturalibus obligationes, nisi adsit actus, non excusare reliquos, qui succurrere possunt. Quid enim misero prodest quod multi possint & debeant, si occurrit illi nemo? Verba ergo hæc, si in promptu apparet aliter subueniri posse, intelligenda sunt in proxima aptitudine ad opus scilicet, vt credas re vera absque te subuentum iri statim per alios. Alioqui si tu non facis, aliorum culpam tuam non excusabit. Sed alterum deinde hic restat dubium. Videtur enim D. Tho. non satis ei fecisse, loquitur inquit de extrema necessitate, nihil autem de graui, & tamen dubium est vtrum citra extremam teneatur etiam aduocatus patrocinari pauperi in graui necessitate, aut medicus etiam infirmum curare. Et quidem Caiet. impresentiarum solam extremam necessitatem arbitratu secum afferre, præceptum obligans ad mortale. Distinguit enim tres gradus. Primum extremam necessitatis, cui sub mortali culpa succurritur est. Secundum, necessitatis grauis citra extremam, cui non occurrere venialis, inquit culpa est. Lenioribus autem sic utre-

Primum dubium.

Respon- sio.

Dubium secundum.

Caieta.

re con-

re consilium est, sed illas prætermittere nulla est culpa. Mirandum est tamen quomodo sui ipsius fuerit oblitus, nam secunda secunda quaestione 32. artic. 5. legitime D. Thom. interpretatus, duos confessus est casus præcepti elemosynæ sub mortali, videlicet necessitatem extremam de necessarijs, & grauem de superfluis. In cuius confirmationem tractatum postea composuit de elemosina vbi eandem sententiam adstruxit necessariam esse concessu. Ioannes nanque non tantum de extrema loquitur, sed de vrgenti necessitate. Qui viderit, inquit, fratrem suum necesse habere, & clausit viscera sua, &c. Viscera. n. quæ sola extrema necessitas aperit, fetrea sunt & obstrusiora quàm sint charitas. Igitur non est dubium quia perinde atque in alijs elemosinis, in patrocinio locum etiam habeat grauis necessitas, vt in loco citato ait S. Thom. quod recte Syluester agnouit in verbo, aduocatus, §. 28. Equis enim dubitet, quin si inopis hominis omni fauore destituti citra periculum vitæ periclitaretur honor, alia ve illi ingrueret vrgens calamitas, teneretur, & patronus suo illi adesse patrocinio? Et pariter medicus quamuis non immineret aegroto periculum mortis? Hoc autem verum est quod cum in graui necessitate non sit præceptum, nisi de superfluo, pensanda est & necessitatis grauitas & aduocati aut medici possibilitas. Et quidem grauitas ex obiecto penditur, periculum enim præsentissimū vitæ extrema necessitas est. Et quamquam non esset tam certum periculum mortis, posset esse grauis necessitas, vt in infirmo graui tanto infirmitate, & si cui grauius periclitatur honor, & fama. Superfluum autem in aduocato, quatenus aduocatus est, sicuti & in medico, est tempus quod sibi superest. Haud enim ad succurrendum grauib. causis citra extremam teneretur horas succidere quas in alenda sua familia collocare eger, sed satis fuerit si sit diues qui non tanto tempore pro se eger, vt quod sibi superest, causis pauperum impendat. Si non omnibus illis porius quæ grauiora sunt. Nam inde quod scientiæ locuples est tenetur partem etiam impartiri egenis, sicuti si alijs diuitijs afflueret. Qui enim inuisos habet pauperes, non est cur sit in conscientia securus, quia neque est in tuto. Et per hæc clarent argumen-

torum solutiones. Qui enim iuuentum sub onere iacens obuium habet, videt sui opem esse illi necessariam, cuius ideo fit in de debitor. Et pariter ad Gregorium respondetur, quod talentum abicondere est vbi necessitas occurrit, auxilium subtrahere. Et quantum ad tertium attinet, iam expressa est illa quæ obligat necessitas, atque illa quæ sub consilio militat.

ARTICVLVS II.

Virum merito sint aliqui ab aduocacione officio arcendi.

Post hæc quaeritur de aduocatorum qualitate & dignitate, virum aliqui sint tanquam in idonei ab hoc officio abigendi. Arguitur enim a parte negatiua. Ab operibus misericordiae nemo arcendus est. Secundum. Eiusdem effectus neuiquam incongrue assignantur diuersæ causæ, vacare autem sacris & peccatis sordescere, contraria sunt, incongrue ergo ab hoc officio arcentur ex vna parte infames, atque ab altera clerici. Tertio quique tenetur proximum sicut seipsum diligere, nemo autem cohibetur propriam defendere causam, ergo neque cohiberi vllus debet tueri causam proximi. In contrarium autem est, quod in fames & excommunicati repelluntur ab hoc officio, vt patet. tertia quæst. 7. cano. infames, & etiam monachi, nisi de licentia Prælati in causa pijs 16. q. 1. c. monachi. & extra, de postulatio. c. ex parte.

Ad quaestionem supposita distinctione duabus conclusionibus responderetur. Primam enim quis potest a munere aliquo repellere, scilicet aut propter impotentiam aut propter indecentiam. Sed differunt, quod impotentia simpliciter excludit hominem, indecentia vero non item, quia potest per necessitatem quod indecens fieri concedens. Est ergo prior conclusio. Qui potentia carer aduocandi neuiquam patrocinari potest siue potentia defectu sensu interiori, quales sunt furiosi, qui sensum non habent sensum, atque impubescentes, qui ipsum non habent integrum ac sensibilem, aut in exteriori, sicuti sunt furiosi

aut muti. Requiritur enim in oratore primum mens, non solum sana, verum etiam extracta ad iudicandum, & deinde cum causæ in foro exercituri agantur, instrumenta ad exprimendum conceptus. Secunda conclusio. Duplex est qualitas quæ in aduocato existens, nisi necessitas adsit, indecentem facit aduocationem. Prior est dignitatis excellentia. Posterior vero orbitas aliqua aut defectus. Excellentia inquam dignitatis indecentes reddit sacerdotes, & maxime monachos, vt in foro versentur. Qui enim sunt sacris ministerijs participati, orationique perinde & contemplationi addisti, eos minime decet ad seculares causas demitti, quæ & impedimento illis sunt ne possint spiritualibus vacare, & auctoritatem diminuunt, atque offuscant, ne pro sua conditione & statu in honore & existimatione habeantur. Orbitas autem aut corporalis esse potest & naturalis, aut quæ ex peccato proficitur, corporalis inquam vt cæcitas. Nam qui cæcus est, non est ad dicendum aptus. Nemo enim acrimoniã habere potest nisi eos videat cum quibus loquitur. Nam per oculos & concionis attentione excitatur orator, & per eodem spiritus quoque remittit quibus vegetatur oratio. Loquitur enim de oratore qui voce causas agit. Nam in illis qui scripto responsa dant, non tantum officii occulorum orbitas. Feedior autem ac nocentior est qui corruptis moribus laborat. Qua ratione repelluntur infideles heretici, excommunicati, atque infames, qui grauioribus criminibus maculati sunt. At vero vt in conclusione adiectum est, ingruere potest necessitas quæ eiusmodi deccantia compenletur. Quare & monachi pro suis ecclesijs, atque alij pro se ipsis & sibi conuictis, aduocationis officio fungi possunt. Primum ergo omnium, impresentiarum animaduertendum est, quanta in aduocato requisita sit dignitas, quæ certe paulo minor desideratur quam in iudice. Vnde cum in alijs cunctis actibus atque officijs præsentia copia requiratur morum probitas, in oratore potissimum atque in aduocato etiam philosophi id singulariter exigunt. Quare in de scriptio ac Oratoris prius ponunt. Vir bonus, ac subinde dicendi peritus. Debet enim patronus cum primis summa fi-

de clientis curam suscipere, deinde cauere ne parti aduersæ iniuriam inferat ac demum ea pollere auctoritate, vt non tantum juris prudentia, verum & morum præcipue integritate fidem sibi arroget. Nam prauis, vt ait lib. 12. Quintilij, etiam vera dicentibus fides deest, videturque malus aduocatus male causæ iudicium & argumentum. Interrogatio autem hic existat theologica. Virum dura quis se contrariis in hoc officium insinuat peccet mortaliter? Respondetur quod si defectus non multum ad rem referat, non est mortale crimen, immo potest fieri etiam citra veniale. Vt si munus scripto consulat & emendatus infamis, si tamen absque vlla iuris peritia & negotiorum experientia ingreteret sese, non esset à mortali culpa immunis quandoquidem in illo perichitarentur causæ sibi concredita.

Ad primum igitur argumentum respondetur, non omnia opera misericordie omnes decere. Immo si indocti ad docendum prodirent, & stulti ad consulendum, & inexperti, medici ad medicandum, & infames ad corrigendum, potius pestilentes haberentur, quam misericordes. Ad secundum respondetur, quod si cut virtus inter duo extrema constituitur, ita & patrocinandi muneri alij per excellentiam non sunt apti atque alij per defectum. Ad tertium autem respondetur quod necessitas non incumbit tanta succurrendi alienis negotijs quam proprijs, ideo infames admittuntur in causis proprijs & non in alienis.

ARTICVLVS III.

Virum aduocatis delictum sit iniustam causam defendere.

Post aduocati dignitatem sequitur de idonea aduocandi forma, nempe virum licitum sit causam iniustam defendere? Haud enim desunt a parte affirmatiua argumenta. Etenim sicut laus medica artis inde maxime relucet quod desperatos morbos medicus sanet, ita & aduocatus inde præcipue commendati assolet, quod in multis causis propugnat. Secundo. Si causam propter iniustitiam deberet deserere, non eo punirentur aduocati, quod causas perdunt, puniuntur autem

Quintilianus.

Interrogatio theologica. Responso.

Ad primum arg.

Ad secundum.

Ad tertium.

Primum arg.

Secundum.

autem tanquam prauaricatores, qui diuersam adiuuant partem, vt patet capit. Si quem poenituerit, 2. quaest. 3. ergo licitum est susceptam causam contra iustitiam defendere. Accedit tertio, quod maior illic apparet culpa, vbi causa iusta iniuste defenditur, puta dum vel falsi producantur testes vel leges allegantur falsae, quam iniustam causam via regia defendere, licet autem aduocato astutus vtraque technis, sicuti militi ex insidijs pugnare, ergo iniustam causam protegere non est prorsus nefas. In contrarium autem est reprehensio illa 2. Paralip. 19. Impio praebes auxilium, & idcirco iram Domini merebaris.

Prima soncl. Ad quaestionem duabus conclusionibus respondetur. Pror est: Aduocatus qui sciens & prudens iniustam causam defendit, tum moraliter contra iustitiam peccat, tum perinde ad restitutionem tenetur.

Probatio. Qui ad malum cooperatur, eiusdem est iniquitatis reus, atque ipse qui facit, secundum illud Pauli, ad Roman. 1. Digni sunt morte, non solum qui faciunt, sed etiam qui facientibus consentiunt, aduocatus autem & consilio & fauore cooperatur ei qui iniustam litem gerit, quin vero ipse est qui litem nutrit, ergo moraliter peccat, ac subinde cum peccatum fit contra iustitiam, nempe in nocentum alterius partis, ad restitutionem obligatur. Posterior conclusio. Qui per ignorantiam, iniustam tuetur causam, excusatur pro ratione ignorantiae potest, tam a culpa quam a restitutione. Conclusio in omnibus materijs clara est. Emergit autem ex priori conclusione dubitandi occasio de causa dubia. Virum aduocatus suscipere eam causam possit ac subinde defendere, quae iudicio suo anceps est.

Postrema conclusio. Et quidem si in aequilibrio dubitatio pendeat, in promptu est affirmatiua responsio, quoniam iuris prudentis munus non aliud est, quam legum sensus bona fide ad alterutram partem applicare. Immo hinc omnes lites pendunt quod res aut iure aut facto in dubio versantur. Sed ratio dubitandi potissima est, virum etsi aduocatus intelligat aduersam partem maiorem habere iuris energiam, possit eam quae minoris est probabilitatis defendere. Apparet namque id non esse licitum, quoniam videtur nihil aliud quam

Dubitatio. iniquitas iudicem in eam partem inclinare, & trahere contra quam pronuntiare deberet. Respondetur nihilominus sub distinctione: Quando enim est causa mortis, aut sanguinis, aut honorum alicuius periclitatur, tunc adori contra eum patrocinari, nisi minimum tanta vigeat probabilitate accusatio, quanta defensio, profecto ingens esset scelus, quoniam melior est conditio possidentis, maxime in fauorem honoris, & vitae. Ac fere idem est cum quis reus sit, vt de sua deturbetur bonorum omnium possessio. Immo in hisce casibus potissimum causa capitis, nisi reus perniciosissimus haberetur pius esset eius suscipere patrocinium, etiam si eius causa minoris esset probabilitatis, dummodo nulli frangi panderetur locus. In causis autem minoris momenti, tametsi vix absque periculo possit infirmior causa defendi ac debilior, tamen si ad rigorem conscientiae loquamur, non est cur omnino contemnatur, dummodo patronus clientem in primis suum admonitum curret, iniustitiam non tam ei quam alteri pariter ridere, deinde nulla prorsus viatur falsitate, leges scilicet aut commentitias allegando, aut falsè interpretando, sed illis semper viatur quae causae suae suffragantur, reliqua verò subiceant argumenta, quae à parte contraria militant. Et ad argumentum in contrarium respondetur, quod vnicuique licitum est ius suum absque vi & fraude experiri, & persequi. Et ideo cum patroni munus sit suo clienti fauere, nemini iniuriam facere si merita suae causae patefaciat. Altera vero pars sibi viderit, cui patrono suam concedat causam, & iudex etiam sibi, vt quadratus steterit, ne in partem nutei infirmiore. Tameis ut dicebam similitudinem, causarum defensio non caret periculo adulterandi leges.

Ad primum igitur argumentum respondetur, disparem esse medici atque aduocati rationem. Medicus nanque qui desperatum morbum curandum suscipit nemini iniuriam irrogat, si neque tertio, neque uero infirmo, si ipse consentit. Aduocatus autem qui unam partem sic propugnat, ut alteram expugnet, licet sciantur eisdem mereatur, est tamen secundum iustitiam iniquus. Secundum autem argumentum

gumentum, de illo qui bona fide causam suscipit, quam post contestatam litem intellexit esse iniquam, additionis est ambiguitatis. Respondet enim S. Thom. quod non debet eam prodere, ut alteram partem iuret lecta iniustæ causæ relegendæ, esset enim tunc prævaricator, iuxta ca. Si quem perituerit. 2. q. 3. quod iam exposuimus, sed debet eam dissimulante defendere. At vero solutio hæc an iam contra se afferri arguendi. Si quis enim accusatori patrocinaretur contra aliquem in causa capitali, quem decurrente causa euidenter posset esse innocentem, ac ne retur causam prodere, ut eum à morte liberaret. Immo veto agere testem eius innocentia, & transire ad defendendum eius causam. Nam innocentia tanto potitur iure, ut etiam iudex (ut supra dicebamus) cur illa esset cognita, ad id ipsum teneretur, nedum advocatus. Conceditur ergo huius argumenti conclusio. Nec S. Thom. loquitur nisi in cõmuni ordine & stylo iuris. Quin etiam si causa in re grauissima versaretur, quæ paulo minoris æstimaretur quam mors. Ut si quæstio esset de celeberrima fama & honore statumque alicuius illustris, idem pro meo capri censerem. Hoc sub aliorum censura duverim, dummodo advocatus non sub dubio id nosset, sed certissima scientia. Et præterea dum id posset facere absque scandalo, & præmissa fraterna admonitione, qua id comminaretur accusatori, nisi desisteret. Et dando quam posset operam ne accusatoris vita periclitaretur. Sed tamen si videret quædam de se nequam desiperet ut respiceret reueneret, profecto cum eius periculo id posset facere. Imò si citra suum ipsius detrimentum id posset, arbitror teneretur. Et vice versa illi qui reum mortis defenderet, quamuis nosset iniuste se protegere, nec tamen liceret causam eius prodere, licet deberet deserere causam, si nullo cum colore tueri posset.

ARTICVLVS IV.

Utrum licitum sit advocato pretio patrocinari.

Equitur deinde de stipendio patroni, utrum sit licitum? Arguitur namque

à parte negatiua: Opera misericordie non sunt inuitu humana retributionis exhibenda, secundum illud Lucæ 14. Cum facis prandium aut cenam, noli vocare amicos tuos neque vicinos diuites, ne forte ipsi te reuincent, patrocinari autem ut articulo primo dicebamus, officium est misericordie, ergo gratis est impendendum, eo potissimum quod est spirituale opus, & spiritualia non licet temporalium æstimatione tribuere. Secundo arguitur. Iudici, quia persona est necessaria in iudicio non licet quidpiam ab alterutra parte litigantium recipere, ut Augustinus ait contra Macedon. & refertur 14. quæst. quinta canon non sanè. Aduocatus est etiam necessaria persona, ergo neque illi id licet. In contrarium est ibidem Augustinus ubi ait quod aduocatus licite vendit iustum patrocinium, & iusperitus verum consilium.

Ad quæstionem duabus conclusionibus respondetur. Prior: Licitum est aduocatum suum patrocinium pretio æstimare. Facilius est ex superioribus eius collectio. Nam quæ hominis propria sunt, neque alieni de iustitia debet, citra iniuriam potest vendere, quia nemo quæ sua sunt gratis donare tenetur. Scientia autem iuris periti, & aduocati solertia & prudentia, sunt propria ipsorum bona, sicuti & scientia medici & cuiusvis doctoris alius facultatis, neque illa rigore iustitiæ semper alijs debet, ergo tunc poterit pretio illa æstimare ac venditare. Posterior conclusio: Si quis istorum per improbitatem aliquid ultra modum extorqueat, mortali peccat, idque contra iustitiam. Patet conclusio in primis auctoritate Augustini eodem loco, ubi ait quod ab his extorta per immoderatam improbitatem reperi solent, data vero per tolerabilem consuetudinem non solent, scilicet reperi. Et ratio deinde est in promptu, nam eiusmodi officia pretio sunt æstimanda, in his autem quæ pretio penduntur excessus pretij iniustitiam operatur. Cui quidem rationi applaudit lex etiam civilis. C. de postular. l. si qui. Circa priorem autem conclusionem dubitas forsitan quomodo sit æstimandum huiusmodi patrociniorum pretium utrum consistat in indivisibili, an potius latitudinem permittat ut possit quisque pacisci quantum velit?

Secundū.

August.

Prima conclusio.

Rõ conclusio.

Vltima conclusio.

Probõ.

Rõ conclusio.

Dubiu.

O
e
d
s
s
s

velit? Arguitur enim quod tantum cuique petere liceat, quantum exprimere valuerit, quoniam re vera scientia hominis est sicut margaritarum quod nihilo certo aestimatur pretio, sed prouoluntate contrahentium. Immo omni est margarita pretiosior, secundum illud Prouerb. 6. Posside sapientiam, quia auro melior est.

Solutio. Respondetur nihilominus aduocatorum pretium, perinde, atque aliarum rerum duplex esse, ut lib. 6. dictum sumus scilicet & legitimum, & naturale. Legitimum inquam quod lege taxatum est, consueuerunt enim lege taxari mercedem operarum ministrorum iustitia? videlicet tam scribarum, quam aduocatorum, atque aliorum ut scilicet pro tali scripto tantum ei spendatur pretium, & pro tali, tantum. De quibus utique pretijs dubitari non licet, quin sit peccatum iniustitia quidquam ultra exactio suscipere, & qui plus percipit, ad restitutionem tenetur, si lex modo sit in uisum recepta, neque annuente principe abrogata. Quoniam ut lib. 1. dictum est, leges obligant conscientiam, atque ille potissimum, quae de rerum aestimatione iusta causa feruntur. Et est profecto iustissima, patrociniis praestandis responsisque ferendis mercedem lege publica statuere. Alioqui cum litigantes ab una parte pudor suffundatur, si parum conferant, ab altera vera vincendi audacia extimulet, non possunt non esse immodica. Qua utique ratione visu maxime fieri solet ut litis nutrantur, & utrauis pars vincat, maior tamen fortis portio caudidicis obtingat. At vero quando mercedis non sunt lege constituta, quia neque omnes commode possunt, tunc superest dubitandi ratio, utrum iuriconsultorum quantum exprimere potuerit exigere liceat? Tunc enim in militate videtur argumentum quod supra fecimus de rebus pretiosis, quae tanti sunt quanti vendi possunt. Respondetur nihilominus id non esse licitum. Nam rerum ut lib. 6. dictum sumus, aliae sunt non simpliciter ad usum humanum necessariae, quae idcirco licet tantum aestimentur, quantum vendi possunt, non vergit in reipublicae perniciem. Sed aliae sunt humano usui omnino necessariae, ut frumentum, vinum, lana, &c. quae etiam iniuriam distrahunt nequeunt nisi iusto pretio, pro ratione temporum, & locorum. Atque huius generis sunt forensia mune-

ra. Quare optime ait Augustinus, quod exorta per immoderatam improbitatem repeti solent. Improbitas enim si non dicitur nisi instantiam petendi, non continet iniustitiam, sed quando est immoderata, hoc est excessiua respectu iusti pretij. Et sic est intelligenda posterior nostra conclusio. Quocirca neque scriba, neque aduocatus, quantum libuerit, exigere potest, imo uero neque recipere. Nam et si gratis auctori illa pretia videantur conferri, nunquam tamen re vera conferuntur, nisi coacta uoluntate. Sunt fateor praestandi labores, quos studens ad comparandam iuris peritiam exhauriunt, & quos faciunt sumptus, & pro omnibus ingenium eorum & scientia, sed tamen cum moderamine, habita qualitate & quantitate causae, & litigantium possibilitate. Neque uero audienda eorum sunt haec obtendicula. Atque enim non possunt aliter suum sustentare statum, cum iam status eorum & conditio non sit ipsorum iudicio aestimanda, qui illas sibi uisuras fastuosas pompas. Si enim scriba & uisitor & uelut nobilitatem praese ferre contendant, & aduocari illustrium statum, non debent illos splendores misericorum sumptibus sustentare. Vnum autem prouidendum in re cautum est, ne aduocatus de quocumque pacificatur scilicet de medietate, aut de tertia, aut de duabus tertijs, &c. ut habetur C. de postulati l. si qui, & illuc Bar. & Litem C. proci & l. sumptus ff. de pac. Et fuit optima ratio legis, nam illa via inferretur fraudes & technae, quas aduocatus ut uinceret extorgeret. Imo uero eadem ratione, quid quid nonnulli Glossatores in uoluntarium iustitiam, neque licet pacio de aliqua certa quantitate sub conditione uictoria, quae sit tamquam honorarium. Non eadem omnino offerretur ut ne nefanda fraudibus occasio. Sed tantum licet pacio absolute de tanta quantitate in uicinis partem euascerit causa.

Ad primum igitur argumentum tantum respondeo, quod non quidquid homo potest, facere debet per misericordiam, sed hoc tantum nos admonet Euangelium, ut eorum qui per misericordiam exerceamus, à Deo solo expectemus mercedem. Quare ubi causa pauperis te cogit, ei parcitotiari, id debes solo diuino inuitu facere. Non tamen (ut supra diximus) tenemur semper ad talia opera, sed vendere suum potest

Scrupalus.

Solutio.

QVÆSTIO IX.

DE CONTVMELIA.

S.Tho. 2. 2. quæst. 72.

ARTICVLVS I.

Utrum contumelia consistat in verbis.

Xpeditis verborum iniurijs, quæ forensi iudicio accidere solent, progredendum nobis est ad illa etiam injuriosa verba quæ extra iudicium viu veniunt.

Primū argum.

Secūdū.

Quæritur ergo primo de contumelia, utrum consistat in verbis. Arguitur enim à parte negatiua. Contumelia nomen est nocuenti, verbo autem nullum nocuentum videtur inferri, sed factis potius læditur vel persona vel honor eius ergo contumelia non in verbis, sed in factis contingit. Secundo de honoratio quæ verbis fit suum habet peculiare nomen vituperij & conuitij, hæc autem a contumelia differre videntur, ergo contumelia non consistit in verbis. In contrarium est quod solum verbum auditu percipitur, contumelia autem ad aures pertinet, secundum illud Hierem. 20. Audiui contumelias in circuitu, ergo contumelia est in verbis.

Quinque sunt capitales iniuriarum species verbalium extra iudicium, nempe contumelia, detractio, susurrus, irrisio, tumeliæ & maledictio. Contumelia autem, & detractio primo per se differunt ex obiecto. Contumelia enim est iniuria quæ contra honorem alterius fit. Detractio vero est famæ læsio. Differunt namque honor & fama, quod honor est reuerentia alicui propter aliquam excellentiam ac potissimum propter virtutem exhibita. Fama vero, vi habetur in glos. cap. vestra, de cohabita. cleric. & mulie. est illæx dignitatis status vita & moribus comprobata. Vel si cum theologis ac philosophis loquamur, est clara illa notitia quam alij de nobis habent. Itaque esse potest honor sine fama, & è diuerso. Exhibetur enim reue-

potest homo patrocinium. Nam efficien-
tia res sit spiritualis ratione subiecti, non
tamen illius est generis spiritualium quæ
gratis accepimus gratisque debemus, im-
mo nostro sudore & vigilis parta nobis
est, vt lib. 9. sub tit. de simo. liquidius fiet.
Secundum argumentum discrimen petit
inter iudicem testem, & aduocatum. Nam
cum singuli istorum veritatem prorsus tue-
ri debeant, perinde scilicet aduocatus vt
reliqui, nulla apparet, ratio cur huic po-
tius quam alijs, pro defendenda veritate,
liceat mercedem recipere. Est tamen de-
serimen quod finis proprius iudicis ac te-
stis est iustum & veritas in communi, sine
respectu actoris vel rei ob idque ob verita-
tem dicendam neutri illorum quidpiam
recipere licet: Scopus autem aduocati non
est iustum simpliciter, sed iustum clientis
sui, cuius causam omnibus suis viribus pro-
tegit, altera neglecta, & ideo non solum,
vt aliqui putant, pro labore, sed pro ipso
patrocinio & defenfa veritate potest mer-
cedem suscipere, sicut doctor pro verita-
te docenda quam dilucidat. Nihilomi-
nus autem restat, & inter iudicem & testem
differentia, quod iudex non solum pro
veritate pronuntianda nil potest à litigan-
tibus percipere, quia est communis vtri-
que, sed neque pro labore & studio id sibi
licet, sed respublica debet illi prouidere
tamquam persone publicæ. Non quod
iure nature id sit prohibicum, immo si
nullus efferret metusne intuitu pretij in
alteram partem corruptus propende-
ret, ius nature non prohibet quin possit à
litigantibus aliquid recipere, sed propter
talem metum iure ciuili cautum est, vt
arario publico sustentetur. At vero testis
quia non est vsque adeo persona publica,
sed citatur ab illa parte cui interest, quam-
uis pro veritate dicenda nil possit recipere,
quia quicumque parti debet eam synce-
re proferte, tamen pro labore suo reci-
pere potest pretium ab eo a quo citatus
est. Cum autem iudicem negamus quid-
quam recipere posse, inficias non imus
quin pro subscriptione aut citationis aut
sententiæ quidpiam ei constitui lege
possit. Hæc enim meditatio non est præ-
sentis loci.

reuerentia magnati quandoque propter sanguinis excellentiam cuius tamen morum sinistra habetur existimatur. Ac vice versa, esse solent priuati viri in angulis latitantes, honoribus orbi, quorum tamen vita clara habetur opinio. Hoc praefato discrimine, ad quaestionem duabus conclusionibus respondetur. Prior: Contumelia proprie loquendo in verbis consistit. Probatur. Contumelia ut modo dicebamus idem est quod dehonoriatio, reuerentiae contraria quae honori exhiberi solet. Honor autem dupliciter alicui tollitur. Vno modo, ut si dicamus mediate, puta dum id quod honoris causa erat, submouetur. Qui enim diuiti substantiam, cuius solius gratia honor illi habebatur, surripit, honorem eius contenebrat. Sicut qui sapientiam scientiam lesione cerebri aufert. Nam ex inde incipiunt illi minoris haberi. Quapropter ille solus honor verus est, qui virtuti debetur, quippe qui ex nulla extranea causa praeterquam ex Deo dependet. Eiusmodi autem dehonorationes non faciunt propriam speciem, sed referuntur ad alias iniurias, puta ad furum, homicidium, & reliqua. Secundo autem modo, aufertur alicui honor directe & proprie. Et hoc fit dum quis quidpiam in notitiam alicuius deducit quod eius honori officit. Nam sicut honor excellentiae debetur, ita & turpitudinis notitia causa est dehonorationis, atque in hoc proprie ratio contumeliae consistit. Deducere autem aliquid in notitiam alterius, pertinet ad rationem signi, & cum secundum August.

Prima concl. Probatur. 1. o.

August.

Aristot.

Isidorus

Postrema conclusio.

Probatio.

August.

Glossa.

2. de doctrina Christi, verba inter homines primas partes significandi obtinueri, sunt enim secundum Arist. 1. Periheme. earum conceptionum indicia, quae sunt in anima, consequens fit ut ratio contumeliae proprie in verbis inueniatur. Vnde Isidorus in suis etymolog. Contumeliosus, inquit, ille dicitur qui velox est & timet verbis iniuria. Allusio enim vocum est, timet, & contumelia. Posterior conclusio: Contumelia extenso nomine etiam in factis posita est, quatenus rationem habent significandi. Hoc patet, quia & rebus ipsis, ut illic docet August. conuenit signa esse aliarum rerum. Quapropter & factis potest quis alicuius vitium patefacere. Vnde super illud ad Roman. 1. Contumeliosos, superbos, &c. di-

cit gloss. contumeliosos illos esse qui de his & factis contumelias & turpia inferunt. Hinc fit nullum factorum, quatenus res sunt, rationem habere contumeliae, sed quatenus vim habent significandi. Dum enim quis fores alienas effringit furandi, animo, non contumeliosus, sed latro est. Si autem id in vituperium & vilipendium domini conetur, fit contumeliosus. Significatio enim illa dominum flocci pendere. Pariter si quis fuisse agationem, cadat, non animo dehonoriandi sed ferendi, non perinde contumeliosus est, atque si nobilem pulset, non ut dolorem incurret, sed ut aufert honorem. Et eadem ratione qui vocis vicini libidinis gratia sollicitus, non est formaliter contumeliosus in vicinum suum, sed si id tentaret ut honori maius officeret. Designare nam tunc contendit turpitudinem illa hominis virtutem. Etenim uero quantum ad rem attinet contumelia, non tenet per exigui ut vitium quod propalari conterritur, peccatum fit, quoniam uisus uisum contumelia fit in ignotum, ad latitantes esse vitium generis, aliusve animi vel corporis modum, aut quidpiam excellentiae contrarium, ob quam homines honori habentur. Ut si hominem denotes maligne naturam, aut ignauium, &c. Neque uero requiritur ut sit contumeliosus, quod hominem infirmes, vitium eius oculum dei ego, nam etiam si publicum concubinatum aut coctem, aut fordidam nauem sic appelles contumelia eum atticis, maiore autem si talia illi imponas. Praeter haec autem factorum genera, sunt alia per ipsa contumelia, quae nihil aliud in se habent quam significationem, ut natum vel pollicem inter duos digitos demonstrare, aut linguam inter dentes. Significabant enim haec uerba, Romanis sanctissimum vitium. Haec autem contumeliae descriptio occasionem offert considerandi, utrum ad eius rationem necessarium sit ut uerba aut facta in praesentia alterius fiant. Apparet enim id esse necessarium. Nam hoc differunt contumelia & detrahitio, quod illa vim secum affert & contemptum, haec autem ad fraudem inclinat & dolum, illa ergo fit in praesentia palam, sicuti haec clam in absentia. Respondetur perinde differre contumeliam a detractione, ac supra de rapina & furto differre probabimus. Contumelia enim quia contemptum significat, & reuerentiam quae in pup-

Ad pri-

Ad ter-

Cicero.

perinde

probabimus

contumelia

sentia fit, aduersatur, ingenio suo in præsentia irrogatur: vel si fiat in absentia non est eo quod contumeliosus illam celate vel sit: vt detractor: immo ob hoc verba in absentem iactat, vt in eius perueniant notitiam. Quare consulto dixit S. Tho. contumeliam esse cum quis id, quod est contra honorem alicuius, deducit in notitiam eius & aliorum: hoc est cum sua intentio est in faciem tale conuitium iactare.

Ad primum argumentum respondetur, quod verba, quatenus sonus quidē sunt naturalis, neminem lædunt nisi forsan tenerimus sit auribus: at vero quatenus signa existunt, honorem & afferunt si sint honesta, & auferunt si sint turpia, eo quod honor de excellentia, quæ in hominem notitia est, ortum habet. Facta autem quatenus facta sunt, suas, vt diximus, habent vitiorum species, sed quatenus signa sunt, p verbis reputantur.

Ad tertium respondetur, per discrimen illud designari solitum inter contumeliam conuitium, & improprium. Contumeliam enim, quæ literarum collusionem cum alio nimirum obseruant, a contumelia conuicti contendunt: contumeliosus enim tumens est & turgenti animo inflatus. Quamuis vt Vlpianus vult ff. de iniur. l. 1. a contumendo rectius dicatur. Quare sua prima significatione solum significat dicti acerbitatem, contra honorem alterius, sed tamen ex vltis accommodatione, apud Theologos illam speciem significat, quæ obijcitur alteri peccatum mortale: vt q sit hæreticus, aut latro, &c. conuitium autem latius patet: vt sit maledictum, quo alteri obijcitur, malum quoduis, seu culpa, seu peccata. Vnde Cicero pro Caelio: Maledictum inquit, nihil habet propositi præter contumeliam: quæ si peulantius iactatur, conuitium: si facit, urbanitas nominatur. Quod autem Labeo apud Vlpianum ff. de iniur. l. 1. ite apud Labeonem ait, nempe conuitium perinde sonare atque conuotium: quasi plurium coeuntes voces ad maledicta in vnum iactanda: sicut 4. Reg. 2. de puerorum vociferatione legitur aduersus Elisham inelamantium. Ascende calue: forsan non multum ad rem pertinet. Non enim cum, in hoc nomine tam concursus significat plurium, quam vehementiam, sicuti in, conficio. Et Et crediderim, ex vitium, componi: conui-

tium. nihil aliud est, quam vitij alterum conspergere. Nisi dicatur a conuitando: vt lib. 6. ait Valla. Nam quem conuitijs proficiamus, procul a nostro contubernio vitamus: quasi illum a nobis per contemptum abigentes: hæc autem ad grammaticos attingunt. Improprium vero aliam peculiariter speciem conuitij significat: nempe cum quis alteri beneficium obijcit quod a se receperat: secundum illud Eccl. 26. Exigua dabit, & multa improperebit. Et apud Comicum: Istæ commemoratio, quasi exprobratio est immemoris beneficij. Sed hæc tamē receptissima vsu promissum vt utantur. Quæ si uncula autem scholastica se se hic lectori forte offert, vtrum omnes hi atque contumeliarum modi eiusdem sint speciei: an vero specie differant, sicut & ipsa proba differunt, quæ quis in alterum iactat. Crediderim cum Ciceriano omnes esse eiusdem speciei. Nam contumelia species est specialissima, vt puta quæ vnum habet honorem pro obiecto, quem ab eo auferit qui per vim patitur iniustitiam: ab vna enim ratione formali obiecti vnica species constituitur. Nihilominus augeri tantum potest contumelie grauitas, vt eius expressio de necessitate sit confessio, vt si quem hæreticum, aut traditorem, aut quid simile appelles, id ipsum est confessio ne explicandum.

ARTICVLVS II. Vtrum contumelia, & generaliter conuitium sit genere suo peccatum mortale.

VM contumelia in verbis, vt dictum est consistat, quæ genere suo non videtur tam enorme habere læsionem: merito queritur, vtrum perinde atque homicidium, & furtum, & adulterium sit eius generis mortalis culpa. Arguitur enim a parte negatiua: Nullum mortale crimen esse potest vitutis officij, conuicti autem est actus vitutis cuius apelia, ad quam secundum Phil 4. Ethic. pertinet bene conuictari, ergo contumelia non est mortale peccatum. Secundo arguitur, Peccatum mortale vni perfecti non admittunt, qui tamen non nunquam conuicti & contumeliosi videntur, vt patet apud Paul. ad Gala 3. O insensati Galatæ. Quin vero & Christus Luc. vlti. Ostulsi, inquit, & tardi Sot. de Iust. & Ia. li corac

Valla.

Tertent.

Quæstioncula.

Primum argum.

Philosophus. Secunda.

Paulus

Tertiū. corde ad credendum, ergo contumelia nulum est peccatum. Tertiū: Quamuis, dicitur quod est ex genere & obiecto veniale possit ex fine & ex circumstantia fieri mortale: ut mendacium, quando sit perniciosum, tamen vice versa id quod genere, & obiecto est mortale, fieri non potest ex intentione veniale, quia suum secum affert obiectum; quodcumque enim sine fuerit, mortaliter peccat: si ergo contumelia ex genere suo peccatum esset mortale, non nunquam posset ab illo cadere gradus: quod tamen est falsum: nam leue conuictum, aut ex subreptione collapsum, nemo vnquam pro mortali duxit. **Quartū.** Omne peccatum mortale, vel est capitale, vel aliquid capitalis soboles: contumelia verò non est capitale, vt per se liquet: neque verò capitalis criminis germen: nam maxima iura, vt Gregorius 31. Moral. auctor est. Quod tamen falsum esse videtur: nam potius aut ex superbia gignitur, secundum illud Prouerb. 11. Vbi superbia ibi & contumelia; aut ad stultitiam reducitur secundum aliud Prouerb. 20. Omnes stulti miscentur contumelijs. In contrarium est, quod nihil aeternam committetur poenam, nisi mortale sit crimen, conuictor autem infernali poena dignus est, secundum illud Matth. 5. Qui dixerit fratri suo, fatue, reus erit gehennae ignis.

Ad quaestionem, tribus facilis conclusionibus respondetur, Prima est: Contumelia genere suo peccatum est mortale: idque atrocius quam furtum & rapina. Hic autem animaduertendum discrimen est inter peccata quae in factu consistunt, atque ea, quae in verbis consistunt. In illis namque peccatis genus ex solo obiecto perpenditur: in verbis autem non nisi ex adiuncta simul intentione. Quare hic genere suo, non id tantum sonat quod est ex obiecto sicuti in furto, & in homicidio, sed etiam ex intentione. Et ratio est, quod cum verba re ipsa non offendat, sicut facta, sed significatione, significatio autem ex intentione fiat aliquid exprimentis: non censetur formaliter contumelia, nisi quae ex animo conuictandi procedit, vel ex crassa ignorantia & negligentia aduertendi quod dicitur. Probat, ergo conclusio. Illud peccatum est mortale, quod est contra charitatem: charitas vero, per quodcumque peccatum tollitur,

per quod pax perturbatur, & amicitia: tale autem est contumelia: ergo est peccatum mortale. Probat, postrema haec praemissa: Honor est inter bona humana praestantius quam exteriora: secundum illud: Melius est nomen bonum, quam diuitiae multae. Et cum honor sit positus in excellentia potissimum virtutis, merito plures mortales faciunt honorem, quam alia externa bona. Quin vero degantes homines, illis omnibus, vt medijs viuunt ad comparandos honores, illorumque bonorum dispendio illos sustentant. Est ergo contumelia ex genere suo grauius peccatum, quam furtum & rapina: Malunt enim homines alijs priuari bonis, quam contemptui haberi: quamuis tanta esse possit quantitas furti, vt grauitatem exuperet contumeliae. Secunda conclusio: Inactio conuicti & probi, quae fit praeter intentionem contumeliandi, praesanda est quandoque ex intentione proferentis: quandoque verò ex rei quantitate, & quandoque ex defectu caritatis, quae adhibenda est. Vnde in triplici esse potest gradu, nepe vt sit quandoque virtus, quandoque venialis culpa, & nonnunquam mortalis. Probat, Cum vel pater, vel praelatus, vel maior natus corripiendo, pro aliquo vitio aduersus inferiorem, si moderamine utatur, officium praestet. Dum autem quis conuictum graue per iracundiam euomit, mortale est. Vbi verò nonnullus est caritatis defectus, plurimum consuevit esse veniale. Vnde saepe inter mulieres contingit & homines infimae classis, qui inuicem se conuictijs conspiciunt, ut in buccam ueniunt, quibus per parum solet adhiberi fides. At verò, cum tantum semper fuerint homines honoris tenaces, contumeliosissime cuique etiam praelatis, abstinendum est à conuictijs, quae humanos animos amarulentius, quam corporalia vulnera exulcerant. Atque adeo per parum solent ad correctionem conferre. Facillime sunt conclusiones: neque ut illis amplius immoremur opus est. Tertia conclusio. Contumelia uoep ingenio nactur ex ira, vt Greg. ait, loco citato, Non quod la superbia vel odium, quo quis alteri contemnit, non quandoque sufficit ad contumeliam; sed quod vitium inde ceteris originem ducit, vnde plurimum omni consuevit.

suevit, contumelia vero ex in plurimum nascitur, eo quod maximam habet connexionem ad eius finem: Ira namque finis est vindicta, atque vltio, & nulla est prætentior compendiosiorque via ad vlticem dunt, quam contumelia. Qui enim potens non est, vt se vindicet, aurid non audet, statim in contumelias proflit, vt feminarum ingenium testimonio est, per hoc enim quod quis verbis alium pessundat, quadamtenus animo satisfecit suo.

Ad primū arg. Aristot. 4. Ethic. cap. 8. estenus est virtutis eutrapelias, quatenus intra limites moderatæ facietie continetur quando scilicet vrbauitatis venustas in cōiūto adest secundum illud supra citatum Cicer. Maledictum si petulantius iactatur, conuittium, si facietius, vrbauitatis nominatur. Quare isti aulici scurræ neutiquam perimendi sunt (commatibus vii, quæ plus amaritudinis afferūt, quam salis. Sic enim rufus mouendus est, vt bilis non concitetur. Ad secundum responderetur, quod sicut verbis gratia disciplinæ vii licet; ita & moderatis verbis, quæ suo aere delinquentis animum nonnullo dolore afficiunt. At verum vt August. li. de sermone Domini in monte, admonet, raro sunt huiusmodi amarulentæ obiurgationes adhibendæ. In solutione tertij adhibendus animus est, ad intelligendum illud verbum, quod D. Tho. tractauit 12. q. 88. arti. 2. vbi docuit mendacium iocosum, quod genere suo est veniale, posse ex fine fieri mortale, vt si referatur vel ad adulescium, vel ad infamiam alterius: mortale autem ex genere, quod factio committitur vt furtum, ad quemcunque finem referatur, etiam si fiat ad dandam elemosynam, est mortale. Ita que sententia D. Tho. est quod intentio finis, licet veniale petrahete possit ad mortale, non tamen mortale vsque ad veniale extenuare. Haud tamen negandum est, quin quod genere suo est mortale, possit vel ex leuitate materiæ, vel ex susceptione fieri veniale. Contumelia vero (vt iam dictum est) quoniam significatione committitur, quæ ex intentione procedit, licet sit genere suo mortalis, nihilominus potest ex ipsa intentione fieri venialis, quin verò aliquando laudem habere virtutis.

Ad quartum iam satisfactum est con-

clusionem. Est enim contumelia filia iræ, non autem superbie, nam peccatum quod ex alio nascitur, ad eundem debet ordinari finem, contumelia verò non ordinatur ad exaltationem, qui est finis superbie. At tamen superbia disponit ad contumeliam, nam qui elatus est, facile alios spernit, & ideo ait Sapiens, Vbi superbia, ibi contumelia. Et rursum quia contumelia furor rationis non nubilar, addit dicens: Stulti mitceantur contumelias.

ARTICVLVS III.

Virum debent quisque contumelias æquanimiter suscipere.

Postquam de illata contumelia dictum est, sequitur vt dicamus quomodo sit ferenda. Est enim argumentum quod id non sit virtus, qui enim probra, conuittiaque sustinet obloquentis, audaciam atque petulantiam eius sonet, quod reuera nullū est virtutis officij. Secundo arguitur: Plus se quisque diligere tenetur quam alterū, atque adeo honorem suum, plus pendere quam alienum, nemo autem ferre debet, vt se præsentie honori & fama amici detrahatur, secundum illud Prou. 26. Qui imponit stulto silentium, iras mitigat, ergo nullus sua ipsius gloria sustinere debet. Tertio: Nemi licet se priuam vindicare: qui autem æquo animo spumam contumeliosū sustinet, se de illo vindicat, quatenus cum spernere proficitur, secundum illud Chryloto. super Mat. h. Si vindicari vis, sile, & funestam illi dedisti plagam, ergo id non licet. In contrarium est illud Ps. Qui inquirebant mala mihi, locuti sunt vanitates. Et subdit: Ego autem tanquam surdus non audiebam, & tanquam mutus non aperiens os suum.

Ad quæstionem duabus recepissimis conclusionibus responderetur. Prior: Vnus quisque tenetur animum contumelias ferendis habere paratum, vbicunque fuerit expediens, non tamen ea semper ferre. Probatu vitraque conclusionis pars: Patientia, vt in his, quæ contra nos sunt, sic & in his, quæ contra nos maledicuntur necessaria est, in his autem quæ contra nos

sequa

Primū margu

Secundū

Tertiū

Prima conclu.

Probō

UNIVERSITÄTS- BIBLIOTHEK PADERBORN

Auguſt. ſunt tantum eſt neceſſaria in animi præparatione, ſecundum expoſitionem Auguſtini ſuper illud Matth. 5. Si quis te percufferit in vna maxilla præbe illi, & alteram, præparatio autem animi cum affirmatio præcepto iubeatur, non obligat pro quocumque tempore, ſed pro illo art. quod id ratio exegerit, ergo & animum debemus habere paratam, & tamen non ſemper re ipſa tenemur contumelias tacite ferre: Id quod ipſius Redemptoris exemp'o edocti ſumus: Nam & à percussente ſe rationem rogauit dicens, Io. 18. Quid me cædis? quod nõ nullam reprehensionis effigiem præ ſe ferebat. Poſterior conclusio Quædoque oportet illatam contumeliam repellere. Probat duplici ex capite: Primò quidem propter bonum eius, qui contumeliosus eſt: nempe vt tumentis eius animi inſolentia reprimatur, ne illis iniurijs aſſueſcat, ſecundum illud Prou. 26. citatum, & ſecundum aliud ibidem. Reſponde ſtulto iuxta ſtultitiam ſuam, ne ſibi ſapiens videatur. Secundo, propter aliorum bonum, tam circumſtantiam, quam abſentium, qui contumelijs aſſectum, nonnunquam ſolent minoris reputare, atque adeo eius doctrina & monitis minus inde proſiceret. Vnde Grego. ſuper Ezechiel homil. 9. Hi quorum vita in exempli imitationis eſt poſita, debent ſi poſſunt detrahentium verba compeſcere, ne eorum prædicationem non audiant, qui audire poterant, & ita in prauis moribus remanentes, bene viuere contemnat. Hic primò omnium arbitror apud D. Tho. animaduertendum eſſe quod lib. proximo quaerit. Verum iudicauimus, nempe licere cuique ſaltem priuato, famæ ſuæ leſionem infamatori remittere. Nam ſi eis qui honorem noſtrum contumelijs denigrant, reſistere non tenemur, non eſt cur ſemper teneamur ſplendorem famæ noſtræ alia via ſuſtentare, quam officijs virtutem vacando. Hoc an em ſolennæ membrum prioris conclusionis, videlicet quod tenemur animos habere paratos ad ferendas contumelias, vbi id ratio tulerit, non nihil explanationis deſiderat. Et primò quaeritur, vtum præceptum ſit habere ſemper voluntatem, hoc eſt actuale propoſitum ferendi iniurias inferendas pro loco, & tempore. Nam præparatio talem actum ſignificare videtur. Reſpondetur id non eſſe neceſſa-

rium, nam præcepta affirmatiua ſicut non obligant pro quolibet tempore ad externa opera, ita neque ad intimos actus, ſed factis eſt nõ habere propoſitum contrarium, atque in genere propoſiſſe feruare mandata, nam illic virtute includitur hoc propoſitum. Et eſt animaduertendum huiusmodi præparationem non ſolum eſſe neceſſariam ad non vindicandas auctoritate priuata illatas iniurias, nam id certiffimè eſt nemini licere, vt ſupra dictum eſt, ſed ad non reſiſtendum, vbi reſiſtentia ſine graui ſcandalo & ingenti detrimento fieri nequit, & vbi ratio fidei & boni publici ſiſtentiam exegerit. Quare qui in animo gerit de quacumque contumelia ſe vindicaturè, & cuiusq; circa delectum obſtitutum, in ſua u eſt perditionis. Atamè circa illos caſus quiſq; poteſt & priuatum cum virtutis moderamine reſiſtere, & per publici poteſtate iuris ordine vindicare ſe. Quæris autem an circa caſus neceſſarios, dum quis poſſit reſiſtere, conſilium ſemper ſit non reſiſtere. apparet enim id eſſe conſilium cum ſit miſericordie opus. Sed ad hoc iam poſteriori conclusionem negante reſponſum eſt. Vtrumque enim ſimul conſilium ſapientis, ſcilicet & ne reſpōdeamus ſtulto iuxta ſtultitiam ſuam, ne efficiamur ei ſimiles, & tuſus vt reſpōdeamus ei ne videatur ſibi ſapienter. Quapropter prudentiæ perpendiculariſandum eſt quando contumeliam nobis reſpondere oporteat, quando vero minimè. Eſt enim ei reſpondendum quando ratio correptionis fraternæ id decere monſtrauerit, tunc enim præceptum charitatis eſt animum eius ſedare, eum que ſui furoris & ſtultitiæ admonere. Sed enim maior cura nobis adhibenda eſt noſtræ, ſcilicet alterius furor noſtrum excitet, & qui compeſcere alium deberemus, ſimili nos impetu feruentes eum potius irruamus. Leuiter ergo admonere eum debemus oſtendendo abſque cauſa, & ratione concitari, exemplo nimirum Chriſti, qui tantum dixit: Cur me cædis? hoc eſt nullam habebas cædendi cauſam. Quando verò contumeliæ contra honorem fidei & religionis iactantur, tunc viciffim religio eſt acriori obiurgatione contra vitium. Hoc enim refertur, quod Paulus Galatas inſenſatos appellauit, & Chriſtus alios ſtultos, atque alios generationem nequam,

QVÆSTIO X.

DE DETRACTIONE.

San. Thom. 2. 2. quæst. 73.

ARTICVLVS I.

Vtrum detractio sit denigratio alienæ famæ per occulta verba.

ost contumeliam, qua derogatur honori, sequitur de detractio, per quam famæ detrahitur. Et primo circa eius quidditatem quæritur vtrum sit denigratio alienæ famæ per occulta verba. Arguitur enim a parte negatiua: Occultum & manifestum circumstantiæ sunt non constituentes eorum species: in definitione autem id tantum poni debet, quod ad speciem pertinet: ergo non est quod in definitione detractiois ponatur occultationis differentia. Secundo arguitur: Fama est publica illustriusque notitia: ergo per id, quod occultum est, non denigratur. Quare detractio, quæ fit per occulta verba, non est famæ contraria.

Primum argu. a parte negatiua.

Secundū.

Tertium.

Tertio: Detractio idem est quod subtractio, & demptio ex aliquo toto: contingit autē famam denigrari nihil veritatis subtrahendo, sed occulta propalando crimina, ergo non idem est detractio quod famæ denigratio. In contrarium est illud Eccl. 10 Si mordeat serpens in silentio, nihil eo minus habet, qui occultè detrahit: ergo occultè mordere alienam famam est illi detrahere.

Ad quonem vnica sufficit conclusio, quæ ex superiori q palam consequitur. Detractio est occulta denigratio alienæ famæ. Conclusio iam ex superioribus ostensa est. Enimvero sicuti facti noceri alicui bisariam solitum est, vt in furto & rapina ostēdebamus, nempe aut per manifestam vim aut per subdola læsionem, ita et & verbo vsu venit. Nam manifestè quis alteri per contumeliā nocet, occultè autē, per detractioem. Qui autem in alterius conspectu manifestis verbis in eum inuehit, parū pōdere eum se proficitur, quapropter honorem eius, vt diximus, ex professo lædit. Soto, de Iust. & Iu. 11 3 Qua

Vnica conclusio. Probatio conclusio.

quam, & prauam. Personæ autem publicæ etiam propter suum proprium honorem, vtdictum est, debent conuictis resistere, vt potestatum honor necessarius reipublicæ est: priuata autem licet non teneantur, possunt tamen. Postrema autem superest dubitatio, vtrum quando resistere licitum est, tunc fas sit pro vna suscepta contumelia aliam reicere. Appellat me quispiam latronem, appello eum sicarium. Notat meum genus, noto ego suum ingenium & mores: Respondetur in primis nunquam licere crimen falsum alteri obijcere: esset enim mendacium, idemque perniciosum. Præterea neq; crimen, defectumve vllum, vel occultum vel publicum per modum vindictæ, licet in conuictorem respicere: sed tantum per modum defensionis vim repellendo. Hoc est: Non licet illi obijcere crimen quod impertinens est ad obterendam eius auctoritatem: sed illud prius, quod ad id est necessarium: vt si dicam eum esse hominem mendacem, & ad eius confirmationem patefaciam aliqua eius mendacia, vt in eo quod mihi impingit de fringat ei fides. Si autē me appellat concubinarium, non licet mihi eum appellare latronem: sicut neque ius est percipientē repercutere. Ad primum igitur argumentum iam responsum est, q licet audaciam conuictiatis in verbis comprimere, ne videatur se his sapiens: non tñ acerbis, ne efficiamur ei similes. Ad secundum dicitur, q qñ ei respondemus qui contumelias in alterum iacit, non videmur ex nimio amore nostri id facere, sed ex charitate, tam contumeliantis, quam eius qui contumelias perfert: & ideo id facere semper est officium. Quando vero contumelias nostras propulsumus: tunc non tam charitatem colere videmur quam nostræ superbiam succumbere, & iracundiam irritare. Quare tunc sapius consilium est tacere. Ad tertium denique respōdetur, quod si quis contumelias suas audientibus tacere, eo scilicet animo vt alterum quasi spretum ad iracundiam exagitarer, peccatum esset vindictæ: si autem sibi consulens taceat, & virtuti obsecundat, licet sciat alterum inde peius concitandū, nihil sua referre debet, & hoc est qd Chrysostomus ait secundum Sapientis consilium, Eccl. 18. Non linges cum homine lingua to: & non struas in ignem illius ligna.

Ad primū arg.

Ad secundū arg.

Ad tertium arg.

Qua ratione, contumeliam diximus honorari aduersari. At verò qui in angulis absens aduersus quempiam obmurmurat, non tam vilipendere eum, quam vereri se ostendit. Obidque nihil contra eius honorem obmoliuit, sed contra famam, puta contra bonam existimationem, ab alijs de illo habitam, quam per contrariam opinionem, vel obnubilat, vel extinguit. Est ergo detractio nihil aliud, quam alienae famae denigratio per occulta verba. Ex quo clarescunt differentiae illae supra posita, inter contumeliam, & detractioem: tum quantum ad modum, quod scilicet illa manifesta sit, haec verò occulta, tum quantum ad obiectum, quod illa scilicet honori, haec verò famae contraria est.

Nihil est, quod hic amplius immoremur, sed est solutio primi argum. adnotanda. Differunt enim contumelia & detractio specifica differentia, non tantum ratione obiectorum materialium, puta honoris & famae, vt multi etiam discipulorum D. Thom. arbitramur, sed ratione formalis proximorum, puta ob rationem diuersam inuoluntarij, sicuti diximus de furto, & rapina. Nam etsi tam raptor, quam fur alienum capiant, tamen in furto patitur homo inuoluntarium, per ignorantiam in rapina verò per vim, quae secundum Aristot. diuersae sunt causae inuoluntarij. Pari ergo modo qui per acceptam contumeliam iacturam facit honoris, patitur inuoluntarium per vim, qui autem detrimentum accipit famae, per detractioem, patitur inuoluntarium per ignorantiam. Respondetur ergo ad argumentum quod est occultum, & manifestum absolute non variant speciem, vt in eo patet, qui mentitur vel occultè vel manifestè, tamen quando per haec variatur ratio inuoluntarij, species subinde mutantur.

Ad secundum argum. respondetur, quod detractor dicitur occultè obloqui, non simpliciter, sed clam illo, qui infamatur, ad differentiam contumeliosi. Nihilominus loquitur coram alijs, quibus bonam auferit existimationem, quam de alio habebant. Itaque differentia inter detractioem & contumeliam non consistit in hoc, quod coram pluribus, aut paucioribus fiat, sed in hoc quod fiat coram ipso, qui laeditur, aut clam ipso. Ad tertium denique respondetur quod detractio non dicitur respectu

veritatis, puta quòd ei quidpiam subtrahatur, sed respectu famae, quae semper minuitur. Id quod octo modis contingit: quatuor nimirum directè, quatuorque indirectè. Directè quidem primo modo, quod falsum imponitur. Atque hic est omnium pessimus.

Secundò quando vitium quis alienum suis verbis exauget, qui quidem stylus pestifer est, & blateronibus, ac maledicis familiaris. Tertio, quando occultum reuelatur. Qua quidem peste illi temp publicam inficiunt, qui auiditate noua docendi, nihil sciunt se continere secreti, sed rimantur pleni omnia profundunt. Quarto, quando id quod bonum est ostendere, quis conuincitur ex mala intentione profectum. Nam etsi hoc ad temeritatem quoque iudicij spectet, nihil tamen obstat quin vnus peccatum in duabus sit malitiae speciebus. Vnde quando quis id facit ad denigrandum alius existimationem, infamator est, quatenus insinuat fe aliunde intentione hominis nosse prauas, vnde bona eius opinio obfuscatur. Indirectè autem ille quoque est infamator, qui aliena bona, vel negat, vel ex liuore reticet, vbi propalare debet. Dum enim me praesente sermo de illo iniur bonus, quem constat me optimè nouisse, & sileo, silentium meum indicium quoddam est, illum non esse tante laudis dignum, quod est genus infamiae. Tertio id quoque contingit quando quis diminuit aliena merita. Et denique quarto cum malignè quis alium laudat, quae quidem vaficies, infamiae modus est non infimus. Vnde Phaonius apud Gellium: Turpius, inquit, est exiguè atque frigide laudare, quam insectante grauiusque vituperare, quoniam qui maledicis, quanto id acerbius facit, tanto magis pro iniquo inimicoque ducitur, tantoque minus fidem capit. Sed qui in facundè iocundeque laudat, & causa ipsa destituit videtur. Nam a micis creditur eius, quem laudare vult, sed nihil posse reperire quod in laudibus ponat. Quòd si quis, sicuti de contumelia interroget, an modi illi diffamandi specie different, quod apparet ex formarum varietate: Respondetur eodem modo omnes esse eiusdem speciei. Est enim detractio, vt reor, speciei specialissima, vt ipse cuius obiectum sit infamia, modusque iniustitiae sit iniuriam inferre, quam aliter per ignorantiam

tiam patitur, sicut in contumelia accipitur per vim. Tameñ si de contumelia dictum est) tam ingens posset esse infamia, ut esse de necessitate confessionis. Qui enim de heresi, aut de incestu, aut de alio deformi peccato civem infamavit, non satis peccatum suum explicat nisi vitium exprimat, cuius notam saltem inussit.

ARTICVLVS II.

Vitium detractio genere suo sit peccatum mortale.

Quemadmodum de contumelia, sic & de detractioe quaritur, an sit genere suo mortale crimen. Arguitur enim à parte negatiua: Peccatum alienum quod occultum est, aut per correptionem fraternam, aut per accusationem detegere est detractio, quippe qua aliena fama denigratur, & tamen illud est officium, ergo detractio genere suo non est peccatum. Secundo nullum vitium quod toti mortali generi commune est, censendum est mortale, nam à peccato mortali præcipue inter Christianos multi sunt, qui abstineant, sed venialia sunt quibus nemo citra mendacium asserere potest se vacare, hoc autem specialiter vitio totum genus humanum perichatur, ut habet gl. super illud Prover. 24. Cum detractoribus non commiscearis, ergo non est genere suo mortale. Tertio August. in hom. de igne purgatorio minoribus peccatis annumerat quando cum omni facilitate & temeritate maledicimus, ergo detractio non est nisi veniale peccatum. In contrarium autem est quod Paulus ad Roman. 2. vna componit detractores, ac Deo odibiles, cuius causam subdit glossa ne detractio, eo quod consistit in verbis, leue quid putetur.

Ad quæst. quatuor conclusionibus respondetur. Prima. Detractio genere suo est peccatum mortale. Probatur, præsupposito eodem nomine, quod de contumelia declarauimus, nempe quod cum detractio sit peccatum in verbis, quæ sola significatione nocent, non solo obiecto sed ex intentione significandi perficitur, quare ille

proprie dicitur detractor, qui ex intentione, vel crassissima negligentia rumorẽ hominis absentis disseminat, cuius famam obscurat. Et dicitur quis ex intentione facere, non solum quando directo id animo proponit, verum & quando animaduertit qui dicit, & sine legitima causa nihilominus verbum effudit. Hoc ergo supposito, probatur conclusio, ut similes demonstrari consueverunt. Illud vitium est contra charitatem, atque adeo mortale, quia in re magno momenti proximus læditur, nam inde pax conturbatur, tale autem est detractio, quippe qua fama obnubilatur, quæ merito maiori habetur pretio, quam exteriora bona secundum illud Ecclesi. 41. Curam habe de bono nomine, hoc enim magis permanebit tibi, quam mille thesauri boni & pretiosi. Secunda conclusio. Quando quis verba aliqua profert, licet sint fama detractoria, tamen id non intendit, sed quidpiam aliud, prolatio illa non per se proprie censetur detractio, quod aiunt formaliter, sed quasi per accidens. Conclusio hæc sequitur ex præcedenti. Nam cum intentione significandi sit detractioe natura, ubi ille abest, deest detractioe forma. Tertia conclusio. In tali casu quo scilicet iniqua intentio non adest, si bono animo cordatoque zelo, & ubi oportet circumspicte oblocutio illa fiat, virtus est, si autem ex animi leuitate loquendive libidine ore labatur, in summa propter aliquam causam non necessariam fiat, peccatum est plurimum veniale. Nisi forte verbum adeo sit acerbum, ut sua ipsius ratione, seculum asserat mortalem culpam. Nam tunc adeo requiritur prudens cautela, ut quæuis negligentia loquendi, nisi subditus sit motus mortale sit crimen: Et maxime inquit S. Thom. in his quæ pertinent ad honestatem vite. Vt si quis alium de heresi, aut de quouis alio crimine noceat, præcipue carnis, quæ licet sint, vrait Gregor. minoris culpa, sint tamen maioris infamiae. Quare superuacanea videtur Caieran. disputatio, ad quidnam referatur pronomen. Hoc, apud S. Thomam ubi ait, Hoc ex ipso genere verbum habere rationem peccati mortalis, verum scilicet referatur ad id quod est dicere verba contra honestatem alterius, an ad ipsum asserum, ut sit sensus, quod quoties qui asserit de ali

Secunda conclusio.

Tertia conclusio.

Gregor.

Superuacanea

Caieran. disputatio

S. Tho.

quo peccatum mortale assertio ipsa sit peccatum mortale, propterea quod id quod de alio assertum est mortale. Manifestum enim est priorem esse sententiam S. Tho. non enim vult quoties affirmo alium peccasse mortaliter, pariter me delinquere. Nam quando id non profertur ex intentione, iam dixerat non esse mortale. Sed vult dicere quod quando verbum à me prolatum est nimis graue, ipsa prolatio est de se mortalis, licet non fiat ex intentione, propter incircumspectionem. Quarta cōclusio: Quicumque alteri famam iniquè sustulit, tenetur ei ad restitutionem, illo ordine & modo qui libr. 4. qu. 6. latissime expōiti sunt. Multa hic dicenda fuissent, nisi eod. libr. & quæstio. fuissent à nobis pertractata. Nihilominus quia hic commētores D. Tho. nonnulla solent adnotare, recolere aliqua est operæ pretium. Haud enim Dominus Caietan. impræsentiarum infamiam reputat mortalem, cum quis occultum alienū crimen vni cordato viro secreto detegit, apud quem ita celabitur, ac si muro dictū esset. Quod ego profecto, salua eius pace, probare omnino non possum. Quin verò mallem crimen meum notum esse tribus aut quatuor, quam vni grauissimo viro. Nam quamuis ex vna parte præsentius periculum immincat ab illis euulgatum iri, quam ab isto, tamen ex altera plures ego æstimo in bona esse æstimatione apud illum grauissimum, quam plures alios minoris auctoritatis. Quare infamia non est solum accipienda hic in rigore iuris quando est apud plures: verum & secundum rei naturam. Quocirca pessimè ac nocentissimè illi faciunt, qui, nisi vigēs sit causa corrigendi fratrem vel vni quantumuis prudenti viro occultum alienum crimen reuelant. Nam etsi in suo id pectore reconditū seruet, tamen alius apud ipsum magnū patitur honoris ac famæ detrimentum. Illud autem quod idem Caiet. subdit, videlicet recensere peccatum alterius, vnde ille nullam contrahit infamiam, non esse infamare, iam nos illic similiter cōfessi sumus. Vt si iuuenem amores referas, de quibus ipsi se iactant. In quo autem Soto subinde consentit, nempe quod qui non assertiue rumores seminat, sed relatiue dicendo sese hoc & illud audisse, non sit habendus infamator, profecto consentire ego non

possem. Immo vt iam illic diximus genti hoc est infamandi. Nam non possunt illi qui alias non audierunt non nouam concipere opinionem sinistram proximi. Quæ vtique ratione, vt illic notauimus, illo modo famam vires acquirit eundo. Quod vero ibi tantum obiter tetigimus, examinandum hic præsius restat, nempe vtum eū qui vno loco infamatus est liceat in alio, vbi bono fruitur nomine, infamare? Caieta n. in opus 16. respon. 9. id astruit. Adrianus vero quolib. 11. qu. 1. negat. Et quidem ratio Caietani ea est profusa, quod cum quis per uatus sit iure famæ nullam ei iniuriam irrogat, qui idem detegit alibi crimen, ob quam famam perdidit. Secus autē si aliud quod occultum est detegeretur. Ratio vero Adriani, contra est, nempe quod licet alicubi quis infamia laboret, potest alibi illam habere illæsam, quare iniuria illi sit eadem nullatur. Et confirmatur Adriani opinio. Quamuis quis vitio sit publico infectus, siue ad mores pertinente, siue ad naturam, nemini licet illud ei infaciam expuere, ergo minus licebit illud de quo alibi infamatus est, hic disseminare. Hæc tamen discordia per distinctiones est concilianda. Bifariam enim quispian potest alicubi labem infamæ contraxisse, videlicet aut publica auctoritate & iudicio damnatus, aut priuatam per viciniam aut vrbem. Rursus dupliciter quis delinquere potest alterum infamando scilicet aut contra charitatem, aut contra iustitiam. His præhabitis dum quis priori modo honore suo & fama alicubi expoliatus est, nulla est iniuria cum vbique de eodem crimine infamare. Et ratio est, quia ille iure publicoq. prænotio in poenam multatus est sua fama, atque adeo cuiusque facta est facultas scelus illud propalandi. Quare qui hominem sic infamauit, ad nullam tenetur restitutionem. Nihilominus peccatū est contra charitatem, quia verò posset esse mortale eius modi damnatis hominibus suis iustus pendenda nudare, tunc potissimum quando emendati sunt, bonumque nomen illi recuperauerint. Nam bona fama quam maxime hominibus adiumento est ad virtutē, qua perditā examinatur. Non tū tale infamandi delictum ad restitutionem obligat. Atque ad hoc facit text. l. eū qui nocentem. ff. de iniur. vbi hī, eum qui nocentem infama-

Sensus S. Tho.

Quarta conclusio.

Caieta. sententia.

Refellitur proxima sententia.

Alterū dictum Caiet. in quo Soto consentit.

infamant, non esse bonum, & æquum ob
eam rem condemnari. Quando vero quis
posteriori modo extra ordinem iuris in
vno loco iacturam fecit famæ, non solum
contra charitatem, verum contra iustitiã
facit qui eundem alibi eadem infamia re-
spexit, & ad restitutionem, eo quo fieri
potest modo, tenetur. Quandoquidem iu-
re non sit illa priuatus, nam propter rumo-
res, etiam si priuatim manifesti sint, nemo
ius perdit honoris sui ac famæ; si domici-
lium mutet, sed reputatur ibi secretum esse
delictum. Vnde ad Caietani argumen-
tum atque ad prius Adriani responsum
putato. Ad posterius vero responderetur,
diuersam esse rationem contumeliæ & de-
tractionis.
Nam per modum contumeliæ nequa-
quam licet impropere alteri suum crimi-
nes, aut naturale vitium etiam si natura-
le sit. Post hoc subsequitur dubitatio alia,
vtrum cum qui falsis commentitijsque vir-
tutibus, seu moralibus, seu intellectualibus
fama per vrsificum in republica compa-
ratur, licitum sit diffamare. Apparet enim
id esse virtutis officium, cum tales impo-
siores in publicam seducant. Ad hanc
autem dubitationem, licet Adrianus loco
citato absolute respondeat id esse licitum,
cum temperamento tamen & distinctio-
ne, respondendum est.
Quando enim euinodi synophantæ
suis imposturis perniciem reipublicæ affe-
runt, tunc non solum licet, verum expedit
eorum crimina, fallaciaque retegere, vrsi
quis se optimum ementiretur medicum,
aut theologum, qui populo essent pestife-
ri. Tunc enim docendus esset populus ver-
itatem. Si autem sunt muliercula, quæ for-
tis sanctitatem præ se ferunt, qua ratione
elemosynis visitant, licet occulto aliquo
crimine sint infectæ, neququam reipubli-
cæ noxiæ, sed innocuæ viuunt, non est cur
debeant infamari. De historicis autem
dubitare merito quis poterit, an liceat illis
hominum crimina perpetuæ memoriæ
prodere. Ad quod cum grano etiam sa-
lis respondendum est. Primum quod vbi
non denarrantur infamia peccata, & tur-
pia, sed bella, & homicidia, & alia que vi-
ri illustribus decora non sunt, non est
quod sint condemnandi. Mox quæquam
aliqua turpia denarent, quæ non sunt om-

nino secreta, non est illis vitio vertendum.
sed officio potius tribuendum. Debent
enim optima fide, quæ ad rem pertinent
per narrare. Nihilominus ubi inuidia mo-
ti, aut alio prauo affectu quempiam aliqui
bus vitijs notant, non sunt à peccato libe-
ris. Tunc potissimum dum generi alicui
& profapie notam inurunt, quæ in perpetuam
memoriam mansura est. Astrologos
denique qui falsa sæpè vita hominibus im-
ponunt pura latrocinia & alias turpitudi-
nes, non dubium est non esse ferendos. Nã
præterquam quod maxima pars eorum,
quæ sciunt, minima eorum est, quæ igno-
rant, quam ob rem in finitis ventur mendacijs,
neque tanta fides est astris tribuen-
da, neque illa uia permittendum est, crimi-
ne explorare. Extat quidem, litem apud
Labonem, vbi § si quis astrologus, habet,
vt si astrologus consultus furem aliquem
esse dixerit, qui non erat, iniuriarum sũ co-
non agatur, subiungitur tamen constitutio-
tionibus cum teneri, hoc est municipalib.
legibus condemnari posse. Quocirca, C. de
malef. l. nemo cautum est, ut nemo aru-
piem, aut mathematicum consulat. Porro
ergo isti non solum tanquam impostores,
verum tanquam publici infamatores, ef-
sent in vltimas cruces adigendi. Celeberrim-
um hic autem, ac cognitu necessarium
est, vtrum idem maius sit crimen seipsũ
quempiam infamare, quam alium. Quod
quidem in nostra Relectione de rat. reg. &
de reg. secr. tractauimus, & superius hic lib.
4. quaestio. 2. & rursus quaestio 6. in hunc lo-
cum reposuimus, quippe qui proprius est
eius. Et quidem Caiet hic & in sua Summa
verbo, detractio, indubius partem tenet af-
firmatiuam quatuor nimirũ asserens pro-
positiones. Prima est, Quicumque seipsum
infamat, peccatum committit genere suo
mortale, idque grauius quam si alienam
famam laederet. Secunda illud peccatum
non modo contra charitatem, verum con-
tra iustitiam committitur; quia est con-
tra ecclesiam, & rem publicam cuius nostra
fama est, ut August. 1. quaest. 3. cano non
sunt audiendi, videtur dicere. Tertia ne-
mo ab huiusmodi peccato excusatur quã-
uis metu mortis id faciat. Quarta. Qui-
cunque se infamat, ad restitutionem tenetur.
Fundamentum opinionis huius est
quod perinde tenet de hominis fama, ut
Caiet
que

Alterũ
de astro-
logis.

Qd co-
gati di-
gna.

Opinio
Caiet.

Prima
proposi-
tio Cai
Secunda

August.
Tertia,

Quarta
Fundam

Fundm
Caicta
falsum.

que de eius vita: vt sicut vitæ non habemus dominium, ita neque nostræ habemus famæ. At quamuis non sim nescius, hanc vulgo opinionem veridicam existimari, eius tamen fundamenti demonstratio ad hoc semper desideratur, quia nusquam probatur, nam esset à Sapiente admonemur curam habere de bono nomine, nullatenus tamen inde fit consequens, vt non simus famæ nostræ Domini. Quoniam & bonorum exteriorum tenemur habere nonnullam curam, quorum tamen dominio fungimur. Igitur, vt præsentis disputationi via & ordine satisfaciamus, contrarium fundamentum censemus verum: videlicet, vnum quemlibet suæ famæ habere dominium. Id quod præcedenti lib. questione secunda quatenus materia fert moralis, demonstrasse me arbitror. Ex quo vtique fundamento postmodum, questione sexta elicuimus in arbitrio esse cuiusque privati restitutionem suæ famæ remittere. His ergo, vt illic ostensis, hic suppositis.

Prima
asseritio
auctoris

Primum assertum in præsentiarum sit hoc: Hominem seipsum absque causa infamare, peccatum est: tamen neque contra iustitiam, neque genere suo mortale. Quod enim sit peccatum, patet, quia est præter charitatem. Tenemur enim nos, nostraque bona diligere: & fama bonum nostrum est: quare a Sapiente curam boni nominis habere iubemur: quia præciosius est diuitijs multis. Quapropter qui sine causa se infamat, prodigus est suæ famæ: quæ quidem prodigalitas peccatum est, quod autem non sit contra iustitiam patet: nam id maxime esset, quod non sumus domini famæ sed sicut uita nostra, sic fama reipublicæ est: cui eam dispendendo iniurij sumus. Hoc autem loco citato latè monstrauimus esse falsum contrariaque argumenta diluimus, inferentes perinde nos habere honoris, famæque dominium, vt bonorum exteriorum; atque adeo nemini illum iniuriam irrogare, qui suæ famæ prodigus est: neque ad ullam restitutionem teneri, quoniam sibi ipsi nemo ad restitutionem tenetur. Atque hinc fit rursus non esse genere suo peccatum mortale: & idcirco diximus esse non contra, sed præter charitatem: quoniam præcepto charitatis non vsque ad eam hæc bona tenemur diligere, vt illa negligere, sit mortale delictum. Quin vero, vt

illic inter alia dicebamus, Christus Redemptor noster non se nos instituit, vt honores, ac famam, primos; scilicet accubitus & honorum splendores tanti faceremus. Immo admonemur infamiam patienter tolerare: ut Greg. super Ezech. hom. 9. egregie docet. Et Paul. parui aestimabar iudicari ab humano die. Et Amb. (si vera est eius historia) mulieres ad se induxit, ut illa infamia episcopatum sibi cauere. Et Aug. Atque Ansel. sua peccata scriptis suis proptulerunt. Et S. Thom. q. præsentis art. 4. ad prim. ait in arbitrio cuiusque esse detrimentum suæ famæ pati. Idque Adrian. q. 4. de restit. fam. & latius quod lib. 1. r. asseruit. Quæ certè vera non essent, nisi dominium eius haberemus aliter quam uitæ. De hoc autè locis citatis abundè dictum est. Dixerim tamen genere suo non esse mortale. Nam qui iuratus crimen sibi falsum imponeret, reus esset periurij. Et prelati, qui famam suam regendis suis subditis habet obstrictam contra iustitiam faceret infamando se. Sicut qui familiam habens alendam, aut pauperes videt grauius patientes, sua bona in flumè proijceret. Et qui hæresim, vel aliud nefandissimum sibi crimen etiam contra iuramentum imponeret, propter insignem turpitudinem posset peccare mortaliter. Sed reuera citra eiusmodi casus mendacia illa non essent nisi officiosa. Non est ergo cur grauius, imò nec tantum delinqueret cenetur qui seipsum infamat, qui diffamat alium: cum hoc sit contra iustitiam: sed vero minime. Et ad Aug. iam licet respondimus, solum intelligere famam nostram sic esse reipublicam, vt bona nostra exteriora: nempe vt cum indigerit, teneamur et per bonam nostram famam seruire: sicut tenemur per nostram pecuniam. At licet non tenemur seruire pecuniam profuturis necessitatibus reipublicæ, ita nec famam. Ad aliud eius dictum 1. de Ciuit. Dei, cap. 20. scilicet quod illo præcepto: Non falsum dices, iubemur etiam nos ipsos non infamare, respondimus verum esse quantum ad vim charitatis: non tamen quantum ad vim iustitiæ. Facit n. qui suam obsecrat famam, præter charitatem, quæ se diligere debet, non tamen contra iustitiam, sicut & alienam corrodit. Et illud. Curam habere de bono nomine, mortuum esse diximus, ut per virtutum culturam bonum procreamus.

mus nomen. Ex his igitur, vt gradum ad
 representem faciamus, secundum hic af-
 fertum colligamus: Quando quis in qua-
 sitione contra ius de occultissimo suo cri-
 mine interrogatur, licet iure respondere nõ
 obligetur, si vt ab eculci pressura se eripiat
 illud infamando se reuelat, non solum nõ
 est illi peccatum, verum esse potest virtu-
 tus officium. Conclusio est superioribus ap-
 pendix, Nam cum quisque sit suæ famæ
 dominus, potest eius dispendium ob cau-
 sam facere, sicuti & aliorum bonorũ tem-
 poralium, igitur vt in tali casu licitum mi-
 sero est liberationem ab illis tormētis pro-
 pria pecunia redimere, ita & sui criminis
 confessione, qua suæ famæ iacturam faciat.
 Secundo, id probatur: Potest esse tantus
 numerus acceruus, vt ex istimationem
 famæ vulgaris hominis adæquet, sicuti
 tantum esse potest argenti pondus, aurum
 exuperet, quod profecto nemo
 dextris ingenij inficias ire potest, cum ergo
 cuique in illo casu dispendio magnæ pecu-
 niæ cuiusmodi cruciatus effugere liceat, sit
 vt possit id etiam dispendio suæ famæ fa-
 cere. Tertio id ipsum arguitur, Si quis con-
 tra ius eculco exponeretur, vt alieni crimē
 reuelaret quod tibi sigillo secreti susceperat,
 non loquimur de sigillo sacramenti cõ-
 fessõni. quod antequam sacerdos reuelet
 tenetur truculentissimam mortem perpe-
 ti, sed de alijs secularibus nequaquam re-
 netur tam graua tormenta perferre, an-
 toquam id detegeret, maxime si non esset
 secretum regis aut reipublicæ, aut quod p-
 iniuriam ab alio extorserat, ex huius reue-
 latione vita illius penderet, ergo à fortiori
 nemo tenetur tam acrem torturam ferre,
 vt suum celet proprium crimen. Si aut de
 falso crimine interrogaretur, maius du-
 bium est, an peccatum sibi esset mortale, il-
 lud sibi citra iuramentum imponere: nam
 perituri nemo dubitat esse mortale. Nec
 verò dubitatur, quin etiam citra iururan-
 dum peccatum esset veniale, mētis: atque
 adeo certum est succumbendum esse prius
 mori quam illud admittatur. Sed dubiũ
 est ad mendacium illud citra iuramentũ
 esse perniciosum, ac subinde mortale. Et
 profecto si quæ dicta sunt verum habent,
 nõ video cur esset perniciosum, neque ad
 restitutionem obligatorium: quandoqui-
 dem ille sui ipsius infamator, si persona sit

priua, nemini mētendo facit iniuriam:
 postquam sibi soli famam aufert. Loqui-
 mur enim de illo priuato homine, qui cri-
 men quod sibi imponeret, non esset hære-
 sis, alia ve enormitate aut feditate graui-
 mum. Alias propter dignitatem personæ,
 vel propter enormitatem infamiæ, mortale
 esset. Existit tamen contra hanc senten-
 tiam argumentum, qñ ex tali confessione
 delicti sequeretur mortis periculum, qua
 reus ille condemnaretur: nam tuc videtur
 ideo non licere, q̄ tenemur vitã præ rebus
 omnibus seruare. Ad hoc aut̄ copluribus
 respondetur modis. Primũ enim hæcenus
 nihil de periculo vitæ locuti sumus, sed
 tantum de iactura famæ: Mox confessio il-
 la sic extorta non est cui fides sit adhiben-
 da, vt propter illam reus adiudicetur mor-
 ti, immo neque vt propriè pro infamia du-
 catur, vt patet 15. q. 6. can. Si quandoque.
 Deinde, etiam si mortis periculum immin-
 neat, non tenetur homo tanto cum crucia-
 tu vitam seruare, sed potest breuiorem sibi
 permittere mortem, vt tam acerbam effu-
 giat. Ad primum igitur argumentum re-
 spondetur, quod vbi rō denunciare aliquẽ
 vel fratrem, vel iuridicè potest, non est in-
 famia occultum delinquentis reuelare cri-
 men. Ad s̄m autem respondetur, glossam
 illam non toti generi humano impinge-
 re notam huius vitij in gradu mortali. Nã
 primum addi penẽ, deinde intelligitur de
 triuialibus murmurationibus, quæ in vul-
 gus citra mortale serpere solent, quas Au-
 gust. in tertio argumento citatus reputat
 minutiora peccata. Hiero. Ad Gelantiam,
 rationem vniuersitatis huius morbi adno-
 tauit, vbi ait, Pauci ad modũ sunt qui huic
 vitio renunciant, raroque inuenies, qui ita
 vitam suam reprehensibilem exhibere ve-
 lint, vt non libenter reprehendant alienã.
 Tantaq; huius mali libido mentes homi-
 num inuasi, vt etiam qui procul ab alijs vi-
 tijs recesserunt, in istud tamen quasi in ex-
 tremum diaboli laqueum incidant.

ARTICVLVS III.

Utrum detrahitio sit grauius omnibus peccatis, quæ in proximum committuntur.

QUæritur tertio loco de grauitate de-
 tractionis, quoniam videtur oñum deli-

Arg. cõ-
tra præ-
dicta.

Prima
solutio.

Secũda.

Ad pri-
mũ arg-

Ad secũ-
dũ arg.

August.

Hieron.

Secũda
solutio.

Prima
solutio.

Tertio
solutio.

Dubiũ

delictorum maximum quæ in proximum committuntur. At enim glo. super illud Psal. pro eo quod me deligerent, detrahebant mihi, plus nocere in eius membris detrahentes Christos; quia animas crediturum interficiunt, quam qui eius carnem mox resurrecturam peremerunt. Vnde sic videtur consequens detractionem tantò grauiorem esse homicidio, quantò vita animæ corporali præstat, cum ergo homicidium sit reliquis omnibus grauius, quibus proximus offenditur, sit vt detraçtio simpliciter sit omnium grauißimum. Secundo: Detraçtio videtur esse grauior quam contumelia, pro eo quod contumeliã facilius homo repellit, quam latentem detractionem, quam ignorat, contumelia autem grauior, adulterio, nam per adulterium coniunguntur duo in vnã carnem ad peccatum, contumeliosus autem disiungit eos, qui amore coniuncti erant, quatenus occasione alij præbet, vt quem contumelios afficit, odio habeant, ergo detraçtio est peior adulterio, quod tamen inter peccata, quibus proximus læditur, magnum habet pondus: Tertio: Contumelia oritur ex ira, vt ex Gregorio, artic. precedenti retulimus, detraçtio verò ex inuidia, vt eoloco 31. Moral. idem ait Diuus, sed inuidia grauius peccatum est quàm ira, ergo & detraçtio quàm contumelia. Quarto: Eo peccatum quodcunque grauius est, quo nocentiorum inducit effectum, detraçtio autem inter omnia peccata pestilentissimum inducit, scilicet mentis excecationem, ex qua radice omnia pullulant, Ait enim idem Gregor. 11. quæst. 3. Qui aliud detrahentes faciunt, nisi quod in puluerem sufflant, & in oculos suos terram excitant? & vnde plus detractionis sufflant, inde minus vident. Est ergo detraçtio inter ea quæ in proximum committuntur grauißimum. In contrarium, quod sceleratissimum est factio peccare quàm verbo, homicidium autem, & adulterium sunt peccata in factio, detraçtione verò intra verba peccatur.

Merito porrò crimen hoc in suspitionem venire potest, quod sit omnium grauißimum, adeo est reipublicæ multumodè pestiferum. Nihilominus tribus conclusionibus ad quæstionem responderetur.

Primū argum.

Argu. 2.

Argu. 3. Gregor.

Argu. 4.

Gregor.

Prima conclus.

les aduersus se inuicem committunt, est homicidium. Excepta enim hic sepe habemus peccata, quæ Deū habent pro obiecto, qualia sunt infidelitas desperatio, Dei odium, blasphemia, peritium, & similia. Probatur conclusio: Princeps formalis, vt aiunt, ratio vnde vnūquodque peccatum quod contra proximum committitur, malitiam sortitur, sumitur ex nocumto illato, nam quo illud peius est, eo repugnantius est charitati, nocumentum autem tantò peius est, quantò bonum, quod per illud tollitur, existit maius, bonum autem quod alteri quis maximum adimere valet est corporalis vita, ergo homicidium est pessimum. Probatur hæc postrema præmissa. Bona humana in triplici sunt gradu. Primum, n. est bonum animæ, atque ei proximum bonū corporis, ac tertium id quod in rebus exterioribus positum est. Bonum autem animæ, quamuis sit omnium præstantissimum; nemo tamen potest illud alteri inuito adimere, licet possit illo occasionem eius porrigere: bonum enim animæ est gratia per quam uiuit, quæ solo cõsensu in peccatum mortale admittitur, in huiusmodi autem consensum nemo potest alterum cogere. Et ideo quamuis alterum in peccatum inducere maiorem pre se ferat ex obiecto grauitatem, quam si illi occideres, tamen quia talis inductio non est coactio, nõ tam enormiter peccas, quàm si temporali morte illum interimeres. Ratio est, quia li 4. quæst. 6. vsi sumus, aduersus eos, qui putabant grauius esse animam proximi per occasionem occidere, quam illam corpori eximere. Restant ergo duo bonorum genera, quæ quis alteri inuito vi, aut fraude potest eripere, illorum autem præstantius est bonum corporis, puta vita exterioribus bonis, quæ primum est omnium fundamentum, sit ergo vt homicidium crimen sit genere suo omnium atrocissimum, quæ in proximum committuntur. Secunda conclusio: Detraçtio secundum genus suum est maius peccatum quam furtum, minus autem quam homicidium & adulterium. Patet ex dictis, quoniam fama egregius est bonum, quam exterior substantia, inferius autem quam vita, quæ per homicidium tollitur, & per adulterium in futura prole læditur nam per se loquendo, filius qui insec-

to nascitur parente, educari nequit com-
mode. Et quo sic & fornicationem simpli-
cem eadem ratione, vt quæstione tercia,
contra Mar. de Mag. constitutum, grauior
est esse culpa quam furtum. Et secundo
sequitur contumeliam peiorem esse etiam
furto: nam est detractio propter violentiam
& contemptum acrior. Tertia con-
clusio: His non obstantibus, quæ per se re-
bus conueniunt, potest accidentariè pecca-
ri grauius aliud de tum augeri, tum etiam
minui. Nam qui deliberare malum per-
petrat, grauius peccat, quam qui ex infir-
mitate, aut ignoratione illud admittit.

Quæritur quæ ratione peccata, quæ intra
verba continentur eo quod lingue veloci-
tate expuntur, aut leuiter ore decidunt,
leuiora cæteris paribus reputantur. Quæ
vis, ratione paulo ante asserabamus pec-
cata, quæ in facto consistunt, grauiora es-
se quam verbalia. Intelligitur enim si ra-
tionem uerbi cum ratione facti conferas.
Nam ex parte obiecti asserunt peculiari-
ter est in secunda conclusione, detractio-
nem, quæ si ma obnubilatur, grauiorem ef-
se furto, quo bona eripuntur externa. Hæc
autem semper intelligenda sunt in specie:
nam in indiuiduo potest esse furtum peius
quam detractio: & detractio peior homi-
cidio: vt si quis Deo aut eius fidei detrahatur
quod ad blasphemiam atinet.

Ad primum igitur argumentum p hoc
postremum verbum responderetur. Nam
qui Christo detrahunt in suam obmurmu-
rantes fidem, atque adeo obstantes, quo-
minus qui credituri erant illam suscipiât,
in eius diuinitatem blasphemi sunt, atque
adeo quadamtenus enormius peccant:
quam qui carnem eius, uita in tempus
priuarunt. Nam illam uitam gratia con-
firmandæ fidei assumpsit. Inter soluendum
argumentum secundum desinit S. Thom.
contumeliam peiorem esse detractio-
nem: licet facilius repelli possit propter maio-
rem contemptum, & violentiam, sicuti
rapina peior est furto. Contra hoc au-
tem quis forsitan arguat; Fama excellen-
tius bonum est honore, ergo detractio pe-
ior est contumelia, quia nocentior. Re-
prias qui nescientes hoc argumentum ad-
movent Thom. diluere, negent famam
egregius esse bonum honore. Immo cum
audiant Thom. asserentem contumeliam
esse peiorem, inferunt honorem præmi-

neri famæ. Cum tamen re uera contra-
stet ueritas; Obiecta enim propria & for-
malia contumeliæ & detractiois, vt supra
diximus, non sunt honor & fama, sed
rationes inuoluntarij. Et inde colligitur
contumeliam esse acerbior, nempe quæ
per eam quis patitur inuoluntarium ui, &
per detractioem non nisi ignorantia. Re-
pro-
Huic tamen decisioni minime dissonat, batur p
quo minus fama cumulatius sit bonum, xima lo
atque illustrius quam honor. Pretiosior lu-
est enim bona existimatio, quam populis
de tua habet probitate, quam honor, pu-
ta reuerentia, quæ saepe mendaciter exhi-
betur, & uasre, neque semper propter uis-
tutem, sed quandoque propter alia mino-
ra bona. Quapropter Sapientis, non quide-
dem honor, sed bono nomini, quo fama
intelligitur, tres adscribit præminentes
qualitates. Primum quantum ad pre-
tium, quod bonum nomen sit melius, quâ
diuitiæ multa; Proverbior. 22. Secundo,
quântum ad suauitatem & loci dilationem,
quod sit pretiosius quam unguenta, odo-
re suo oblectantia; Ecclesiast. 7. Et tertio,
quantum ad temporis diuturnitatē, quod
diutius permaneat, quam mille thesauri
pretiosi, & magni, Ecclesiast. 41. Sed &
hoc rursus adnotandum, quod est pro-
pter contemptum contumelia sit genere
suo, & obiecto peior detractioe sciatet ni-
hilominus detractio mi- le incommodis,
ac pestibus, Obtenebrat. n. in primis virtu-
tū gloriam, quæ illius celestis representa-
tio est. Mox facilius committitur pluresq;
inficit quâ contumelia. Nā cum in latebris
fiat impune, atq; adeo passim, & quacunq;
nasta occasione loquendi obrepit, cū con-
tumelia propter metum non sit adeo in-
usu. Deinde detractores ex insidijs pu-
gnant, ob idque quâ difficillime cauentur.
Et maxime dum bilingues sunt ac biston-
tes, nempe qui in facie mulcent, in aures
que incantant, sed in dorso lateenter com-
mordent. Quo quidem proditiōis gene-
re nihil in republica pestilentius esse po-
test. Nam cum nemo eiusmodi homines
caueat, sed sua illis pectora cuncti securi
pandant, sanguinem alijs exugunt, quem
in aliorum aures cuomant. Vnde Eccl. 2. 8.
Sulsurp & bilinguis maledictus erit. Acce-
dit huc, qd detractores non suas trū aias pe-
rimunt, uerum & cunctis, apud quos sua
seminant scommata, eandem spiritualem
mortem

Quorū-
da solu-
tio.

Repro-
batur p
xima lo

ar BA
quæ lu
solita

Docu-
men. in
cōmodā
detra-
ctiois.

O
E
S

H
S

mortem inferunt: quatenus eis odium eius ingenerant, cui detrahunt, ac subinde pacem & amicitiam publicam, qua sydere nullo republica splendidius fulget, violant & contenebrant. Dicuntur autem peculiariter detractores, vt reos homicide, vt in quadam epistola ait Clemens, que refertur de poenitentia distinct. prima cano. homicidium. quod animam eius, cuius famam denigrant, virtutibus priuare & nudate contendunt, quibus spiritualiter uiuit. Et eodem forte refertur uerbum 1. Ioan. 3. Qui odit fratrem suum homicida est. Ad tertium arg.

Ad tertium arg.

Aristot.

Ad tertium arg. Aristot. in manifesto cupit vindictam, quam per contumeliam facilius adipiscitur. Et ideo detractio, quia non ad eius modi manifestam vindictam tendit, non est iræ filia, sed inuidiæ. Detractor enim quia liuore tabescit, claritudinem alienarum virtutum conspurcare studet. Haud tam en consequitur, vt si inuidia peior sit quam ira, filia eius sit peior quam filia iræ. Nam genitura istæ vitiorum iudicatur ratione conuersionis ad eundem finem: ad quem scilicet, & filia ordinatur & mater: malignitas autem & grauitas attenditur ex parte auersionis. Et quia inuoluntarium per uim inferre, quam per fraudem, elongatior est auersio a charitate, contumelia est peior. Nihilominus & detractio hac inter alias macula sordet, quod ex inuidia nascitur, quæ sordidissimum est vitium: quatenus è regione maximè charitati opponitur. Charitas enim vt ait Paul. non emulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambiosa, non querit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate: congaudet autem ueritati: quorum omnia contraria in inuidia continentur. Habet enim hoc inter cuncta vitia enorsissimum, naturæque reuera repugnantisimum, vt de malo, quod abhorrendum est, gaudeat, de bono uerò, ac potissimum de alienis uirtutibus, quæ amore sunt potissimum uenerandæ, contumetur: id quod diabolicum est ingenium. Quapropter nemo est, qui inuidiam eouere possit: quandoquidem omnes tenentur ad uirtutum fastigia conuerti: & quo quisq. altius euehitur, maiorem inuidiam liuidis concitat. Huius ergo hydrae sobolem sese

Paulus.

detractores agnoscant. Ad quantum igitur perinde conceditur, ingenium esse detractionis mentem excacare, nam cum vnusquisque ut Proverb. 15. ait Sapienter, in sententia lateat oris sui, qui detrahere pergit, amare dicta sua incipit, maleque de bono sentit, ac probos subinde odio habere: per quam uiani mens excacatur. Attamen cum & idem ipse effectus alij etiam uitijs communis sit, vt gula, luxurie & cæteris: non inde arguitur omnium esse pessimam detractionem.

ARTICVLVS IIII

Vtrum audire, tollere anque detrahentes mortaliter peccet.

Propter perniciem detractionis querendum demum restat, utrum qui detrahentes audiunt mortaliter peccent, si illis ora compescant. Arguitur enim contra: Nemo plus alteri quam sibi tenetur: laudi autem cuiusque apponitur si suos ferat detractores: secundum illud Gregorius supra citatum, super Ezechielem homil. 9. Lingua detrahentium sicut nostro studio non debemus excitare, ita per suam malitiam excitatas debemus a quantum tolerare, vt nobis meritiu cresecat: ergo non est peccatum detractionibus aliorum non obstitere. Secundo. Eccl. 4. iubemur non contradicere uerbo ueritatis ullo modo; vsu autem venire solet, ut qui detrahit, a ueritate non recedat, ergo tunc non est uirtus illi contradicere. Tertio id quod in aliorum uilitatem cedere, nemo prohibere debet, detractio autem crebro in rem eorum est, quibus detrahunt. Vnde Pius Pontifex 6. quæst. i. can. Quis Nonnunquam, inquit, detractio aduersus bonum concitatur, vt quos uel domestica adulatio, uel aliorum fauor in altum extulerat, detractio humiliet, ergo detrahentes reprimere non est officium. In contrarium est Hieronymus, ubi ait, Cave linguam, aut aures habere pruriens, vt aut alijs detrahas, aut alios audis detrahentes.

Ad quæstionem tribus conclusionibus respondetur. Prima: Quicumque uel alij ad detrahendum induci, uel detrahere propter odium delectatur, nihilominus quam detraheps peccat, quin uerò quædoque

doque aliquanto plus. Probatuꝛ conclu-
 ſio ex illo ad Rom. 1. Digni ſunt morte
 non ſolum qui faciunt, ſed etiam qui fa-
 centibus conſentiunt. Eiuſmodi enim
 conſenſus biſariam contingit: vno qui-
 dem modo directè, quando vel quis alter-
 rum ad peccatum inducit, vel ei placet: &
 quidem qui iſto modo conſentit, omnino
 ſu criminis particeps. Quin verò ſi indu-
 cit, eo grauius peccat, quoniam motore
 plus eſt culpæ quam in moto, atque adeo
 ſi latatur, fortè poteſt & grauius peccare,
 ſi odium cumulatius habeat quam ſit in
 detrahente. Ac de iſtis intelligitur ver-
 bum Bernard. prope finem ſecundi lib. de
 conſ. Detrahente aut detrahentem audire:
 quid horum damnabilius ſit, non facile di-
 xerim: ſecundo autem modo conſentire
 quis dicitur indirectè: quia ſcilicet non re-
 ſiſtit. Hoc autem dupliciter contingit. Nã
 qui non reſiſtit, aut munere ſuo proprio
 ac publico officio reſiſtere tenetur, aut pri-
 uata perſona eſt, cui id ex officio non in-
 cumbit. Sit ergo ſecunda conſuſio: In pri-
 uata perſona detractionem aliorum non
 repellere peccatum eſt, multo tamen mi-
 nus quam in detrahente, quod quipluri-
 mum eſſe ſolet veniale.

Tertia conſuſio: Quandoque non reſi-
 ſtere detrahenti, peccatum eſſe poteſt morta-
 le, primum in perſona publica, pura in eo,
 qui detrahenti præeſt.

Secundo, propter periculum quod ille
 qui audit, imminere ex detractione videt.
 Ac reſiſti, ſi quis ob ſolũ timorẽ humanũ
 obſiſtere ſe detraſtori formidet. Conclu-
 ſiones ſunt Sancti Thomæ. Et vnica ratio
 ne ambigunt conſiſtantur: iam enim ſupra
 pluries monſtratum eſt, vt quis ſi indire-
 ctè cauſa alicuius mali nõ eſtatis eſſe, quod
 vitare illud poſſit, ſed præter ea exigat, quod
 cauſatur. Tenet verò quempiam accidit
 aut ex iuſtitia, aut duntaxat ex charitate.
 Priuata autem perſona rigore iuſtitie nõ
 tenetur malum proximi cauere, ſed tan-
 tum ex charitate ſi abſque ſuo detrimento
 poteſt. Et ideo non eſt per ſe omnino cha-
 ritati aduerſum, à tali infamie detrimen-
 to proximum non liberare, vix tamen à
 veniali excuſatur, vt in ſecunda conſuſio-
 ne offerunt eſſe. Nam vbi cumque detractione
 oboriſ, poteſt quis facili negotio vrbane,
 ac leniter detrahenti occurrere, atq; ad co-

ſi id nõ faciat, negligere omnino cenſetur
 proximi famam. Attamen ſi detractor il-
 le vſque adeo eſſet rigidus atque intran-
 ſtabilis, vt periculum ab illo immineret,
 quicumque accuſaretur, etiam à veniali.
 Hoc autem quam rariffimè vſu venit. Ad
 de & ſola verecundia excuſari aliquem poſ-
 ſe, vt ſi qui detrahit illuſtrimus eſt, au-
 diens verè ſamulus eius, aut alia obiecta
 perſona, quæ mutire non audet. Ex iuſti-
 tia autem cum primis tenetur Prælatuſ, &
 ideo ille procul omni metu & pudore re-
 netur ſubditos à detractione corripere, ſi
 ſit in re alicuius momenti, cuius idcirco
 omiſſio peccatum eſt mortale, Prælatuſ in
 quam detrahentium, nam prælatuſ cor-
 rum quibus detrahitur, non tanta iuſtitia
 eos tenetur protegere, quia cura prælati
 eſt cauere ne ſubditi peccent. Quamuis &
 quodammodo tenetur charitatis vinculo
 ſubditorum honorem tueri. Præterea
 priuata perſona, cum ex detractione videt
 periculum imminere alicui mortis, vel tur-
 bationem rei publicæ, cum aliquo ſuo detri-
 timento tenetur occurrere. Metu autem
 humanuſ tunc aſcenderet ad peccatum
 mortale, quando iacturam temporalium
 bonorum charitati quis anteferret. Non
 autem id facere cenſendus eſt, quoties me-
 tu humano cauere ceſſat proximi detri-
 timentum, vt in ſecunda conſuſione dictũ
 eſt, ſed quando ſua eſſet omnino neceſſa-
 ria reſiſtentia ex præcepto: Vt ſi detrahe-
 tur fidei, aut religioni, &c. Ex his demum
 hoc colligamus ſaluberrimum documentum,
 vt intelligamus impendio quam maxi-
 mè neceſſarium eſſe ad pacem & ſalu-
 tem rei publicæ, ac potiffimum Chriſtiane
 familie detractoribus obuiam vbiq; pro-
 dire. Quod certè, vt dicebam nemo nõ ſuo
 gradu facile poteſt perficere. Et quando id
 non poterit, prudentis officium erit col-
 loquio abire, vt illa ratione detractorem
 pudore ſuffundat. Vnde Hieronymuſ epi-
 ſtola ad Gelantiam, quæſtione decima-
 quarta, egregiè tum detrahentes obur-
 gat, tum nihilominuſ & eoſ, qui eis non
 obſiſtunt, ſecundum illud Pſalm. Detra-
 hentem ſecreto proximo ſuo, hunc perfe-
 quebat.

Ad primum igitur argumentum reſpo-
 detur, quod maledicta, quæ in præſentia
 eius, cui maledicuntur, non detra-
 ctiones,

Docu-
 luberri-
 mum.

Hiero.

Ad pri-
 mũ arg.

ationes, sed contumelia sunt; & ideo ad virtutem humilitatis atinet illas ferre. Quando vero iam in alias aures inserunt, detractionis rationem induunt. Et tunc ait S. Tho. (id quod supra à nobis suspicatum est) in arbitrio eius esse detrimendum suam famam pati, nisi in periculo aliorum verget. Deum autem in nostra presentia absentis famam corrodit, non est nostri arbitrij infamatori parere, quia non sumus domini alienae famae. Et ideo vitio nobis veritatis si non resistamus, cum facile possumus. Nam si Deuter. 22. praeceperetur ut nemo iacentem asinum proximi leuare negligeret, grauius erit periclitantem proximi famam non protegere.

Ad secundū arg.

Ad secundum respondetur quod etsi dum detractor vera dicit; non sit ei contradicendum, est nihilominus ei reprimendum verbum ne aliena vulnera exulceret, aut saltem subrugata fronte illi ostendum eius nobis displicere sermonem. Nam ut Prover. 15. legitur, Verus Aquilo dissipat pluuias, & facies testis linguam detrahentem. Ad tertium demum respondetur vitiositatem & emolumentum, quae ex detractione prouenit, non ex intentione detrahentis proficisci, sed à Dei gratia mollientis alterius animum, & ideo perinde obstandum est illi, atque raptioribus & furibus, licet ex talibus incommodis eis, qui passi sunt, meritum nonnunquam patientie accrescere solet.

Ad tertium arg.

Ad tertium demum respondetur vitiositatem & emolumentum, quae ex detractione prouenit, non ex intentione detrahentis proficisci, sed à Dei gratia mollientis alterius animum, & ideo perinde obstandum est illi, atque raptioribus & furibus, licet ex talibus incommodis eis, qui passi sunt, meritum nonnunquam patientie accrescere solet.

QUESTIO XI.

DE SUSURRATIONE ET
DETractione:

S. Tho. 2. 2. quaest. 75.

ARTICVLVS I.

Verum susurratio sit peccatum à detractione distinctum.

CONTUMELIAE & detractioni, quae inter verbalia ad primas obtinent, alia adiunguntur, quae non sunt silentio pretercūda. Et primo de susurratione quaeritur,

sine crimen à detractione diuersum, an verò quidpiam grauius. Primum enim arguitur à parte negativa, nempe quòd à detractione non differat. Ait enim lib. 1. cap. 1. mol. Isidorus, susurronem de sono locutionis appellari: quia non in facie al cuius, sed in aere loquitur detrahendo: vbi susurratio eadem esse censet, quòd detrahere. Et legitur 9. Non eius criminator, nec susurro in populis. Et Ecclesiast. 23. (ut supra citatum est.) Susurro & bilinguis maledictus erit: criminator autem, & bilinguis idem esse apparet, quòd detractor. Secundò arguitur, quòd quamuis susurratio à detractione differat, non tamen sit grauius peccata enim oris à maledictione malitiam contrahunt: detractor autem mala simpliciter de primo spargit: cum tamen susurroes factis habeant illas, quae apparentiam mali habent inculcare. Tertio: Qui detrahit fratri suo, vt habetur iacobi susurro, detrahit legi atque ad eo legillatori Deo: Vnde maiorem contrahit grauitatem, quòd sit in susurratione. In contrarium autem est illud Ecclesiast. 5. Denotatio pessima super bilinguem: susurratori autem odium & inimicitia & contumelia: Vbi peior effectus tribuuntur susurratori, quàm detractori.

Ad quaestionem duabus conclusionibus respondetur: Prior: susurratio est tam foeda quam materia cum detractione conueniat, sine tamen differat. Etenim tam susurro, quam detractor mala in proximo obloquitur, idque clanculo, inque eius absentia: quare vtrunq; à contumelia differat. Atque hac ratione promiscuè apud Doctores ambo quòdque vsurpantur verba. Vnde super illud Ecclesiast. 5. Non appelleris susurro, ait Glossa, id est detractor. Attamen si verborum etymologiam consulas, detrahitio idem est (vt supra diximus) quòd fama subtractio, & diminutio: Susurratio autem solum denotat claculationem, atque adeo vitiosam loquutionem. Ob id quae forsitan ex vsus accommodatione, illam significat oblocutionem, qua quis contradicit non tam famam detrahere, quam amicitias dissoluere: & ideo differat sine. Quae propter etsi tam susurro quam detractor mala in genere de altero loquantur, tamen in specie detractor illa differant, quae verè sint mala culpa: nempe quibus fo-

ta commaculetur: Sufurro autem satis ducit illa proferre, quæ possint audientis animum ab alterius amicitia diuellere: etiam si sit bonum, dum modo uel malum appareat, uel audienti displiceat. Vt si apud prodigum de eius amico susurret, quod sit pecuniarum tenax: & apud festiuum & dissolutum obmurmuret alterum esse nimis compositum, ac modestum. Discrimen hoc primum patet ex glossa super illud ad Roman. 1. Sufurrones, detractores: quæ ait susurrones inter amicos discordiam seminare: detractores uero aliorum bona negare aut minuere. Et prover. 26. Sufurro subrafit iurgia conuolunt. Et Eccles. 28. Vir peccator (& est de susurro ac bilis) conturbauit amicos, & in medio pacem habentium immittet inimicitiam. Quamuis & hoc etiam supra detractio tribuimus: eide[m] idem tribuit ad Gelantiam Hieronym. Quod si nos interrogas utrum cum multæ sint amicitiarum species secundum Philosoph. 6. Ethic. alia scilicet, quæ fundatur super bono honesto, & alia super utili, atque alia super delectabili, sint etiam diuersæ susurratio nis species. Respondetur negatiuè. Sufurro n. tantum contendit amicitias dissociare in genere. Tamen si dum alium scopum perillam uiam attingere contendit: tunc eius susurratio potest diuersas malignitatis maculas contrahere. Vt si quis in aures principis, aduersus alium susurrerit, ut eius honorem obtineat, ambiciosus est, uel auarus: & si de marito susurrerit apud uxorem, uel amicitia inter eos sublata, eius potitur amplexu, erit adulter. Sed hæc extra rē præsentem sunt. Posterior conclusio: Sufurratio genere suo grauius peccatum est detractio, atque etiam quam contumelia. Enim uero (ut supra dictum est) inde uenit peccatum esse grauius, quod maius inferat nocumentum: eoque nocumentum maius ceteris, quo bonum sublatum est præstantius: amicitia uero præstantius bonum est, quam fama & honor: ergo & susurratio pacis perturbatrix peior est, quàm detractio & contumelia. Probatur autem uelima præmissa tum auctoritate. Eccles. 6. Amico fideli nulla est comparatio. Tum & ratione, nam bona fama, & honor in hoc uilius est, ut multorum quis amicitiam conciliet, atque adeo per regulam posteriori

ficam amicitia præstantior est, quàm fama. Adde quod post virtutes, ad felicitatem comparandam, ut Ethic. 8. ait Aristot. nihil conducentius est, quam amicorum copia. Sane cum non solum amicorum omnia sint communia, uerum omnes quadam tenus homo vnus. Quare cui legitimi abundant amici, nihil deesse in uita potest. Sed arguis etiam in contrarium. Detractor (ut supra dictum est) amicos etiam dissociat, sicut susurro: non ergo differunt sine. Respondetur quod etsi per detractorem amicitia non nunquam evertantur, nõ est tamen ille detractoris scopus, sed tantum famam deturpare, quæ ad inimicitias uis sternit: finis autem proximus susurrionis est easdem inimicitias constare: & ideo est turpior. De hac autem conclusione duo se offerunt minutiora dubia. Primum de hæc cõparatione, qua amicitia famæ & honori præfertur. Apparet enim fama inde preuolior, tum quod latius extenditur: plures enim sunt, quibus studiosus notus est, quam quibus est amicus: tum etiam quod est uirtuti propinquior. Nam qui moribus præstat, illic in aliorum notitiam uenire non tam facile in amicitiam: propterea quod non omnes sunt uirtutis amatores. Ad hoc in primis respõdetur, neque famam, neque honorem, neque uero amicitiam, uirtutes esse. Atque adeo neque spiritualia bona in quibus uera felicitas consistit: sunt tamen uirtuti agnata. Vnde Arist. 8. Ethicorum: Amicitia, inquit, non est uirtus, sed uirtuti proxima. Vbi de illa loquitur amicitia, quæ hoc nomine uere gaudet nempe, quæ ex bono honesto, hoc est ex uirtute proficiscitur. Nam quæ uili, aut delectabili innititur, non est nisi secundum quid amicitia: sicut & bona ipsa quibus innititur. Et quia amicitia non gignitur ex uirtute, nisi per eius notitiam in qua fama consistit, inde fit, amicitiam præstantiorem esse, quam famam, tanquam eius finem, nam frustra esset uirtutis notitia nisi homines ad studiõs amorem alliceret. Ac proinde in celesti beatitudine, propterea notitia illa mutua beatorum ad beatitudinem spectat quod omnes eodem amore conglutinat. Vnde a prius in contrarium argumentum negatur latius protèdi famam, quam amicitiam, nam quotquot notitiam habent

Aristot.
Obiectio.
Solutio.
Primū dubiū.
Solutio prioris conclus.
Aristot. conclus.
Amicitia præstat famam.
Ad arg. factum.

Sol. de Iust. & Iu. K k inte.

integritatis hominis ac virtutem praestantia, nisi corruptis ipsi sint moribus, ipsum amant. Ac perinde ad posterius negatur propinquiorum esse virtuti formam, quam amicitiam. Immo amicitia germanior illi est, quapropter sicut virtus nihil à fortuna pendet, ita & habere amicos potius a virtute nascitur, quam à fortuna temeritate. Alterum dubiosum est de gravitate peccati susurrationis. Ad quod facile respondetur, quod etsi genere suo mortale sit crimen propter nocentem gravitatem, potest tamen ex leuitate materiae esse veniale. Vtrum autem aliquando contingere absque vlla culpa possit? Respondetur primum quod susurrare ad dirimendam perniciosam amicitiam, dummodo citra infamiationem fiat, virtus est, etiam si nonnulla naturalia vitia hominis commemorentur. Vt si ad dimouendum hominem ab amica dicas esse deformem, atque infamam, &c. At verò dissociare amicos quorum amicitia in virtute, & honesto fundatur, nunquam esse potest citra peccatum, & quidem mortale si ex amicis contendas facere inimicos, nam si tantum contendas amouere assiduam familiaritatem, esse potest veniale. An verò quis possit amicitiam aliquorum dissuere non quidem illa intentione, vt sint inimici, sed tanquam mediū vt se loco alius expulsi in amicitiam alterius insinuet, quia videlicet praesens aut princeps non hunc ad tantam familiaritatem admittet, nisi alter excludatur. Respondetur primum quod alterum infamanda nequam licet, sed tamen narrando aliqua eius vitia naturalia, quae sunt publica, forsitan nullum est peccatum, quia vnusquisque sine vi, & fraude potest sibi commodum cuius dignus est procurare. Quod si arguas, id est verum nisi alter non repellatur à iure suo. Respondetur quod quando illud ius ei per iustitiam competit, nefas esset tali iure hominem expoliare, sed tamen quando gratuito in amicitia alterius retinetur, non fit ei iniuria.

Ad primum igitur argumentum iam responsum est, quod susurro, secundum illam generalem rationem, quae male de alio loquitur, detractor dicitur, differt tamen sine, vt dictum est. Ad illud autem Leui. 19, respondetur criminatorem, vt nomen sonat, tam à susurrone, quam à detractore differre. Est enim ille qui aliena crimina praeter ius vel imponit, vel detrahit, vel auget & improperat, licet hoc etiam detractor aliquando susurroque faciat. Ad aliud verò Eccl. 28, concedimus & susurrone non nunquam esse bilinguem, nam duorum amicorum vtique dicit quod ei displicet. Atque adeo alteri vnus ac subin de alteri aliud, tametsi & detractor alia ratione bilinguis (vt supra diximus) quia aliud in absentia, aliud in praesentia loquitur. Ad secundum respondetur, quod quisquis detractor semper quod mali est obloquatur, susurro autem non id semper, sed quod malum alteri apparet, est nihilominus susurratio peior, quia peccatorum grauitas non attenditur ex illo materiali obiecto, sed ex fine, & effectu, qui peior est in susurrone.

Ad tertium denique respondetur quod qui detrahit homini, propterea ceterum detrahere legi, quod agit contra legem de dilectione proximi. Quapropter & susurro amicitiarum extingit, quia nocentius est deum Deum peius offendit, qui vt habetur 1. Ioan. 3. dilectio est. Quapropter Prover. 6. Sex inquit sunt quae odit Dominus, & de primum (quasi omnium pessimum) detestatur anima eius. Atque illud septimum ille est, qui seminat in inter fratres discordiam.

ARTICVLVS II.
Ntrum derisio sit speciale peccatum in peccatis cedentibus distinctum, atque ad mortale.

Post haec, & de derisione etiam videtur superest, qualem quantumque peccatum sit. Et arguitur primo quod non differat à contumelia: nam substantia eadem esse videtur, quod derisio, eademque in contumeliam concidere, idque & ex materia & ex illato nocimento competit. Nemo enim deridetur nisi de aliquo turpi, quod quidem si in faciem ei obijciatur, contumelia est, si verò clanculum est vel detractio, vel subfannatio. Item nocentum quod per derisionem inferatur, aut contra honorem est, & tunc est contumelia, aut contra famam, & tunc est derisio.

Postrema dubitatio.
 Responsio.
 Scrupulus.
 Solutio.
 Obiectio.
 Dissolutio.
 Ad primum arg.

SOTO
 DE IUSTITIA
 LEGI
 DI

aut contra amicitiam, & tunc erit sulur-
rus. Quod autem derisio non sit peccatum
mortalis arguitur: quia cum derisio ludo-
fiat, ac sæpe inter amicos, non videtur esse
charitati contraria. Adde quod neque de-
risio, quæ iniuriam Dei vergit esse appa-
ret mortalis. Nam quicumque in pecca-
tum recidit à quo per Dei gratiam refur-
rexit, irrisor est eius etiam si peccatum
illud ut veniale: secundum illud Isidori:
Irrisor & est & non penitens, qui adhuc a-
git, quod penitet, & tamen non quicumque;
relapsus in veniale, est mortale. Item & si-
mulator irrisor Dei est, secundum illud
Gregorij: Per struthionem significatur si-
mulator, qui deridet equum & acesorem,
id est Deum, & tamen non quæcumque re-
cidit in peccatum simulatio est peccatum mor-
tale. In contrarium est quod derisio sit lu-
do, cætera verò serio. & idè peccatū hoc
ab illis differt. Et Proverb. 3. legitur, quod
Deus deridet illosos, deridere autem
Dei, est æternaliter punire, ut testatur illic
Psaltes, Qui habitat in caelis iridebit
eos. Vnde colligitur esse peccatum genere
suo mortale.

Ad quæstionem tribus facillimis con-
clusionibus respondetur. Prima est: Pecca-
tum derisionis distinguitur à cæteris su-
pra nominatis. Probat: Peccata quæ
verbis committuntur, ex intentione (ut su-
pra dictum est) existimantur ergo diversa
eorum intentio diversas inter ipsa consti-
tuit species. Sicut autem contumeliosior
honori intendit derogare, & detractor
famam diminuerè, & susurrator amicitiam
extinguere, ita irrisor erubescen-
tiam, & pudorem alteri offundere, qui
quidem finis ab alijs discriminatur, ergo
ab alijs specie scernitur. Differt præter-
ea, ut dicebamus, quod cætera serio, irri-
sio verò sub ludi forma scommata sua re-
git, vnde & lusus dicitur. Quare irrisio
frequentissimè in ironia versatur, ut si de-
formem hominem pulchrum appelles, &
infimè natum, ingenium, & elinguem, di-
ferum & elegantem. Ad subsequendum
autem conclusionum intellectum præme-
diandum est, quod cum irrisio non sit
nisi de aliquo vitio, aut morali aut natu-
rali, prudenter discernendum est, an ma-
lum illud per se ingens sit, & grave, an ve-
rò per se paruum, si enim per se magnum

sit, non est secundum naturam suam irri-
sionis materia, immo eius commemoratio
ut seria impropertatio natura sua repu-
tatur, quare si in risum, & iocum profera-
tur, hoc fit quia narratur, ut paruum. Bi-
sariam ergo vitium aliquod ceu exile, &
pusillum risu, & lusu profertur, videlicet
vel tanquam paruum & tenue secundum
se, aut respectu personæ, quæ parvipen-
ditur. Sit ergo secunda conclusio. Expo-
nere peccatum alicuius, aut naturalem
defectum irrisioni tanquam paruum, se-
cundum se non est genere suo mortale,
sed veniale, si aliquo in de modo alter
pudat, nam res esse potest tam exigui mo-
menti, ut nullum sit peccatum. Conclusio
est per se manifesta. Quoniam omne
peccatum ratione leuitatis materiæ fieri
potest veniale. Dixerim autem genere
suo, quoniam si quis vitium non adeo
per se magnum alteri illudendo obijciat,
sciens irrisionem illum grauissimè laturum,
peccatum contra charitatem committit.
Vt si honestissimo viro, ac religio-
so quis facie diceret abique arbitris fuisse
puellæ loquutum, vnde ille ingenti rubore
suffunderetur, profectò non euaderet à
mortali culpa illæsus.

Tertia conclusio: Si vitium quodpiam
sub risu, & ioco in faciem hominis expua-
tur tanquam paruum, non quidem per se,
quia magnum absolutè æstimatur, sed res-
pectu personæ, cui obijciatur, quæ pro vili
habetur, & ideo pro nihilo ducitur talis eū
vitij denotari, peccatum mortale est, id-
que grauius quam contumelia, tantoque
enormius, quanto personæ, quæ illuditur
maior erat habenda reuerentia. Proban-
tar singule partes, quoniam magnum vi-
tium alteri in faciem obijcere peccatū est
contumeliæ: quod (ut supra diximus) cul-
pam sãffert mortalem: quod autem per
ironiam, vel sub risu schemate profertur,
re utra culpam non minuit: immo eo
auget quod tali irrisione persona adeo de-
notatur vilis, ut non magni pendatur ta-
le vitium illi impingere. Sicuti nihili æsti-
matur pueros, stultosque homines atque
alios abiectè sortis similitum vitiorum no-
minibus denotare. Hoc enim rationem
contemptus exauget: quare grauius est
crimen, quam si serio per contumeliam
talia obijcerentur vitia. Hiæc palam sit

Secunda conclusio.

Secunda conclusio.

Probò.

Tertia conclusio.

Suade-
tur pos-
ta cõcl-
quo ad
oës sui
partes.

- tertium conclusionis membrum, quod quanto persona illa maioris erat reuerentia digna, tantò eiusmodi irrisionis commata grauioris sunt culpa. Quocirca dum in Deum eiusmodi irrisiones euomuntur aut in fidem, & religionem enormissima existunt blasphemiae crimina. Vnde Isai. 37. Cui exprobrasti, & quem blasphemaisti, & super quem exaltasti vocem tuam? Et subditur, ad sanctum Israel. Post hanc secundum locum obtinet irrisio parentum; vnde Prouerbie. 30. Oculum qui subannat patrem, & despicit partem matris sue, ossodiant eum corui de torrentibus, & comedant eum filij Aquila. Deinde tertio loco habetur derisio iustorum, nam cum honor sit virtutis premium, iusto subannate est virtutibus ipsis, & quadantenus Deo iniuriam irrogare. Quia verò & hæc nonnunquam ob insignem viri sanctitatem excedere illam potest, quæ est in patres. Et contra hos irrisores legitur Iob 12. Deridetur iusti simplicitas. Quod quidem derisionis genus nocuum est, & pestiferum quippe quo homines a virtutum exercitio præ pudore retrahuntur. Vnde Greg. Qui in aliorum actibus exoriri bona respiciunt, mox ea manu pestifera exprobrationis euellunt. Circa hæc tertiam conclusionem, nam de alijs nullum est dubium, scrupulum ingerit argumentum, quod cum contumelia contra honorem existat, derisio autem contra verecundiam, honor verò præstantius bonum sit verecundia videtur contumelia grauius crimè, quam derisio.
- Resolutio.** Respondetur nihilominus, quod virorum grauitas non inde semper sumitur, vnde eorum species distinguuntur, secretatur enim derisio a contumelia ex fine diuerso, quæ scilicet erubescenciam, & pudorem efficit, grauitas tamen eius perpenditur ex maiori contemptu, qui est in derisore, quam in contumelioso. Illa enim ratione diximus contumeliam peiorem esse detractione, licet fama cui per detractionem officitur, pretiosius donum sit quam honor. Adde, quod irrisio adiunctam semper habet contumeliam, quippe qua in presentia irrisi improperatur eius vitium, sed singulari modo. Quod autem irrisio Dei, aut fidei, aut religionis, aut cuiuscunque virtutis sit nocentissima, ind e patet,
- quod multi aliàs probata virtutis, nempe qui alia vitiorum monstra debellarunt, quoniam a filijs huius seculi hypocrite nominantur, atque ideo quod egerit vitium subannantur, pudescunt in publico egerijs virtutibus nauare operam. Cuius ideo familiam suam Christus admonitam prouidè curauit. Primum Mathe. quinto. vbi singularem beatitudinis gradum illis proposuit, quibus homines ob id maledicerent, quod mundum ludibrio haberent, & eius sapientiam stultitiam reputarent, & veluti stulti in mundanorum oculis vincerent. Et Matthæ. decimo. Qui me confessus, inquit, fuerit coram hominibus, cogitabor ego dum coram patre meo, qui in caelis est. Et apertius Luc. nono. Qui me erubuerit, & meos sermones, hunc filius hominis erubescet, cum venerit in maiestate sua, & patris sanctorum Angelorum.
- Ad primum igitur argumentum respondetur, quod subannatio, & irrisio licet fine conueniant pudescendi, differunt tamen in modo, quia irrisio solo fit verbo, & cachinnis, & scomatibus potissimum ironia: subannatio verò gestibus alijs, vt detorto, rugatoque naso, vt habet glossa, super illud Psalmi secundi. Qui habitat in caelis irridebit eos. Haud prolatis labijs, alijse seu membrorum, seu rerum figuris offensis, quibus vitium hominis subnotatur. Talis verò differentia speciem non variat, eo quod gestus illi omnes verborum vice funguntur. Differet tamen vitium quæa contumelia sicut erubescencia a detractione. Est enim erubescencia, vt ait Damascenus, in honorationis timor. Ad aliud eiusdem argumenti membrum respondetur, quod & si irrisio non sit nisi de aliquo turpi, quare in materia cum contumelia, & detractione conuenit, tamen respectu differet. Tria enim sunt, quæ hominum virtutum vtu apud homines commotetur, scilicet, & honoris reuerentiam, & famam apud alios, & apud seipsum bona conscientie gloriam, secundum illud secunda ad Corinth. primo; Gloria nostra hæc est, testimonium conscientie nostræ; contumeliosus ergo & detractor turpia dicunt, vt honori, & famæ officiant, derisor autem, & subannator, vt per erubescenciam, & pudorem gloriam commotent.

Ad tertium mem-
brum.
Ad secun-
dum argu-
mentum.
Ad tertium argu-
mentum.
Ad quartum argu-
mentum.

sciencie illi alteri adimat. Ac per hoc respō-
detur ad tertium membrum, nempe aliud
esse detrimētum derisionis ab alijs, scilicet
inquietatio, ac turbatio tranquillitatis con-
scientie quæ magnum bonum est, secun-
dum illud Proue. 15. Secuta mens quasi iu-
ge conuiuium. Pabulum enim conscientie,
nempe quo homo animam suam fagi-
nat, cogitatio est virtutum, quibus Dei fa-
nore in eius gratia perstat. Ad secundum
argumentum respondetur, quod est illudus
de se nihil importet charitati contrarium,
respectu illius personæ cum qua lusus ini-
tur, potest nihilominus ratione materie
charitati aduersari propter contemptum.

Ad tertium respondetur, neque qui in pec-
catum recidit etiam mortale, neque hypo-
crita officium simulans directe irrisor est
Dei quoniam potest vel ex infirmitate vel
ex ignorantia re labi, sed interpretatiue ta-
lis habetur, quia quandam irrisoris effigiē
præfert, dum quod in pœnitentia promi-
sit non seruat. Adde quod in uenialia iterare
non est proprie recidere, cum non sit gra-
tia Dei casus, sed est dispositio quædam ad
calum. Ad quartum denique responde-
tur, quod est derisio quatenus ludum im-
portat, leuis quidpiam sonet quam con-
tumelia quod detractio, nihilominus quia
maiores habet contemptum, inde fit gra-
uior.

QVÆSTIO XII.

DE MALEDICTIONE.

S.Tho. 2. 2. quæst. 67.

ARTICVLVS I.

• Vtrum cuiuspiam sit licitum alteri ma-
ledicere.

Maxima iniuria quæ ver-
bis inferitur est maledictio
de qua primum queritur,
vtrum sit quoquo pacto
licita? Arguitur enim a
parte negatiua. Apostolus namque (in
quo Christus, vt 2. ad Corint. 13. ipse affe-

rit, loquebarur) præcipit ad Rom. 7. dicens,
Benedicite, & nolite maledicere, & vt ha-
beret Danielis. 3. Omnes tenemur Deum
Benedicere. At enim, Benedicite filij ho-
minum Domino. & tamen ex eodem ore
(vt Jacob. Apostolus capitulo terzo docet
non potest Dei Benedictio, & hominis
maledictio procedere, ergo nulli licet al-
terum maledicere. Secundo arguitur ratio
ne. Nam qui maledicit, optare alteri incre-
pareque censetur malum. Quæ quidem a-
nimi affectio cum charitate pugnat, quin
vero neque diabolus ipse malitia obstina-
tissimus licium apparet vt maledicatur,
quippe cum Ecclesi. 10. legamus, cum ma-
ledicit impius diabolum, maledicit ipse a-
nimam suam. Tertio denique arguitur Si
quempiam maledicere licet, hoc est quia
malus est, tamen cum aliena corda nobis
non pareant, hac ratione non apparet, lici-
ta maledictio, vnde super illud Numc. 23.
Quomodo maledicam cui non maledixit
Dominus? ait gl. Non potest esse iusta ma-
ledicendi causa, vbi peccantis ignoratur af-
fectus. In contrarium autem existit ma-
ledictio illa Deu. 27. Male dictus qui nõ per-
manet in sermonibus legis huius. Et Eli-
seus, vt 4. Reg. 1. legitur, maledixit pueris
sibi illudentibus.

Quamuis vsitatus sit multo maledice-
re alteri, quam alterum, tamen inter mo-
rales philosophos vsus etiam obtrahit, vt
ad explicandum affectum quem quis in
alium exhibet maledicere, cum casu etiam
accusandi copuletur. Ad questionem er-
go trimembri diuisione præmissa, trina
conclusionē respondetur. Est enim ma-
ledicere idem quod malum dicere, id
quod trifariam contingit. Vno scilicet
mō sub forma enuntiationis vitium alie-
rius referendo, atque hoc quidem nihil
ad præsentem questionem attinet, sed
ad vitium detractionis, aut contumelie,
aut aliorum quæ hæctenus explicata sunt.
Secundo vero modo, maledicere aliquid
contingit, per modum causæ aut effectri-
cis aut morticis, qua scilicet alius quis-
piam ad agendum mouetur. Atque hoc
idem primum ac proprie Deo per excellē-
tiam competit, cui solo verbo cōdidit vni-
uersa, secundum illud Psal. Dixit, & facta
sunt. Quapropter Deo benedicere idem
est quod bonum impartiri, & maledice-
re idem quod malum inferre. Secundum

Secundā
arg.

Tertiū
arg.

Diuisio
trimem-
bris.

autem Deum suo quoque gradu, & ordine, competit etiam hominibus qui imperios suos mouent subditos ad aliquid exequendum, ad quem exprimendum affectum instituta sunt verba imperatiui modi. Tertio demum modo dicere expressio quaedam est affectus id desiderantis quod verbo exprimitur, cui quidem affectus verbum inferuit operatiui modi. Et hic proprie modis vulgo appellat maledictio aut benedictio, puta boni malivè imprecario. Ex quo fit, quod dicere de his duobus postremis modis, vel leque id, quod dicitur secundum bonitatem & malitiam, se consequuntur, nempe ut qualis bonitas aut malitia later in voluntate dicentis, talis deponatur in dicto. His ergo praehabitis in prima conclusio. Imperare ut alij malum fiat, optareque aut imprecari malum quatenus malum illi est, nempe quasi illud propositio suo intendens peccatum est genere suo morale. Conclusio manifesta est. Nam malum alicuius el exhibere vel optare charitati appetitè repugnat. Secunda conclusio. Malum sic imperare, optare, aut imprecari ut ratio nem induit boni, licitum est & quandoque necessarium officium. Probat. Nonnunquam malum peculiaris personae ut medium concipitur ad assequutionem boni, nam licet malum per se non sit necessarium medium boni finis, è malitia tamen hominum accidere potest ut si conducens taliter go. casu sit voluntas eiusmodi finis bona est, & ita & imperatio & imprecatio illius mediij, licet sit personae incommo- dum.

Quapropter tunc eiusmodi affectio non est per se proprie maledictio, sed accidentaria, quia tunc non per se malum intenditur, sed bonum, quemadmodum mors quam qui seipsum defendebat, intulit.

Tertia conclusio. Imperium huiusmodi & imprecatio mali bifariam potest rationem boni inducere. Vno modo quia rationem habet iustitiae quemadmodum Deus ac subinde humanus iudex licitè malefactorum maledicit, supplicio eum adiudicando, quemadmodum, & sancta ipsa ecclesia dum anathemate rebelles percellit, iure & merito maledicit. Atque hac ratione & prophetae saepe maledicunt, male peccatoribus imprecantes, diuina se accom- modantes voluntati, ut est illud. Confundantur superbi, quia iniuste iniquitatem fecerunt in me ac totus Psalm. 108. Con-

situe super eum peccatorem & diabolus flet a dextris eius & Psal. 100. In matutino interficiebam omnes peccatores terrae, ut disperirent de ciuitate domini omnes operantes iniquitatem, tametsi eiusmodi imprecationes nonnunquam vim habeant prophetiarum pronunciarionum. Secundo modo contingit malum alicui imprecari sub ratione vtilis qua vrique ratione licet ei imprecari, qui moribus corruptus est aggritudinem aliquam, aut aliam calamitatem, qua salubriter castigatus cunctis resurgat. Circa has igitur conclusiones, d ipsum recolendum est, quod supra de ajs verborum iniurijs adnotauimus, nempe adiudicandum maledictionis culpam, perpendendum esse animi propositum. Quapropter cum parentes filijs maledicunt nullum in eis habentes mali desiderium, nunquam est peccatum mortale, quantum consuetudo profecto pessima est, & hominibus infimae classis peculiaris, neque ad correctionem quidquam conferens praeterquam quod ipse maledicenti imprecari sepe itam in odium concitat, atque animum mutat, ut quidquid malorum imprecatur, ferè illis optent. Ad haec demum diabolus appellatio, qui illum cui malum dicitur, importet, vix a mortali peccato excusari potest. Est enim blasphemiae genus & scandalum, semper tamen mortem alicui imprecari. Neque vero quod maledicentem postenominam maledictionem dixi penitent in dicitum est non praecessisse consensum adeo culpam, sed duntaxat est signum impetum illum non tam ex habitu quam ex passione emanasse. Leuius autem maledictiones plurimum sunt venialia peccata. A quo (ut artic. proximo de usuratione dicebamus) ex maledictionis obiecto, peccatum ipsum speciem trahit. Qui enim imperat imprecaturque homicidium, homicida reputatur, & qui imperat futurum, futurum non autem qui imprecatur ut ab alio qui suis spoliatur numis. Hoc autem adnotandum est discrimen inter maledictionem sub forma imperandi, atque alteram imprecatoriam. Qui enim imprecationis tenori maledicit, si nullam habeat malum intentionem neque scandalum de, nullam committit culpam, qui vero ut malum fiat, imperat, licet nihil habeat sinistrae intentionis sed fiste id faciat, potest incautus causam damni dare, atque

Prima
conclu.

Secunda
conclu.
Probó.

Tertia
conclu.

atque adeo tantum committere peccati
quanta fuit cautela negligentia. Vt si quis
famulis præcipiat vt nudis gladijs quen-
quam terrefaciant ex quo aliquid lætionis
aut incommodi subsequatur. Sed quia
scandali meminimus, illud maxime datur
ratione personæ maledicentis, prælati
enim aut quævis grauis persona vix sine
scandalo potest male subditis præcari.
Quod autem filij parentibus, aut inferior-
es superioribus maledicant, id quidem
neque per se cum licet. Eset enim non mo-
do scandalum, sed contumelia genus, tan-
ta est reuerentia, quæ illis debetur. Con-
tra tertiam demum conclusionem existit
argumentum, quod personæ priuata
non liceat optare alicui malum, tanquam
medum ad assequutionem boni, quo-
niam quod facere non licet, nemo videtur
optare alicui posse, nemini autem priuata
personæ licet illi qui corruptis est moribus
dammum dare vt emendetur, ergo neque
illud licet ei optare. Respondetur autem
peremptoria priori præmissa. Nam quamuis
mihi non liceat malum alicui inferre, quia
non sum minister iustitiæ, licet tamen mi-
hi optare vt Dei permissu (penes quem
summa potestas est) aut publica auctori-
tate, malum ei obtingat, quo flagello respic-
scar. Neque vero solum ob spirituale bo-
num optare vitioso possumus temporale
malum, verum & ad cauendum aliud tem-
porale peius. Enim vero optare possumus
dilapidationi suorum bonorum temporale
aliquid incommodum, ne ludo ac lusibus
illa decoquat. Quin etiam & mortem alicui
optare possumus, licet nobis constet
viam perditionis ingressum ire, vt nostræ
reipublice mala caueantur, paxque & tran-
quillitas contingat. Potest enim quisque
Turcæ mortem, & clades omnes impreca-
ri, vt ab eius tyrannide liberemur. Quin
vero & Christianis hostibus qui nos inu-
sitate persequuntur, quando alia non patui-
set via, licitum est id ipsum optare.
Ad primum igitur argumentum respõ-
detur, sacris testimonijs hoc solum cõ-
tineri, quod malum, quatenus malum est,
nemini licet imprecari, ac perinde ad secũ-
dum respondetur, quod qui malum alicui
bono fine & proposito imprecatur, non il-
li malum simpliciter optat, sed bonum.
Ad tertium respondetur, quod dia-
bolam quantum ad eius naturam maledi-

ces non licet, quippe quæ Dei signifi-
catum est. Tamen propter eius culpam id li-
citur, secundum illud Job. 3. Maledi-
cant ei qui maledicunt diei. Sensus au-
tem citate auctoritatis Eccl. 2. est quod cum
impus diabolo propter eius culpam ma-
ledicit, seipsum simili ratione iudicat ma-
ledictione dignum.
Ad illud autem postremo argumento
inductum respondetur, quod ille Balaam
merito reuebat populo Israelitico ma-
ledicere, quippe cui constabat eidem popu-
lo Deum benedicere. Scelus autem res
habet de peccatoribus quorum culpas, læ-
cet eorum corda non inspiciamus, exter-
nis signis atque documentis perpendi-
mus, & ideo illis possumus in rem suam
maledicere.

Ad po-
stremũ
argum.

ARTICVLVS II.

Utrum creatura etiam irrationali ma-
ledicere licet.

Superiori articulo, quo de maledictio-
nis quæ in hominem iactantur de-
finitum est, alterum de irrationali creatu-
ra subiungitur. Arguitur enim quod non
liceat illam maledicere. Maledictio nam-
que aut in penam licet, aut ad emendam
culpam, creatura autem irrationalis neque
culpæ est capax, neque vero penæ, im-
mo nihil in creatura irrationali est nisi na-
tura quæ Dei opificium est, eiusque insti-
tutu appulsuque agitur, quare qui ei ma-
ledicit, in Deum respicit iniuriam. In
contrarium est quod dominus, vt Matth.
20. narratur, siculneæ maledixit. Et Iob
diei natali suo, vt eius habet historia ca-
pit. 3.
Ad quæstionem quatuor conclusioni-
bus respondetur. Prima, quæ cæterarum
est fundamentum, Benedictio ac maledi-
ctio per se proprie in solam potest conij-
ci rationalem, aut intellectualem creatu-
ram. Probat. Benedictio & maledictio
in causâ tantum rem competit cui bonũ
ac malum ad felicitatem seu infelicitatem
pertinens contingere potest, id au-
tem soli creaturæ spirituali aut homini cõ-
gruit.

Arg. par-
tis nega-
tiuæ.

Prima
conclu.
Probat.

Kk 4 Nam

Nam brutę animantes quę suarum actionum dominium non habent (vt lib. 4. qu. 1. demonstrabamus) neque felicitatis & apaces sunt proprie aut iustitię, neque infelicitatis, & iniurię. Consistit enim felicitas in assequutione vltimi finis quem creaturas per suas actiones intendit, irrationales autem atque inanimię creature nec fines agnoscunt, neque illuc quidpiam referunt, neque ideo ius proprie ad rem aliquam per se habent, sed quidquid sunt, homines sunt. Maior autem dubitatio est de priorę præmissa. Nam etsi irrationalibus creaturis neque bonum neque malum accidat ad felicitatem pertinentem suam, famefcunt tamen, infirmantur, & moriuntur, quę quidem mala possumus eis imprecari, atque adeo eis maledicere. Ad hoc verum tamen responderetur, bona aut mala quę per benedictionem, aut maledictionem imprecamur, non esse illius generis quę mere sunt naturalia & generalia Dei concursu lignis, ac faxis contingunt: sed quę sub speciali providentia Dei ad humanam felicitatem referuntur: hoc enim imprecatio optatiui modi designant. Hinc ergo gradus sit ad conclusionem secundam, Benedicere ac maledicere irrationalibus creaturis, contingit in ordine ad hominem propter quem create sunt, ita vt earum maledictio aut benedictio in hominem ipsum refundatur. Probatio est quod earum bonum & malum ad nostram felicitatem & infelicitatem referuntur. Tribus autem præcipue modis relatio eiusmodi consideratur. Primo quidem, per modum subuentionis, quatenus scilicet eorum seruitio ad iumenta quę vitmur. Et ideo qui agris sterilitate imprecaretur, hominibus faceret iniuriam, quibus aut fructus ferunt, & qui a iumentis aut pecoribus optaret mortem, domino damnum illud optaret. Quare, & in penam delictorum nostrorum sterilitates acciderent, & iumentorum pestes. Atque hac ratione dominus Genes. 3. maledixit, dum ait, Maledicta terra in opere tuo, vt felicitet sudore vultus sui victum quaritans pennis sue culpę luceat. Et e converso Deuteronomio. 28. eadem benedixit, vbi ait, benedicta horrea tua, & subinde maledixit dicens. Maledictum horreum tuum. Secundo modo irrationalis creatura homini per modum: si-

gnificationis inferuit. Qua ratione Dominus maledixit ficulneam in significationem Iudaicę sterilitatis. Tertio denique modo eadem irrationalis creatura ad nos per modum continentis referuntur, vt tempus, & locus. Atque hac ratione Iob maledixit diei natiuitatis suę. Non quidem male hominibus precando, vt ille facit quis aeris inclementiam in frugum detrimentum desiderat. Peccaret enim tunc, cum tamen Iob 1. legatur quod in omnibus illis non peccauit. Et capit 2. commouit Deus Sathanam ne animam illius tangeret, sed maledixit illi diei propter amorem potius humani generis, ac potissimum Dei. Nempe propter culpam originalem quam sui conceptione contraxit, & propter calamitates a quę ærumnas inde humano generi accrescentes. Atque ad hunc modum reducit maledictio Davidis 2. Reg. 1. qua montibus Golboe male precatus est, nempe vbi clades Sauli & populi contigit. Tertia conclusio. Maledicere autem rebus irrationalibus, immo & demonibus, vt supra diximus, quatenus creature Dei sunt, blasphemia est. Quarta demum, Maledicere eidem secundum se consideratis, otiosum ac vanum est, ac subinde illicitum. Conclusio hæc ex prima manifeste colligitur. Ex his cordantissimus quisque colligere nouerit, quousque liceat tempestates, ærumnam, & locustam aliaque id genus portenta maledicere. Absit enim iura factorum in nullo, quanta fieri inter aliquos iustos fertur, nempe quod locusta & bruchus patrono illis ac procuratore, vt fertur, consignatis, in iudicium euocantur, & contestata hæc causa vtrinque agitur, ac demum anathematis censura exterminantur, quatenus res maiori ludibrio digna congregate Christianis potest, quam cum eiusmodi portentis ac vermiculis, & volatilibus quę merito naturali instinctu aguntur seriores agere? Quod ergo in eiusmodi calamitatibus licet, id scitum est vt diuinum auxiliu aduersus daemones legitimis exorcismis imploremus, qui in vltione delictorum nostrorum permitti diuinitus solent, eiusmodi incurtisibus ac turbidibus neque infestare. Atque hæc forte ratione licet terminos benedicere, quamuis hoc non sit adeo necessarium, sed satis est Deum pro fructuum prosperitate exorare. Benedicere autē campanas religionis habet prædictum.

Obiectio.

Solutio.

Secunda conclusio. Rõ con iustitiis.

sum, sicut benedicuntur calices, quamquã in his non negauerim quin possit nonnullam superstitionis nonnihil commisceri. Argumentorum ergo solutiones, per ea que dicta sunt, liquent.

ARTICVLVS IIIII.

Vtram maledictio, peccatum sit genere suo mortale idemque detractione peius.

Postremo quaeritur de culpa maledictio genitum grauitate, videtur enim nõ esse genere suo mortalis, tum quod August. in homilia de igne Purgatorij, inter leues culpas, & hanc commemorat, tũ quod malefacere peius est quam maledicere, & tamen non quicumque malefaciens mortaliter delinquit. Quod autem contrarium grauius sit peccatum quam detrahitio, inde primum apparet, quod maledictio genus quoddam blasphemie, est vt habetur in glossa super illud canonice Iudae. Quod cum Michael Archangelus cum diabolo disputans altercaberetur de Moyse corpore, non est ausus iudicium inferre blasphemiae, blasphemia autem grauius peccatum est detractione. Adde quod maledictio suo imperio causa est mali qui autẽ detrahit solum id malum significat quod existit, peius autem est causam esse quam signum. In contrarium autem vtriusque patet est, quod nihil a regno excludit nisi mortale peccatum, a quo tamen maledictio excludit, secundum illud 1. ad Corinth. 6. Neque maledici neque rapaces regnum Dei possidebunt. Quod autem non adhaeret detractionis grauitatem ex eo constat, quod maledictio licita esse quandoque potest, detrahitio vero nunquam.

Ad quaestionem quatuor conclusionibus respondetur. Prima, maledictio secundum genus suum peccatum mortale est. Loquimur enim in proposito de maledictio ne illa, quae fit intentione mali, nam quae bono fit proposito non adducitur in quaestionem peccati. Probatur conclusio. Imperare malum alteri infligendum, sicuti & illud cuiusdam imprecari, aduersum est genere suo charitati, cuius ingenium est bona dilectis operare, occidit ergo hoc vitium maledictio animam. Quo fit vt

tãto sit grauius quanto, & personam quod illi optare tenemur, aut malum quod illi optamus, perniciosius est ac nocentius. Vnde Leui. vigesimo. Qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur. Secunda conclusio. Potest nihilominus contingere vt maledictio sit veniale peccatum, vel propter exiliatam mali quod imprecamur, vel propter defectum deliberationis: nempe vel quod ex leui motu, velle su, vel forte ex surreptione verbum ore labitur, verborum enim significatio, atque adeo culpa ex affectu potissimum pensanda est. Ex his id quod articulo 3. diximus, apertius fit, nempe maledictionis peccatum multiplicis esse speciei. Est enim perinde de illo ac de odio censendum, vnde si maledictio in genere fiat, nullo in specie explicato malo, vt si quis dicat maledictus a Deo, tunc committitur generale maledictionis delictum, si vero, vt dicebamus, mortem futuris alteri ex animo imprecat, homicidium mente commissit.

Tertia conclusio: Maledictioque simplex exprimit desiderium, genere suo minoris est culpa quam detrahitio. Probatur ex his quae supra dicta sunt. Primum enim detrahitio, sicuti & contumeliator, malum culpa disperdit obicitque aduersus, alterum, qui autem simplex est maledictor, nõ optat alteri nisi malum poenae, puta mortem, aut varias calamitates, aut forte culpam sub ratione poenae, culpa vero grauius malum est ac nocentius quam poena, est ergo ac ratione detrahitio, ac subinde reliqua verborum peccata maledictione grauiora. Secundo & id confirmatur ex proferendi modo. Detrahitio enim & contumelia ac derisio est enunciatio assertioque mali, simplex vero maledictio (nil enĩ modo de imperio loquimur) non est nisi solum desiderium peior autem est enunciatio, & assertio quam desiderium, nam desiderans non statim desiderio suo causa est mali, sicuti qui enunciat causa est infamia: fit ergo detrahitio peior sit simplici maledictione. At tamen desiderium internum, mali malitia inficitur sui obiecti. Vnde Chrysost. super Matth. Cum dixerit maledicere ei, & domum euerte, & omnia perire fac, nihil ab homicida differt. Quarta conclusio. Maledictio quae per modum imperij fit, cum rationem causa habeat, potest esse detrahitio grauior, si modo imperius

Secunda conclusio.

Corrolium.

Rõ conclusio.

Confirmatio.

Chryso. Quarta conclusio.

nocti-

nocumentum inferat, quam sit fame de-
 nigratio. Fuit autem tunc leuior, dum le-
 uius damnum per ipsam detur. Hæc autē
 audienda sunt secundum id quod per se ad
 rationē horum vitiōrum attinet, possunt
 namque alia considerari accidentia, quib.
 prædicta vitia vel incrementum accipiāt,
 vel decrementum. Vnus tamen scrupulus
 reliquus sit circa tertiam conclusionē, qua
 dictum est simplicem maledictionem eo
 esse leuioris culpæ quam detractionem,
 quod non est causa mali. Arguitur enim
 contra. Maledictiones parentum filios esse
 sæpè solent efficaces, nam hac ratione sunt
 extimescende. Deus enim nonnunquam
 eiusmodi imprecationibus annuit, ac pos-
 sissimum sanctorum, vti de Helia legimus
 4. Reg. 1 quod ob suam maledictionem
 ignis de coelo cadens deuorauit vnum, ac

subinde alterum quinquaginarium. Et
 de Eliseo capit. 3, quod cum maledixisset
 pueris nomine Dei, egressi duonisi de sa-
 tu lacerauerunt quadraginta duos. Respon-
 detur primo quod dictum Diui Thom. in-
 telligitur de verbis exterioribus, illa enim
 non sunt perinde causa sicut verba detrac-
 tionis per quam proditur secretum pecca-
 tum alterius. Secundo intelligitur de ma-
 ledictione, quæ fit mala intentione, illas
 enim Deus non eo modo exaudit, quo ius-
 tas imprecationes parentum ac sanctorum.
 Ad primum igitur argumentum iam re-
 sponsum est. Et ad secundum respondetur,
 glossa illa intelligitur de maledictione qua
 creatura maledicitur, quatenus creatura
 est Dei. Et ad postremum, quod concludit
 maledictionem per modum imperij, peccatū
 rem esse detractionem.

Finis Libri quinti, de Iustitiā & iure.

Secundus

tertius

quartus

quintus

sextus

septimus

octauus

nonus

decimus

undecimus

duodecimus

tredecimus

quartodecimus

quintodecimus